lipsă 80

ADEVERUL LITERAR ŞI ARTISTIC
Revista "Transilvania"
Str. Şaguna 6
Sibiu

SERIA III—ANUL III No. 81

...plarul în ţară
...în străinătate

Duminică 11 Iunie 1922

Adev[erul] Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Zece ani dela moartea lui Caragiale

I. L. Caragiale

— Câteva din caracterele operei sale —

de PAUL I. PAPADOPOL

In No. 76 al acestei publicaţiuni, am încercat să atrag atenţiunea — marelui public, pedeoparte, a confraţilor pedealta — asupra celor trei personalităţi artistice: Liciu, Caragiale, Adam, care, acum cam zece ani, au încetat să contribue, prin arta lor, la îmbogăţirea Pantheonului românesc — destul de puţin înzestrat de altfel. Lucrurile au luat o întorsătură frumoasă: Adevĕrul literar după ce, prin caracterizări generale sincere şi prin reproduceri bine alese, a amintit contribuţia nepieritoare pe care — în cultura şi gândirea românească — au adus-o I. Heliade Rădulescu şi C. Dobrogeanu-Gherea, s'a gândit cu toată seriozitatea, la Ion Luca Caragiale căruia îi închină numărul de faţă.

* * *

Opera lui Caragiale e mare — nemuritoare — şi privită în sine şi privită prin prisma numeroaselor discuţiuni — referitoare la probleme capitale în legătură cu critica literară — pe care ea le-a ocazionat, incontinuu, dela însăşi apariţiunea ei până'n zilele noastre.

Privită în sine — opera lui Caragiale ne apare astfel îndeosebi prin următoarele caracteristice:

a) Prin complexitatea şi mulţimea tipurilor literare pe care ea le reprezintă, fiind: realistă, în unele realizări novelistice, îmbibată de romantism, în altele, clasică însă, în cele mai multe şi în aproape întreaga operă dramatică de care numele acestui creator e strâns legat.

b) Dar nunumai atât: intrând în cercetarea intimă şi în fixarea genurilor, speciilor şi formelor literare pe care aceiaş operă le îmbrăţişează — ne va surprinde uşurinţa cu care autorul ei trece: dela lirismul impur (satira cu speciile sale) la epos şi dramă, dela epigramă la fabulă, dela schiţă la novelă, dela monolog şi dialog. la drama propriu zisă, dela simplul joc de cuvinte, destinat să descreţească fruntea cetitorului de reviste umoristice ca acelea pe care le-a dirijeat, editat şi scris, la capodopera comicului românesc şi una din capodoperele comicului universal care este: „O scrisoare perdută" — cu un cuvânt: dela imagine, cel mai redus element poetic, la realizarea nemuritoare.

Şi încă: ne va uimi naturalul cu care în această operă, se îmbină versul cu proza, descrierea şi naraţiunea, dialogul cu descrierea sau naraţiunea — dând naştere acelor nemuritoare frânturi de vieaţă creeată şi recreeată care sunt schiţele, novelele şi comediile sale.

c) Dar, după cum, din prima caracterizare, am relevat preponderenţa operelor de factură **clasică** — tot aşa, din a doua, trebue să ne rămâe ideia **dramatismului** operii lui Caragiale. Din acest punct de vedere s'ar putea susţine că într'adevăr Caragiale este cel mai dramatic — şi nu numai în operele dramatice — dintre toţi scriitorii noştri.

Intr'adevăr nu numai drama şi comedia — dar, aproape în aceiaş măsură, nuvelele şi, mai ales, schiţele, „momente", cum le numeşte el, „instantanee", cum le putem numi noi şi chiar „amintirile" lui Caragiale sunt, în acelaş timp, şi povestiri şi adevărate drame. Ceva mai mult — în unele din ele — elementul narativ e atât de redus, înlocuit, cele mai adeseori, prin scurte explicaţiuni — încât operele respective ar putea fi considerate simple scenete, capabile oricând de reprezentaţiune. Toate acestea din cauza următoarelor componente, ale elementului dramatic, de care abundă opera lui Caragiale.

1. In primul loc — o abundenţă de fapte, sintetizate pânăla exces, dovedesc amplitudinea autorului care, stăpânit de spiritul modern al deslânării şi absenţei unui conţinut sufletesc precis şi consistent, ar fi putut da, în loc de nuvele — romane şi în loc de schiţe — nuvele. Aceste două calităţi — deci — concentrarea şi bogăţia conţinutului intelectual — amândouă de natură dramatică, ceva mai mult de natura dramei clasice, în care faptele se succed, şi pe scenă şi în dosul scenei, cu o iuţeală vertiginoasă — dau operei novelistice, deci nedramatice a lui Caragiale, caracterul celei mai veritabile acţiuni dramatice.

2. Căci — să se ştie — nu Caragiale povesteşte sau enumără faptele eroilor săi, dar, retras în dosul unei cortine nevăzute — el care era atât de bine deprins cu teatrul, îi lasă să lucreze: să râdă sau să plângă, să sufere sau să se bucure, să fie aşa cum sunt ei şi aşa cum e omenirea în genere. Aşadar o a III-a caracteristică de natură dramatică, în strânsă legătură de cauzabilitate cu primele două — acţiunea — contribue la sublinierea ideei pe care am relevat-o.

3. Dar nunumai atât: dialogul şi monologul — pedeoparte — atât de frecvent şi atât de caracteristic, succesiunea de scene şi de decoruri — pedealta — fac din aceiaş operă adevărate fragmente din teatrul cel mai viu şi mai veridic — şi ca formă literară.

4. Ne vom opri înfine la caracterizarea personagiilor care — deasemenea — nu-i făcută nici de-a gata — direct, descriptiv, liric — dar care nu reiese nici din naraţiune — ca în adevăratele opere epice — ci e rezultanta firească a faptelor pe care, sub bagheta magică a autorului lor, eroii caragelieni, atât de activi, le fac.

Cu aceste caractere — conţinut bogat, concentrare, acţiune, dialog, scene şi caracterizare a personagiilor — pedeoparte, în ceeace ne priveşte, caracterizăm pe Caragiale, aşa cum am făcut-o, iar, pedealta, subliniem ideia dviziunii operelor, în vorbirea comună numite epice în:

Epice propriu zise (I. Slavici, Duiliu Zamfirescu);

Epice lirice (Al. Vlahuţă şi, în mare măsură, M. Sadoveanu);

Epice dramatice (I. L. Caragiale).

d) Acelaş lucru se poate zice şi despre fabula lui Caragiale — foarte importantă, dar foarte puţin cunoscută şi din cauza modestiei autorului ei. Din cercetarea specială pe care am întreprins-o în acest fel de literatură am ajuns la încheerea a tot atâtea fabule, câte genuri şi subgenuri literare sau poetice sunt. Astfel în ce priveşte numai fabula poetică — am ajuns la încheierea unei fabule lirice, personale, a unei fabule epice, anecdotice şi a unei fabule dramatice — superioară celorlalte două — adevărata şi marea fabulă, aceea adică pe care o cere La Fontaine când zice, definind-o, că e

Une ample comédie en cent actes divers.
Et dont la scène est l'univers

şi în care

Hommes, dieux, animaux, tout y fait quelque rôle.

După cele ce-am văzut nu e de mirare că fabulistul Caragiale se găsia aici, mai bine decât oricare altul, în elementul lui.

Stăpân pe un dialog viu şi pe o putere de caracterizare extraordinară, I. L. Caragiale reprezintă cu succes fabula dramatică modernă românească, fiind, în modul acesta, cu deosebirile care se pot stabili, singurul urmaş, demn al lui Donici şi Gr. Alexandrescu.

* * *

e) Bineînţeles că până la o caracterizare completă a operii lui Caragiale ar mai fi destule de adăogat. Deocamdată ne mai mulţumim cu o idee: bogata amplitudine sentimentală a acestui autor în opera căruia se poate urmări, cu cel mai savant manual de psihologie în mână, toată scara marilor sentimente omeneşti, redate cu toată adâncimea, şi vigoarea, dela cele mai sguduitoare, până la cele mai hilariante, dela cele mai simple, până la cele mai complexe, cum şi uimitoarea independenţă, care ne face să ne socotim, nu în faţa operei unui singur poet, dar a doi, deopotrivă de mari: unul dramatic şi dramatic-epic, dela care avem: „Năpasta", „O făclie de Paşti", „Păcat", „La hanul lui Manjoală" etc. şi al doilea: comic şi comic-epic, căruia i se datoresc celelalte opere dramatice şi toate schiţele.

Cu aceste calităţi şi cu altele — cari rămân, deocamdată, nerelevate, — opera lui Caragiale, mare, omenească, unitară, adâncă şi universală, ia proporţiile celei mai adevărate creaţiuni, iar numele lui îşi are, pe lângă locul de onoare pe care i-l păstrează literatura noastră, şi „un locşor" — aşa cum zicea el între prieteni — în marea literatură universală.

PAUL I. PAPADOPOL

Amiază maură

Simbolistă-Orientală

In aer e lene... Amiază de vară...
E pâclă greoaie de plină Sahară.
Ca tigru 'ntre două tigrese rivale,
Ce scuipă de turbă şi sânge şi bale,
Ahmet stă 'ntre două geloase neveste:
Fatmè — o minune, Biulbiul — o poveste!
Biulbiul este blondă, Fatmè este brună:
O patimă oarbă şi alta nebună,
Ahmet simte bine că fierbe în ele
O ură cumplită, o ură de-acele
Ce lasă din treacăt în neagra lor cale
Ruine şi sânge şi moarte şi jale.
Sunt două extreme, sunt două-antiteze...
Pornirea vrăjmaşă, el vrea s'o calmeze:
„Pe-Allah strălucitul! pe sfântul profet!
Pe stele şi lună! (răcneşte Ahmet
Ş'apucă hangerul) Fatmè! un ciubuc:
Mergi!
— Nu vreau!!
— Zic: du-te!!!
— Stăpâne... mă duc!"
...Fatmè se supune şi pleacă fierbând,
Cu zâmbet pe buze, cu blestem în gând...
Fatmè e departe... Emirul Ahmet
Cu blonda Biulbiula vorbeşte 'n secret!

In aer e lene... Amiază de vară...
E pâclă greoaie de plină Sahară.
...Biulbiul doarme-acuma deplin liniştită.
Fatmè se întoarce.., Figura'i, pălită
De focul ce-o arde, cu jale zâmbeşte.
Ahmet ia ciubucul şi ţintă-o priveşte.
„...Nebuno, el zice, te-apropie bine:
Cât n'ai fost aicea vorbii tot de tine...
— Ştiu... Doarme acuma protivnica mea:
Stăpâne, vorbeşte'mi şi mie de ea!"

Biulbiul doarme dusă... Emirul Ahmet
Cu bruna Fatmeea vorbeşte 'n secret...
Şi bruna, la rându'i, de vorbă sătulă,
Adoarme alături cu blonda Biulbiulă.
...Emirul de vorbă şi dânsu'i sătul —
De-o parte'i Fatmèa, de alta'i Biulbiul —
Ca tigru 'ntre două tigrese rivale
Ce dorm obosite, sdrobite de şale,
Adoarme 'ntre două domoale neveste:
Fatmè — o minune, Biulbiul — o poveste...
...Şi 'n aer e lene... Amiază de vară...
E pâclă greoaie de plină Sahară!

Caragiale

După zece ani

de GALA GALACTION

Pomenim pe Caragiale, astăzi când se împlinesc zece ani dela moartea lui, nu cu inima resignată şi cucernică—precum cere parastasul—ci neliniştiţi şi stăpâniţi de mari preocupări. Omul acesta, în toată viaţa lui, a fost un mare nemulţumit. In tot ce a scris, a fost dascăl şi prooroc. Opera lui este o lecţie incomparabilă de măsură şi de bun simţ.

Ii hărăzise cerul darul foarte rar să vază slăbiciunile, cusururile, diformităţile sufleteşti ale semenilor săi şi să le răsfrângă—spre îndreptare—în oglinda satirei. Prea puţini sunt aceia cari sosesc, în lumea noastră, înzestraţi cu asemenea dar!

In literatura universală, fraţii lui Caragiale, adică scriitorii, născuţi în zodiacul Scorpionului care înţeapă nu spre moarte ci spre înţelepţire, sunt surprinzător de puţini. Este e-

ION L. CARAGIALE

vident că ochiul care prinde ridicolul omenesc, duhul care dă de gol deşărtăciunea noastră, isteţimea care dovedeşte îngâmfarea şi prostia: înfăţişează o putere sufletească excepţională.

Sunt mulţi cei ce pot să judece, să osândească şi să blesteme, ori să ia în piept păcatele societăţilor omeneşti. Sunt numai câţiva cei ce—de-alungul veacurilor literare—au ştiut să mânuiască prestigioasa vargă a Satirei pedagogice.

Un mare scriitor satiric este frate bun—dar mult mai fericit—cu Isaia şi cu Iona. Profetul vine înnaintea noastră încruntat şi solemn. Vocea lui ajunge vijelie, tunet, trăsnet.... Dar vai de profet, după ce a trecut vijelia lui inspirată şi ne-a venit inima la loc! Vom pune mâna pe el şi-l vom face să plătească scump dragostea lui pentru adevăr şi rebeliunea lui faţă de prejudecăţile noastre, faţă de minciunile noastre convenţionale sau de interesele noastre.

Profet este şi poetul satiric, dar gândul lui este de o potenţă condensată şi minunată. Poetul satiric îşi dă mult mai bine seama de masivitatea prostiei omeneşti şi nu o provoacă în câmp deschis, precum face fratele său, profetul. De aci subtilitatea şi raritatea genului satiric.

Caragiale a fost cel mai mare censor al vieţii româneşti, din zilele lui Carol Vodă. Opera lui Caragiale (dacă, prin cine ştie ce cataclism arhivele felurite, privitoare la această epocă ar pieri, de pe faţa pământului) opera lui Caragiale, sigură rămasă, ne-ar purta, în efigie, mai departe, pe valurile vremii pământeşti. Atât de mult, atât de bine şi de trainic suntem fixaţi în opera lui Caragiale.

Dar sunt numai zece ani dela moartea lui! Strâmbăturile şi păcatele stigmatizate de el sunt şi mai rele şi mai grele, printre noi. Oamenii şi faptele din **Scrisoarea pierdută**, trecând prin Votul Universal, au trecut, pare-că, prin nu ştiu ce maşinărie de multiplicare americană. Toţi acei semeni ai noştri, atinşi de varga marelui satiric, ai zice că au fost atinşi de binecuvântarea biblică: „Creşteţi şi vă înmulţiţi!" Domnu Goe, Granmama, mămiţica... şi tot neamul au bătut de atunci încoace, un drum prodigios!

E plină România Mare de fiii şi nepoţii eroilor lui Caragiale. Ce-ar mai face azi acest titan, când ar privi peste societatea noastră şi ar vedea această arhi-bogată progenitură?

Iată pentru ce pomenirea lui Caragiale nu poate fi făcută cu liniştea deplină şi religioasă, cuvenită unui requiem. Pomenind pe Caragiale, rechemând tot ce el ne-a învăţat şi nu s'a prins de capul nostru, văzând pe Domnu Goe ajuns ministru—nu putem să fim cucernici şi împăcaţi. Câtă vreme va trebui să treacă peste noi, până ce steaua lui Caragiale să ne vază, de sus, trăind în nişte zile cari să nu ni-l mai amintească pe Caragiale?

Cine ştie; mult de tot. Până atunci dacă azi în România Mare, putem să dorim ceva, mai cu putere şi mai cu dreptate, este să dorim un urmaş lui Caragiale. Elocinţa care predică binele, profeţia care zgudue, tribunatul, care creiază albie torentelor voinţii populare... n'au atâta putere cât are râsul care râde, spre cuminţirea moravurilor, ori cât de lentă ar fi acţiunea lui, ori cât de densă ar fi epiderma contimporanilor.

G. GALACTION

I. L. CARAGIALE

Ploaie de Primăvară

PASTEL OPTIMIST	PASTEL PESIMIST
Când plouă lin în primăvară, *Toţi zic: „Să dea Domnul, să dea!"* *Şi de te culci pe prispă-afară,* *Mai vezi pe cer şi câte-o stea...*	*Tot plouă! A! ce primăvară!* *Cum curge fără să mai stea!* *Se 'ntinde ceaţa grea p'afară* *Pe cerul sumbru nicio stea.*
E cald, şi ploaia răcoroasă *Ozon în aerul curat* *In urmă 'i lasă; drăgăstoasă* *Natura toată'i un pupat.*	*E frig... şi apa mocirloasă* *Infectă aerul curat,* *La câmp e baltă mlăştinoasă* *Şi codrul doarme întristat.*
Se pupă corbi, de bucurie *Că au scăpat de iarna grea,* *Se pup' brabeţi cu gălăgie,* *Şi iată şi o rindunea...*	*Sunt trişti şi corbii 'n deal la vie,* *Cobesc din nou a iarnă grea;* *Plouate vrăbii cad o mie,* *Nu vezi sburând o rindunea.*
Şi-o barză... calcă cu măsură *Cu pasul grav, explorator,* *Se plimbă chiar prin bătătură* *Cu aerul nepăsător.*	*O barză, cu pas de măsură,* *Soseşte ca explorator...* *Şi plouă... plouă... 'n bătătură,* *Pustiu... Departe pleacă 'n sbor.*
Când plouă toate germinează, *Pământul liber de zăpezi,* *Spălat de ploi se decorează* *Cu mii de mii de muguri ve'zi...*	*Tot plouă, plouă, inundează...* *Mai vin şi ape din zăpezi,* *Umflate, apele spumează,* *Torente curg din codri ve'zi*
In ţarini grâul încolţeşte *In dealuri viia o desgrop;* *De ploaie tot se'nveseleşte* *Pe orice frunză e un strop.*	*In ţarini grâul putrezeşte,* *Sub piatră 'n deal vii se îngrop* *De ploi plugarul sărăceşte,* *Mălaiu, făină, nu e strop.*
Şi soarele o caldă rază *Trimete pe furiş prin nori;* *Iar flori şi pasări ca să'l vază* *Se 'nalţă, sboară către zori.*	*Şi soarele, o slabă rază* *Când o mai pierde printre nori,* *O tristă baltă luminează* *Fără apus şi fără zori.*

Cu prilejul morţei

Caragiale, maestru netăgăduit al literaturii româneşti, este un stilist neîntrecut, este omul care după ce-şi înfiripează gândul în formă materială, are tăria de a depărta înfăptuirea dela sine, atât cât s'o poată privi cercetător şi aspru, s'o poată mustra în rânduri des repetate şi să nu-i dea binecuvântarea de drum, de cât după ce cu râvnă şi adâncă cumpănire, a înzestrat'o şi pentru luptă şi pentru izbândă. Caragiale a avut pentru opera lui cea mai adâncă şi mai cuminte dragoste părintească. De aceea proza lui se'nfăţişează ca săpată în marmoră: o vorbă, o virgulă nu se pot strămuta din locul statornicit lor de către autor. Caragiale e marele pictor al mediului românesc, anume al chipurilor care nu pot trăi de cât în România de tranziţie (de la orientalism la civilizaţia europeană). El mai este marele nostru ironist. Ce belşug de umor şi ce măestrie în mânuirea lui!

Văzând şirul tipurilor ridiculizate din opera lui, ai zice că viaţa lui Caragiale n'a fost de cât un lung hohot de râs!... Şi totuşi cele mai întunecate sentimente şi cele mai sfâşietoare înfrângeri sufleteşti, tot el ni le-a dat. Remuşcarea şi răzbunarea, zugrăvite cu o cumpătare antică în **„Năpasta"**, înfiorarea de groază în nuvele. Cu subiectul din **„Păcat"** s'au încumetat şi alţii. Superioritatea netăgăduită a lui Caragiale stă mai presus de toate în atitudinea morală ce ne-o imprimă, în simţirea de groază pioasă, am zice, în jignirea morală pe care ne-o întreţine încordată până la ultimul cuvânt.

Incruntarea urii, aşa de măestrit zugrăvită în **„Făclia de Paşti"**, nuvelă care seamănă unui tablou de Rembrandt, cu coloritul ei clar-obscur. Făşii de umbră, ce se desfac între ele şi totuşi isvorâte din întuneric.

Ură, răsbunare, mustrare de cuget, groază, sete de sânge, atâtea robiri ale sufletului omenesc, — şi ce om blând Caragiale! Câtă milă, poate mai mult pentru păcătoşeniile omului de cât pentru suferinţele lui, în privirea lui ironică.

Că era bun, avem o dovadă nestrămutată: iubea muzica cu patimă.

— „Ce n'aş da să ştiu şi eu cânta barem din trişcă!" zicea maestrul cu amar.

—„ Şi ce-ai fi compus? îl întrebam odată.

—„Mare lucru, poate nu; aş fi umplut însă lumea cu marşuri, da' ştii marşuri să scoale universul, să-l ridice în sus!"

Nu putea suferi muzica uşoară, preţuia opera, dar dragostea lui toată era însă pentru muzica instrumentală, mai ales pentru acea a lui Beethoven.

Arare ori se împotrivea ispitei de a se duce la Lipsca, ori mai departe, când se vesteau simfoniile lui Beehoven. Frază cu frază le ştia. Când era posomorât, amărât, era de ajuns să începi o arie de-a compozitorului favorit, fie chiar şi la clavir, că de-odată i se 'îmblânzeau ochii şi-l năpădea un zâmbet induioşat.

Duios şi iubitor a fost, dovadă căsnicia lui. Atâta artă, atâta gust, atâta belşug, atâta îngrijire, ca să-i fie cuibul plăcut. Locuinţa lui din Berlin era un juvaer. Sburdălnicia voioasă a copilului şi zâmbetul pururea fericit al soţiei şi raza de soare şi acea atmosferă de seninătate şi mulţumire pe care le simţeai de cum intrai în căminul lui Caragiale, toate isvorau din iubirea gingaşă şi din îngrijirea capului de familie.

Ştim că virtuţile de cap de familie se socotesc astăzi bune cel mult ca să fie ridiculizate... Caragiale a vrut însă şi a ştiut să fie un cap de familie neîntrecut. Şi mare virtute este aceasta, pe vremurile noastre, să-ţi respecţi cuvântul dat... dat unei femei... mai ales când acea femee este a ta... Mare, tăria sufletească de a rămâne solidar cu tine însuţi în cât să nu nesocoteşti ceiace cândva ai râvnit şi să nu jigneşti tovarăşa în faţa căreia ţi-ai plecat genunchii de atâtea ori...

Iubitor şi bun a fost şi cu copii! Dragostea lui nu aducea niciodată a chin, a jertfă, a grabă de-a scăpa, ca la alţi părinţi.

—„Voi nu-mi datoriţi nimic, zicea el odată copiilor lui. Tot ce fac vine din iubirea mea pentru voi, şi vă iubesc fiindcă îmi face mie plăcere, îmi face mie bine".

Era în sufletul lui Caragiale belşug şi avea de unde risipi!...

† Ana Conta-Kernbach

Răvaş

— adresat lui P. Missir —

Missiraş,
Sânt la Iaş
— Sau la Eşi —
Dacă Ieşi

Dela slujbă,
Vin' la Cujbă!
Al matale,
CARAGIALE

Povestitorul Caragiale

de N. BATZARIA

Dramaturgul copleşeşte pe povestitor. Ce e Caragiale? La această întrebare nu cred să fie doi la sută care să răspundă **altfel de cât că** el este cel mai mare autor dramatic român. Şi se va adăoga, de acord cu cei mai autorizaţi critici ai noştri, că puterea de creaţie a lui Caragiale e atâta de vie, în cât el rămâne cel mai mare creator de viaţă din literatura românească.

Iar întru cât priveşte puterea de observaţie siguranţa privirei sale scurtătoare şi pătrunzătoare, d. **G. Ibrăileanu** are o expresie fericită spunând despre Caragiale că „este cel **mai mare istoric** al epocii între 1870—1900, adăogând că **proza obiectivă,** adevărata zugrăvire a vieţii, începe cu el."

Dar un mare, un genial autor dramatic nu poate fi totdeodată şi un excelent povestitor? De bună seamă că da şi schiţele şi poveştile lui Caragiale o dovedesc această într'un mod luminos şi hotărâtor. Se mai confirmă în felul acesta şi adevărul că scriitorii de mâna întâiu nu s'au mulţumit mai niciodată cu un singur gen de scriere, izbutind să imprime pecetea superiorităţii lor şi pe scrierile cari nu formează ceea ce le-a asigurat reputaţia şi nemurirea.

Să ne oprim puţin asupra poveştilor lui Caragiale.

„De când lumea", ne spune el în nota de la începutul volumului **Schiţe nouă,** „poveştile sunt ale lumii, însă, fireşte, felul povestirii lor rămâne oricând povestitorului".

Ceeace mai ales interesează la o poveste, nu e deci subiectul ei, care poate să existe şi în alte limbi şi în alte literaturi, ci modul cum e compusă, cum se desfăşoară acţiunea, cum e orânduit dialogul şi cum sunt redate descripţiunile.

Judecate din aceste puncte de vedere, poveştile lui Caragiale sunt adevărate perle literare. Şi în ele îl vedem pe **estetul Caragiale,** pe artistul preocupat de formă şi simetrie, pe scriitorul care se fereşte de orice cuvânt de prisos şi parazitar, pe stilistul sobru, pe făuritorul unei limbi energice, nervoase, o limbă, care e numai a lui Caragiale.

Simte nevoia ca din când să-şi zică sie însuşi în cursul povestirei: „o poveste, dacă e lungă, nu face, oricât de frumoasă ar fi". Şi numai de prolixitate nu poate fi învinuit Caragiale.

„In lucrările lui Caragiale nu găseşti descrieri." Aceasta e o constatare ce o fac în genere criticii săi.

Citiţi însă următoarele rânduri din povestea „Mamă" şi spuneţi dacă pagini întregi puteau înlocui frumuseţea lapidară ce se cuprinde într'ânsele.

„Când a intrat în biserică mireasa cu flori şi beteală de aur în păru-i negru, cu chipul şi trupul, şi cu zâmbetul şi mersul acela, păşind aşa de cuminte, nici îndrăzneaţă, dar nici sfioasă — a rămas toată lumea incremenită, nu altceva, că'n adevăr era o arătare".

Şi ceva mai jos vorbind de Florea Voevod.

„Când îl vedeau aruncându-se pe cal sălbatec prins de coamă în fuga mare, şi când se întorcea cu calul adineaori nebun, acum domolit şi plin de spumă, când îl vedeau săgetând rândunica din sbor; când îl auzeau, pe urmă, cântând din gură şi cu harfa, de te sfinţea — amândoi soţii nu mai puteau de mândrie, îl luau în braţe şi-l sărutau, şi femeia zicea: mulţi feciori de Impărat or mai fi, da' ca şi ăsta al nostru, nu mai crez altul!... s'a isprăvit!".

In câteva cuvinte, într'o singură frază şi cu un limbagiu minunat de potrivit personajului său, Caragiale ne dă portretul desăvârşit al tipului de care se ocupă.

Kir Ianulea, de pildă, „era om deştept, cu multă ştiinţă despre ale lumii, cu purtări alese şi mai vârtos, cu dare de mână: **levent şi galantom,** pătruns de filotimie şi hristoitie". Grecul e aci întreg, iar expresiunile greceşti, **levent, filotimie, hristoitie,** sunt nu se poate mai bine la locul lor.

Am constatat din citirea poveştilor şi schiţelor lui Caragiale că e cunoscător a o mulţime de cuvinte şi idiotisme greceşti, cari în limba română au pierit din circulaţie şi n'am observat măcar odată ca ele să nu fie nu numai la locul lor, dar să nu fie singurele cari se puteau întrebuinţa.

Aceiaşi observaţie se potriveşte şi pentru termenii turceşti cari sunt mai numeroşi în **„Pastramă trufanda"** şi în bucata satirică **„Orientală"** din volumul **„Reminiscenţe"**

Este o singură excepţie, pe care o relevez cu sentiment de şovăială. Mă tem că sunt socotit ca pedant sau chiţibuşar. E vorba anume de întrebuinţarea titlului de politeţă **„Efendi",** pe care Caragiale îl pune înaintea cuvântului la care se raportă, pe când ar trebui să se pună după el. Aşa, de exemplu, trebue să se scrie „Iusuf Efendi" „Cadi Efendi", etc. E o greşeală — de sigur, nu tocmai mare — pe care o găsim şi la Delavrancea şi la Galaction.

Poveştile lui Caragiale ne mai arată într'un mod strălucit admirabila sa putere de intuiţie. Când bunioară Aghiuţă povesteşte în calitatea sa de Kir Ianulea, peripeţiile închipuite prin cari ar fi trecut în viaţă până să ajungă un om cu rostul lui, în acele peripeţii e cuprinsă istoria vieţei a mii şi mii de negustori greci, pe cari pământul sterp şi ingrat al Eladei îi sileşte să ia drumul mărei şi al întreprinderilor aventuroase.

Poveşti în genul bucăţii **„Pastramă trufanda"** circulă numeroase în Orient, unde felul de a judeca şi de a da sentinţele fac din cadii o sursă nesecată de inspiraţie şi de umor. De asemenea oricât de mari ar fi scăderile contemplativilor Orientali, au însă şi ei un dar ce nu li se poate tăgădui: darul de a povesti şi de a colora şi înfrumuseţa povestirea.

Ei bine, nu e scriitor din Orient care să nu fi semnat cu plăcere bucata „Pastramă trufanda" şi să nu fi fost bucuros de a trece drept autorul ei.

Se înţelege, nu cu aceiaşi grabă ar fi dispuşi să-şi însuşească şi bucata „Orientale". Oricât de liberal şi de desbrăcat de prejudecaţi ar fi un turc, egoismul naţional îl va împedica însă să admită că senatorii şi deputaţii otomani şi-ar fi votat în aplauze unanime diurnă întreită pe timpul vacanţelor parlamentare sau că e un moft Constituţia.

Cu toate exagerările artistice, şi această bucată redă însă o stare de lucruri adevărată in cea mai mare parte.

M'am mărginit la aceste câteva observaţiuni în legătură cu poveştile privitoare la un mediu şi la nişte stări de lucruri pe cari le cunosc mai bine.

Ori şi cum, Caragiale stă necontestat alături de cei mai iscusiţi povestitori ai noştri, fiind şi în această privinţă o figură cu totul originală.

N. BATZARIA

Alecsandri, Eminescu şi Caragiale

de CONST. GRAUR

Vasile Alecsandri a murit la vârsta de aproape 70 de ani, fiziceşte bolnav, dar sufleteşte **tot tânăr şi ferice,** aşa cum, atât de exact, l'a caracterizat Eminescu.

A rămas tânăr toată viaţa, pentru că natura i-a dat un suflet sănătos, capabil de entuziasm şi optimism, şi pentru că norocul l'a făcut să trăiască în vremea cea mai prielnică unui asemenea suflet, vremea aspiraţiilor uriaşe, dar şi a realizărilor de fiecare zi. Lui i-a fost dat să cânte **Hora Unirii,** ca ideal, şi tot el a avut parte să cânte independenţa României ca fapt îndeplinit. Generaţia lui Alecsandri a mers din izbândă în izbândă. Ea a putut înregistra în minimul de timp maximul de transformări, toate fericite. Un concurs de împrejurări atât de favorabil se întâlneşte foarte rar în istoria popoarelor. Iată de ce la oamenii aceştia avântul tinereţii nu putea fi semnul unei clipe; cu cât trăiau mai mult, cu atâta întinereau mai mult. Aşa a fost toată generaţia, iar tipul ei cel mai reprezentativ a fost Alecsandri, şi deaceia caracteristica ei principală,—eterna tinereţe — apare la el mai strălucitoare decât la toţi contimporanii lui.

Alecsandri a mai avut şi alt noroc. „Acel rege-al poeziei" cum tot Eminescu îl caracterizează, şi-a ocupat tronul fără nici o luptă, a fost recunoscut dela început, şi niciodată n'a avut să se teamă de ivirea vreunui alt pretendent. **Junimea** dela Iaşi, care, înarmată cu ştiinţă şi sarcazm, a venit să răstoarne glorii şi sisteme, nu numai că n'a încercat să se atingă de Alecsandri, dar a făcut totul ca să-l atragă, pentru ca să se poată prezenta ţării **şi sub auspiciile lui.**

G. Panu, în **Amintirile** sale, ne spune cu cât respect era primit Alecsandri în cercul **Junimii,** când **binevoia** să descindă acolo. Insuşi Maiorescu lua o atitudine plină de timiditate, un fel de „Ehrfurcht" nemţesc — cuvânt intraductibil, pentru că nici sentimentul nu prea există la noi. Păcat că nu ne-a descris nimeni vre-o întrevedere dintre V. Alecsandri şi P. P. Carp. Acestuia de pe atunci i se spunea „Excelenţă" şi de sigur, nici faţă de Alecsandri el nu-şi va fi impus o atitudine ceva mai modestă, cum nu şi-a impus-o faţă de nimeni niciodată, nici măcar—după cum se afirmă — faţă de Bismarck.

Dar noua generaţie, reprezentată prin Eminescu şi Caragiale, înseamnă un pas înainte în evoluţia ţării. Nu este vorba de făcut comparaţii între Alecsandri şi Eminescu ca persoane şi grad de talent, ci de stabilit deosebiri ca alcătuiri sufleteşti. Tocmai evoluţia atât de repede a ţării a făcut ca şi stările sociale să se schimbe brusc, iar oamenii noui să se găsească în faţa unor probleme pe cari nici nu le bănuiau predecesorii lor imediaţi. De unde Alecsandri nu văzuse decât idealul măreţ al constituirii ţării ca stat independent şi se lăsa îmbătat de realizarea precipitată a acestui ideal, Caragiale şi Eminescu au văzut relele interne provocate simultan cu această realizare şi chiar din cauza ei, ca un fel de **boală a creşterii.** Fireşte, noua stare de lucruri îşi cerea leacurile ei, cerea alte lupte prin cari noua generaţie n'avea decât să complecteze opera celei precedente.

Era însă o mare deosebire între lupta dusă de Alecsandri şi cea impusă lui Eminescu. Cea dintâi a fost un avânt măreţ spre un ţel lămurit, care de departe îşi trimetea razele îmbietoare: spre ajungerea lui trebuia numai avânt eroic. Cealaltă însemna o luptă de amănunt, împotriva a mii de mizerii, în întunericul tuturor neajunsurilor sociale, şi pentru învingerea cărora trebuia să te cobori "în noroiul greu al prozei". Această luptă meticuloasă şi obscură se hrăneşte şi ea din ideal, dar, la rândul ei, nu hrăneşte idealul, ci îl oboseşte şi de multe ori îl ucide.

Era firesc deci ca în opera lui Eminescu şi a lui Caragiale să străbată, cu atâta putere, nota pesimistă, iar faţă de Alecsandri, care nu mai corespundea exact sufletului lor, în mod fatal ei aveau să ia o atitudine critică. Şi ei îl recunoşteau, şi ei îl admirau, dar îl supuneau şi cercetării: „rege al poeziei", da; însă nu rege absolut, ci monarh constituţional. Eminescu, de pildă, a făcut o critică necruţătoare **Lipitorilor satului.** Caragiale s-a arătat mai puţin entuziast decât alţii pentru „Cântecul gintei latine".

In această privinţă, Caragiale mi-a povestit un incident interesant, întâmplat între el şi bardul dela Mirceşti. In jurul lui Alecsandri se adunaseră într'o zi câţiva junimişti, printre cari şi Caragiale. Era pe vremea „junimiştilor" literari. Veni vorba de Cântecul gintei latine — şi cei prezenţi îi repetau bardului, pentru a suta oară, aceleaşi complimente, pentru marele lui succes.

Deodată, Caragiale întrerupe entuziasmul general, cu o observaţie maliţioasă pe care o aruncă în treacăt:

— „Au fost şi motive politice. Nu se putea premia un francez sau un italian sau un spaniol, căci s'ar fi deşteptat rivalităţi"....

Impresia produsă a fost penibilă—şi reacţiunea violentă. Pe când Alecsandri s'a mulţumit să clipească nervos, ceilalţi au sărit să-l apere, cu argumente mai mult sau mai puţin temeinice, rostite pe tonul cel mai energic.

Dar Caragiale, imperturbabil, începe să analizeze poezia, şi o ia dela titlu, în care găseşte o greşală de limbă. De ce latina **gintă?** Trebuia ginte, pentru că vine dela **gens-gentis** după cum **minte** vine dela **mens-mentis** şi **linte** dela **lens-lentis.**

A fost, de sigur, ceva neobişnuit — şi dureros — pentru Alecsandri, să se vadă discutat astfel. Nu mai ştiu cum l'au apărat cei de faţă,—au trecut atâţia ani de când Caragiale mi-a povestit incidentul!—dar pe cât îmi aduc aminte, discuţia n'a mai continuat mult timp, iar între Alecsandri şi Caragiale s'a stabilit o răceală durabilă.

Intâlnindu-l după o vreme pe Caragiale, i-am putut spune, râzând, că având să caut ceva în dicţionarul latino-român al lui Ioan Nădejde, am dat de un exemplu favorabil formei gintă. Este lens-lendis, care înseamnă — mă iertaţi de cuvântul cel prost — lindină.

— Bine, mă închin, fiindcă Nădejde e specialist.

Şi au urmat oarecari glume răutăcioase, în legătura cu acuzarea adusă de d-l Philippide socialiştilor, că nu se spală şi nu se piaptănă.

Lăsând la oparte detaliile acestei anecdote, incidentul povestit de Caragiale este interesant, căci arată repercusiunea pe terenul personal, a conflictului dintre cele două generaţii literare.

Esenţialul operei lui Alecsandri a rezistat însă timpului, cum va rezista, de sigur, în fondul ei, şi opera lui Eminescu şi a lui Caragiale. Au ele pecetea epocilor respective, dar ceeace le dă o viaţă eternă este eternul omenesc pe care-l conţin cu îmbelşugare.

Const. Graur

Din viaţa lui C. A. Rosetti

ROSETTI PREZIDENT AL CAMEREI. — BIETUL PRIZONIER ŞI COGNACUL FRATELUI RAŞCA.

Unde activitatea lui, în afară de orice ghiduşie, a fost în adevăr eminentă, a fost în prezidenţa Camerei.

Mult glumiseră liberalii pe socoteala prinţului Dimitrie Ghica, prezident în atâtea rânduri, pe care'l zugrăveau în foile lor umoristice cu un clopoţel de gât:

„Frunzuliţă trei lalele
„Avem două beizadele:
„Unul e simplu viţel,
„Altul e cu clopoţel".

Rosetti n'a pus odată mâna pe clopoţel. In cele mai furtunoase împrejurări îi era de ajuns ca să conducă şedinţa, un condeiu de plumb, cu căpătâiul căruia ciocănea tacticos în tribună. Dar câtă autoritate în vârful unui condeiu! Curând după venirea liberalilor, reuşeşte la o alegere parţială a colegiului I de Iaşi d-l Maiorescu. Turbaţi colectiviştii vor să invalideze alegerea. Raportul conchidea la invalidare. Bilele negre curgeau în urnă. Era aproape să se completeze cele două treimi necesare pentru eliminarea alesului opoziţiei, când acesta se adresează către prezident şi'i zice:

„Am înţeles, d-le Rosetti, mă invalidaţi..." şi voeşte să plece.

— N'ai înţeles, onorabile, bine" zice prezidentul.

Se scoală de pe fotoliul său, pe care'l cedează unui vicepreşedinte, se coboară de grabă, îşi face loc prin înghesuiala la vot, ajunge la urnă şi, privind cu autoritate în dreapta şi'n stânga la toţi cari se îngrămădeau să voteze, arată bila albă şi o aruncă ostentativ în urnă contra invalidării. Se înţelege că bilele albe au început să curgă: fiecare a imitat mişcarea prezidentului; invalidarea a căzut — d-l Maiorescu a fost proclamat deputat.

Alesul Iaşilor peste câteva zile îşi desvoltă o faimoasă interpelare: toată Camera colectivistă se frământă... întreruperi, rânjituri, sgomot. Oratorul, obosit de atâtea hărţueli, asupra întreruperei grosolane făcută de Nae Dimancea, invoacă ocrotirea prezidentului.

„D-le Dimancea, zice Rosetti, vă rog nu întrerupeţi, sunt aci ca să apăr minoritatea contra majorităţii!"

Tumultul încetează. Imbărbătat de sprijinul prezidentului, oratorul, continuând, aruncă majorităţii o săgeată înveninată: majoritatea cu ochii la prezident fierbe şi nu cutează să mişte. Atunci, ciocănind liniştit cu condeiul pe masă:

„D-le Maiorescu, zice, sunt aici ca să apăr nu numai minoritatea contra majorităţii, dar şi majoritatea contra minorităţii!"

Oratorul începe să râză şi majoritatea astfel, începe iar să urle; dar căpătâiul condeiului restabileşte liniştea.

Cu ocazia unei interpelări adresată de un colectivist răposatului colonel Slăniceanu, pe atunci ministru de răsboiu, se face în Cameră un scandal de familie infernal. Condeiul nu mai are nici o putere. De două ori prezidentul părăseşte tribuna şi ridică şedinţa. In sfârşit, cu mare greutate se potoleşte furtuna, şi, după explicaţia ministrului interpelat, se cere închiderea discuţiei... Iarăşi ţipete: contra! pentru!.. In fine, se votează închiderea. Când se stinge de tot tumultul, şi prezidentul obosit zice: „în fine trecem la ordinea zilei", hop, nenea Dincă Schileru: „Cer cuvântul!" Prezidentul întreabă distras:

„Pentruce, onorabile?

— Vreau să dau d-lui ministru de războiu nişte lămuriri.

— Despre ce?

— Despre chestia de adineaori.

— Apoi, d-ta n'ai văzut că s'a isprăvit cu chestia de adineaori?

— Nu face nimic, stărue nenea Dincă, vreau să-i dau şi eu nişte lămuriri.

Dar prezidentul în culmea plictisului:

— Mă rog, dă-mi voe: ţi le-a cerut lămuririle astea d-l ministru?

— Nu.

— Ei, atunci stăi la loc pân' ţi le-o cere".

Şi nenea Dincă a ascultat.

Dar una din cele mai caracteristice întâmplări ale lui Rosetti este fără îndoială aceea cu care voiu să termin şi din care se vede felul spiritului acestui om şi puterea ce-a avut-o el odinioară de a fanatiza oamenii.

Era pe vremea lui Cuza. Rosetti publicase în „Românul" un articol fulminant. Se aştepta să fie arestat şi „Românul" suprimat. Şedea cu locuinţa pe strada Academiei, peste drum de Raşca, birt şi cafenea la modă pe atunci. Raşca, ceh de origină şi fanatic republican, profesa ideile cele mai înaintate, şi, fireşte, se închina lui Rosetti.

Directorul „Românului" află de dimineaţă că înainte de amiază are să fie călcat de procuror... Era prin Iunie. Până să vie să-l aresteze trece peste drum la Raşca să ia o ceaşcă de supă şi un pahar de vin, şi lasă acasă vorbă unde să-l găsească oricine. Raşca îl întâmpină cu cel mai profund respect şi'l serveşte în grabă. Pe când conversează amândoi, se întunecă deodată şi se porneşte afară o vijelie îngrozitoare de vară; se aud geamuri spărgându-se şi ţipetele celor apucaţi pe drum. Rosetti soarbe încet din supă, spunând amicului său care şade în picioare, că Europa în veacul viitor va fi ori căzăcească ori republicană. Afară furtuna creştea mereu.

Deodată uşa se deschide şi procurorul urmat de dorobanţi intră; înaintând grav pân'la masă, întreabă:

„D-ta eşti cetăţeanul C. A. Rosetti?

— Da, d-le.

— In numele legii eşti arestat!... Urmează-mă!

— Vă rog, d-lor, lăsaţi mai întâi pe bietul prizonier să-şi bea cafeaua!" şi face semn să şează procurorului, care ascultă.

Apoi cu tonul celei mai înalte politeţe:

„D-v. nu luaţi un cognac?.. Fratele Raşca are cognac minunat.

— Nu, mulţumesc.

— Eu o să iau".

Raşca era în culmea admiraţiei, nu putea înţelege tăria omului aceluia care'şi lua cafeaua şi'şi degusta cognacul cu atâta linişte sufletească, cu atâta sânge rece, par'că n'ar fi fost alături sbirii, gata să-l înhaţe; nu se putea îndestul minuna de ascendentul ce avusese Rosetti asupra sbirului.

Dar acuma s'a întunecat cu totul şi furtuna e în culme.

„Sunt gata, d-lor să vă urmez" zice Rosetti.

— Haidem, zice procurorul".

Raşca se repede să sărute mâna martirului, acesta 'l-atrage în braţe, îl pupă frăţeşte şi porneşte fără pripă urmat de sbiri. Când deschide uşa să iasă, o clipire orbitoare despică văzduhul întunecat şi numai-decât urmează răcnetul formidabil al trăsnetului, care a căzut aci foarte aproape, sguduind din temelii toată împrejurimea. Martirul a plecat, iar Raşca pică în genunchi şi începe să-şi facă repede cruci peste cruci:

„Jesus Maria! Das ist ein Christus!"

Până la moarte, Raşca a rămas cu convingerea că Rosetti era o fiinţă supra-naturală.

Caragiale

Trei cărţi

Ştiind că I. L. Caragiale se găseşte la Berlin i-am scris, în ziua de 3 Aprilie 1912, că aş dori să-l văd. Şi am primit dela el următorul răspuns printr'o carte poştală din 4 Aprilie:

Stimate Domnule Doctor,

Vizite ca ale dumitale nu numai că nu mă supără, dar îmi fac chiar mare plăcere. Mă grăbesc, bucuros de scrisoarea dumitale, a te ruga să pofteşti când ai vreme, de preferinţă între 5—7 a. m., ca să te pot cinsti cu un ceaiu... englezesc. Te rog anunţă-mă de dimineaţă cu un Rohrpost, ca negreşit să te aştept. Să ştii însă că — mai înainte îţi declar — nu vei scăpa cu o vizită pripită. Pentru fiecare pahar de ceaiu, măcar o jumătate de ceas întreagă te ţiu. Să n'avem vorbă!

In aşteptarea răspunsului dumitale amabil, te salut.

Al d-tale, **Caragiale.**

Schöneberg (Berlin).

In ziua şi la ora hotărâtă m'am dus la el, şi când intrai în salonaşul său, Caragiale se sculă, se repezi la mine şi mă cuprinse în braţe. Ne cunoşteam doar din copilărie, şi îndată vorba noastră se întoarse la acele vremuri fericite. El îmi aminti de actoria mea, la 1862, în Grădina Jigniţa şi Grădina cu cai, şi cum a fost suflor la Teatrul Naţional când, în iarna aceluiaşi an, fratele meu Leopold juca în acel Teatru în „Kean", „Fata aerului", etc. şi verva lui s'aprinde şi umorul jovial scânteе.... ce natural şi modest este acest mare scriitor şi cititor de suflete! Vorbim de toate, de politică, poezie, muzică. Şi de ţară, şi de proectele lui literare. Imi mai vorbeşte şi de familia sa. L'am putut admira ca duios părinte de famlie. De fiul său îmi spune că ştie perfect englezeşte şi mi-l prezintă ca să vorbesc cu el în limba lui Shakespeare. Şi apoi îmi spune: „Ei, în scurta mea carieră de director general al Teatrului Naţional, ţi-aduci aminte că te-am năvălit la Sinaia, şi te-am îndupleсat să-mi traduci „Visul unei nopţi de Sânziene", ca să-l joc cu prilejul sosirii Principesei Maria în Capitală. Ştiu că s'a jucat apoi o altă traducere. Mai ai manuscrisul? Te-aşi ruga să mi-l dai, ca să-l citesc cu băiatul ăsta (arătând pe fiul său) care o va compara cu originalul".

— Bucuros, Şi la ce lucrezi acuma, maestre?

— Am două lucrări dramatice, dar nu prea sunt în toane de a lucra. Duc grija vieţii, şi mă gândesc să merg în ţară unde prietenii mei vor să strângă un fond pentru mine. Când te întorci?

— Mâine.

— Ei taci? Ştii ce, dacă aştepţi încă o zi, plecăm împreună.

— Aştept cu plăcere.

— Aşa dar mergem. Ingrijesc eu biletele pentru vagonul de dormit şi ne întâlnim poimâine seara, la gara Friedrichstrasse.

— Poimâine seară dar.

— Da, în gara Friedrischstrase.

Şi am plecat împreună. Dela pornire până târziu noaptea se lungi vorba noastră, mereu luminată de observaţiile lui fine, şi de vorbele lui de spirit. Intr'un târziu îl văzui scoţând din sacul său de călătorie o carte, legată în negru, din care începu să citească.

— Ştii ce citesc?

— Ce e?

— Biblia.

— Ei aş!

— Te miri? Apoi iată, eu nu călătoresc fără a lua cu mine trei cărţi: un călindar, ca să ştiu rostul vremii, un „mersul trenurilor" ca să ştiu rostul drumului, şi o Biblie ca să ştiu rostul vieţii.— Şi citea o Biblie franţuzească. — Ce ruşine, râse el, că n'avem nicio traducere cum se cade în româneşte a „Cărţii Cărţilor"!

Dr. Adolphe Stern

Karkaleki

— Din reminiscenţele lui Iancu Caragiale —

Odinioară, când era Vodă nemulţumit de administraţie, chema la palat pe ispravnic, pe magistrat şi sfatul:

— Bine, mă! da nu vedeţi voi ce murdărie? Voi trăiţi ca vitele, mă!

— Ca vitele, Măria Ta!

— O să vă dau afară, mă!

— Să ne dai, Măria Ta!

— Mari ticăloşi sunteţi, mă!

— Ticăloşi, Măria Ta!

— Afară!

Astea se petreceau pe vremea de tristă memorie când naţiunea română nu-şi dăduse încă în suveranitatea ei, o constituţie belgiană, şi când presa noastră politică se reducea la „Cantorul de Avis" şi la „Buletinul ofiţial" al lui Karkaleki.

Acest celebru publicist, întemeetorul presei politice române, era însărcinat între altele să facă în „Buletinul Ofiţial" dările de seamă despre petrecerile dela Palat.

Vodă, care ţinea foarte mult să-şi lumineze norodul, adusese cu mari cheltueli dela Braşov vreo douăzeci de lăzi cu lumânări de spermanţet — primele lumânări de spermanţet cari veneau în ţară. Pentru a face neuitat în istorie acest pas însemnat pe calea progresului — suprimarea mucărilor în aşteptarea suprimărei archondologhiei şi privilegiilor — Vodă dăduse la palat o serată cu nouăle lumânări. Succes enorm şi Vodă încântat.

A doua zi, îndată după apariţia numărului din „Buletinul Ofiţial" cu darea de seamă asupra acestei minunate serate, se pomeneşte Karkaleki cu un dorobanţ că îl chiamă în fuga mare la palat. Cum intră publicistul, Vodă sare de pe divan şi, fără vorbă, şart-part! câteva palme şi pe urmă trage'i pe spinare cu ciubucul.

— Ştii pentru ce te-am bătut? întreabă Vodă ostenit.

— Nu, să trăeşti, Măria-Ta! răspunde ameţit Karkaleki.

— Pentru că eşti un ticălos!

— Ticălos Măria-Ta. Iartă-mă!

— E drept că întemeetorul presei noastre politice merita palmele şi ciubucele. Nu fusese destul de clar şi de entusiast în darea lui de seamă asupra lumânărilor de spermanţet şi nu pomenise nimica despre suprimarea mucărilor.

Pentru aceea a fost după bătae dat în brânci afară dela palat.

Seara după această corecţiune meritată, Karkaleki se afla la teatru. Sala, după înalta poruncă, era luminată cu lumînări de spermanţet, dăruite de Vodă. Era multă lume, — boeri şi cocoane de toată mâna şi negustorime de seamă, cari nu avuseseră parte să fie poftiţi la prima experienţă făcută la palat. Lumînările făceau mare sensaţie. Deodată se simte în sală o cletinătură puternică — cutremur. Vodă şi toată lumea în picioare. Un moment se privesc unii pe alţii galbeni de spaimă, când o a doua cletinătură porneşte şi mai tare. Dar Karkaleki, fără să-şi piarză mintea se ridică în picioare pe un scaun şi, jucând ochii galeşi, dela Vodă la policandru care se legăna, strigă tare:

— „Staţi! Toţi să murim numai Măria Sa să scape!

— In următorul număr al „Buletinului Ofiţial", Karkaleki, dând seamă despre cutremur, a vorbit foarte puţin de panica mulţimii, dar a accentuat cu multă căldură importanţa suprimării mucărilor.

— Vezi aşa, ticălosule! i-a zis Vodă mulţumit, dându-i cinci galbeni.

— Ticălos! sărut mâna! să trăieşti, Măria Ta...

Caragiale corector

de A. NORA

Breaslă năpăstuită a corectorilor, fii mândră! Scriitorul care a brăzdat o urmă atât de adâncă pe ogorul literaturii româneşti a făcut şi el parte din rândurile tale, şi încă a cinstit disprețuita profesiune cu îndârjita'i meticulozitate. Şi dacă atâția alți gazetari şi literați şi-au dat tributul acestui serviciu —socotit ca ultima roată la car—doar în intenția unui scurt popas sau de a le sluji ca trampolină, el a fost conceput de Caragiale aşa cum urmează să fie conceput de oamenii inteligenți: drept un post de onoare, un apostolat, şi'i s'a dedicat cu tot sufletul, cu toată pasiunea, cu toată conştiinciozitatea, cu întreaga pricepere a unei misiuni prețioase. Şi nicicând nu l-au părăsit acele tresăriri de individualitate din prima lui tinerețe şi'i plăcea să'şi păstreze neştirbită faima de fruntaş al meşteşugului corectoricesc, pe a cărui pistă nu'şi găseşte acel vrednic campion cu care să se măsoare.

Avem, asupra acestui capitol din viața creatorului lui Leiba Zibal, date edificatoare într'un volum al d-lui Al. Ionescu, proprietar al tipografiei „Speranța", fost militant socialist în vremile de glorie ale clubului „Sotir".

Caragiale intrase corector la ziarul liberal „Unirea democratică", ce se imprima la tipografia „Curții" din pasagiul Român, a bătrânului Franz Göbl, şi exercita o teroare de despot asupra zețarilor. Controla feroce greşelile însemnate şi ridica atelierul în picioare de cum prindea că nu'i s'au respectat corecturile. Punctuației, deasemeni, îi acorda o atenție de părinte, fiindcă atunci, ca şi acum, ziariştii cari i-au pătruns tainele se pot număra pe degete, şi, pentru o virgulă neglijată, se aprindea ca de o catastrofă şi strivea pe lucrători sub o avalanşă de vociferări.

Dar competența lui mergea mai departe: era pe deplin inițiat în misterele regalelor tipografice şi—ne povesteşte d-l Al. Ionescu—când se aducea câte-un anunciu, el îi indica litera, ca un autentic şef de stabiliment grafic. Simțul estetic îi era în sânge, şi cei „doi dursuşi" (acel jumătate rând alb despărțitor al unui citat, al unei reproduceri, al unei scrisori, de nota ziarului sau de textul autorului) câți din esteții de proaspătă fabricațiune s'ar putea făli că le cunosc întrebuințarea cum o cunoştea Caragiale? Şi nici ştința gramaticii nu'i se părea superfluă.

Un amănunt: niciunul dintre colaboratorii externi care, zelos să'şi contemple înainte de a trece sub teascul maşinii capod'opera înşirată în seducătoarea literă de tipar, se adresa lui Caragiale, ca să'l servească cu câte-o corectură, nu scăpa nedijmuit: dacă nu de un pachet de tutun, dar cel puțin de câteva țigări.

In 1910, „Adevĕrul" îi editează „Schițe nouĕ" şi şpalturile de corectură zboară—dus şi întors—pe linia Bucureşti-Berlin. Notăm, de astădată, o ciudățenie în sistemul de a corecta: îi se trimit de fiecare şpalt câte trei exemplare, şi pe unul purică greşelile de tipografie, pe altul cele de ortografie, iar pe al treilea îl rezervă modificărilor de stil. Căci, fără a împinge, în această privință, până la virtuozitate, îndreptările ca Balzac, ale cărui corecturi erau o împestrițare de adaose şi transformări, dar nici Caragiale nu se mulțumea cu primul concept: trăgea mereu cu pensula, refăcând culorile. De altfel, şi manuscrisele şi le recitea cu grijă şi cumpănire până nu le da la tipar. Fiindcă, pentru el, creațiunea nu era un sport, ca pentru aceia cari îşi croesc o glorie din particularitatea că scriu cu viteză de accelerat, iscălesc şi sunt încântați de opera lor.

El îşi chinuia copiii spirituali, căci gloria lui era, dimpotrivă, să refacă, într'o continuă lustruire, să cântărească valoarea cuvântului, exprimarea adecvată, să adaoge, să şteargă, veşnic în goană după perfecție. Aşa l-am apucat, într'o zi, cu condeiul aplecat pe o corectură a unui articol-prim din „Moftul Român", când apărea în seria a II-a, în editura tipografiei „Eminescu" (având atunci ca patroni pe d-nii Iancu Ionescu şi Baldovin). Tocmai întindea o furcă, conturând încet, caligrafic, literele, de parcă le sculpta, meditând şi în momentul elaborării lor asupra impresiei ce ar trezi-o şi dacă pot fi definitivul înveliş. Iar când ajunse, după multă migăleală, la sfârşit, încă vântură hârtia într'o privire de ansamblu, tot ezitând, sub presiunea unei temeri. Şi legendara lui lene aci îşi are obârşia. Il îngrozea veşnic necunoscutul: ideia oricării noi creații îi moleşea oasele, în greutățile ce le bănuia.

Cu prilejul tipăririi „Schițelor nouĕ", face mai deaproape cunoştință cu maşina de cules, de curând introdusă în țară: linotyp-ul, şi caracteristica, omorîtoare de entuziasm, de a trebui să bați din nou tot rândul în care ai spicuit chiar numai o singură greşală îi provoca reflexii pesimiste. Te învârteşti şi aci într'un cerc vițios, fiindcă, luând dela capăt rândul, rişti primejdia să te alegi cu alte erori, aşa că o corectură ireproşabilă devine o utopie. Intr'o scrisoare către d-l Const. Mille, varsă accente de melancolie asupra acestei defectuozități, care umbreşte atâta ingeniozitatea invenției.

Inițiativele intelectuale nu'şi găsesc aci teren fecund, şi nu ştiu, zău, câte decenii mai urmează să se scurgă până inovațiile occidentale să se aclimatizeze, căpătând şi la noi drept de cetățenie. Cărțile şi revistele româneşti apar scandalos corectate: te poticneşti din trei în trei rânduri de non-sens-uri, litere uzurpătoare, lipsuri de cuvinte, rânduri amestecate, iscălituri cu şase feluri de caractere, titlurile şi subtitlurile culese fără nicio normă, iar punctuația o monstruoasă aberație. Şi—o, e vreme de-atunci!—mă gândii la utilitatea ce ar prezinta-o înființarea unui „birou de corectură", la care, cu naivitatea vizionarului, eram încredințat că ar da năvală scriitorii diverşi (nu numai literații, ci şi profesorii, autorii de opuri didactice, militare, ştiințifice), precum şi directorii revistelor de specialitate, bucuroşi de a scăpa însfârşit de coşmarul oribilelor corecturi, cari stropşesc atâta înțelesurile, fără a mai stărui asupra esteticei tehnice şi a armoniei dintre titluri. Ce vis zadarnic! Circulări împrăştiate cu profuziune, cu o expunere elocventă de motive, dar—în afară de d-l Christu Negoescu—niciunul din nenumărații noştri cărturari nu s'a grăbit să se folosească de existența unui institut ce ar fi produs o revoluție în aspectul intern al tipăriturii, aducând-o, din acest punct de vedere, la nivelul Franței şi Germaniei.

Dela acea încercare avortată, am rămas însă cu o emoționantă amintire. Tocmai băteam cu ciocanul nişte placate în perete, când, în lumina voioasă a soarelui, se iveşte în uşă o siluetă înaltă, bărbătească, cu figura severă şi mustața stufoasă, cam încăruntită, iar în mână purtând un baston noduros. O recunoscui din prima clipă, şi, cam zăpăcit, cătai să ascund ciocanul, indispus că fusei surprins asupra unei asemenea operațiuni domestice. Era Caragiale, lângă care, până atunci, nu stătusem încă aşa deaproape.

— Aici e biroul de corectură? —începu el vorba, cu timbru'i gutural, şi lipindu'şi de coastă bățul.

— Da, domnule Caragiale,—îngânai eu sfios.

— Foarte bine, domnule!—se porni el. Bună idee! E o adevărată anarhie cum se face la noi corectura. Toți îşi bat joc de ea. Fiecare nechemat îşi închipue că e destul să însemni ici o literă, colo o literă, şi gata corectura. Autorii noştri habar n'au de ortografie şi nici de gramatică. Eu am pomenit un profesor universitar care punea la persoana a III-a plural, prezintele indicativului, dela verbul „a zbura": „zbor", în loc de „zboară", cum cer toate verbele de conjugarea I-a. Ce să mai zici de ceilalți? Iți urez succes, domnule.

Şi apoi, imediat, fără tranziție, cu mult fond de seriozitate:

— Uite, mă angajez şi eu corector.

Iar când fu să plece, cu un picior în prag şi cu pălăria încă în mână, continuând, în lanțul unei discuții ce porniserăm asupra intruşilor corecturii:

— Vezi,—mărturisi el,—eu nu las să'mi corecteze nimeni nici măcar carta mea de vizită. Ortografia numelui meu e Caragiale, şi nu e lucrător care să nu mi'l schimonosească, schimbându'l în Carageale.

Şi, zilele trecute, citind în „Gândirea" o schiță postumă a maestrului satirei româneşti, zării, înfiorat, răsfățându-se, deasupra, în verzale: „de Carageale". O senzație rece îmi îngheță şira spinării, în scrâşnirea năvalnică: O, biet fervent al purității grafice, ce ai zice, fiind în viață, de această nesocotire a uneia din intimele tale dureri?

A. NORA

Maestrul descris de fiul său, Luca Ion Caragiale

— Un fragment din Amintirile lui Luki *) —

Caragiale scria în tăcere şi adeseori spunea că se simte subt imboldul unei puteri străine. Compunând, construia dialogurile vorbind tare, făcea gesturi, zâmbea sau se 'ncrunta. L-am văzut când muncea la „Kir Ianulea", refuzând mâncarea şi veghind două nopți dearândul. Muncea neîntrerupt până sfârşea opera. In tot acest timp era încruntat, febril şi ursuz. Când termina, era adesea intoxicat de tutun şi cădea câteva zile într'o stare de somnolentă paşnică. Pe „Kir Ianulea" l-a scris în trei zile şi l-a pieptănat, pe urmă, două săptămâni. Când îl întrebam cum scrie, îmi răspundea aproape invariabil: „Eroii mă persecută... Forfotesc în mintea mea... Vorbesc... Le văz gesturile; le aud cuvintele Dar nu ştiu exact nici ce spun, nici ce vor face şi, pe urmă, m'apuc să scriu, şi-i las să-şi spue singuri păsul". Şi, după aceea, adăoga întotdeauna comparația creării operii de artă cu o laborioasă parturiție.

Caragiale scria fără plăcere. L-am auzit, deseori, blestemându-şi „meşteşugul ingrat" şi afurisind clipa când s'a apucat de literatură. Conştient, în fond, de valoarea lui, rămânea un veşnic jicnit în viață. In anul când a împlinit şaizeci de ani, în anul când a murit, până şi ultima oară mi-a vorbit cu adâncă sinceritate, cu scârbă şi cu necaz. Fusese poftit în țară pentru un jubileu al lui de şaizeci de ani, şi răspunsese printr'o scrisoare către prietenii lui, astăzi morți amândoi, Vlahuță şi Delavrancea. L-am întrebat ce hotărâse şi mi-a răspuns întunecat, că refuzase. L-am întrebat, mai departe, din ce motive. Atunci a vorbit mult, cu patos şi aproape cu lacrimi în voce. Mi-a povestit toată viața lui. Cum luptase, cum, hulit de unii, neluat în serios de alții, pus la oparte de toți oamenii influenți, înfine tot ajunsese. Cum odată celebru, tot nimeni nu lua cuvântul lui în seamă. Atunci mi-a povestit cum odată, când era cunoscut de toți, subt un regim politic de prieteni, dorise să ocupe un loc de deputat şi cum fusese refuzat pentru lipsă de încredere. Tot atunci mi-a făcut şi bilanțul câştigurilor lui de autor. In anul cel mai bun rețeta totală era de 2300 lei. Şi a închiat: „Am muncit o viață întreagă, mi-am cheltuit averea ca să trăiesc şi să vă cresc, am dat, în mine, un om celebru pentru România, dar un om celebru care ar muri de foame dacă ar trebui să trăiască din munca lui". Am înțeles că avea dreptate să refuze jubileul şi avea dreptate să trăiască, mai mult sau mai puțin, în exilul voluntar dela Berlin.

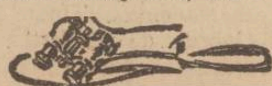
Intr'o noapte caldă de Iunie, am stat de vorbă târziu cu tata. Fereastra era deschisă, şi din stradă se auzea sgomotul vieții intense a Berlinului. Vorbea cu admirație şi emoție despre Shakespeare şi despre teatru în general. Imi pare rău cău nu pot repeta exact tot ce a spus în noaptea aceea, căci a vorbit într'adevăr într'un fel rar lui însuşi. Spunea că teatrul nu-i literatură, fiindcă nu ai grija stilului. Fiecare dintre eroi vorbeşte cum îi vine în momentul afectului. Il asemăna cu architectura, căci ca şi în architectură clădeşti un teatru. Şi, pe urmă, a vorbit despre Macbeth. Nici odată nu l-am văzut mai patetic. Mi-a dovedit că Macbeth e capodoperă artei dramatice. Construcția arhitectonică, ți-e dată dela început, că soarta lui din prima scenă este pecetluită şi ştiind ce are să se întâmple, nu te mai interesezi decât de partea pur artistică, cum are să se întâmple. Şi explică scena întâi a tragdiei shakespeariene: „Se 'ntâlneşte cu vrăjitoarele; îi spun că are să fie Than de Cawdor, Rege, dar că nu are să domnească. Pier vrăjitoarele şi vine ştafeta de-l vesteşte că-i numit Than de Cawdor... Ei! Atuncea ştii că s'a isprăvit cu bietul om... că se împlineşte ce i-a fost zis... şi aştepți, aştepți cu gura căscată... şi vezi că totul se întâmplă aşa... dar cum se'ntâmplă, asta-i meritul lui Shakespeare". Pe urmă a evocat scena duelului cu Mac Duff şi a insistat cu admirație violentă asupra ei. Continuă înfrigurat: „Macbeth îi spune: nu te măsura cu mine, că mie mi-a fost ursit că nu am să fiu omorât de om născut din femee şi că pentru ca să fiu doborât ar trebui să umble pădurile"... Şi atunci ştii bine că trebuia Macbeth să fie biruit şi nu ştii cum... Dar Mac Duff răspunde: „Nu m'am născut din mamă, că pântecelor ei cu mâinile am fost smuls şi afară vin crengile pădurii din Birman duse de oameni"...

Era târziu în noapte...

A doua zi l-am găsit mort, sprijinindu-se cu un cot de perna din pat şi cu obrazul foarte liniştit.

LUCA ION CARAGIALE

*) Publicate în *Ideea Europeană*, din 4 Ianuarie 1920.

Duel

Naivul plug odată (probabil, ofensat)
La un duel de moarte pe tun l-a provocat.
Dar adversarul țanțoş răcni cavalereşte:
„Mişelule'n genuche!" Şi'n frunte l-a scuipat...
Şi, pe teren, naivul a fost silit fireşte
Mult umilite scuze să ceară dela tun.

Morală

Doamne! fereşte
Pe mojicul prost de boer nebun!

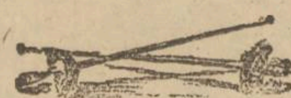
1907 Un mare anonim

ŞARADA

Unui clubman

La cărți, c'un as eşti asasin,
Cu spada 'n luptă, spadasin;
Dar fără spadă, fără as,
Tu singur spune: ce-ai rămas?

I. L. Caragiale

Claponul lui Ion Luca Caragiale *)

In toamna anului 1877 librăria universală L. Alkalay din calea Mogoşoaii No. 18, vrând să facă reclamă cărților sale „scolastice (adică şcolare), literare şi ştiințifice", s'a hotărât să scoată un calendăraş de buzunar. Pentru confecționarea acestuia, librăria a făcut apel la tânărul sufleur, fost girante-responsabil la *Alegătorul liber*, Ion L. Caragiale.

Caragiale scotea — săracul de el! — pe atunci, sub formă de broşurică minusculă:

Claponul

Foiță hazlie şi populară
apare când ese de sub tipar
tirajul se face în
33.333
exemplare

Deviza este
! Eftin şi bun !
10 bani numărul

Foița nu era mult *hazlie*. *Populară* n'a izbutit să devie. Totuşi s'a decis ca şi calendarul să poarte numele de calendar al *Claponului*. El se subtitula de asemeni, „almanach *hazliu, popular*". Şi anunța că apare

Pe anul dela Mahomet
1295
De la Christos
1878

Prețul? „Oricine va da 50 de bănuți va căpăta acest almanah gratis". Broşurica era dedicată:

Cucoanelor
şi
Demoazelelor
din
toate mahalele,
fundăturile şi marginile
Bucureştilor
precum şi tutulor
Monşerilor
becheri şi familişti

După arătarea zilelor când va fi luna nouă, luna plină, pătrarul 1-iu, pătrarul al 2-lea, câte o reflecție se iveşte cu intențiunea de a desposomorâ paginele calendaristice.

Reflecțiunile aceste sânt — bineînțeles — în număr de 12, pentru fiecare lună câte una.

Bunăoară în privința lui Ianuar, Ion Luca Caragiale observă: „Frigul pentru cei fără paltoane e cu 15 grade mai mare decât pentru cei împaltonați".

Pentru Februar, luna carnavalurilor, următorul prognostic: „Balurile mascate vor hotărâ pe mulți căsătoriți să poarte jalbă de despărțenie".

Şi tot aşa câte o părere, câte o aluzie, câte o notiță epigramatică la adresa unor membri ai Sfântului Sinod, la cei ai Parlamentului, pentru tinerii cari „încep a-şi umbri ceafa cu umbreluțe albe", la sistemul de stropire a străzilor în luna lui Cuptor, etc.

Pentru luna Septembrie Caragiale vesteşte:

„Ploi mari. Dâmbovița se umflă. Primăria profită de ocazie pentru a o declara navigabilă, şi a publica licitație pentru luarea în monopol a navigației dâmbovițene pe 10 ani".

La fel cu „calendarul pentru toți" al lui N. D. Popescu, micuțul almanah al lui Caragiale avea o privire asupra: regentului anului, posturilor şi zilelor nefaste.

Regentul lui 1878 e — de bună seamă — planeta *Venus*. Să nu se uite că sântem în timpul războiului romăno-ruso-turc:

„... Sub înrâurirea regentului, copiii 75 la sută se vor naşte cu părul galben, cârni şi cu ochii mici spre marea mirare a tatilor lor, cari nu-şi vor aduce-aminte de convenția ruso-română".

Lucrul acesta îl cam desvoltă Caragiale într'o lungă poezie intitulată *Pohod la Şosea*, în care zugrăveşte cum:

Gloată peste gloată
Merge lumea toată
Claie pe grămadă
Pe muscali să vadă.

Cucoanele:

Umflate, gătite
Şi sulemenite

sânt în fruntea alaiului.

Numa 'ntr'o chilie
Singură pustie
O babă rămase
Care de ani şase
Ologită sta
In chilia sa
Numai ea rămasă
Singură acasă
Şi în mahala
Biata se văita
Şi se tânguia
— „Oameni buni!" striga
„Mi-aduceți şi mie
„Pomană vă fie!
„Măcar un cazac...
„Nu de altceva,
„Ci numai de leac!"

Cât despre posturi, directorul Claponului constata — bună oară — că „Postul cel mare, în anul acesta ca în totdeauna, pentru săraci ține tot anul, pentru bogați cât au poftă de icre moi": iar zilele nefaste sunt (două pentru chiriaşi): Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru.

* * *

Partea literară a almanahului o constituiau: un Acroshit în 8 strofe intitulat „Mandatul"; parlamentare: Camera din Stambul şi Mesajul de închidere a Camerelor otomane (unde, sub diferite nume turceşti, poți descoperi diverşi membri ai Parlamentului român); schițele: „Smotocea şi Cotocea" (un fel de Lache şi Mache), Leonida Ciupicescu, şi rubrica de căpetenie şi a revistei Claponul şi a almanahului cu acest nume: rubrica *Gogoşilor*.

Dintre calambururi, unele sânt foarte nostime şi sânt — ca să zicem aşa — din domeniul claponismului. De o pildă calamburul cu referire la „resbel" (războiul din 1877):

„Ca doi berbeci pismătareți cari stau gata să se arunce unul asupra altuia cu coarnele, astfel două împărății au pornit cu oştile respective să se facă praf.

„...Să vedem care din doi are să rămâe berbec bătut".

Dintre gogoşi, una prezintă pentru istoria literaturii dramatice româneşti o deosebită importanță, de oarece conține în germene scene întregi din „Noaptea Furtunoasă". Iată „gogoaşa" respectivă:

„Cetățeanul Ghiță Calup, băcan în mahalaoa X şi gardist civic, este foarte gelos de cocoana dumisale. El are în prăvălie un tezghetar tânăr, anume Ilie, pe care-l iubeşte mult, căci este foarte harnic. Pentru aceea jupân Ghiță i-a dăruit la Sf. Ilie, de ziua lui o legătură de gât prăzulie.

Când prietenii povățuesc pe jupân Ghiță să trimeată în locu-i la gardă pe Ilie, jupânu le răspunde:

„Nu-mi pasă să lipsesc de acasă şi un an de zile. Nu mi se simte lipsa. Ilie să trăiască! Am să-l fac tovarăş la parte!"

Cetățeanul Calup, când îi vine rândul să facă de gardă cheamă pe Ilie, şi după alte multe, îi recomandă mai ales să păzească strajnic cinstea cocoanii:

„...Ştii tu, Ilie, cum sunt muerile....

— Ştiu, jupâne....

— Ei! Ia vezi... Păzeşte bine!

— Las pe mine, jupâne; cât o trăi Ilie, cinstea dumitale e cinste....

Bravos Ilie! Am să te fac tovarăş la parte".

A treia zi de Sf. Ilie, jupân Calup, care plecase de dimineață ca să stea de gardă până a doua zi, apucându-l peste noapte oare-cari dureri, e silit a se întoarce acasă la ceasul unu despre ziuă. După ce bate foarte mult în poartă, Ilie *zăpăcit de somn*, vine să-i deschiză. Jupân Calup intră în odae. Cucoana doarme cu fața la perete. Când jupân Ghiță voeşte să se culce, găseşte pe plapoma dumisale de dumicaton alb o legătură de gât prăzulie... foarte sgârcită.

. . . .

A doua zi, jupânul a certat pe Ilie, că nu-şi păstrează lucrurile şi mai ales legătura, pe care i-a dăruit-o de ziua lui; însă această mică neglijență nu putea fi tocmai un cuvânt ca să nu-l facă facă tovarăş după făgăduială.

...In adevăr, chiar din acea zi, în casa cetățeanului Ghiță, Ilie este tovarăş *la parte* — la parte mai mare sau mai mică, după cum se întâmplă să-i vie rândul jupânului Ghiță la gardă".

Cetățeanu Ghiță Calup, va deveni mai târziu „Jupân Dumitrache Titirică Inimă-Rea chiristigiu, căpitan în garda civică". In tânărul tejghetar Ilie noi recunoaştem pe viitorul „Chiriac, tejghetar, om de încredere al lui Dumitrache, sergent în gardă". Cocoana este „Veta, consoarta lui Jupân Dumitrache".

Legătura de gât prăzulie, o cunoaştem. Cu dialogurile în jurul ei se închee doară actul ultim al „Nopții Furtunoase":

„Jupân Dumitrache (luând pe Chiriac şi pe Ipingescu de mână şi aducându-i dramatic în fața scenei): Toate le-am lămurit; bine, de cumnatul Rică nu mai am ce să zic; dar să vă arăt ce am găsit pe pernele patului dumneaei... că uitasem;... îmi vine să intru la bănueli rele.

Chiriac (înfiorat): Ce ai găsit, jupâne?

Jupân Dumitrache: Uite (scoate din buzunar o legătură de gât).

Ipingescu: Frumoasă legătură, de şic!

Chiriac: Aşi! ado'ncoa, jupâne; asta-i legătura mea, n'o ştii dumneata?

Jupân Dumitrache (lămurit): Ei bată-te să te bată! de ce n'ai spus aşa, frate? (lui Ipingescu cu filozofie). Ei vezi? Uite-aşa se orbeşte omul la necaz".

Iar Ipingescu, confirmător:

„Rezon!"

*) Din volumul „Versuri de Caragiale: stanțe elegiaco-satirice, gogoşi rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice, culese şi comentate de Barbu Lăzăreanu", volum care va apărea în editura Vieții Româneşti.

EPIGRAMA

Doi academici

Istorică pereche —
Aşa pereche zic şi eu! —
Ce legătură veche!
Ureche jură 'ntr'un Hasdeu,
Hasdeu într'o — Ureche.

Caragiale
şi
Anton Bacalbaşa

Mângâere

— Fabulă —

O babă chioară-aşează tingirea cu păsat
Pe-o pirostie şchioapă... Hiertura'n foc a dat...
Şi scuipă biata babă, şi blèstemă, se 'nchină:
„Spurcatu!... Necuratu..." (El singur e de vină!)

Morală

Spre mângâere-adeseori
Ne trebuiesc... instigatori.

Caragiale

Caragiale inedit

de OCTAV MINAR

Dela regretatul meu prieten Petru Liciu, posed manuscrisele şi corespondenţa ce o avusese cu maestrul Caragiale.

Sunt lucrări de teatru cari vor face senzaţie, atunci când le voi publica într'o ediţie completă, la care lucrez de mai multă vreme.

Incep cu piesa ce caracterizează un colţ din viaţa politică a ziarelor.

„Reporterul Caracudi" e o comedie de moravuri într'un act, a cărei acţiune susţinută, vioae şi plină de umor, se desfăşoară la sediul redacţiunei ziarului „Răcnetul Carpaţilor".

Personagiile schiţate de Caragiale în această piesă sunt parte cunoscute ca: Nae Caţavencu, directorul ziarului, Mariu Chicoş Rostogan şi Cetăţeanul Turmentat.

Tipurile necunoscute ar fi: Reporterul Caracudi, Mimi Fifiridis şi Servitorul.

Intreaga acţiune a comediei se învârteşte în jurul lui Caracudi, ziaristul fără experienţă, care prin ştirile ce le aduce, nemulţumeşte opinia publică.

Directorul Caţavencu e dezolat, temându-se că tirajul ziarului va scădea necontenit, şi deci întrevede o mare catastrofă pentru toţi.

„Nu mai merge! Murim... ne sufocăm!..." Strigătul acesta de disperare al lui Caţavencu, e un reviriment pentru spiritul adormit al lui Caracudi.

„Trebuesc informaţii senzaţionale, m'ai înţeles? Pleacă, aleargă! Vâră-te peste tot, în lume, în localuri publice şi oficiale, în cercuri politice; scotoceşte, miroase, află, află, află!".

Reporterul Caracudi desmeticit, văzându-şi situaţia zdruncinată, se gândeşte la o mare invenţiune care îl va salva. Dar dezastrul începe, căci Mimi Fifiridis, amica lui Caţavencu, aduce vestea tristă că „Titi al meu pleacă".

La început, spune Mimi, credeam că e o glumă. Când colo pleacă în Japonia fiind numit în diplomaţie.

„Şi ziarul nostru care căpăta dela dânsul cele mai fantastice ştiri politice pe care nici oficiosul guvernului nu le avea, cu alte alte cuvinte s'a dus senzaţia... s'a dus senzaţia!" se plânge Caţavencu, în faţa acestei femei care specula indiscreţiunile de culise ale politicei:

Caţavencu: Japonia a învins! Vom muri... Vom dispărea de pe orizontul măreţ al politicei româneşti!...
Mimi: Vor dispărea şi veniturile mele.
Caţavencu: O idee!
Mimi: O idee?
Caţavencu: (iluminat) Am găsit-o!
Mimi: (iluminată) E genială?
Caţavencu: (cu jumătate de voce) De o camdată nu!
Mimi: Atunci?
Caţavencu: Vom aştepta.

Amândoi se frământă pentru a găsi formula revelatoare. Dialogul urmează din ce în ce mai gradat, când la un moment se aude strigătul:

Caţavencu: Acum ce ne mai rămâne?
Mimi: Ideea... adică ideea ta.
Caţavencu: Un reporter ideal!
Mimi: Să-l găsim...
Caţavencu: Unde?...
Caracudi: (intră cu îndrăzneală, floare la butonieră). Sunt eu!
Mimi: Caracudi!
Caracudi: In persoană, sărut mâna.
Caţavencu: Vestea?
Caracudi: Salvaţi, directore, salvaţi!
Caţavencu: Va să zică reţeta mea a fost bună, dragă Caracudi?
Caracudi: Excelentă! Ascultaţi: (cetind) O criză ministerială iminentă. Intenţia guvernului de a spori efectivul armatei şi anii de serviciu. Sgomote despre un grav incident diplomatic. Un divors scandalos în lumea mare.

Scena aceasta care formează nucleul acţiunei e aşa de bine condusă, încât, la fiecare replică, interesul creşte până ce culminează. Caţavencu şi Mimi rămân stupefiaţi în faţa descoperirilor senzaţionale aduse în grabă de Caracudi, în cât nu-şi pot explica transformarea aceasta. O ediţie specială a ziarului salvează situaţia materială, dar încurcă descoperirea marelui secret al ştirilor senzaţionale.

Acest apanaj îl căpătase la ziar Mimi Fifiridis. Bietul Caracudi, apostrofat şi ameninţat, câştigase, într'o clipă, o situaţie de invidiat. Lupta începe. Mimi îl urmăreşte pe Caracudi pentru aflarea secretului. Intervine Mariu Chicoş Rostogan şi Cetăţean Turmentat pentru ca acţiunea să nu slăbească. Caţavencu e disperat:

„Ţi-am mai spus odată că nu mai primesc pe nimeni...
Cetăţeanul: (intră ne anunţat) Nici pe mine?
Caţavencu: (schimbând tonul) Pe dumneta, onorabile, oricând...
Cetăţeanul: Şi ori unde, nu-i aşa? (Servitorul îl salută, apoi ese. Cetăţeanul se uită curios după dânsul).
Caţavencu: Mai ales. Şezi, te rog.
Cetăţeanul: (grav) Nu pot.
Caţavencu: Pentru ce?
Cetăţeanul: (sughiţând). Pentru că... sunt tulbur.
Caţavencu: Ce are aface.
Cetăţeanul: Vezi că tulbureala e bună când e tulbureală, îndată ce cauţi s'o aşezi la fund îşi schimbă fasonul.
Caţavencu: Cu ce te pot servi?
Cetăţeanul: (grav) Dumneta, pe mine?
Caţavencu: Fireşte.
Cetăţeanul: Cu nimic. Eu sunt cetăţean liber.
Caţavencu: Şi redacţia mea e liberă.
Cetăţeanul: Văd... Adică nu văd... băeţii!
Caţavencu: Imi placi. Eri a fost patronul unuia şi azi n'a venit nici unul. De altfel au avut grija să-mi trimeată fiecare porţia pentru ziar.
Cetăţeanul: (după o mică pauză) Uită-te la mine...
Caţavencu: Mă uit.
Cetăţeanul: Ştii de ce am venit?
Caţavencu: Nu.
Cetăţeanul: Un secret.
Caţavencu: Să-l auzim.
Cetăţeanul: (confidenţial) Guvernul e pe dric! Alegeri noui...
Caţavencu: Va să zică e adevărat?
Cetăţeanul: (nedumerit) Cum vine vorba...
Caţavencu: Iaca aşa.
Cetăţeanul: Nu mă crezi pe mine?
Caţavencu: Ba da. Dar Caracudi, reporterul nostru, mi-a adus ştirea mai întâi.
Cetăţeanul: Şi...
Caţavencu: Nu-l credeam.
Cetăţeanul: Dar pe mine mă crezi?
Caţavencu: Pe dumneta, se poate!
Cetăţeanul: Atunci să-mi spui cu cine votez?
Caţavencu: Cu cine vrei, n'ai spus că eşti cetăţean liber?
Cetăţeanul: (reflectând) Libertatea e bună" (clătinându-se) dar cu măsură!
Caţavencu: Mai întâi să vedem din cine se compune noul guvern.
Cetăţeanul: Din cine... Ai noştri!
Caţavencu: Ai dumnitale...
Cetăţeanul: Cum, „Răcnetul Carpaţilor" nu merge cu ai noştri?
Caţavencu: Cu ai dumnitale, nu.
Cetăţeanul: (după o scurtă reflexie) Bine, dar subsemnatul cu vine votează?
Caţavencu: Cu cine pofteşti, onorabile.
Cetăţeanul: Aşa, atunci eu rămân conservator în principii.
Caţavencu: Adică, nici foarte-foarte, nici preà-preà.

Am citat un fragment din această scenă, pentru a se vedea la Caragiale tendinţa în repetarea personajelor cunoscute în altă piesă, având dialogul schimbat şi păstrând unele propoziţiuni devenite populare.

N'aşi putea să afirm dacă publicul la revederea Cetăţeanului Turmentat în această nouă comedie, ar fi plăcut impresionat de nouile replici care urmăresc fixarea mai bine a tipului.

Prin deducere, s'ar putea admite că succesul ar fi acelaş, dacă nu gradat, căci marele public simpatizează mai întotdeauna cu personajele eşite din mediul cel mare.

Molière întrebuinţa această metodă de repetare în comediile sale.

In fine, Mimi Fifiridis află marele secret. Dar gloria Reporterului Caracudi e aşa de mare, încât cu toţii se pleacă în faţa inventatorului de ştiri senzaţionale.

Reporterul Caracudi nu este altcineva decât însuşi Caragiale, care se descrie cu o ironie fină, redând şi atmosfera de redacţie cu fel de fel de tipuri cari mişună prin ea, amintindu-ne de anii când alături de Eminescu îşi storceau creerul pentru o bucată de pâine.

OCTAV MINAR

Leiba Zibal

de ION CĂLUGĂRU

Noaptea şi pustiul hăuiau în conacul boerului mort.

Trântit în patul meu din odaia megieşă cu turla conacului priviam trist icoanele bătrâne, plângăreţe care mă priveau de asemeni sfioase de sub fumuriul care le troenise vremea. Pe o măsuţă zăcea o carte de Caragiale cu o dedicaţie scrisă de Caragiale pentru bătrânul boer, iar într'un părete alături de caricaturile bărbaţilor ilustri care au lucit ca meteorii în calea vieţii noastre, în toate senzurile, era şi o caricatură a lui Caragiale, cum se făceau pe atunci: un trup micuţ şi un cap enorm. Caricatura aceasta naivă şi fără talent făcută, mi-a amintit de festinurile bătrânului boer la care vorbia cu atâta simplitate de toţi înţelepţii par'că vorbise cu ei numai o clipă mai înainte. Despre Caragiale vorbia ca despre mine ori alt oarecare. Şi pentrucă gândurile se trăgeau unele pe altele ca să iasă la lumină aşa precum în târguşoarele mici se trag copiii de mână când aduc o cofă de apă de la fântână, mi-a răsărit în minte şi Leiba Zibal. La povarna moşiei fusese tocmai de cu zi, un ovrei, cu nasul cât un ceaun de carne; o babă slută care ne povestise grav despre un joc de coţofene văzut de ea într'o poiană, vorbise bătându-şi joc de ovrei: astea toate îmi aduceau mereu aminte de figura slăbănoagă, pământie şi bărboasă a lui Leiba Zibal.

In orice ţară semifeodală un individ cu tradiţie, nobleţe sufletească, şi cu o relativă cultură ar fi avut aceleaşi trăsături caracteristice sufleteşti ca şi Leiba Zibal, dacă ar fi trăit între ţărani, cum erau cei din Podeni. Leiba Zibal e poate însuşi Caragiale, pe care un mediu neprielnic l-a silit să ducă o veşnică hartă cu sine, cu viaţa care se complica. Trebue ca cineva să fie desrădăcinat pentru ca să se apropie cu dragoste frăţească, şi nu cu milă, de rasa lui Israil.

Toţi scriitorii mari cu personalitate proprie s'au simţit deapururi desrădăcinaţi de mediul lor. Suferinţa lor i-a făcut să înţeleagă şi durerea fiilor lui Israil. In casa morţii Dostoewski a strâns la pieptul lui pe nefericele complex Isaia Fomici, iar Oscar Wilde în viaţa căruia învada literatura l-a priceput în a sa „De Profundis" pe ovreiul Isus. Caragiale care oscila şi se căuta pe sine l-a construit pe Leiba Zibal după chipul şi asemănarea sa. Isaia Fomici e un colos, Isus cel romantic al lui Wilde e superb dar sunt falşi. Leiba Zibal e şi el fals: lipseşte din tipurile astea ovreiul deşi poartă nume ovreeşti. Sunt ca nişte biserici fără icoane şi fără răcoroasa mireasmă de tămâe a lui Dumnezeu. Atât Isaia Fomici, cât şi Isus romanticul artist şi Leiba Zibal sunt nişte tipuri de oameni, dar nu ovrei; le-ai putea prea bine schimba numele şi cititorul poate că nici n'ar băga de seamă schimbarea. Ovreiul e atât ovrei cât posedă amănuntul caracteristic local şi nedespărţit de el.....

Şi când să-mi reiau şirul gândirilor — întrerupte — pe care dealtminteri nici nu le prea stăpâneam, mi-am zis c'un fel de dojană:

— „N'ar fi mai bine să gândeşti mai limpede şi disciplinat despre Leiba Zibal şi să nu-l mai alături de Isus şi Isaia Fomici?

Şi cineva din mine străin îmi răspunse şoptit ca o privire de icoană:

— Dacă lui Isus îi plăcea tovărăşia celor umili de ce nu l-am pune măcar odată în gândul nostru pe speriosul iepure de pe meleagurile Moldovei Leiba Zibal, alături de strălucitoarea divinitate a lui Isus? Au nu ne stăpâneşte pe toţi aceiaşi nefericire?

ION CALUGARU

Grand Hotel „Victoria Română"

Eram s'aşa indispus de neodihnă. Toată noaptea trecută moţăisem ghemuit în unghiul unui vagon de clasa a doua, înghesuit de o companie veselă de bucureşteni cari se 'ntorceau dela expoziţie—un potop de impresii şi amintiri... Mă despărţisem de ei de dimineaţă, s'acu pe'nserate intram în orăşelul meu natal, unde nu mai fusesem de copil... Trebue să mărturisesc că n'am simţit „acele palpitări" cari se simt la orice revedere de acest fel; ce'i drept, nici pomii şi nici altele n'au manifestat faţă cu „vechiul lor prieten vre-o deosebită emoţie. De la gară trec prin nişte uliţe triste: miroase a scăpătare şi părăginire. Asta mă indispune şi mai mult. Să plec cu trăsura 'nainte, pe'ntuneric şi pe un drum necunoscut? Nu mai bine să rămân aici o noapte; am nevoe de repaos; să dorm fără clătinătură, fluere, clopote şi mai ales fără impresii mirifice dela Paris. Tocmesc trăsura pe a doua zi la patru şi trag la „Grand Hotel *Victoria Română*", în centrul oraşului.

Otelul meu are două caturi. Jos e la mijloc gangul, de o parte *„Restaurant et Berărie"*, de alta *„Cafenea et Confiserie"*. Dinaintea „confiseriei" sunt aşezate mese şi scaune până în mijlocul stradei: aci se strânge seara societatea aleasă. Acum e plin de lume. Sosirea mea produce senzaţie. Toţi ochii se pironesc asupră'mi. Opresc o cameră şi stau la o masă în partea restaurantului să beau o bere... Privirile mă săgetează: pe lângă cei de la mese, es acuma să se uite la mine şi cei din cafenea... Un băeţel ca de vre-o cinci ani se scoală dela locul lui, vine binişor la masa mea şi se pune, mâncând dintr'o prăjitură, să mă studieze de aproape. „Nicule! vin la mama!" strigă o damă. In zadar; copilul, numai ochi, n'aude. Am rezistat până aci, înfruntând ploia de săgeţi; privirile copilului mă biruesc. Mă gândesc la bestiile din menagerii; ele afară de chinul dureros al captivităţii mai sufăr unul, care acum văd eu cât e de neplăcut—să rabzi, fără să le fi solicitat, privirile persistente ale unei mulţimi curioase. Dar dacă ar fi numai privirile! Exemplarele din menagerie, publicul este rugat să nu le atingă; pe mine, băiatul, cu mâna plină de spumă de zahăr, mă şi pipăe! Imposibil de răbdat... O sfortare... Mă scol însfârşit, evitând privirile copilului, plătesc şi intru pe gang... Băeţelul se ţine după mine până la scară şi stă locului să se uite cum mă suiu, până când, făcând cotul scării, îi es din bătaia ochilor. Am scăpat, dar m'a apucat capul....

...Numărul 9—odaea mea... E o căldură năbuşitoare înăuntru şi miroase a vopsea cu terbentină proaspătă... Să deschiz... Ferestrele dau în uliţă. In faţă e o răspântie. In fund se vede foişorul de foc d'asupra casei oraşului. Pe sub ferestre trece strada „Independenţii", care la dreapta dă în strada „Regală", strada principală din faţa otelului. Aceste lămuriri topografice le datoresc chelneriţii, care, manifest indispusă c'am deranjat-o, mi le dă scurt, îmi aprinde lumânarea şi pleacă bufnind uşa. De-abia acum încep să recunosc locul. „Grand-Hotel" stă pe maidanul unde ne jucam în copilărie. Par'că văz încă maidanul plin de popor înghesuindu-se la o masă pe care o săptămână a stat zi şi noapte o condică enormă deschisă. Era după 11 februarie. De câte ori eşiam dela şcoală, iscăleam toţi *da*, şi fiecare de mai multe ori... De mici aveam sentimente civice în oraşul meu natal

Uliţile din dosul *„Victoriei Române"* au rămas cum le ştiam odinioară. In cele două colţuri ale răspântiei din faţă, este de o parte un birt şi de alta o cafenea mică. Dela fereastra mea văd bine ce se petrece peste drum. In cafenea, un individ, aplecat cu pieptul pe biliard, citeşte o gazetă deschisă mare pe postavul verde; într'un colţ, doarme altul cu capul pe masă. Dincolo, în birt, sunt două femei şi doi tineri; beau şi râd; lângă ei pe o laviţă, cântă doi lăutari. După gesturile şi grimasele cobzarului, după mişcările ce le face cu pântecele, pare a fi un cântec obscen. Dacă n'ar fi trăsurile, cari se'nvârtesc mereu pe dinaintea otelului, aş auzi tot...

Zece ceasuri... Să mă culc... Las ferestrele deschise şi lumânarea aprinsă şi mă aşez în pat... Mă doare capul... Băiatul cu prăjitura... Ce ochi!... Oare să fi existând deochiul?... Un neastâmpăr nesuferit îmi furnică din tâmpă până 'n creştet... Insecte!... Iute jos din pat!... Iau lumânarea să văd de aproape... E grozav!... Un popor întreg, ca la un plebiscit... şi umblă şi aleargă pe cerşaful alb încoace şi'ncolo uimite de lumină! Ce să fac?... Trebue să dorm!... In pat imposibil... Trag cearşeaful îl scutur bine pe fereastră şi-l întind pe covor în mijlocul odăii; desfac un pachet de tutun, presăr pe cearşaf şi mă culc pe jos... Imi arde toată pielea; nu pot adormi; sunt ameţit, nervii iritaţi—simt enorm şi văz monstruos. Lumânarea îmi dă drept în ochi... Mă scol s'o mut şi apoi m'aşez la loc.

...Deodată sar în picioare... Sgomot mare în uliţă! Merg degrab la feresatră... O suflare răcoroasă de afară mă înviorează... Cadranul transparent de pe foişorul de foc arată unul ş'un sfert... Când au trecut trei ceasuri?... Am aţipit, prin urmare?... Ce e în stradă?... Măturătorii oraşului... Au prins un câine la mijloc. Ştiu... Asta e o petrecere populară la noi; am văzut'o de atâtea ori....

Câţiva inşi se pun la pândă de-oparte şi de alta a uliţei. Un câne flămând rătăceşte căutând dosurile bucătăriilor şi unghiurile unde se aruncă gunoaiele. La un semnal, toţi se ridică şi'l împresoară din toate părţile. O clipă animalul se opreşte îngheţat; sângele 'i dă năvală la inimă, care 'ncepe să svâcnească de coaste... E pierdut!.... Părul i se zbârleşte pe coamă. Un fior îi fulgeră d'alungul prin şira spinării şi'i încovrigă coada d'an'dăratele, până'i înfige vârful în pântece.. Ochii turburi caută încotrova un punct de scăpare; dar abia se pune problema în mintea aiurită, şi o piatră l'a isbit peste bot, alta la încheietură, un lemn peste şale şi altele plouă.... El îşi ese acum din sine: maşina cea vie dă drumul rezervei de energie,—pentru aşa moment o păstra, —nici-un gând de economie... trebue cheltuită toată! Opintindu-se din fundul rărunchilor, animalul s'avântă orbeşte în faţa loviturilor... Un răcnet suprem! sparge rândurile vrăjmaşilor, le scapă printre picioare şi fuge uitându-se drept şi numa 'nnainte, fuge mereu până dă de un loc singuratic. Aci s'aşează, stins de oboseală, să'şi liniştească cutremurul membrelor, să'şi lingă rănile şi să se vaite discret de durere. Somnul se capătă mai eftin decât hrana şi deocamdată i-e mai trebuincios: truditul trup se încolăceşte binişor, închide ochii trişti şi adoarme oftând greu din afund.

Toată intervenirea mea acum în favoarea animalului este zadarnică. Degeaba raţionez eu de sus de la fereastră că nu le e permis unor oameni ai autorităţii să turbure liniştea nopţii şi somnul contribuabililor. Pot eu striga mult şi bine: cine m'aude? Huiduiturile şi râsetele acopăr chiar glasul celui mai interesat, chelălăiturile animalului. Il mai văd doar cum se sbate sub loviturile măturoaielor ridicând cu contorsiunile lui un nor gros de praf... Sunt nervos; nu mai pot privi; dar tot ascult... De mirare... cânele nu mai ţipă de loc. A fugit!... Urmează râsete... Mă uit iar. Măturătorii stau tolăniţi pe trotuar; iar la lumina felinarelor din colţuri se vede în mijlocul stradei victima lungită — e un căţel mic, alb şi lăţos... Mă culc supărat la loc. Mai am două ceasuri şi scap... Bietul dobitoc!.. Acu încep vâjiiturile măturoaielor... Dacă ar fi căţelul favorit al vre-unei dame, — par'cam văzut una adineaori la „confiserie" cu un căţel în braţe, — şi ea ar fi amica vre-unui om influent din localitate, atunci măturătorii...

Ceartă jos în cafenea... S'a spart ceva... parcă o uşă cu geamuri trântită cu violenţă... Ţipete de femei, strigăte de bărbaţi, fluerături febrile de gardişti... Ah! a venit stăpâna căţelului. Alerg la fereastră. Nu se mai văd ceasurile la foişorul de foc; lumina de'ndărătul cadranului s'a stins; dar mai sus de foişor, arde clipind în cadenţă steaua dimineţei — se face ziuă... E o grămădire dinaintea birtului din colţ... Precupeţi, cari merg cu coşurile încărcate la piaţă... Ce să fie?... O femee numa'n cămaşe, cu picioarele goale, cu părul desprins, ţine strâns de pept pe un om îmbrăcat în uniformă de poliţie. El luptă să scape — ea nu-l lasă. Femeea începe să sbiere răguşit făcând gesturi extravagante:

— Ce, domnule! care va să zică, dacă sunt o nenorocită, să-şi bată joc de mine dumnealui, pentru-că e dela poliţie?... Şi mai întâiu, cine ce treabă are? dumnealui a fost amantul meu?

Comisarul, îndreptându-şi mondirul boţit la piept:

— Sergent! e beată... la arest!

Doi inşi o înhaţă; ea se smuceşte şi dă să se repează iar; dar un sergent voinic o apucă de braţ şi o 'nvârteşte în loc:

— Nu sbiera şi mergi! strigă el scrâşnind şi lovind-o greu cu palma peste gură.

Aud atunci o horcăială 'nnecată şi, în cadrul luminat al birtului, văd silueta albă a femeii ridicând în sus braţele goale cu pumnii încleştaţi şi dând capul cu părul despletit pe spate ca şi cum i s'ar fi frânt gâtul. Un moment se răsuceşte de mijloc apoi cade ţeapănă pe spate în prag... Pun mânile la ochi şi mă dau înapoi....

Lumânarea arde 'n fundul sfeşnicului cu flacăra din urmă. Cobor iute, scol pe portar şi plătesc. Patru ceasuri... Luceafărul se stinge şi el încet-încet: vine soarele... Trăsura m'aşteaptă. In câteva minute sunt afară la câmp. Ce dimineaţă! ce răcoare! şi ce singurătate!

Uf!... Niciodată n'am să uit ce bine m'am odihnit o noapte în oraşul meu natal, la No. 9, „Grand-Hotel **Victoria-Română**"!

CARAGIALE

„Artistul cetăţean" Caragiale

— 1907 —

de ION PAS

Cel dintâi, Gherea a semnalat cândva absenţa conştiinţei civice din spiritul celor mai mulţi dintre intelectualii noştri,—şi tot el a visat tipul superior al artistului care să-şi plece privirea la frământările celor din jurul său. S'ar părea că trăim în cele mai trandafirii condiţii, ca nimic din ce formează preocuparea trudnică a altora de-aiurea nu ne interesează, că problema unei mai bune vieţi a fost rezolvită de mult, că specimenul locuitorului dintre Nistru şi Tisa a atins toate perfecţiunile şi că nu mai are nimic de reclamat dela oameni sau de la Dumnezeu. Intr'atât scriitorii, artiştii în genere, sinteza facultăţilor naţiei, sunt absenţi faţă de tot ce-i pământesc.

Şi totuşi problemele de-aiurea se pun la noi cu mai multă vigoare şi cer o grabnică dezlegare; departe de a purta 'n priviri seninul unei vieţi care-a dat tot ce putea să dea, băştinaşii locurilor noastre oglindesc în ele sumbre încrâncenări de suflet şi penibile aşteptări.

Intelectualul nu vede şi n'aude, însă, nimic. Fericit, îşi duce în spinare banalitatea unei vieţi pe care şi-a croit-o cu preţul tuturor abdicărilor,—uniformă. Nu îl interesează că devin ficţiuni principii câştigate cu jertfe; că vorba e'ncătuşată; că exercitarea unor elementare drepturi cetăţeneşti e îngrădită; că însăşi demnitatea de om suferă dureroare atingeri. Abia dacă se mişcă atunci când propriile-i şi imediatele-i interese primesc vreo lovitură.

Fericirea artistului român nu-i, dar, fericirea celui ce şi-a apropiat tot ce ar putea să formeze farmecul vieţei superioare ci fericirea sclavului mulţumit că lanţul nu l'a curmat cu totul.

Asupra personalităţei lui Caragiale se poate trage hotărât concluzia că a fost un artist şi un om,—deopotrivă de admirabil. Obiectivitatea şi curagiul de a implânta adânc bisturiul în plaga socială a ţării, zdrobind ridicolul moravurilor cari subzistă şi azi şi cari îşi au sorgintea în suprapunerea formelor noui pe fondul rămas putred, cântăresc mult sub raportul utilităţii sociale.

Dar Caragiale s'a ţinut multă vreme departe de ceeace se chiamă arena publică.

Explicaţia s'ar găsi în temperamentul său, jumătate boem jumătate burghez, şi în ochiul sarcastic care căuta şi descoperea în orice acţiune laturea de ridicol. Dealtfel, nici aspectul dezolant al vieţii noastre publice, cu succesiunea la putere a celor două partide de guvernământ şi cu ignoranţa straturilor dela ţară şi dela oraşe nu erau de natură să-l stimuleze.

Ţara dormea leneşă, zguduită numai din patru 'n patru ani de tumultul alegerilor în cari, ca şi cum, factorul hotărâtor era onorabilul Pristanda.

Surveni, însă, brusc o sguduitură mult mai mare. Nu se mai cutremura mahalaua ca în timpul luptei electorale, ci ţara întreagă, de la un cap la altul. Liniştea dezolantă, ca o după amiază de vară, în care „dulcea Românie" se legăna de 40 de ani, nu fusese decât prevestirea furtunei.

S'au răsculat ţăranii, ei cari se stingeau de pelagră, de sifilis, de foame şi pe cari dregătorii îi crezuseră fericiţi ca 'n sânul lui Avram. Buba minciunei oficiale spărsese. Răscoala a luat, fireşte, proporţii cu-atât mai mari cu cât conducătorii ţării—struţi admirabili,—nu se-aşteptau la ea. Reacţiunea a fost, însă, eroică. Obrăznicia mocofanilor şi-a primit sancţiunea cea justă: au cerut pământ şi-au intrat în pământ.

Lucrurile au reintrat după-aceia în matcă iar liniştea şi-a întins linţoliul asupra ţării, o linişte, nu-i vorbă, de cimitir. Struţii şi-au băgat din nou capu'n pene.

Dar în concertul laşităţii generale, a răsunt un glas. Un om a dat alarma arătând întreg putregaiul social de la noi.

A fost Caragiale. *1907* al lui e un drastic rechizitoriu al minciunei constituţionale în care se scălda ţara de patruzeci de ani. A scos în evidenţă viaţa de câine a celor pe cari o literatură falsă îi poleise şi a stigmatizat rapacitatea celor ce jupuiau zece piei de pe spinarea plugarului.

Caragiale a arătat atunci superioritatea şi a caracterului său, nu numai a talentului şi probităţei sale artistice. Prea au fost dureroase acele întâmplări ca el să se fi complăcut în rezerva de până-atunci. A intrat în arenă şi a ridicat braţul.

...Păcat, numai, că a fost aproape singurul. Ceilalţi „artişti" (afară de Vlăhuţă care a scris o fabulă şi de Cerna într'un ciclu de sonete) dormeau — somnul toropitor al sclavului.

Ion Pas

Moartă!...

— Baladă fantastică —

de Caragiale

Danga-langa, sună clopot...
O îngroapă pe-o regină
Dintr'o nobilă tulpină...
Cine vine iute 'n tropot?
Danga-langa sună clopot.

La sicriu el *se așează*
„O! mai zi'mi o vorbă numa!...
Ah! viața e ca spuma
Ce o clip'abea durează
La sicriu el *se așează.*

Ea... *stă, mută, nemișcată...*
El... *o plânge scrâșnitor*
E pierdut nebunu-amor!
Ochii ei la el nu cată...
Ea *stă mută nemișcată.*

In castelul cel cernit,
Plâng și zidurile mute,
Se bocesc pietre tăcute...
E un plânset nesfârșit
In castelul cel cernit.

Picură din ceară picuri...
Plâng și jalnicele torțe
El *e istovit de torțe...*
Zile! nopți! timp! ce nimicuri!
Picură din ceară picuri!

„O! te'ndură, Doamne sfinte!
....Poate 'n lume să trăiască
Un viermuș clocit în iască
Și ea nu?... Crude părinte!
O! te'ndură, Doamne sfinte!"

Un episcop psalmodie
Lângă capul junei fete
Adornat în blonde plete...
Ah! ce crudă parodie!
Un episcop psalmodie.....

„Ah! te blestem, Provedință!
Doamne! crud îngrozitor!...
Mi-ai răpit al meu amor...
Mi-ai distrus a mea credință:
Ah! te blestem, Provedință!

Stinsă'i scumpa ei viață
Și nimic n'o mai învie...
...Unde'i Dumnezeu?... Să vie!
Să'l stupesc eu drept în față:
Stinsă'i scumpa ei viață!

— Vaet, bocet... inutile!
Ea e moartă... Lacrimi multe
Moartea nu vrea să le-asculte:
Blestemi în zadar copile!
Vaet, bocet... inutile!"

* * *

Au venit ca s'o ridice...
„Ah! mai stați! e prea de grabă!
Unde-o duceți?" el întreabă.
„Locu'i nu mai e aice:
Au venit ca s'o ridice!

— S'o ridice?... Nu se poate?
(Strigă el, nebun pierdut)
Sunt aici!... Voi n'ați știut?
Piară lumea! Piară toate!
...S'o ridice?... nu se poate!

Imi bat joc de Dumnezeu
Și nu'l las să mi-o răpească!
Dânsa trebui să trăiască!
Să trăiască! da! vreau eu!...
Imi bat joc de Dumnezeu!"

— E nebun! (prelatul zice,
Luând ochii de pe carte)
Dați nebunul într'o parte,
Iar pe ea să mi-o ridice...
„E nebun!" prelatul zice.

Și groparii o ridică
El *tot plânge, plânge, plânge.*
Buza'și mușcă până'la sânge
Un cuvânt făr' să mai zică...
Și... groparii o ridică.

* * *

Danga-langa, danga-langa!
...S'a sfârșit! Convoiul pleacă.
...O!... viață!... lume!... Dacă...
Dacă... dacă... Danga-langa:
El *își vără 'n pieptu'i spanga!*

POVEȘTI PENTRU TINERET

Moș Nae norocosul

Moș Nae se lupta bine cu bătrânețea, numai cu pustia de sărăcie nu prea făcea căsnicie bună. In toate diminețele, înainte de se lumina de zi, își lua toporul pe braț, se încingea cu o bucată de frânghie și se ducea în pădure. Acolo tăia lemne, făcea o legătură din ele și după aceea le căra în spinare până la târg, unde le vindea.

Intr'una din zile legătura îi păru mai grea decât în alte dăți și Moș Nae nu putu să o ridice. „Oi fi pus mai multe lemne pe ziua de azi", își grăi el singur.

— Ba n'ai pus mai multe, dar ți s'au împuținat puterile, îi răspunse dindărătul lui o voce necunoscută.

Speriat, Moș Nae se întoarse înspre partea aceea.

Răzimat de un copac, stătea un moșneag mai bătrân de cât el, având o barbă albă și mare ce-i acoperea tot pieptul.

Mă cunoști? îl întrebă moșneagul. Eu sunt sfântul Niculae, ocrotitorul tău, pentrucă îmi porți numele și din calea dreptății nu te-ai depărtat.

Moș Nae căzu cu fața la pământ și vru să sărute picioarele sfântului. Acesta îl ridică binișor și-i zise: „ți-am adus ceva, care să te scape de grija de a munci și de a căra lemne din pădure".

Scoase din buzunar o masă așa de mică, în cât o ținea în palma mânii: „ia-o și de aci încolo să trăiești zile liniștite. Când ți se va face foame, cere-i și are să-ți dea mâncări și băuturi după pofta inimii tale. Și e deajuns să-i spui o vorbă, ca să se întindă și să se mărească așa, încât să fie loc să stea în jurul ei și toată oastea Impăratului".

După aceste cuvinte, sfântul Niculae pieri și se făcu nevăzut, iar Moș Nae se duse acasă nemai putând de bucurie.

— Nu ți-i foame, muiere? întrebă el pe babă după vreo oră două.

— Cât despre asta, răspunse baba, tu știi că nu suntem sătui mai nici o dată.

Moș Nae puse masa jos și-i grăi: „haide, mescioara moșului, dă-ne câte o ciorbuliță și niște purcel pe varză cu mămăliguță și o sticlă mai mărișoară de vin".

Și masa a făcut așa, cum i se poruncise. Au mâncat și au băut Moș Nae și cu baba atâta cât nu mâncaseră și nu băuseră ei într'o lună de zile. Și azi așa, mâine așa, trăiau ei ca niște regi și împărați.

Intr'o zi Moș Nae se apucă să cheme la masă vreo douăzeci dintre oamenii mai bogați din sat. „Ca să se minuneze și să se frece la ochi", își zise el.

Când cei chemați veniră, nu văzură în casă nici un fel de pregătire și nu simțiră nici un miros de mâncare. La ora prânzului Moș Nae grăi numai odată: „mescioara moșului, întinde-te și te lărgește și dă-ne mâncare, ca să mâncăm până ce ne-o crăpa burta și vin ca să bem, până ce nu ne-o mai ținea picioarele".

Oaspeții încremeniră de mirare ne mai știind pe ce lume se găsesc. Și a fost un ospăț și o veselie, cum nu se mai pomenise în sat.

A doua zi primarul ținu sfat cu sfetnicii săi și hotărîră să-i fure lui Moș Nae masa cea năzdrăvană.

Și făcură așa punând în locul ei o masă ordinară făcută de dulgherul din sat. La ora prânzului Moș Nae zise: „nevastă, hai să ne punem burta la cale". Și chemă mescioara din colțu. O chemă o dată, de două ori, o mângâie cu vorbe dulci și frumoase, dar masa asurzise deabinelea și rămase nemișcată.

— S'o fi supărat pe noi, că am chemat lume și i-am dat mult de lucru, făcu Moș Nae.

A doua zi Moș Nae își luă din nou toporul și se duse la pădure. Dar nici nu intrase bine în ea, că Sf. Niculae îi eși înainte și-i zise: „de ce ai venit iarăși, prietene? Nu ți-e deajuns cea ce ți-am dăruit?"

— Masa nu mă mai ascultă, îi răspunde Moș Nae cu ochii plini de lacrimi.

Sfântul înțelese că masa era furată. De aceea, scoase dintr'o traistă o găină și i-o dete lui Moș Nae zicându-i: „ia găina aceasta și să nu te mai văd pe aicea. De câte ori ai nevoe de bani, zi-i de trei ori *cșl, cșl, cșl!* și ea are să-ți facă atâția bani, de câți ai nevoe".

— Bucură-te și te veselește, muiere, zise Moș Nae când s'a întors acasă, pentrucă Sfântul meu nu ne-a părăsit.

Ce? zici că-ți trebue bani? Câți? Cinci poli? Nu mai decât.

„Cșl, cșl, cșl! și căzură din găină cinci poli de aur.

Ca o lună după aceasta, ce să-i trăznească prin cap lui Moș Nae? „Mă duc, zise el, la croitorul din sat, ca să-mi facă pentru găinușea noastră o rochie frumoasă, căci ea nu e o găină ca toate găinile.

Ca să-și râză de el, croitorul îi zise că o rochie pentru găină costă mai scump decât una pentru femei. Și ceru zece poli.

— *Cșl, cșl, cșl* și căzură în prăvălia croitorului zece poli la cari nu te puteai uita de strălucitori ce erau.

Văzând această minune, croitorul îi puse gând rău găinei lui Moș Nae. Se întâmplase că avea și el o găină, care semăna ca două picături de apă cu găina cea sfințită. Il induplecă așa, dar pe Moș Nae să se ducă în treaba lui și să se întoarcă mai pe seară, ca să-și ia găina cu rochie cu tot.

Moș Nae se încrezu. Când se întoarse, rochia era gata. O luă cu găina, fără să bage de seamă că croitorul i-o schimbase.

A doua zi Moș Nae zise ca de obiceiu de trei ori: cșl, cșl, *cșl!* dar din găină nu pică nici măcar un ban de aramă.

„Atâta mi-a fost norocul și cu găina", își zise el mâhnit. Și se duse din nou la pădure.

— Iar ai venit? îi strigă sfântul Nicolae, eșindu-i în drum.

— Nici găina nu mă mai ascultă, milostive stăpâne!

— Văd, îi grăi din nou sfântul Niculae, că nu știi să prețuești și să păstrezi darurile ce-ți fac, dar fiindcă mi-e milă de tine, am să te ajut încă odată.

Și scoase dintr'un sac ce-l ținea alături un dovleac așa de mare, că abia îl putea duce un om pe brațe.

— Ia dovleacul acesta și de câte ori ai nevoie de ceva, zi-i numai: „sus, dovlecelule, hop!" și apoi lasă-l că-și cunoaște el meseria și știe ce are de făcut. Iar după ce ți-a dat ce-ți trebuie, zi-i: „jos, dovlecelule, jos!" și el are să se ducă din nou la locul său:

Moș Nae duse dovleacul acasă gâfâind și ștergându-și într'una nădușelile.

„Da să vedem, zise el, ne-o da dovleacul de mâncare?" și strigă: „sus, dovlecelule, hop!" Sări în sus dovleacul până se izbi de tavan și când se lăsă odată de acolo pe spinarea lui Moș Nae, îl și culcă la pământ, făcând să-i trozneascǎ oasele în el.

„Aoleu, m'a omorât!", dar până să zică el asta, dovleacul căzu glont pe spinarea babei, care se rostogoli peste Moș Nae țipând ca din gură de șearpe. Și trage-i lui Moș Nae și trage-i babei, de ți-i făcu piftie și pe unul și pe celalt.

Târziu de tot își aduse aminte Moș Nae de cuvintele sfântului și strigă cât îl mai țineau puterile: „jos, dovlecelule, jos!". Pe dată dovleacul se opri și se duse la locul lui.

— Asta ți-a fost darul? îi zise baba gemând și pipăindu-se să vadă câte coaste îi mai rămăseseră sănătoase. Frumos dar, să-ți trăiască!

Moș Nae după ce se gândi mai adânc, grăi: „lasă, muiere, că darul ăsta e mai bun și de cât masa și de cât găina. Ai să vezi ce minuni fac eu cu el.

A doua zi Moș Nae chemă din nou la masă pe fruntașii din sat. Și după ce veniră cu toții, Moș Nae strigă numai odată: „sus, dovlecelule, hop!" Și ce să vezi, măi fârtate? Bine că n'ai fost și tu acolo. Cum ți i-a trântit la pământ și pe primar și pe fruntași și cum ți i-a mai croit și în lung și în lat și dă-le și dă-le, de nici n'aveai vreme să numeri.

— Moș Nae, fie-ți milă și ne scapă, răcneau ei.

— Intâia masa ce mi-ați furat și după acea scăpare.

Și văzând că n'au încotro, au trimis pe unul din ei, care a adus în fuga mare masa cea năzdrăvană. Așa putură să scape ei cu zile.

„Acum e rândul croitorului", își zise Moș Nae. Luă dovleacul în brațe și se duse la meșterul ce-i schimbase găina.

— Știi să faci o haină și pentru dovleacul ăsta? îl întrebă ei.

— Știu, cum să nu știu, se grăbi să răspundă croitorul. Să-i iau numai măsura.

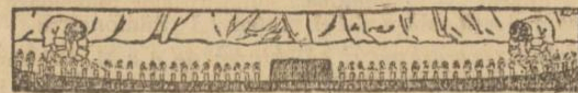
— Stai, să-ți ia el întâi măsura, făcu Moș Nae. Și strigă: „sus, dovlecelule, hop!" Iar dovleacul îi trase croitorului o sfântă de bătaie, că-l lăsă mai mult mort decât viu.

— Intâi găina și apoi om sta de vorbă, îi zicea râzând Moș Nae.

Și croitorul o aduse. Din ziua aceea Moș Nae și baba nu duc nici o lipsă. Iși păzesc mai bine și masa și găina, dar nici de dovleac nu s'au despărțit.

„Mai știi", zice Moș Nae", câte pot veni pe capul omului?"

ALI BABA

Săptămâna teatrală

Dedicată lui Caragiale

Tricentenarul lui Molière a fost sărbătorit la Paris, cu o suită de reprezentațiuni oferite de Comedia Franceză — pe de o parte și de toate celelalte teatre particulare, pe altă parte — reprezentațiuni cari s'au întrecut între ele, prin pitoresc și realizare artistică, în tot ceeace privește opera lui Molière.

Am avut și noi aniversări, de opere și de clipe fericite, chiar în anul acesta. Centenarul lui Alecsandri amintit printr'un festival umil cu crâmpeie și fracturi din opera lui națională; apoi cele cinci decenii de la moartea lui Heliade Rădulescu — neobservat scurse pe clepsidra noastră oficială, fac dovadă de entusiasmul pe care l-am cheltuit până acum, întru săvârșirea acestor sacre comemorări.

Și acum când se împlinesc 10 ani de la moartea celui mai mare autor dramatic, când dispariția lui Caragiale își înscrie primul deceniu, pe calendarul aniversărilor triste, o pioasă aducere amintire ne impune un requiem național și un salut unanim pentru formidabila lui comedie românească. Imi reprezint dar, într'o intimă desfășurare lăuntrică, toată opera lui jucată în teatrele din București.

Cu Des Esseintes, personagiul cerebral al lui Huysmans, văd rând pe rând comedia lui Caragiale distribuită cu o inspirație fericită, și mă bucur, din fotoliul în care mă aflu.

Teatrul Național, (deschis pentru această aniversare,) reprezintă *Năpasta*. Un fior străbate sala când misticul și halucinatul Ion, pășește pe scenă, sub impulsul permanent grav al lui Brezeanu.

E o sărbătoare a două genii, care'și contopesc înălțimile pentru o realizare unică.

Atmosfera e îmbibată de otrava destinelor și ceva mai vecin cu moartea, sgudue conștiințele.

In sală e tăcere încărcată, de respirațiuni profunde și de priviri cercetătoare dincolo de marginea conflictelor zilnice, se asociază cu bezna nebunului, și spectacolul pare o halucinație simbolică.

Când cade cortina, ne trezim par'că din învălmășagul destinelor și ne ridicăm în picioare, în semn de doliu, fără aplauze sgomotoase și chemări la rampă.

La Teatrul Regina Maria, afișul anunță *Noaptea Furtunoasă*, cu Tantzi Barrozi, Mariette Rareș, Tilia Holda și Mihalescu cu Constantiniu. Verva îndrăcită a protagonistelor și stilul actorilor, ne dau un spectacol vioiu, colorat și plin de entusiasm.

Teatrul Popular, reprezintă *D'ale Carnavalului* și *O Soacră* iar Teatrul Mic, își rezervă un spectacol coupé, în care Iancovescu și Elvira, creiază cu individualitățile lor, nemuritoarele tipuri ale autorului sărbătorit postum. Iar la Teatrul Lieblich, drama sau una din comediile lui Caragiale, în traducere, jucate de artistul Baratoff.

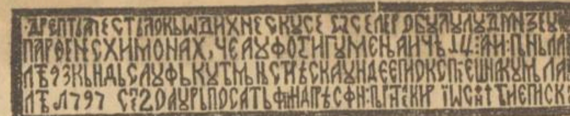
O săptămână întreagă sălile de teatru aplaudă repertoriul lui Caragiale pe care Teatrul Național, îl închide prin *Scrisoarea perdută.*

Iată pe, Ion Petrescu, Brezeanu, Manu, Maria Ciucurescu, Eugenia, Maria Giurgea, Pella, cu măștile și hainele evocatoare, ale paginilor istoric-sociale, smulse din hrisovul comic al trecutului nostru proaspăt și eternizat în replicele marelui Caragiale.

Ca Des Esseintes, pot zice, că am văzut cu ochii, o sărbătoare literară.

Claudia Millian

O scrisoare a lui Caragiale

Prea stimate domnule Pătrășcanu,

Atențiunea dumitale m'a măgulit foarte; numai, (să mă ierți, te rog) o singură observație am de făcut: îmi spui că „dorești să nu regret timpul etc". Îmi pare rău! Dumneata nu știi desigur că eu, deși mult mai în vârstă decât d. Ichimescu, nu sunt așa de distrat ca dumnealui, și că astfel, primind frumosul volum, eu mi-am adus aminte îndată de vechile și iubitele mele cunoștințe, și de d. Vartolomei dela cofetărie, și de d. Constantinescu dela Papadopulos, și de doamna Mavrichi dela Buzău, și de Wellington dela Waterloo, și de toți simpaticii eroi cari forfotesc în cadrul unde, cu atâta dibăcie și sub așa de potrivită lumină, îi arată și-i pune să joace meșterul artist al minunatelor „Schițe și Amintiri".

Acestui artist amabil — inteligentului impresario al atâtor prețioase figuri de comedie umană în costum local românesc, cari-mi fac atâta bucurie cu grațioasele lor joc fantazist — îi trimit, împreună cu mulțumirile mele, cele mai cordiale salutări.

Te rog, domnule Pătrășcanu, să mi le primești cu aceeași dragoste cu care am primit și eu pe ale dumitale trimise pentru kir Ianulea; și, urându-ți din suflet și alte multe 'nainte! iscălesc

Al dumitale cu multă, deosebită stimă, confrate

Caragiale

16/29 XII 909.

CHESTIUNI FEMENIN

Câteva femei în Teatrul Caragiale

Nu e ușor să desprinzi din atmosfera vioaie a societății lui Caragiale, personalitatea fiecărei femei, nici să zugrăvești printr'una singură, pe toate celelalte.

Căci în teatrul lui, femeile deși sunt privite dintr'un singur plan, sunt totuși diferite și foarte puțin înrudite între ele.

Coana *Zoițica* dintr'o *Scrisoare perdută* este cea mai reprezentativă și mai bine conturată.

Poate fără voia lui, a învestit-o cu acea forță de dominațiune, cu care de cele mai multe ori, ea reușește să se ridice deasupra împrejurărilor.

In *Scrisoarea pierdută*, femeia cu instinctul ei primar, se luptă pentru o victorie absurdă și grație farmecelor ei capătă un rol *social*, cu toată ostentațiunea, pe care mentalitatea acelei epoci, i-o opune cu îndârjire. Coana Zoița, este femeia tuturor timpurilor și în acțiunea ei se desfășoară, un ideal îndelung comprimat, paralel cu nevoia feminității frivole, pe care Caragiale a satirizat-o până la lacrimi.

In *Noaptea furtunoasă*, *Veta* și *Sița*, pe lângă că reprezintă admirabil momentul comic al ridicărei de sine, către un nivel mai suit, mai sunt încă și portretele sincere, colorate puternic, ale unei întregi galerii femenine, observate cu cincizeci de ani în urmă.

Caragiale, deși a privit femeile teatrului său, printr'o prismă de humor, totuși în mersul acțiunei le-a dat puteri regeneratoare și alături de voința și poate de dibăcia lor, caracterizarea bărbaților a dus-o până la caricaturi.

Fiindcă dacă am face o paralelă între personagiile masculine și cele femenine, am putea perfect distinge oarecare simpatie aruncată în balanța femeii.

Nu prin „stil" sau printr'o excesivă calitate sufletească, ci prin acel instinct primitiv de *realizare*, a ajuns femeia, în toate vremile și sub toate legislațiile, să-și cucerească dreptul la viață.

Femeia în teatrul său, minte, înșală, dar stăpânește; femeia e trivială, e superficială, dar e femeie și încă plină de grații.

Iubirea Vetei pătimașe, adulteră, șireată, și a Siții decorativă și pretențioasă, amândouă satisfac în felul lor eternul femenin.

In femeia din teatrul lui Caragiale recunoaștem nu numai pe românca mahalalelor noastre, ea e și femeia lui Molière — înrudită cu eroina din Georges Dandin —; ea în deobște nu e morală, dar e impetuoasă și voluntară, pe când bărbatul din teatrul său, când e sau pare cinstit, este de o naivitate nu totdeauna înduioșetoare.

ROZINA

„Adevĕrul Literar și Artistic" va da o deosebită atențiune imaginilor. In acest scop ne adresăm tuturor desenatorilor și tuturor artiștilor fotografi din țară, cerându-le să ne trimeată desene și fotografii de actualitate.

Toate reproducerile vor fi retribuite.

Cărţi şi Reviste

Cele treĭ Crişurĭ, revistă de cultură de sub direcţia d-luĭ G. Bacaloglu, se înfăţişează — eclectică, vioae, documentată şi cu multe ilustraţiunĭ.

In ultimul eĭ număr, Sandu Teleajen — care ne deprinsese cu savuroase schiţe în limba cronicarilor şi a scriitorilor de orice — ne surprinde cu strofe dintr'un cântec al nopţii:

Lună ce te-ascunzĭ în frunza
Plopilor Bălaşiĭ,
Du-te, du-te de te culcă,
Să nu-i sperii paşii!..

Mi-a şoptit alaltăseară
C'o să-mi ţie drumul,
Când s'o stinge pe la case
Zvoanele şi fumul.

Lună bună, soră lună,
Nu-i eşi în cale!
Mi-a mai spus, că teme vraja
Zâmbetelor tale.

Dacă cerul nu-ţi ajunge,
Munţii toţi răzbate!...
Nu mai râde ca un gâde
Pânditor prin sate!..

* * *

Analele Minelor din România n-rul 5 din Maĭ 1922 conţine articole de L. Mrazec, I. Al. Ghika, Dr. Victor Stanciu, Vasile Iscu, E. Bogdan-Lazarovicĭ.

* * *

Revista creşterei şi exploatăreĭ animalelor. Directorĭ: mediciĭ veterinarĭ Păun D. Popa şi Vasile Pârvulescu.
Anul I, No. 1 din luna Maĭ 1922.

* * *

Culisa socială, literară, artistică din Chişinău, N-rul 2 din Maĭ 1922 dă un portret şi o biografie a scriitoruluĭ N. Dunăreanu. Se arată că acest fiu de marinar urmărit mereu de dorul de a călători a cutreerat Turcia, Franţa, Italia, Bulgaria, Grecia Rusia şi că „din toate scrierile luĭ, se desprinde bine viaţa pescarilor, marinarilor, muncitorilor".

D-l P. N. Crihan, biograful luĭ Dunăreanu, stărue cu deosebire asupra activităţiĭ didactice a acestuĭ scriitor, care în colaborare cu Liviu Marian, a făcut să apară o Crestomaţie în patru volume (două în ruseşte, două în româneşte).

In acelaş număr: cincĭ strofe de I. I. Biciolla, din carĭ s'ar putea detaşa două versurĭ într'adevăr frumoase, şi un articol întitulat *Cele două mentalităţĭ* (mentalitatea „regăţenilor" şi a basarabenilor) în care d-l M. Fudulu se încearcă să spue ceva şi nu spune aproape nimic, iar atâta cât *s'ar părea* c'a izbutit să spue este fals şi strâmtut.

* * *

Albina, N-rul dublu 18 şi 19 din 21 şi 28 Maĭ 1922. Această „revistă enciclopedică populară" întemeiată în 1897 de Spiru Haret, a trântit în ultimu-i număr un portret sluţel al luĭ Ion Heliade Rădulescu, — care avea un cap aşa de frumos!

D. Gheorghe Adamescu descrie viaţa şi activitatea luĭ Heliade. Bio-bibliografia aceasta, — foarte nimerită într'un curs de istorie a literaturiĭ şi în fruntea paginilor alese ale Cărţiĭ româneştĭ, — e, prin mulţimea neologismelor, nelalocul eĭ în revista *populară* pe a căreĭ copertă o ţărancă toarce iar un ţăran ţine coasa şi trage cu coada ochiuluĭ spre şcoală. Ce vor fi înţelegând săteniĭ din cuvintele: *acţiune, identic, se perfecţionă, specializare, complicată, severă, justifica, venera ş. a.?*

Revista se manifestă printr'o lene de gândire. Marele număr de membri care constitue comitetul de redacţie ne aminteşte sfârşitul uneĭ epigramatice a luĭ Dimitrie Teleor:

Dar la voi sunt prea mulţi trântori
Pentr'o singură Albină.

* * *

Junimea evree, anul I, n-rele 1 şi 2. Literatura originală — slabă. Interesante sunt aforismele din Talmud traduse de Ben Efraim.

Iată câteva:

Totdeauna când un evreu va intâlni un înţelept păgân e obligat să spună această binecuvântare: Fie Domnul lăudat, pentrucă a dăruit uneĭ făpturĭ omeneştĭ, o parte din înţelepciunea sa.

Inima şi ochiul sunt doi mijlocitori ai păcatuluĭ.
O singură monedă într'o cutie, face sgomot mare.

In numărul 2 al *Junimeĭ*, d-l Horia Carp dă o „lecţie de istorie pentru tineret" din care răzbate grija acestuĭ curagios publicist de „*justiţia imanentă a faptelor pe carĭ istoria le înregistrează pe răboj*".

* * *

România politică. — O parte din intelectualiĭ carĭ, pe vremurĭ, scoseseră „Revista cerculuĭ de studiĭ a partiduluĭ conservator", au făcut să apară acuma publicaţia bilunară „România politică". Din articolul-program detaşăm următorul pasagiu:

„Regimul sufragiuluĭ universal aduce la fiecare consultare a sa, cum este firesc, o indicaţie tot maĭ precisă despre o înrâurire crescândă a ţărănimeĭ şi într'o măsură oarecare a proletariatuluĭ; o diminuare tot maĭ pronunţată, a înrâurireĭ dominatoare până azi, a burgheziei, şi o dispariţie totală a înrâurireĭ vecheĭ clase conservatoare, a marilor proprietarĭ.

Nota dominantă a acestuĭ proces consistă prin urmare în intrarea ţărănimeĭ în drepturile fireştĭ importanţeĭ sale numerice, economice şi sociale, şi ca un corolar al acestor drepturi, în asumarea sarcinei de a imprima statuluĭ şi poporuluĭ român întreg, orientarea vieţeĭ sale naţionale.

... Tranziţia înrâurireĭ politice şi transformarea socială corespunzătoare, trebue să se desăvârşească fără comoţiunĭ, dar şi fără baionete.

Pentru acest sfârşit, datoria intelectualilor românĭ este de a supune uneĭ cercetărĭ harnice şi obiective, toate greutăţile ce se pun în cale.

Organul de faţă se va sili să aducă o contribuţie în această direcţie. El chiamă la muncă obiectivă şi solidară pe toţĭ ceĭ capabilĭ de *adevăr* în ideĭ şi *consecvenţă* în fapte".

Remarcăm cercetarea d-luĭ Al. Papacostea „*Criza partiduluĭ liberal*" şi „câteva fapte fără comentariĭ", dar totuşi nostim comentate de d-l D. P. Mazilu, *Asupra aplicăriĭ legilor agrare.*

Greşelile de tipar şi majusculele abundă în revista aceasta, bine scrisă, de altminterĭ, de oamenĭ ce-au trăit în cercul *Convorbirilor literare.*

* * *

In No. 4 al „*Invăţătoruluĭ Român*" — revista Asociaţieĭ generale a membrilor corpuluĭ didactic primar român — d. Vasile Nicolaescu, institutor, publică patru articole: unuĭ cu privire la organizarea învăţământuluĭ primar şi normal; un al doilea: o încercare de psihologie experimentală (măsurarea fenomenelor senzoriale elementare; senzaţiile subcutanee); un altul despre învăţământul în Ceho-Slovacia. Al patrulea articol cuprinde rezumate ale unor conferinţe rostite în luna Martie de profesoriĭ Nicolae Iorga şi Emil Pangratti.

Foarte interesante sunt tabelele numerice ale diverselor institute (grădinile de copiĭ micuţĭ şi sălile de azil, şcolile primare inferioare şi superioare, gimnaziile şi şcolile normale, academiile, aşezămintele primare şi secundare agricole, forestiere rurale, etc.) făcute după provinciĭ: Bohemia, Moravia, Silezia, Slovacia, Rusia subcarpatină. Se dă numărul copiilor în etate de şcoală repartizaţĭ pe naţionalităţĭ, numărul total al personaluluĭ didactic şi se arată bazele — susţinute de învăţătoriĭ cehoslovacĭ — pe carĭ se reazămă reformele învăţământuluĭ elementar.

* * *

Foaia tinerimiĭ anul VI No. 6 dela 1 Iunie 1922. Pe copertă chipul luĭ Heliade Rădulescu; la rubrica „Paginĭ uitate" un fragment din proza luĭ Eliad (depe vremea exiluluĭ).

In „însemnărĭ" se stăruie asupra „Proclamaţieĭ" prin care revoluţia dela 1848 se lămurea „duşmană a vrăşmaşilor libertăţilor publice". Se arată, de asemenĭ, cum „în chestiunea ortografieĭ duce lupta la început pentru simplificarea eĭ, pe cât e cu putinţă maĭ mult, fără însă să aibă tăria de a o susţine până la sfârşit".

Lamura. — E bine ca neînţelegerea dintre scriitorĭ să nu fie veşnică. Dacă mânia luĭ Hasdeu împotriva *Junimeĭ* — mânie care a durat 40 de anĭ (dela 1867 până la 1907) — a crescut cu câteva nostime exemplare, litera tura pamfletară şi cea a tragerilor pe sfoară, — a distrus însă de multe orĭ pe adversarĭ dela preocupărĭ prilejitoare de opere adânc şi drept-cugetate.

Constatăm la noĭ un fenomen puţin desmierdător pentru ceĭ lacomĭ de cancanurĭ şi de încăerărĭ, dar menit să îmbucureze pe *ceilalţĭ*. Scriitoriĭ generaţieĭ noastre n'au urĭ durabile. D-l N. Davidescu, bună oară — care pe vremurĭ scrisese o vehementă încercare critică contra luĭ Alexandru Macedonski în „Viaţa Românească" — de astădată îl înalţă în *Flacăra* şi în *Rampa*.

Iar Tudor Arghezi — care altădată făcuse aprige articole cu referire la academicianiĭ Ioan Bianu şi I. Al. Brătescu-Voineştĭ — lucrează astăzĭ alăturĭ de eĭ: cu primul la *Cugetul Românesc*, cu cellalt la revista de cultură generală, *Lamura*.

In fruntea acesteĭ din urmă publicaţiĭ — al căreĭ director e d. Brătescu-Voineştĭ — d. Arghezi tipăreşte, în numărul dublu pe Mart.-Aprilie 1922, o cercetare, scrisă în ritmul poemelor în proză şi intitulată „Fiul omuluĭ".

Farmacia Română anul III No. 5—6.

Intreg numărul dublu) pe Maĭ-Iunie 1922) al acesteĭ reviste este consacrat sărbătoririĭ profesoruluĭ Dr. St. Minovici, cu prilejul „împliniriĭ a 25 anĭ de activitate didactică şi ştiinţifică".

Revista tipăreşte în extenso cuvântările rostite de d. Aurel Scurtu, farmacist, Dr. Al. Ionescu, prof. dr. M. Vlădescu, rectorul Universităţiĭ din Bucureştĭ, prof. dr. V. Babeş prodecanul Facultăţiĭ de Medicină, Al. Iteanu, preşedintele societăţiĭ farmaciştilor din România, Al. Florescu, preşed. Societăţiĭ studenţilor în farmacie din Bucureşti Al. Ciogoiea, preşedinte al aceleiaşĭ societăţĭ secţiunea Iaşĭ, Ioan Valescu, preşedintele consiliuluĭ studenţesc din Bucureştĭ, şi apoĭ discursul sărbătorituluĭ.

Iată un emoţionant pasagiu din cuvântarea profesoruluĭ Dr. Ştefan Minovicĭ:

„Imĭ arunc privirile să vă cuprind pe toţĭ la sânu-mĭ, voĭ reprezentanţĭ aĭ celor 25 de promoţiunĭ. Vă regăsesc pe uniĭ ninşĭ ca şi maestrul vostru, pe alţiĭ în vigoarea vârsteĭ, iar pe alţiĭ în floarea tinereţiĭ; uniĭ deveniţĭ colegĭ de catedră, alţiĭ în rangurĭ maĭ micĭ, gata să-mĭ succeadă; uniĭ marĭ magistrĭ, reprezentanţĭ de fapt aĭ profesiuniĭ asistaţĭ de generaţiile profesionale de mâine".

La banchet n'au lipsit nicĭ curiozităţile literare. Bătrânul Ion Faldis a făcut 14 versurĭ ale căror iniţiale de sus în jos dau numele: *Minovici Ştefan*.

A apărut No. 2 al revisteĭ *Contimporanul* cu articole de Arghezi, Filotti, Fundoianu, Dr N. Lupu, H. Gad, M. Lotar, Dem. Theodorescu, Vinea şi ilustraţiĭ de Dragoş, Maur, Theodorescu-Sion.

* * *

Au apărut, — în bibiloteca cunoştinţelor folositoare, sub îngrijirea redacţională a d-luĭ profesor I. Simionescu:

Diabetu, îngrăşarea şi gălbinarea de d-r M. Căhănescu.
Razele vizibile şi invizibile de C. V. Gheorghiu.
Viaţa microbilor de d-r I. Gheorghiu.
Livada din Sâmburĭ de C. Gheorghiu.
In jurul casei de M. Lupescu.
Casa de prof. I. Simionescu.
Morcovul şi alte legume de P. Rosiade.
Munţiĭ apuseni de prof. M. David.
Finlanda de prof. I. Simionescu.
Bucovina de prof. I. Simionescu.

Cărţile acestea în format in octavo mic, au câte 32 de pag. Primele treĭ broşurĭ fac parte din seria „Ştiinţa pentru toţĭ"; cele dela mijloc sunt din seria „Sfaturĭ pentru gospodarĭ, ultimele treĭ aparţin serieĭ „Din lumea largă".

Opere alese de William Shakespeare: *Iuliu Cesar, Antoniu şi Cleopatra, Coriolan*, traducerĭ metrice de Adolphe Stern (editura librărieĭ Socec, Bucureştĭ).

Cântece de St. O. Iosif, 138 pagini in 8, editura Vieţiĭ Româneştĭ.

Pe drumuri de munte: Amintiri dintr'o călătorie de Calistrat Hogaş 250 pagini, in octavo. Cartea apărută la Viaţa Românească cuprinde următoarele nuvele şi schiţe: *Spre mănăstiri, Dela Văratic la Săcu, La Agapia Spre Pipirig, Hălăuca, In valea Sabazei, Pe Şeştina, Jupâneasa Zamfira, Ion Rusu* şi *Un popas.*

APARATE DE INFRUMUSEŢARE
şi de masaj
„Elga" şi „Geweco"
cu baterii electrice proprii
Compania Anglo-Americană
Bucureşti, str. Carol 50
TELEF. 37/41

Cointreau
IMPERIAL MAJESTIC COINTREAU LIQUEUR ANGERS
IMPERIAL MAJESTIC
à base de Fine Champagne

La Craiova
S'A REDESCHIS VECHEA ŞI CUNOSCUTA
AGENŢIE TEATRALĂ
Ioniţă Plesşea
Strada Unirei No. 47

Insemnări

Ana Conta-Kernbach despre Caragiale. — Articolul Aneĭ Conta-Kernbach apărut în numărul de faţă al „Adevĕruluĭ Literar", noĭ l-am desprins dintr'o carte *Boabe de mărgean* apărută la Iaşĭ, la „Viaţa Românească".

Ana Conta-Kernbach făcea parte, prin naştere şi alianţă, din două familiĭ carĭ au însemnat în istoria gândiriĭ şi a scrisuluĭ românesc (Vasile Conta — filosoful; Kernbach — Anachreonul Românieĭ).

A scris şi dânsa versurĭ. Ale eĭ sunt slăbuţe. Dar a *inspirat* versurĭ admirabile.

In proza eĭ sunt multe lucrurĭ de preţ, dacă nu pentru literatură, în orice caz pentru istoriografia românească.

Afară de paginile despre Caragiale — scrise la moartea luĭ — Ana Conta-Kernbach a maĭ făcut o frumoasă instantanee cu privire la felul de traĭ şi la unele înclinărĭ ale maestruluĭ, în bucata intitulată „O treime literară". Iată acea instantanee:

„Caragiale. — Chip frumos în regularitatea şi proporţionarea trăsăturilor, maĭ puţin în expresiunea lor. Cu ochĭ marĭ negri şi privirea indiferentă, cu mers agale şi ţinuta sigură, deşi neîncordată, cu vorba, nu bună, nu ademenitoare, dar nuanţată, şlefuită, care urmăreşte la fiece pas un efect, încărcată de ascuţişurĭ şi subînţelesurĭ, de semi-tonurĭ şi semi-vibrărĭ de freamăte politice şi de haz stăpânit, corvorbirea luĭ, veşnic în paradoxe, era din cele maĭ suggestive şi maĭ interesante.

Caragiale a fost om cu noroc în lumea aceasta.

Mulţĭ anĭ a trăit în mediul care i-a fost maĭ drag — în cel maĭ vesel cartier al Berlinuluĭ — cu mijloace îndestulătoare ca să-l schimbe şi să petreacă când la Sinaia când la Leipzig, când la Bucureştĭ, când la cele maĭ elegante staţiĭ balneare, şi înconjurat de o familie care-l slăvea. Copiĭ frumoşĭ, sănătoşĭ, bunĭ, afectuoşĭ, soţie, adevărat „înger păzitor", cum o numeam noĭ, care-ĭ respecta cu sfinţenie, nu numaĭ dorinţele dar şi toanele, şi care se arăta nespus de fericită să le respecte.

Intr'un aşa mediu şi cu aşa posibilităţĭ de lucru, greu i-ar fi fost luĭ Caragiale să nu desăvârşească tot ceea ce putea concepe. Câţi au pe lume condiţiunĭ de producere atât de prielnice? Câţĭ sunt aşa de alintaţĭ de soartă, pe cât a fost marele nostru Caragiale?

Intr'o dimineaţă la cafeaua cu lapte, Caragiale zice: „chiflele acestea nu-s destul de puhabe. Am văzut altele la un negustor din str... Mă duc să cumpăr. Aşteptaţi-mă, nu beţĭ cafeaua până ce nu mă'ntorc..."

Trece o oră, trec două, treĭ, vine vremea prânzuluĭ. In casă nu se schimbă nimic, toată lumea aşteaptă chiflele făgăduite.

Pela 12 jum. vine un prietin, acela dela care ştim întâmplarea. Acesta arătându-şĭ temerea de vreun accident..

— „Nu, asta i se întâmplă adeseorĭ. S'o fi „antrenat" la vreun prietin cu vorba, cu masa. Dacă nu vine, telegrafiază, orĭ trimite vorbă prin cineva".

Şi într'adevăr soneria sbârnâe şi telegrama soseşte.

„Sunt în Leipzig pentru două zile, veniţĭ şi voĭ cu cel dintâĭ tren, desearâ este concert simfonic".

Cât aĭ bate din palme bagajele trebuitoare sunt gata, — trebue luat cel dintâiu tren! — şi toată lumea pleacă pentru concertul simfonic din Leipzig.

Am perdut din vedere să întrebăm dacă vreunul din casnicĭ a luat ceva în gură până la Leipzig sau nu..

După două săptămânĭ, se'ntorc cu toţiĭ şi-şĭ iau cafeaua cu lapte întreruptă de plecarea luĭ Caragiale să cumpere chifle maĭ puhabe.."

* * *

Un nou autor dramatic. — Nou poate numaĭ pentru noĭ românĭ, pătrunde din Spania toreadorilor pe scenele europene, secerând sgomotoase şi furtunoase învingerĭ. Este d. *Lorenzo Azertis*, cu drama lirică: *Vers Bagdad*, pe care o joacă actualmente multe teatre din Anglia, Italia, Elveţia şi Germania. D. *Azertis* a maĭ scris o piesă, în aniĭ trecuţĭ: *le Chevalier de Seingalt*, încercată la Paris, dar nu cu mult succes, de însuş *Lugné Poë*. Deatuncĭ eminentul spaniol a maĭ scris o serie de piese dintre carĭ s'a impus poate numaĭ *Vers Bagdad*, asupra căria întreaga presă spaniolă s'a declarat cu delir. Fireşte că d. *Juan Détré*, crede că d. *Lorenzo Azertis* l'a întrecut pe *d'Annunzio* şi pe *Rostand* cu piesa, care „ridică ideia umană, până la regiunile astrale nepătrunzând nicĭ o rază de durere a pământuluĭ până la ea". Dar presa serioasă (şi maĭ ales cea engleză) nu se arată înflăcărată de succesul premeditat al pieseĭ, pe care o reduce la proporţiile *Le Roi Bombance*-uluĭ, „creaţia" luĭ Marinetti, trecută prin botez de doamna Réjane.

Borcelona însă vrea negreşit să-ĭ facă concurenţă Dublin-uluĭ şi să scoată la suprafaţă un nou Oscar Wilde orĭ un nou Maeterlinck, şi *Nortesur*.. promite..

O piesă de D-na Claudia Millian în ungureşte

La teatrul din *Satu Mare* se pregăteşte premiera pieseĭ *Rosina* de Claudia Millian. Traducerea în ungureşte a făcut-o revizorul şcolar din Satu-Mare, d. *Dariu Pop*, împreună cu profesorul *Farago* şi este reuşită. In acelaş teatru se vor juca şi alte piese româneştĭ: *Paiaţenul* de d. *A. de Herz* şi *Bujoreştiĭ* de Caton *Theodorian*.

Un museu Cehov în Moscova

Din iniţiativa mareluĭ registor rus I. Stanislawski, directorul teatruluĭ poporal din Moscova, s'a înfiinţat în Moscova o societate literară *Anton Cehov*, numită după marele autor rus împreună cu un museu, care poartă acelaş nume. Comisarul poporuluĭ Lunaciarski a dispus ca în acest museu să fie transportate toate relicviile găsite după *Cehow*, manuscrisele operelor sale traduse în aproape toate limbile continentuluĭ.

Văduva luĭ Cehov (care după cum se ştie, este o personalitate binecunoscută în viaţa teatrală a Rusieĭ) a fost numită directoare a acestuĭ museu.

* * *

Un „încarcerat" 28. D. 8-al puşcărieĭ din Arizona: *Victor Eytinge* este senzaţia literatureĭ americane. Puşcăriaşul a scris o dramă: „Lanţul", jucată într'un teatru din *New-York*, care a avut un succes atât de resunător, încât toate teatrele engleze şi străine din America s'au grăbit să joace piesa prisonieruluĭ. Dela Oscar Wilde încoace (celebrul C. 3.3.) literatura n'a avut încă o astfel de sensaţie — — după cum afirmă revistele americane *Lanţul*, drama luĭ *Victor Eytinge* se ocupă — cum este firesc — de viaţa ocnaşilor. Eroul este un puşcăriaş, ajuns în închisoare pentru că a persecutat totdeauna corupţia — şi societatea se răzbună asupra luĭ şi în ocnă. „Colegiĭ" luĭ îl dispreţuesc, directoruĭ închisoriĭ nu-ĭ face nicĭ o favoare şi în sfârşit eroul alege calea cunoscută: a ştreanguluĭ.

Puşcăriaşul ajunge în cer şi acĭ Dumnezeu — judecătoruĭ suprem — îĭ dă sarcina ca să „numere lacrămile nevinovaţilor, şi câte lacrămĭ vor cădea, atâtea florĭ să răsară pe pământ".

Poesia amalgamisată cu realitatea, atmosfera mistică şi biblică care pătrunde întreaga piesă fac din opera luĭ *Eytinge* o creaţie de seamă, căreia însuş *Jack London* răsfăţatul romancier american îĭ consacră un foileton elogios în The New-York Herald.

Turneuri teatrale.... deluviane

Carul Thalieĭ îl poartă ciudat azĭ din oraş în oraş cunoscutul director teatral englez *Cohran*. Directorul englez a construit un teatru mare, cu locurĭ pentru 8000 de spectatorĭ, care se poate desface în câteva ore şi transporta uşor. Teatrul are cele maĭ eminente aparate tehnice, decorurĭ moderne, sufite de mătase şi scenă rulantă. Teatrul dispune de un tren de camioane-automobile cu care poate cerceta oricare rovincie şi are înscrise în repertoriu cele maĭ moderne piese engleze şi străine. *Cohran* şi-a început activitatea în Englitera, de unde (trecând fireşte apa) se va duce în Franţa. Teatrul ambulant se asemue cu producţiile luĭ Barnum care avea asemenea astfel de trucurĭ la dispoziţie, ca să asigure profitul cupoanelor societăţiĭ care finanţa exodul prăpăduluĭ zoologic american.

Ziarele umoristice engleze fac mare haz din inovaţia directoruluĭ *Cohran*, căruia îĭ propun, ca să transporte în prodigiosul său tren şi publicul.

RUBRICA DE ŞAH

Şah şi mat

Incepuse războiul franco-german. Dela rezultatul acelei mărete lupte atârna poate tot viitorul nostru politic. Pe Rin nu se jucau numai două soarte. Ca la toate luptele jucătorilor mari unde pe de lături palpită o mulţime de mici pontatori pe mâna unuia sau altuia aşa şi la răsboaiele intre două puteri gigantice, sunt mulţi mititei pe delături, cari, cu cât pontează mai mărunţel, cu atât privesc jocul cu mai multă bătae de inimă.

Pe Rin, între alte mize mărunte, era una, care pentru noi avea o importanţă colosală, cum s'a dovedit ulterior—soarta hotărâtoare a dinastiei noastre. Mica republică de zece ore dela Ploeşti, care pontase şi ea, putea avea urmări mult mai mari, dacă în jocul dela Rin, s'ar fi amestecat altfel cărţile.

Aşa era în toată ţara o agitaţie surdă, dar foarte adâncă, care în unele centre lua forme făţişe destul de ameninţătoare pentru ordinea generală. Unul din aceste centre mai agitat era şi Craiova, unde se afla prefect de judeţ răposatul Petrache Mănescu—un om original şi amabil, credincios şi devotat neclintit al conservatorilor.

Dela dânsul, ţinem această reminiscenţă anecdotică.

La guvern era cabinetul Manolache Costache, cabinetul numit **Cloşca cu pui**, pentrucă prezidentul se înconjurase de câţiva tineri de talent, debutanţi în politică, între aceştia dd. A. Lahovary şi P. Carp.

Situaţia în Craiova încordându-se din zi în zi, prefectul este chemat telegrafic la Bucureşti. Cale ferată între centru şi capitala Olteniei nu era încă, aşa că Petrache vine în goana cailor pe brânci, o zi, o noapte şi o dimineaţă, şi soseşte în Bucureşti cu oasele pisate pela 11 înainte de amiazi. Merge de grabă la Otelul Caracaş, unde cobora regulat, îşi lasă sacul, şi fără întârziere se prezintă la consiliul de miniştri.

Tot consiliul era adunat, lipsea numai prezidentul, pe care-l aşteptau din moment în moment. Până să vie conul Manolache, prefectul expune consiliului nerăbdător situaţia din Craiova: era în adevăr foarte gravă—o turburare imensă putea isbucni, fără ca administraţia să aibă destule forţe pentru a o năbuşi.

Erau aşa de interesante spusele prefectului, încât nimeni nu băgă de seamă că trecuse un ceas dela sosirea lui—erau aproape 12... Consiliul fusese convocat pentru 10, şi prezidentul tot nu sosea. Un aprod merge iute să-l caute... Peste câte-va minute se 'ntoarce: d-l prezident a plecat de-acasă dela 9; a spus că merge la consiliu. Se trimet mai mulţi aprozi prin toate locurile pe unde se putea bănui că l'ar putea afla....

Se 'ntorc toţi fără ispravă... 12 şi trei sferturi. Nerăbdarea şi neastâmpărul cresc. La fiecare trăsură care trece, la fiece uşă care se deschide, la orice paşi pe scări, sar toţi.... Vine! Nu vine, ce să fie?

Petrache Mănescu îşi cere atunci voe să se repează măcar să guste ceva: e obosit, toată noaptea n'a putut dormi în trăsură şi n'a mâncat nimica din ajun. El merge să dejuneze în pripă la otel—să dea fuga aprodul să-l cheme îndată ce-o sosi prezidentul. Lasă consiliul într'o fierbinte discuţie asupra întăriturilor dela Metz, şi se duce la cafeneaua-birt a otelului.

Pentru ca să evite însă vreo indiscretă întâlnire nu stă în sala cea maire; intră în una din adăiţele de lături unde seara se juca, şi comandă ceva în grabă. Odăiţele acestea dădeau una-'ntr'alta prin câte o uşă cu geamuri acoperite cu perdeluţe verzi.

Acuma era 1 şi un sfert.

Dejunează, trăgând mereu cu urechea dacă nu vine cineva să-l cheme.... Nimeni... A isprăvit; fără să mai ia cafeaua, se scoală să plece... Mai întreabă odată pe chelner... Nimeni... Atunci ce se gândeşte? pentru că n'a venit încă să-l caute, n'are de ce să se grăbească; îşi comandă cafeaua şi se aşează iar la loc să-şi mai desmorţească membrele... Acum, după dejun îl ajunsese pe om oboseala drumului, 1 şi jumătate. Chelnerul aduce cafeaua... „Nimeni să mă caute?, — Nimeni!" Ce să fie asta?

Pe când însă chelnerul eşi, Petrache aude un zgomot într'una din odăiţele vecine, unde până atunci fusese complectă linişte o mormăială şi un **hahá!** de triumf. Se 'ntoarce spre partea aceea şi ia seama că în uşa geamului flutură perdeluţa atârnată pe dincolo trecând dincoace printr'un ochiu—un geam era spart.

De sigur, gândeşte el, sunt cartofori... de dimineaţă au luat-o... ori poate că n'au isprăvit încă dt aseară...E aproape 2 şi nimeni nu vine să-l caute... Mormălala însă creşte dincolo.... începe să se auză distinct o dispută de joc: regina! calul! pionul!... E desigur o partidă de şah tot aşa de încordată ca şi situaţia dela Craiova.

Dar între accentele amestecate ce trec prin uşa cu geamul spart, Petrache pare că aude un glas cunoscut!... Se ridică şi ascultă mai bine....

Da!... E o iluzie? un joc al închipuirii, stăpânită de un gând stăruitor? Dar e cu putinţă să se'nşele astfel?.... Dar e glasul lui!... Dar nu se poate!....

In prada unei nedumeriri ameţitoare, omul se repede la uşe, dă'ntr'o parte perdeluţa dela ochiul spart, se uită 'năuntru şi nu se poate stăpâni a nu scoate un strigăt de uimire....

Cine?.... cine era în odăiţă încă de dimineaţă la o partidă de şah?... cine!?... Domnul prezident al consiliului, conul Manolache. Se'ntâlnise de dimineaţă cu amicul său, bătrânul Wiest, şi se'ncurcaseră.

Desperat, Petrache Mănescu dă brânci uşii, şi năvăleşte înnăuntru peste jucători strigând:

„Pentru numele lui Dumnezeu! coane Manolache, aici ai fost!?"

— Ei da, răspunde simplu prezidentul: nu mă vezi?" şi se pune iar pe gânduri ca să-şi combine lovitura.

„Coane Manolache!! vă caută toţĭ în toate părţile! v'aşteaptă toţi la consiliu dela 10 azi dimineaţă!!

— Iaca viu... Stai o leacă: mai am două lovituri, şi'l regulez eu pe domnul Wiest!" Şi mută calul.

Dar sunt 2 trecute, coane Manolache!!

— Mat! strigă Wiest.

Conul Manolache deschide ochii mari p'în ochelari şi vede că'n adevăr partida e pierdută. Atunci se ridică busumflat către Mănescu:

„Araca'n de mine, bre omule, dă'mi pace! m'ai buimăcit de cap! iaca—pierz partida sigură cu vorba dumitale!"

Cu multă greutate a putut Petrache să-l îmbuneze şi să-l facă să reunţe la revanşă.

Amândoi apoi pe la 2 şi jumătate, intrară în consiliu, unde găsiră pe ceilalţi—cam impacienţi.

CARAGIALE

Tot ce priveşte „Adevărul Literar şi Artistic" (manuscrise, cărţi, reviste, ilustraţii, corespondenţă) se trimite pe adresa revistei, în str. Sărindar No. 11.

CEL MAI SĂNĂTOS ALIMENT
CACAO VAN HOUTEN

SERIA III — ANUL III No. 82

…VERUL LITERAR ȘI ARTISTIC

…mplarul în țară
… în străinătate

Duminică 18 Iunie 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Escadra intră în port

— Amintiri —

de JEAN BART (Eugeniu Botez)

In speranța aprobărei — care nu mai venea — a unei călătorii de instrucții în Arhipelag am navigat o vară întreagă încrucișând numai în fața Gurilor Dunărei.

Se vede că Sultanul Abdul Hamid arătase oare-cari semne de plictiseală iscălind cu un an înainte firmanul de liberă trecere prin Dardanele a vaselor noastre militare. Se zicea pe atunci că rușii găseau motiv să ceară libera trecere și pentru vasele lor. Ceea ce producea mare năduf răposatului Sultan, care nu putea suferi să vadă vase de război trecând pe sub ferestrele zăbrelite ale vechiului Serai. Guvernul nostru se obținu să mai facă intervenirile cuvenite și, spre marea noastră mâhnire, furăm nevoiți să ne învârtim în căldarea Mărei Negre, deși visam călătorii de navigație mondială.

Crucișetorul, bricul-școală și trei torpiloare formau Divizia de Mare, pe care noi o numiam pe atunci scurt, c'o mândră ironie : *escadra.*

Programul era stabilit : patru zile din săptămână pe mare, în navigație și exerciții la larg, iar trei zile în port. Patru zile portul vegeta într'o somnolență orientală, mai cu seamă că era un an de criză agricolă. Viața își urma cursul obicinuit și monoton până într'a cincea zi, când cele dintâi pale de fum înegreau la orizont. De cum se desprindea în zare escadra, începea portul adormit să se deștepte la viață. Ca prin farmec toate se însuflețeau. Ușile balcoanelor se deschideau, perdelele se ridicau, batistele fluturau la ferestrele deschise în lături. Trei zile cheiurile pline de lume erau în sărbătoare, mulțimea forfotea pretutindenea. Gospodinele își găseau de lucru cu scuturatul în balcoane, servitoarele nu mai sfârșeau cu spălatul geamurilor. Mamele erau mereu cu gura la servitoare și cu ochii la fete. Masa nu mai era gata la timp, bucătăresele zăboviau în piață, unde prețurile se ridicau brusc de câte ori escadra făcea provizie. Copiii umblau fugari dela școală, cu cărțile subțioară, se strângeau pe cheu căscând gura la vapoare ; chiar profesoarele întârziau uneori privind la ridicarea pavilionului care se făcea dimineața cu solemnitatea obișnuită la bordul vaselor de război.

Străzile, cârciumile și cafenelele erau pline de marinari cu gulere albastre, spălate și călcate cu lustru. Cântece, chiote și scandaluri se țineau lanț. Poliția și patrulele aveau toată noaptea de lucru ca să-i culeagă pe cei cari pierdeau măsura.

Bărbații însurați, părinții de familie, treceau posomorâți pe lângă vapoarele acestea cari le turburau liniștea și viața tihnită de provincie. Escadra le sta pe inimă ; o grijă, o primejdie vagă părea că-i amenință veșnic ; ca sub jugul străin al unei ocupații militare se întrebau bieții oameni când vor scăpa și de invazia asta a escadrei.

Treizeci de ofițeri și câteva sute de marinari, toți oameni tineri și zburdalnici, schimbase cu totul viața micei garnizoane din Sulina.

Amiralul, comandantul escadrei, om bun la inimă dar cam pripit și supărăcios, căutase la început să convingă prin sfaturi și pilde — el nu călca pe uscat decât odată pe lună — că adevăratul marinar nu trebue să fie logodit decât cu marea. Trecuse la măsuri din ce în ce mai aspre ajungând, pentru a înfrâna debandada, să strângă șurubul disciplinei până la capăt.

Dar par'că era un făcut : după cele mai strașnice ordine urmau cele mai hazlii și năstrușnice pozne.

Incă din largul mării, de cum începea să apară uscatul în vedere, la catargul vasului comandant fluturau flamurile de semnale împărțind ordine din ce în ce mai severe :

„Vasele vor rămâne în radă la ancoră".
„Scările ridicate. Nici o barcă nu are voe să plece".
„Comunicația cu uscatul întreruptă".
„Toată lumea consemnată la bord".
„Escadra nu intră în port".

A doua zi, la ora raportului, se perindau rezultatele :

„Un caporal a fugit noaptea dela bord trecând în mâini pe frânghia de sârmă.

„Un grup de marinari beți a făcut scandal și bătae cu o ceată de barcagii greci.

„Un ofițer, căruia nu i se trimesese barca, a venit în not la vapor.

„Un marinar, surprins la bucătăreasa consulului englez, a fugit coborîndu-se dela etaj în stradă pe catargul pavilionului dela consulat.

„Doi ofițeri tineri au venit la bord într'o barcă turcească suiți pe boccelele de rufe alături de două spălătorese rusoaice.

„Trei ofițeri au acostat niște doamne cari se plimbau cu soții lor pe cheu. Alți doi ofițeri au abordat pe d-na primăreasă și pe moașa orașului, în fața lumei, în dreptul bisericei.

„Un ofițer în uniformă, călare pe bicicletă, a sărit de pe cheu în mare cu bicicleta, în fața unui grup de domnișoare.

„Câtiva ofițeri tineri în costum de bae, pe plajă, au trecut în partea rezervată pentru baea damelor". (Urma și o plângere din partea soților și părinților scandalizați....)

...Și așa mai departe, zilnic cele mai variate și ciudate cazuri amărau viața amiralului nostru.

Zadarnic se încerca doctorul escadrei, un bătrân blajin, să-l facă să înțeleagă, prin teorii științifice și amintiri din tinerețe, că este nevoe a lăsa deschisă totdeauna supapa de siguranță pentru ca să nu explodeze căldarea sub o prea mare presiune. Amiralul era din zi în zi mai neîndurător. Dar, o întâmplare neașteptată veni în ajutor pentru a îndulci deodată regimul nautic așa de riguros.

De unde ne venea salvarea ?

Intr'o bună zi vaporul postal debarcă pe cheul Sulinei un transport de doamne, domnișoare, valize, gemandane și cutii de pălării. Erau câte-va soții și mai multe simpatii ale ofițerilor escadrei. Grupul femenin venise pentru câteva zile din Galați sub comanda chiar a doamnei amiral.

La debarcare : decepție — portul gol, escadra în largul mării.

— Vom aștepta. Trebue să se întoarcă escadra odată în port — hotărî conducătoarea grupului, care se și grăbi să organizeze cartiruirea și transportul personalului și materialului la cel mai bun otel de pe cheu.

Patru lungi zile de vară s'a văzut grupul acela femenin umblând fără răgaz pe străzi, pe cheuri și plajă în veșnică așteptare.

Localnicii priveau cu interes, unii cu duioșie, alții cu un zâmbet ușor de gelozie, la grupul multicolor care-și flutura voalurile și muselinele în bătaia vântului răcoritor ce aducea adieri de mângâiere și speranță din largul mărei în arșița târ-

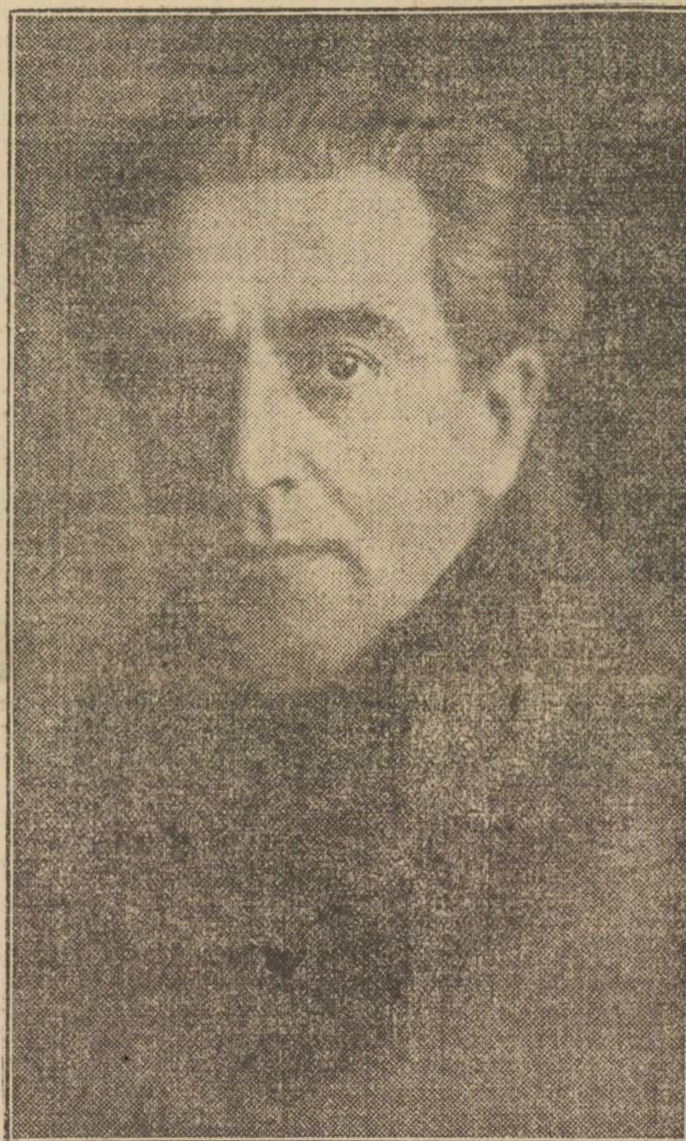
Un glumeț din lumea portului numise grupul femenin : **convoiul remorcelor escadrei**. In câteva ore porecla aceasta navală circula în toate limbele vorbite în coprinsul micului oraș cosmopolit.

— Trec remorcele ! trec remorcele ! se șoptea pe la toate mesele înșirate în fața cafenelelor de pe cheu.

Semne de nerăbdare, de grijă și enervare începură să se arate în convoiul remorcelor. Chinurile ajungeau la culme spre seară, de la ora când începea atacul țânțarilor cari veneau din spre baltă. Roiuri nesfârșite soseau în vârtejuri, par'că anume înștiințate că le-a sosit sânge proaspăt și bogat. Trompele nesățioase sugeau cu lăcomie, fără milă, din pielițile fine și nedeprinse cari se iritau după fiecare pișcătură.

Voalurile nu reușeau să apere figurile, decolteurile și brațele goale amenințate. Evantaliile se mișcau frenetic, cu enervare ; umbrelutele albe, rose, verzi se deschideau și se închideau cu necaz.

Intr'o seară tot convoiul se oprise în fața unei cafenele ca să privească la o trupă de cântărețe italiene cari jucau pe o

JEAN BART (Eugeniu Botez)

scenă închisă într'un fel de cușcă de tifon prin care nu puteau pătrunde țânțarii. Suferind cu resemnare, ascultau ariile napolitane : **funiculi, funicula** și **mio marito,** urmărind cu atenție gesturile grațioase pe cari le desordonau țânțarii ce reușeau să se strecoare prin câte-o spărtură a cuștei de tifon.

Convoiul se descomplecta. Unele plecau enervate, furioase, cu ochii în lacrimi; se retrăgeau baricadându-se în camerele hotelului, închizând ferestrele pentru a se apăra împotriva micilor și nemiloșilor dușmani. In năbușeala camerelor închise se desbrăcau pentru a se liniști; cătând la petele rămase după pișcături pe corp, plângeau în singurătate calmându-și întru cât-va nervii iritați.

De dimineață începea iar peregrinarea pe cheiuri și pe plajă. De câte-ori apărea vre-un punct la orizont sau vre-o pânză albă în zare tot grupul era gata în așteptare. Se pregăteau binoclurile, batistele și voalurile, dar escadra nu se arăta în larg.

Nemulțumiri, surde protestări începură a se ridica împotriva felului cum era condusă această escadră care nu se mai apropia de port; dar D-na Amiral, cu tact și energie, știa să mențină moralul și disciplina grupului femenin.

Piloții portului, care făceau de gardă pe cheu, cu ochii la larg și la vârful farului unde se anunța vederea vaselor la orizont, erau necontenit cercetați.

Un pilot bătrân și ursuz, care fusese întrebat de câte-va ori despre sosirea escadrei, se adresă mirat către D-na Amiral :

— „Bine coniță, că celelalte mai tinere să aștepte escadra, de, o înțeleg... dar matale, ori-cum, damă serioasă și mai în vârstă... ...mă mir... nu să cade... nici nu șade frumos...". Inainte de a termina fraza, conducătoarea grupului femenin izbucni indignată : „quelle impertinence !.. dar știi cu cine vorbești ? cum îți permiți să fii necuviincios ?"... noroc că la timp sosi în fugă, cu șapca în mână, un gardian dela căpitănia portului. cerând scuze pentru pilotul care nu cunoștea lumea, nu știa bine românește și nu avusese nici gând rău.

Incidentul s'a potolit. Un gardian dela căpitănie fu atașat, ca protecție, pe lângă grupul femenin. El se ținea pretutindenea la distanță, într'o discretă și respectoasă ariergardă.

Tocmai a patra zi, după amează, apărură la orizont în acelaș timp câteva puncte de fum în linie. In vârful farului se înalță flamura albă c'o bulă roșă la mijloc. In sfârșit, farul vorbea : „vase de război în vedere".

Ca un stol de păsări speriate, întregul grup femenin să ridică de pe nisipul ferbinte al plajei zburând spre cheu la piciorul farului verde.

— Se vede !... se vede !... vine escadra !....

Grăbite, emoționate, își deschideau poșetele ca să-și potrivească binoclurile, să vadă în larg escadra care se apropia cu viteză.

Trei puncte negre înaintau năvalnic ca niște bivoli furioși, cu nările deschise tăind cu botul fața apei fărâmată în spume. Erau cele trei torpiloare : **Zborul, Zmeul** și **Năluca**.

In urma lor, **Elisabeta,** mândră, impunătoare, aluneca ușor fără nici o înclinare, fluturând la catarg flamura de vas-comandant.

In depărtare, **Mircea,** se legăna agale cu două pânze întinse ca niște aripi desfășurate în larg.

Escadra era aproape de gura Dunărei când la catargul vasului-comandant se înălțară deodată fluturând trei stegulețe colorate. Celelalte vase imitară semnalul. Și dintr'odată, printr'o schimbare de cârmă, toate vasele abătură din linie, ocolind spre dreapta, luând brusc altă direcție.

— Escadra nu mai intră în port. A pus capul spre Nord. Rămâne afară în radă, zise cu siguranță gardianul căpităniei.

Un freamăt de indignare izbucni în grupul de pe cheu.

— Cum e posibil asta ? De ce-au venit ? De ce se chinuesc de-atâta timp așteptând ? se întrebau toate cu disperare privind spre vasele cari se oprise ancorând în radă.

Gardianul căpităniei se apropie surâzând pe sub mustață :

— De multe ori face așa domnul Amiral. Și pentru că i se cerea lămuriri, gardianul adaugă : — apoi să vedeți conițelor, cum stă chestia : Domnul Amiral îi om bun la inimă și chiar popular, da îi serios tare în serviciu lui, precum să și cade. Și lumea asta de port, să ertați, îi tare rea și desfrânată...., de câte-ori vine escadra avem scandaluri și daraveli...., nu numai cu soldații, da chiar cu unii din domnii ofițeri mai tineri; mai dăunăzi a fost scandal mare cu trupa de harfoniste italiene. Apoi d. Amiral, ca să-i mai înfrâneze, anume nu bagă escadra în port și o ține afară în radă.

Pe când tot grupul se frământa nemulțumit și enervat, conducătoarea își păstra calmul; măsura cu privirea distanța până la escadră și, după ce vorbi ceva în șoaptă cu gardianul căpităniei, luă o hotărâre eroică :

— Doamnelor și domnișoarelor ! începu ridicând umbreluța verde în sus, în chip de steag, dacă escadra nu intră în port să mergem noi la ea s'o aducem.

— Să mergem, să mergem toate, răspunseră în cor, înfiorate, îmbărbătate de hotărârea luată.

Numai când sosiră cele două bărci mari turcești, aduse de gardian în fugă, atunci se simți oare-cari șovăeli în grupul femenin. Unele, curajoase, erau gata de a înfrunta marea ori-ce s'ar întâmpla. Altele, mai plăpânde, nu îndrăzneau să se aventureze, și făceau diferite obiecțiuni : poate să le surprindă o furtună, nu erau pregătite să meargă pe mare, nu erau nici îmbrăcate pentru mare, dacă le vine rău ? nu au nici lămâi, nici coniac și nici colonie; nu puteau în barcă nici să-și slăbească legăturile corsetelor.

Conducătoarea, ca să le mai îmbărbăteze întrebă pe un turc bătrân de la barcă : „Marea e calmă ? poți să ne duci în siguranță până la escadră ?"

Turcul, care ședea grav la cârmă, începu să râdă cu poftă, și ducând două degete la buze, țocăi tare aruncând o bezea drăgăstoasă către mare.

— Ioc furtună ! cioc guezeld ! frumos mare, taman pentru coconițe !...

In sfârșit s'a hotărât îmbarcarea. Numai două au rămas pe mal mărturisind că le-a venit rău privind numai apa mișcătoare a mărei. Cum nu era scară la cheu în locul unde acostase bărcile, coborârea a fost cam grea. Doi turci vânjoși, cu brațele și pulpele goale, bronzate, le luară de subțiori, le ridicară pe sus și le așezară la rând ca pe niște pachete în bărci.

D-na Amiral își luă în barcă toate fetele ce îi erau încredințate în pază, și se așeză în fund lângă turcul de la cârmă.

Convoiul remorcelor s'a pus în mișcare. Esclamații, dulci înfiorări..... e o plăcere să luneci lin în curentul Dunărei la vale. Dar când bărcile au ajuns la gură, acolo unde apa dulce întâlnește rezistența apei de mare, și bărcile începură a juca între valuri, țipete disperate izbucniră deodată, înspăimântând pe turcii care trăgeau liniștiți la lopeți.

— „Vai, ne înecăm ! să ne întoarcem ! Imi vine rău ! Nu mai pot !" Și o învălmășeală cumplită, pe când toate se sculau în picioare, strică echilibrul bărcilor.

Un turc le strigă cam răstit : „jos ! toate cucoane pe brânci la fundul bărcei, altfel răsturnăm toate la apa".

Liniștea se restabili. Toate își stăpâneau simțurile, de și suspinau adânc, respirau des, înfiorate, strângând tâmplele cuprinse de migrenă, palide, resemnate.

In barca pusă sub conducerea d-nei Amiral disciplina se menținuse mai bine. Cele care sufereau prea tare au fost culcate pe fundul bărcii, la picioarele barcagiilor cu mușchii de oțel, cari lopătau regulat și în cadență, ca niște manivele de mașină în funcțiune.

Departe în escadră, pe vasul-comandant, Amiralul, grav și întunecat, se plimba pe duneta de la pupă, cu doctorul bordului. Deodată se opri din mers, zărise cele două bărci cari se îndreptau spre vasele ancorate în radă. Nici odată nu-i plăcuse lui vizite civile la bordul vaselor militare.

— Ei, asta-i culmea, izbucni iritat, eu opresc escadra să intre în port și lumea de-acolo vine să ne atace aci în radă. Și Amiralul ceru binoclu, pe când dunga dintre sprâncene i se adânci profund.

Bărcile cu încărcătura lor multicoloră se apropiau de vase. Amiralul își șterse grăbit cu batista sticlele binoclului, își ascuți privirea ca atunci când trebuea să pătrundă zarea, să coprindă silueta unui vas la orizont. De-odată păli. La barca din cap recunoscu perfect pe **Eliza,** nevasta lui.... vedea bine pălăria ei cu voalul verde, care fâlfâia în vânt ca o flamură, jucând în spirale grațioase în jurul fesului roșu al turcului de la cârma bărcii.

Cu mișcări stăpânite, cu buzele strânse, Amiralul coborâ scările dunetei, își scoase o țigară din portabac, o aprinse cu un calm admirabil, trase câteva fumuri adânci până în fundul pieptului și demn, tăcut, trecu pe punte printre șirurile de ofițeri și marinari care-l priveau pe sub gene.

Singur, închis în careul comandantului aștepta.

Bărcile acostară la tribord — la scara de onoare : Doi ofițeri tineri, instalați pe treapta de jos a scării, ridicau cu grație pe sus doamnele și domnișoarele amorțite, cari călcau stângace pe puntea de lemn a vasului.

D-na Amiral, salutând voioasă șirul de ofițeri cari-i făcuse front, spuse zâmbind :

— „Ce credeați, că n'o să avem curajul să venim până aci, să vă aducem noi escadra în port ?" Și intră sigură, calmă drept în careul comandantului.

Tot grupul femenin s'a descompus, amestecându-se cu ofițerii răspândiți pe punte. Vorbă, râs, glume și exclamații. Fiecare se întreba ce va hotărâ Comandantul. Unii, care-l cunoșteau pe Amiralul lor, asigurau că nici în ruptul capului nu va reveni el asupra unui ordin dat. Alții, oameni familiști cu experiență, susțineau că de data asta Amiralul va ceda contramandând ordinul.

„Intră sau nu intră escadra în port ?" se întrebau toți, așteptând cu nerăbdare să le vie caetul de ordine din careu' comandantului.

Emoția creștea pe punte; se aștepta rezultatul ca în ziua predării unui ultimatum.

In sfârșit, un zbârnâit strident de sonerie.

— Timonier ! Caetul de ordine.

Pe punte se făcu liniște desăvârșită. Cu respirațiile stăpânite toți așteptau.

— Atențiune la semnale, tună vocea ofițerului de serviciu, spre executare : toate vasele vor ridica ancorele, intrând în port vor acosta la cheu. „Libertate de manevră" fu ultimul semnal care se răspândi în toată escadra.

Explozii de bucurie izbucniră pe toate vasele. Semnale de trompetă și de siflii, comenzi grăbite, strigăte întrerupte, se auzeau peste tot.

— Ancora sus ! la posturile de plecare ! mașina încet înainte !.... fiecare comandant se grăbea să pună în mișcare mai iute vasul ca să apuce a intra cel întâi în port. Numai Amiralul nu mai apăru pe punte până a doua zi dimineață.

In port era sărbătoare. Ferestrele se deschideau, batistele fluturau prin balcoane, lumea se aduna pe cheu să primească escadra mândră ce intra în port. Priviri curioase, cercetătoare, se schimbau între lumea de pe cheuri și cea care înflorea punțile vaselor în mers lin spre acostare.

Seara, la masă, în fața unei cafenele de pe cheu, doi ofițeri hazlii, cu halbele dinainte, vorbeau râzând cu poftă :

— Văzuși pe Amiralul nostru, care ne ameţea veșnic cu primul principiu al tacticei navale : **ordine, contraordine, desordine ?**

JEAN BART.

THANATOS

lui I. L. CARAGIALE

Știu, — suntem amfore de-argilă
Ce'n apa morții se cufundă
Doar ca să urce în spre viață
Noui rodnice comori de undă...

Știu, — valul ce'n abis se-aruncă
Își aripează doar suirea,
Și-un val nu cade 'n veșnicie
Să nu-l renască, rânduri, Firea...

Dar mreaja sfintelor vedenii
Ce'n el s'a oglindit o clipă,
E un adânc de lumi, ce cade
Cu el de-apururi în risipă!

De-aceea gem și val și suflet
Pe culmea frângerii 'n genune:
Sunt ceruri ce-ți zâmbiau doar ție —
— Cum duci în noapte-a lor minune?...

1912 **A. Toma**

FINAL

Zeiței Erato

Acum, himerică zeiță, superbă, magică regină,
Intr'o finală simfonie din sbuciumarea mea sub cer
Va coborî funesta nimfă cu'mbrățișarea ei de fier,
Țesând arhaicul lințoliu: din frunze, brumă și lumină

Divinitate de-armonie, legenda vieții se termină,
In șuerări de uragane, ca o fantasmă pot să pier,
Vrăjit de valurile morții, de nebunie și mister,
Schimbat în torță asvârlită pe o mocirlă bizantină.

Din leagăn mă'ndreptai spre tine, când auzii vibrări de liră,
Torent, prăpastie și fulger în ochii mei se adânciră.
Plutii ca Dante și Virgiliu pe insondabilul abis.

Cernit-am suflet, gând și spațiu și viziunea mea păgână,
Păream de'ntreg Pământ, departe, gemând pe irizatul vis.
Cădea-va plumb de mii de secoli pe obosita mea țărână

Alexandru Obedenaru

Din partea d-lui N. Iorga, am primit din Paris impresii de călătorie, în două articole, dintre cari unul e tipărit în numărul de față, iar celalt va apărea în Adeverul literar și artistic" dela 25 Iunie.

Cântul Dainei

de Natalia Negru

In arşiţă, pe margini de cărare
Se'ntind uscate fire de mohor...
Dar iată.. — o cumpănă în depărtare!...
Grăbeşte, însetate călător!...

E ca un braţ, ce-'n aer se ridică,
Şi—oblu cumpănit — îţi face semn...
Tu vezi în gându-ţi ciutura cea mică...
Fântâna... cu adânci păreţi de lemn...

E limpede isvorul din fântână,
Răcoare poate-'n preajmă-i vei afla.
Şi ascultând cum apele se'ngână,
De drumul greu, o clipă vei uita!...

Dar ai ajuns!... Cum? Te opreşti îndată?...
A desperare braţele-ţi ridici!...

. . . .

O groapă... e fântâna cea secată,
Şi-o năpădiră brusturi şi urzici!...

De-asupra.... cumpăna înşelătoare
Albeşte 'n focul soarelui-de-amiaz!...
Iar ţie!... doar săratele isvoare
De plâns îţi lasă brazde pe obraz!...

Natalia Negru

Duiliu Zamfirescu

de V. DEMETRIUS

A trecut un sfert de veac, mi se pare, peste cele mai frumoase poezii ale lui Duiliu Zamfirescu. „Alte orizonturi". In puţinele gazete de pe atunci, apariţia lor a fost anunţată fără sgomot, fără mari elogii, fără articole lungi şi studioase. Politica absorbea, ca şi acum, pe toată lumea în stare să citească şi aproape numai poeţii şi începătorii într'ale literaturii cumpărau cărţulia puţină şi simpatică la înfăţişare.

Deşi Duiliu Zamfirescu era un eminescian, Caragiale, Delavrancea, Vlăhuţă, nu-l iubeau. Erau între ei şi el deosebiri profunde. Mai tânăr de cât ei, venit în literatură mai apoi, Zamfirescu ţinuse dintru 'nceput să pară şi să fie un aristocrat. Ţinea la înfăţişarea sa, la croiala hainelor, la cravată, luase cariera boierească prin excelenţă, a diplomaţiei. Caragiale dorea să se facă birtaş, Vlăhuţă era profesor de liceu, Delavrancea, cu tot darul său oratoric, scria la Voinţa Naţională, în redacţii ca pe atunci, cu salarii ca pe atunci. In poezia lui Duiliu nu e vorba nici odată de suferinţe obşteşti. Democratismul, socialismul, i se păreau, de sigur, opinii bune pentru mojici, şi n'ar fi putut pricepe că dreptatea poate sta alt-unde-va, de cât alături de seniori. Nici nu-l preocupa dreptatea, ci frumuseţea. Pescarii, luntraşii din „Alte orizonturi", sânt numai decorativi, n'au alt rost de cât plimbarea poetului aristocrat pe lagune.

Odată, Caragiale dase sfoară 'n ţară, că vrea să facă un teatru popular şi că nu i-a rămas de cât să înfiinţeze trupa. Pentru că voia să-şi formeze însuşi elementele, veni, într'o zi anunţată mai de demult, la clubul socialist, unde aveau să se adune şi să declame, toţi cei ce ar fi râvnit să se facă actori. Printre tinerii aceia m'am prezentat şi eu. Eram foarte tânăr.

— Ce vrei să-mi spui? m'a întrebat Caragiale.

— Din „Alte orizonturi", zic eu.

— Hâm, ce-i aia?

— Versuri de Duiliu Zamfirescu....

Faţa lui Caragiale, din senină şi veselă, se face neprietenoasă, se întunecă, se posomorăşte.

— Alt-ceva nu ştii?

Poate că ştiam, dar m'am încăpăţânat şi eu, şi Caragiale enervat, mi-a făcut semn să dau drumul gurii. A ascultat vr'o două strofe şi m'a oprit.

— Nu se poate, frate! Ia lasă! Zi alt-ceva!

Mă îngălbenisem, mă înroşisem, şi-am plecat din faţa lui, furios.

Duiliu Zamfirescu mi-era atunci mai drag de cât toţi poeţii noştri la un loc. Caragiale mă lovise în inimă. Din pricina întâmplării aceleia, cred că n'am voit să cunosc mai apoi pe nici un maestru, pe nici un scriitor cu faimă, şi nu l-am cunoscut nici chiar pe iubitul meu poet Duiliu Zamfirescu.

Numai printr'o împrejurare l-am cunoscut mai târziu pe Vlăhuţă, dar nu l-am năpădit cu dragostea.

Duiliu Zamfirescu este singurul poet, ale cărui stihuri le-am ştiut aproape pe de rost, câţiva ani în şir. Eleganţa exprimării sale o concretizam, a apropiam de spiritul meu ca pe un flacon de parfum ales şi mă adânceam în ea, până la uitare. Şi totuşi, nu ştiu să-mi fi împrumutat ceva, să fi înrâurit asupra mea. Cele patru volume de versuri ale sale, stau martore.

A fi rece şi frumoasă,
Simbolul eternei arte, —

a rămas în afară şi departe de mine.

Duiliu Zamfirescu a scris proză şi se zice că, de la „Ciocoii vechi şi noi" romanul lui Al. Filimon, până la romanele „Viaţa la ţară", „Tănase Scatiu" şi celelalte, nu s'au mai scris romane de ţinut în seamă. Se prea poate. Dar nici romanele lui Duiliu Zamfirescu nu prezintă limpede o societate românească sau o parte distinctă din ea, şi o epocă cu ale sale caracteristice.

Intr'un roman, eu cer prezentarea lumii, care se frământă, suferă, gândeşte sau nu, în jurul nostru, sau desfăşurarea unei personalităţi, a unei individualităţi, sau înfăţişarea unor tipuri, reprezentând o parte din societatea în mijlocul căreia trăesc acele personagii. Timpul şi spaţiul sunt condiţiuni esenţiale, ca în filosofie.

Dacă nu eşti obiectiv eşti conservator sau democrat, nu-mi pasă! (Duiliu Zamfirescu era conservator). Mi-e mai drag, de sigur, autorul care n'are linişte, care e pasionat, care are o atitudine, autorul al cărui scris e un Credeu, e un strigăt după dreptate, o statornicire de adevăruri.

Proza lui Duiliu Zamfirescu este şi ea elegantă, într'o limbă aleasă, ca într'un salon de oameni bine crescuţi, dar mediocră oleacă. In zadar îi umflă de filozofie autorul, — procedeu lesnicios, ca şi căutarea în dicţionare, — eroii săi nu au acel omenesc, acel nedefinit omenesc, din cari pot să răsară reflecţii profunde, fie că le rostesc chiar eroii, fie că ni sânt sugerate.

Prefer şi astăzi versurile sale.

Răsărit-a dimineaţa, de sub umbra unui val,
Tânăra Leuco, fata cu mărgeanuri în cosiţă,
Şi mişcând uşor din şolduri a ajuns până la mal,
Unde sta copilul Bachus şi 'mpletea cununi de viţă.

O văd pe tânăra nimfă înotând spre mal. „Şi mişcând uşor din şolduri", îmi dă senzaţia mişcării şoldurilor, văd apa despicându-se, văd trupul nimfei plutind. Duiliu Zamfirescu rămâne unul dintre cei mai de seamă poeţi ai noştri.

V. DEMETRIUS

Cose di Venezia

de N. IORGA

In aierul absolut limpede, prietenos, de o căldură îndulcită de umezeala care ne pătrunde, cele dintâi clopote sună şi aierul plin de aburi li dă o resonanţă extraordinară. Pare că şi cerul e o cupolă materială închisă care dela un capăt la altul răsună.

Pe lângă zidul cu *Viva Lenin* în faţă cu acela care protestă: *Viva la Casa di Savoia,* în apropierea bisericii degli Scalzi, a Franciscanilor „desculţi", cu plafonul lui Tiepolo rupt de bomba austriacă, — doar câteva gondole cu străini. In a noastră vorbim de Lenin şi de comunism, şi luntraşul recunoaşte că şi în cercurile analoage dela ei conducătorii cumpără case, iar ceilalţi — se uită.

Vuiesc halele pline de o imensă învălmăşeală de lume din toate treptele societăţii. E ca un muget al apetitului de Duminică. Foarte elegantă o doamnă cu pălăria de paie pleoştită sare în luntre cu pachetele ca să facă *traghettul* la celalt ţărm.

Mareia e mai joasă ca oricând. Nu se poate intra nici într'un rio decât cu bărcile cele mai uşoare, fără povară. Peste un ceas însă fluxul porneşte şi iată călătorind alături buchetul poesiei cu pâinea veche aruncată în canal şi cu penele smulse dela pasările defuncte. Un nesfârşit defileu lent în care petalele de trandafiri au de tovarăşe imediate lămâile stoarse şi resturi fără nume. Seamănă în compoziţie cu materia diversă a unui jurnal. O atmosferă mefitică se produce din fundurile de canal aproape golite, din iarba de mare ce mucezeşte pe treptele de jos, o clipă golite, ale palatelor.

Ferestrele se deschid încet, ici şi colo, rar, şi braţele albe ţin în lături obloanele verzi în cadrul marmurei sculptate: e un tablou viu şi care zâmbeşte. La ce? La ce nu?

In dreptele staturi femeieşti ce se desfac pe piatra sură, în pieptănătura înaltă a părului negru, uscat de pare ars, a unduioaselor valuri de blond roşcat, în franjurile şalurilor căzând ca nişte desfirări de oprege e o vedenie de foarte vechiu Bizanţ prin care se zăreşte un colţ de Romă cu figuri profilându-se pe fondul negru al vaselor ceramicei antice.

Aere civico se scrie pe „fundamentele" din faţa hotelului meu ca şi pe inscripţiile mândre ale vechilor dogi cari au făcut punţile eterne.

* * *

Oraşul se deşteaptă. El respiră cântând. Copiii a căror subţire trâmbiţă de aramă face să vibreze zidurile, bărbaţii, tinerii cu glasul cald ca o rugăciune. Numai femeile tac; ele vorbesc numai în neasemănatul ritm al mişcărilor lor.

* * *

Dar iată şi Veneţia lui Goldoni. Bătrânii cu nasuri mari, cu genunchii îndoiţi, cu hainele de Duminică ciudat potrivite. Par'că la spatele lor e o perdea cu decoruri din secolul al XVIII-lea....

* * *

„Sînt partide şi partide", spune gondolierul când e vorba de politică. Sînt, şi aprinse. Sub acest cer minunat ca şi sub acela al vechii Hellade pasiunile sunt straşnice. Cei cari strigă sub caricaturi cu cărbunele „moarte" cui-va care ar putea fi Regele şi cei cari sub „Viva il nazionalismo", adaugă numele aceluiaşi suveran şi al principelui moştenitor, îşi stau duşmăneşte, plini de ură, faţă în faţă. Aşa a fost totdeauna în mijlocul acestei fericite naturi. Evul mediu e plin de crimele unei politice înverşunate. Numai unde un mediu aspru strânge pe oameni la o colaboraţie silnică, asemenea cu a celor cari voiesc să scape corabia de naufragiu sau ogoarele de năvala mării, numai acolo solidaritatea umană, impusă, se menţine. In locuri ca acestea în voia deplină a desvoltării sale, omul, stăpân pe puteri prisoselnice, e gata să atace pe alt om.

* * *

Ultimul război, care a dat Italiei Istria, Trentul şi Triestul, fără a-i putea da şi Dalmaţia, n'a lăsat urme monumentale la un popor deprins a însemna prin ele orice act al vieţii naţionale. Doar într'o parohie, o foarte frumoasă icoană în bronz a Veneţiei în baso-relief, împodobeşte placa de amintire a celor căzuţi, din această parohie. *Nici un general, dar nici unul,* de care să se lege amintirea unei izbânzi, care a fost *sacrificiul tuturora,* şi nu *victoria unei idei.*

* * *

Ja, spune lucrătorul căruia-i vorbesc în *Giardini publici.* Nici o jenă. De ce ar zice: *sì,* când oamenii, uitaţi pentru tot ce au făcut, îşi fac planurile de viitor, către Veneţia ca şi, întâi, ca succesori ai Austriei, către Trieste?

* * *

Inaintea basilicei San Marco flutură cele trei steaguri mari ale serbătorii. Inăuntru însă nici o ceremonie impunătoare. Pe câte o bancă fiecare îşi face rugăciunea lui. Slujbe înjghebate prin altare laterale. Lumea se plimbă, vorbeşte, se ia de braţ. Unitatea de ceremonie, atât de impunătoare, a bisericei ortodoxe, lipseşte, şi aici, sub mozaicele bizantine, peste marmura, porfirul, călcate, scufundate, sfărâmate de piciorul dogilor şi proveditorilor, lipsa unei singure rugăciuni din toate sufletele, pare mai curioasă. Sînt veneţieni, *câţi* sînt veneţieni; lipseşte Veneţia.

* * *

Un colţ de Orient, prins de coasta italiană, şi anume creat *atunci când Italia nu-şi mai aparţinea, aceasta* e Veneţia. Sfântul Marcu însuşi vine din Alexandria. Casele acestea jerpelite, cu obloanele mâncate de vreme, crăpate de umezeală şi de arşiţă, amestecând colorile atâtor pături succesive de văpseală, ascund încântătoare locuinţe unde tablouri de maeştri veneţieni se aşează lângă mobile de artă, lângă faianţe vechi de Torcello, lângă rămăşiţele interesante ale unei mari culturi milenare.

La amabilul nostru consul, avocatul Bombardella, alături de un frumos tablou al lui Longhi, un portret înfăţişează pe o Gritti, dintre ascendenţii materni. Şi Aloisio Gritti, fiu bastard de doge, prieten al lui Soliman-cel-Măreţ, a fost candidat de rege unguresc şi l-au ucis nemeşii în Ardeal, la Mediaş, sub ochii altui „om împărătesc", Petru Rareş al Moldovei, care făcu să-i dispară fiii, meniţi, credea el, Domniilor noastre. O altă linie-l duce la familia dogală Contarini. Prin mamă e legat de oamenii dela 48 cu chipurile de bronz pe ziduri.

Cu toate modernizările aduse de război şi emanciparea fetelor, familia se menţine. In aceiaşi casă stau doi fraţi, soţi a două surori, şi fiica măritată a unuia din ei. Şi au momente de viaţă comună.

* * *

Lido e total transformat. Vechiul *litus S. Nicolai,* unde veneau dogii să primească oaspeţii veniţi pe corăbii din locuri depărtate, şi-a schimbat complect caracterul. E acum o Ostende italiană. Casele într'un stil oarecare, fals veneţian — şi la Veneţia chiar, lângă grădina publică, o casă în acest stil e flancată de un *chiostro* vopsit în verde tare — secesionist, general-italian, ca Hotel Avsonia cu ciudate faianţe colorate tare, cu zeiţe simbolice tronând — ori pur şi simplu comercial, se succedă. Terenul a fost împărţit pentru ca particularii să-şi facă vile şi grădini. Malul mării, unde odată culegeau scoici şi schelete de vietăţi ciudate ale apei, e mărginit de o infinitate de cabine, una lângă alta, toate absolut asemeni şi de-asupra lor se ridică restaurante şi baruri după ultimul sistem american. O lume enormă se îngrămădeşte la băi, lume care vorbeşte toate limbile globului, — şi ungureşte. Aici veneţianul nu mai are nimic din demnitatea lui estetică; pălăria lui de paie, sacoul lui, rochia scurtă de gază ori de organtin a soţiei, a fetei lui, se pierd uşor între celelalte. Un public oarecare, şi atât. Tramvaie electrice îi cară, şi la o parte, necerută de nimeni, unica birjă cu un cal care, cu vizitiu cu tot, piroteşte mizerabil. Şi vremea lor a trecut. Cai s'au văzut destui în război. Unii cred chiar că prea mulţi.

La Giardini Publici expoziţia de artă: în marele pavilion italian, unde se primesc şi artişti de alte naţii, în al Franciei, al Germaniei — în faţă, — al Olandei, al Belgiei, al Ungariei — foarte împodobit şi aurit, cu două rânduri şi pânze într'ales, din toate epocele; — al Rusiei rămâne închis.

Ei bine, afară de câteva onorabile excepţii pe care voiu încerca să le notez, expoziţia aceasta nouă e cea mai fantastică exibiţie a unui modernism care atinge nebunia.

In marele pavilion am relevat, pe lângă tablouri vechi, ca portretele, atât de onest executate, ale bătrânului Hayez, pe lângă documentele de viaţă italiană ale lui Mosè Bianchi născut, trăit şi mort, în 1904, la Monza — mai ales expresiva scenă a cântăreţilor cari se gătesc de hram *(Vigilia della Sagra),* — foarte remarcabilele scene de viaţă rurală ale lui P. Chiesa. Iată femeia cu copilul, atât de înduioşător de simplă, tragica privelişte a celei înzăbrănite în negru peste faţa care, între tatăl şi mama ucişi şi în faţa satului distrus, alăptează în copil speranţa refacerii, sau cele două bătrâne din marginea căsuţelor săteşti dintre care una, cu mâinile ridicate, pare a chema bine-cuvântarea asupra umililor locuitori. Chipurile lui Lino Selvatico sunt puternic trase, şi măestria lui se arată şi în scene riscate după gustul publicului, ca în femeia care-şi schimbă cămaşa. Muzeul de artă modernă din Tochio a cumpărat de altul, o scenă de interior, la masă, cu chipurile blonde ale membrilor de vârste deosebite, ai familiei. Triestinul Veruda, de o exactitate şi de o „oficialitate", am zice, încă austriacă, dă bune scene din Veneţia în proporţii mari îndrăzneţe, alături de altele din viaţa de societate modernă, şi el merge până la melodramă, în *Sii onesta,* cu tatăl-agonisant ale cărui mâini cu degetele crispate bine-cuvintează fiica îngenunchiată. O femeie cu copilul a lui Achille Fumi e interesantă şi merită toate laudele; femeia lui Sartori, în gamă violetă, cu faţa de o extraordinară putere de expresie. Portretul de femeie cu un fel de „şeşia" algeriană în cap a lui Carlo Siviero merită să fie reprodus în puţinele cărţi poştale amintitoare. Experienţa curagioasă a lui V. Rossi de a face din colori tari o adevărată epopeie cromatică, în cele două femei, mama şi fata, care citesc o scrisoare, în cele care cu răsfrângeri verzi, lucrează la ţesătura verde, cu bătrânul viorist cerşetor în umbra mizeriei lui, e foarte interesantă; alte pânze vădesc mai puţin marea lui virtuozitate. E. Tito, Veneţian, are o întreagă serie de picturi de un caracter sigur şi armonios, şi el merge până la încercarea de a da o nouă şi foarte mişcată coborâre de pe cruce. Aş admite până şi defilarea de crunte figuri strâmbe care la Normellini ar însemna supremul omagiu adus „soldatului necunoscut".

Dar, în adevăr, sunt altele care nici într'un chip nu s'ar putea menţinea, fie şi în cea mai liberă formulă de viitor. Ce sens pot să aibă, de pildă, în acest pavilion central care, primind şi pe străini — un Slav, Westry, dă un Isus răzimat de Maria, cuprinşi amândoi de fiorii iubirii pământeşti, şi un Francez, Sézanne, înfăţişează femei uriaşe care seamănă cu flori mistice, luntrile mărunte ale Veneţiei ori, pe un vas, femeia sfântă cu cearcăn de aur în jurul capului, ducând cine ştie unde sfântul copil — cuprinde mai ales pe Italieni, tablouri ca acela al căror subiect îl schiţez? Intr'un loc un Sf. Francisc total idiot şi pierdut într'un mediu cenuşiu, care se întinde amical către nişte păsări din dumbravă, ori două tablouri în care totul e un zbor de raţe piezis prin văzduh, ori această interesantă figuraţie: o femeie stupidă cu trei perne şi de-asupra trei portocale ori Santa Maria della Salute în contorsiuni violente, de un anume Marussig?

Cel mai ciudat spectacol îl oferă exhibiţia d-lui „profesor" — aşa se intitulează — din Bolzano-Bozen-Lienz. Sunt figuri de ţărani germani osoşi, lemnoşi, cari une-ori par să aparţie unei speţe umane de mult dispărute. Intr'un loc un călugăr cu glugă mână după el un şir de astfel de fiinţi ţinând în mână nişte drugi informi. E aceasta cruciata întâiu? Se poate! Cel puţin asta are mişcare. Altele sunt odioase caricaturi. Şi află recunoaştere, şi la un Ugo Ojetti.

Pe când Ungurii au strâns ce aveau mai bun în vremea nouă ori veche, Olanda dă ciudate strâmbături în care cu o persistenţă condamnabilă se amestecă motivul, demn de oare-care discreţie, al lui Hristos. La Belgieni acelaşi lucru. Un grup de ţărănce stilizate absurd lasă în faţă patru enormi saboţi, obiectul afecţiei deosebite a pictorului. Statuile fac să să creadă că există pe lângă corpul nostru un alt corp uman, monstruos de „subtil", triunghiular, de la care se inspiră maeştrii moderni.

Pavilionul osebit al Franciei pare a făgădui măsură. Indată însă psihosa contemporană îşi cucereşte terenul, cu orori fără nume. Nu voiu uita nici-odată două Italience, din care fetiţa în albastru de cobalt şi cărămiziu semăna cu opera de artă pe care un eminent pictor botoşănean o zugrăvise acum patruzeci de ani pe tablaua de dulceţi a casei noastre. La Germani încaltea trebuie chemată poliţia, şi m'am informat la soldatul de pază dacă n'are visuri rele. O spaimă de muiere cu gâtul tăiat urlă în fund între două familii ai căror membri au fost culeşi de unde Dracul şi-a înţărcat copiii. Mă trece cu rece numai când mă gândesc. Cred că erau rudele pictorului, care merita să fie însuşi marele Kokoschka, gloria patriei sale în domeniul artei. Unul, mai modest, dă lângă uşă, douăzeci de triunghiuri care se încalecă: el e duşmanul celor a căror nebunie consistă în a clădi cuburi de deosebite colori. La Englezi, unde din fericire, chipurile indiene permit variaţia, boala a pătruns totuşi.

Priviau esteţi, critici de artă, oneşti domni bătrâni cărora le venea să spargă cu bâtul aceste insulte personale — recomand ca faţă de asemenea exemple de artă să nu iea, neapărat, bastoanele, cari pot intra dela sine în acţiune, provocând pierderi ireparabile, căci avem a face cu genuri de nebuni foarte rare. Dar priviau şi muncitori, femei din popor, copii. Şi mă întrebam: *ce duc ei acasă?*

Ce pot duce alta de cât sentimentul că *arta e totdeauna inutilă şi une ori periculoasă?*

Mă gândesc la evul mediu, în care catedrala era o lecţie imensă de istorie sacră şi o colecţie de înnalte simboluri, la Renaştere, când pictura şi sculptura înnălţau pe om, la secolul al XVIII-lea, când îi argumentau viaţa socială, la epoca romantică în care atingea coardele ascunse ale sufletului său. Dar *asta, sfidarea* aceasta, *la ce* şi *pentru cine?*

Căci ce este arta, afară de visiuni personale care trebuie ţinute acasă — *căci mie să-mi vorbeşti numai în limba pe care ţi-o înţeleg!* — decât *expresiunea unică a realităţilor admise,* pe de o parte, iar, pe de alta, *interpretarea sinceră a tendinţelor care frământă în adevăr o societate?*

Şi, ori-cum, dacă simte cineva nevoia de a-şi afişa boala mentală de care suferă, putea s'o facă aiurea decât la Veneţia, unde asemenea expoziţii ar fi admisibile numai după ce s'ar fi ars Palatul ducal, loggia lui Sansovino, zidirea Marcianei şi toate pânzele păstrate în o sută de colecţii care cântă gloria nemuritoare a familiei Bellini, a lui Giorgione, a lui Tiziano, Tintoretto, Veronese şi Giambattista Tiepolo.

* * *

Dimineaţa de Duminecă. Lumea se trezeşte mai târziu. In acea comunitate umană care se întinde de la o lature a străduţei sau canalului la alta, apare întâiu la o fereastră, instalându-se pentru mai multe ore, o pisică albă, grasă, indiferentă pentru nimicurile veacului. Apoi un student cu ochelari contra soarelui — sunt negri şi galbeni, odioşi! — îşi prinde pacheştile în balconaş. Anume capete de păr des negru, creţ, nu-şi fac încă apariţia. Jos un domn cu pălăria de paie mătură. Băbuşca, mică aproape cât un ghem, se coboară de rândul al treilea unde cultivă stăruitor în balconaşe trei mu cate, şi-şi prezintă prinosul de rămăşiţe ale gospodăriei. Fun ţionarul chibzueşte că aşa ceva nu se aruncă în canal şi, de chizând cu atenţie capacul cutiei de fier din colţul „Fundame telor Morosini della Regina", adună acest depozit lângă alte pentru o descărcare aiurea. Aviz edililor bucureşteni.

La dreapta o mână aproape nevăzută curăţă balconul, cine face acest oficiu trece într'o mişcare graţioasă. Aici ori act al vieţii, şi cel mai umil, face tablou. Jos o sprinteni fă tură, ale cărei mâneci de stofă subţire, roşă, par nişte ari atinge abia greoaia uşă de cetate, şi iată alt fluture apare. albastru cu aceiaşi pălăriuţă pe căpuşor şi într'un tremurat colori perechea aproape aeriană zboară peste pod ca să mea gă la — un atelier de croitorie.

Cu un fiaschetto înfăşurat în paie o siluetă înaltă trece c atâtea mişcări delicate ale corpului fragil pe care se mişc în cochetării de pasăre capul frumos cu conciu roman, înc ar putea lua lecţii o dănţuitoare. Merge să-şi facă proviz de vin.

Pe când jos luntrii grele duc prosa de toate zilele, pisic albă se primblă filosofic pe balconul care-i aparţine, iar altul o siluetă întru toate asemenea cu cealaltă pare o dam de la 1300 care între crenele îşi aşteaptă cavalerul.

O răsfirare de obloane vechi. Mâini cu lungi degete sub ţiri care aşează o floare. Un cap pletos care se înfundă mirosul plantei. Un stor roşu care se lasă până aproape d dânsa. Tabloul e fixat pe azi. Din mii de acestea se face V neţia neimitabilă.

N. IORGA

O amintire despre Duiliu Zamfirescu

In luna lui Iulie din anul 1908 venisem la Bucureşti din Ma cedonia, unde îndeplineam funcţiunea de inspector al şcolilo române. Venisem îndată după biruinţa revoluţiei june-Turc cu intenţia de a pune pe guvernul român în curent cu nou stare de lucruri şi de a-i lămuri că evenimentele impun şi di partea noastră o nouă îndrumare a activităţei naţional-cult rale.

M'am prezintat lui Duiliu Zamfirescu, care ocupa atun demnitatea de secretar general al ministerului afacerilor stră ine. Zamfirescu era foarte impresionat de evenimentele po litice petrecute în Turcia. Nu mă lăsa să-i expun rostul ve nirei mele la Bucureşti, ci mi-o luă înainte făcându-mi mustră cum de mi-am părăsit postul în astfel de împrejurări şi făr să fi obţinut concediu.

Dar s'a trezit în mine Macedoneanul susceptibil şi cu tem perament iute, căptuşit acum şi de revoluţionarul mândru beat de victorie.

De aceea, cu toată admiraţia ce o aveam pentru scriito şi respectul pentru înaltul demnitar, am răspuns ridicând mai sus tonul şi silindu-mă să-mi dau o înfăţişare tot aşa d arogantă, ca aceea ce mi s'a părut că o luase faţă de mi Duiliu Zamfirescu.

Şi după ce în fraze scurte şi nervoase i-am arătat întâi c am concediu în regulă de la ministrul României la Constant nopol, de care depindeam direct şi i-am lămurit scopul cu ca venisem numai pentru două trei zile la Bucureşti, Duiliu Zam firescu s'a schimbat de parcă nu mai era acelaş om. A încep să-mi vorbească cu o blândeţe, care mergea până la duioşi Şi-a exprimat admiraţia pentru gestul îndrăzneţ al Junilo Turci, trecând apoi la chestiuni cari priveau desvoltarea inte lectuală a Turcilor.

Am putut constata, spre surprinderea mea, că era mu mai bine în curent decât mine însumi cu starea înapoiată Turcilor, avea cunoştinţă de faptul că literatura turcească n numai că e foarte săracă, dar că se găsea încă în faza câr „beţia de cuvinte" înlătură şi copleşeşte orice preocupări d artă şi de fond.

Odată pornit pe această cale, Duiliu Zamfirescu a uit cu desăvârşire că are în faţa sa pe un inferior venit în o m siune cu totul alta, decât aceea de a cere îndrumări spre mai bună orientare a literaturei turceşti. Artistul, literatul estetul născut, reînviase în el, dând în lături pe înaltul dipl mat însărcinat cu cercetarea de chestiuni, de bună seamă foa te adânci, dar deseori destul de plictisitoare prin prozai mul lor.

La plecare mi-a întins mâna şi zâmbindu-mi prieteneşt mi-a zis: „prin urmare ne-am înţeles".

— Da, i-am răspuns râzând, n'am să uit să comunic Jun lor-Turci că prima şi cea mai urgentă datorie a lor este să îmbunătăţească literatura.

N. BATZARIA

Caragiale şi „Relativitatea"

Un cititor mi-a pus întrebarea:

— „Cum se poate ca numărul „Adevărului literar" cons crat lui Caragiale a închinat drept omagiu marelui maest toate rubricele sale, inclusiv rubricele şahului şi modei, afa numai de rubrica... ştiinţifică?

Desigur s'ar putea scrie o cronică ştiinţifică foarte serioa despre laturea ştiinţifică în opera lui Caragiale căci dacă risipit atâta cerneală în chestiunea modei coanei Zoiţica şi altor personagii femenine din teatrul lui Caragiale, s'a sc însă foarte puţin asupra laturei adânc-psihologice a operei l

D-nul **Barbu Lăzăreanu**, care desgroapă şi înviază tot găseşte interesant în literatura română ar putea găsi mu lucruri ştiinţifice în opera lui Caragiale, bunăoară admirabi dialog asupra Criminalogiei al celor 2 studenţi din cârciu lui Leiba Zibal şi câte alte lucruri.

Sunt prea ocupat pentru a găsi timp să culeg tot ce ştiinţă în operele lui Eminescu şi Caragiale. Voi scrie d câteva rânduri uşor de digerat în chestiunea Relativităţii legătură cu... Caragiale, sau mai precis în privinţa lui Ca giale în legătură cu Relativitatea.

— „? !" — se vor întreba mulţi cititori curioşi şi nerăbd tori.

Aveţi puţintică răbdare, domnilor.

Imi propun să reabilitez pe bietul **Caţavencu.** Opera Caragiale va trebui revizuită pentru a fi în concordanţă teoriile lui Einstein (!).

D-voastră râdeţi cu poftă pe socoteala lui Caţavencu, c are noţiuni relative despre spaţiu, timp, cauze şi efecte.

Când Einstein ne spune că Universul e **nemărginit** şi tot **limitat,** că 1 secol poate fi egal cu 1 secundă (depinde de teza cu care ne mişcăm) de ce să-l luăm în râs pe bravul ţavencu care ne strigă:

— **„Domnilor, după lupte seculare care au durat apro 30 de ani,** etc".

Bietu Caţavencu are deplină dreptate, conform Teoriei Re tivităţii generale. Intr'adevăr România a făcut în ultimele cenii progrese cu iuţeala fulgerului (procesul comuniştilor, la sută analfabeţi, jafuri şi panamale de miliarde, o jandar rie ideală, constituţie belgiană în 1866 şi teroare ca în E Mediu în 1922, etc.).

Or **timpul** este în legătură cu viteza; prin urmare generat noastre au dus într'adevăr lupte seculare, dar progresul reali **după câteva veacuri de luptă,** dela Vlad Ţepeş şi Despot V încoace, nu e decât de... 30 de ani. Caţavencu are deci depl dreptate când strigă mulţimii:

„După lupte seculare, care au durat aproape 30 de ani"...

In numele ştiinţei propun formarea unei ligi cetăţen pentru reabilitarea lui Caţavencu.

I. FLORI

Ultima ședință

— Schiță într'un act —

Reprezentarea pe scenă oprită.

D-nei ZINAIDA SVETLANOVA

... *„și viața mea era nădejdea c'odată te voi întâlni"*...
A. Pușchin. „Eugenie Oneghin"

Persoanele: *Fata* și *Pictorul.*

(In atelierul pictoruluī. Intr'un fotoliu stă o fată tânără și încântătoare ca o pisică grațioasă.
Pictorul în vârstă o pictează).

P A U Z A

PICTORUL: N'aī ostenit?
EA: Nu. Dar.., nu știu.. nu mă simt tocmaī bine.
El: Dece?
EA: Nu știu.. De vre-o câteva zile.
EL: (privind-o). Da?
EA: (nervoasă). Insă pentru d-ta e tot una. Mă mir că mă întrebī despre asta.
EL: Nu te enerva copila mea.
EA: Maī întâī: de unde știī că m'am enervat? Al doilea: eu nu's copilă; — sunt mireasă.
EL: Și mâine nunta!
EA: Da. Nunta. Intr'adins.
EL: In ciuda cuī? Și dece?
EA: Treaba mea!
EL: Iartă-mă.
EA: Te iert. (Oftând). Da.. mâini e nunta.

P A U Z A

(El, încetează s'o picteze. Işī aprinde o țigară. Face câțiva pași prin odaie, apoī se oprește privind-o drept în față).
EL: La ce ne gândim?
EA: Așa.. La nimic.
EL: (Glumind). Nu-ī bine, nu-ī bine, domnișoară. Mâine aī nunta, ziua bucurieī, iar d-ta eștī tristă. Nu e bine.
EA (Sărind din fotoliu). Nu vorbī așa. (Se apropie de portretul eī, şi-l privește). Iată, e gata.
Și cât de repede a trecut vremea.
EL: Da. Pe nesimțite a venit și ultima ședință.
EA: Mi-aduc aminte cum intrasem întâia oară, în atelier. Mi-era frică.
EL. Frică? De ce?
EA: Nu știu. Așa de mult auzisem despre d-ta, cunoșteam tablourile d-tale marī, marī, așa de marī (își desface brațele) din muzeurī. Și tata, îmī spunea ca să mă port cu d-ta frumos să fiu liniștită, căcī d-ta eștī un pictor mare, iar eu trebuie să prețuiesc onoarea ce mi-ațī făcut-o pictându-mă. Și m'am purtat frumos, modest. Nu-ī așa? Dar acasă. Aci însă.. Nu nu.. Ah, dacă aī fi știut cum uneorī doream să spânzur toate tablourile d-tale cu picioarele în sus, iar d-ta să viī să te necăjeștī așa...
(Se strâmbă).
EL: (Blând). Și de ce micuță capricioasă, n'aī făcut așa?
EA: Vaī de mine! Ce-ar fi spus tăticu?
EL: Eu însă aș fi fost bucuros. Aicī, la mine, e prea multă liniște. Când eram tânăr și mie'mī plăcea zburdălnicia. „S'au dus zilele frumoase, aicī în Aranjuez"...
EA: (Plimbându-se prin odaie și privind tablourile). D-ta.. aī pictat multe femeī?
EL: Nu știu; desigur, cred că da.
EA: D-ta... aī fost îndrăgostit vre-odată?
EL: De sigur. Cine n'a fost?
EA: Dar acum eștī îndrăgostit? De pildă, femeea asta (arată în portret) e foarte drăguță.
EL: Foarte.
EA: Dar e prea rea. Privește-ī buzele.
EL: Aī ghicit.
(Sună telefonul. El se apropie de aparat).
EL: (La telefon). Da.. Aicī.. Ce? Da, de grabă.. (rece) poftim... Bine... Ce? Adio!... (Către ea). Mirele d-tale. Vine îndată. Trebuie să isprăvesc portretul.
EA: Azī... e ultima ședință...
EL: Da, ultima...

P A U Z A

(Ea stă iar în fotoliu. El o pictează).
EA: Mâne, veī fi la nuntă?
EL: (După o mică tăcere). Nu!
EA: De ce?
EL: Te rog staī liniștită. Nu te mișca!
EA: Voī fi liniștită. Nu te supăra. Dar... pot să vorbesc?
EL: Se poate?
EA: Mulțumesc. D-ta eștī, foarte, foarte, foarte amabil.

P A U Z A

EA: Erī noapte, n'am dormit de loc. Am citit romanul despre Leonardo da Vinci cu Mona Lisa. O! cât de frumos e! Acum nimenī nu maī iubește așa. Ți-aducī aminte când şi-au luat rămas-bun?
Când el i-a sărutat mâna pentru prima dată în viață şi-ī s'a părut că i-atins părul cu buzele?
EL: (grav). Da, 'mīaduc aminte.
EA: Și mi s'a părut că numaī d-ta poțī să iubeștī așa...

P A U Z A

EA: Imī bine să plâng și să mă bucur. (Tăcere). Ultima ședință: Mâine nunta... Spune'mī: d-ta de ce nu te-aī însurat?
EL: Am văzut multe și multe și... (ea se mișcă) nu te mișca....
EA: (îngândurată). Uneorī mi se pare că te văd în biserică, în lumina lumânărilor și alăturea de d-ta...
EL: Eu sunt bătrân de-acum pentru... iată... staī, staī!
Așa, așa!
EA: Ce?
EL: Splendidă expresie de ochi.
EA: Ah. Splendidă expresie de ochi... E adevărat că toțī pictoriī privesc pe om numaī ca model?
EL: Uneorī.

P A U Z A

EA: (îngândurată). Leonardo și Mona Lisa, Gioconda.
EL: Așa nu se poate lucra! (Se ridică)...
(Ea îl urmărește cu privirea îngrăgostită).
(El începe să se plimbe tăcut, în sus și în jos, prin odaie).
EA: Iartă-mă dacă te-întreb! Mirele meu s'a tocmit mult cu d-ta? El, mi-a spus că eștī un pictor foarte scump.
EL: La mine nu-ī prăvălie. Eu, nicī odată nu mă tocmesc; fixez prețul, atât.
EA: Și la ce sumă m'aī fixat?
EL: Mă rog, ce te interesează pe d-ta asta?
EA: Dar... vreau, te rog.
EL: Să nu maī spuī la nimenī: Portretul acesta e cadoul meu către tatăl d-tale.
EA: Dar... dar... mirele meu vrea să-l atârne în fața meseī sale de lucru.
EL: Pentru asta să te picteze alțiī!
EA: Ce părere aī despre mirele meu?
EL: (șade pe scaun și-o pictează). Așa. Capul maī sus.
EA: Dar nu mi-aī răspuns la întrebare?
EL: Să lăsăm întrebările și răspunsurile!
EA: Și cu toate acestea, vreau!
EL: Ce?
EA: Să-mī răspunzī. Tot una: mâine-ī nunta.
EA: Tocmaī deaceea...
EL: Tocmaī de aceea...

P A U Z A

EA: (cu un aer solemn). Mirele meu e un om foarte cum se cade. El mă iubește foarte mult și... (o podidește plânsul).

P A U Z A

EA: Vezī... Nu-ī nimic... Va trece.
EL: Da.
EA: Ce, da?
EL: Va trece. Asta am vrut să spun.
EA: Ah... Se poate să vin pela d-ta... maī încolo?..
Voī sta liniștită, liniștită pe canapeaua acesa din unghier, ca și cum n'aș fi acolo. Se poate?
EL (după puțină vreme) Nu.
EA: De ce?
EL: Nu trebuie!...
EA: De ce nu trebuie?
EL: Ințelegī dragă, așa e imposibil să lucrăm. Fiī liniștită; să isprăvesc portretul.

P A U Z A

EA: Mie mi-ī teamă de d-ta. Când aī început portretul eraī vesel, vorbeaī lucrurī interesante. Maī târziu însă, te-aī făcut tăcut, sever. Astăzī, nu știu ce-ī cu d-ta! Aī ochiī așa de triștī. Par'că plâng în taină.

D-na Zinaida Svetlanova

EL (o întrerupe) Te rog! (tace) iată, am terminat.
EA: S'a isprăvit?
EL: Da! Ultima ședință s'a isprăvit.

P A U Z A

EA: (Se apropie de portret și-l privește îndelung). Ultima ședință. Ce repede a trecut vremea. Par'că erī am venit la d-ta, prima oară. Nu-ī așa?
EL:... Așa.

P A U Z A

EA: Eu îl iubesc foarte mult pe mirele meu. Ce? Nu mă crezī?
EL: De ce să nu te cred? Sigur, că te cred; se'ntâmplă și asta.
EA: Ah... Pentru d-ta, fără îndoială, e tot una. Și... și.. eu vorbesc fleacurī.
El: Se poate.
EA: Ce se poate?
EL: Imī sunt foarte dragī oameniī sincerī.
Ea: Ah, de asta? Credeam că... Nimic.

P A U Z A

EL: Iţī cer scuze. Mi se pare că d-ta trăeștī clipe grozave, clipe hotărâtoare. Cu ochiī închişī... ca și cum..
EA: (suferind). Da, da, da!... Aī ghicit! Da... S'a isprăvit totul și pentru totdeauna.
EL: „Pentru totdeauna" e un cuvânt pe care-l poate rosti numaī Dumnezeu. E un cuvânt grozav, veșnic!

P A U Z A

EL: (se apropie de masă și ia un desemn). Imī daī voie să-ţī fac un cadou.
EA: (privind). Sunt eu!
EL: Da. D-ta.
Ea. Când l'aī desenat?
EL: Anul trecut. La d-ta acasă, la o serată. Erau o mulțime de tinerī, bunī, veselī, gălăgioșī. Și m'a impresionat atuncī zâmbetul d-tale. Atuncī am făcut schița.
EA: Iţī mulțumesc, mult, mult!... (îi strânge mâna) eram într'o rochie de coloare liliachie atuncī...
EL: Da. Liliachie. Cu dantelă cremă. Iţī ședea așa de bine! Eraī veselă. Când te vedeam mă apuca în acelaș timp și veselia și tristeța.
EA: De ce și tristeța?
EL: Nicī eu nu știu. Mi se părea că's departe de veselia voastră, și-mī rămânea atât: s'o privesc de departe.
EA: Nu, nu! Nu-ī adevărat! D-ta eștī tânăr, maī tânăr de cât eī toțī. D-ta... cu d-ta... (tace emoționată)

P A U Z A

EA: Da aicī ce maī aī? Se poate să văd? Tot eu! Și aicī! Și aicī!.. Nicī n'așī fi gândit că d-ta..
EL: Ce?
EA: M'aī desenat.
EL: Da. Aicī, într'o seară caldă, staī pe verandă, și te gândeștī.
Era atuncī, o vreme calmă și liniștită. Iată-te aicī, în biserică.
EA: D-ta m'aī văzut?
EL: Da te-am văzut. Iată-te aicī, într'o zi aurie—roșie, lângă pian, când a-ī cântat pe Grieg. Vezī ce îndureratī sunt ochiī și cât îţī sunt de strânse sprîncenele severe. In sfârșit... (închide albumul).

P A U Z A

EA: (încet). Pentru ce asta?
EL: Imī trebuie.
EA: Ce vreī să facī cu desemnurile astea?
EL: Le voiu privi.. îmī voī reamintī..
EA: Și apoī?
EL: Nimic. După moartea mea, vor fi ale d-tale.
EA: Pentru ce vorbeștī de moarte?
EL: Pentru că înțeleg prea bine viața, (deschide albumul). Mâine soțul d-tale va primi acest cadou (arată).
EA: E cu trandafirī... Nu, nu trebuie!
EL: De ce?
EA: Așa.

P A U Z A

EA: D-ta eștī foarte șiret!
EL: Nu.
EA: Ba da, eștī șiret; aī tăcut mereu, mereu; chiar mi se părea că vroiaī să-mī spuī ceva. Adevărat?
Nu te-aī înșelat.
EA: Și?...
EL: Nu trebuia.
EA: De ce?
EL: Avem drumurī diferite. Pe d-ta te așteaptă o viață nouă și așī vrea să te știu fericită cu alesul d-tale.
EA: Nu, nu!
EL: Ce nu?
EA: El nu e alesul meu. Doamne! nu știu ce vorbesc... Am să înebunesc.

P A U Z A
(Sună clopoțelul)

EL: Iată și mirele d-tale.
EA: Care mire?
EL: Al d-tale.

P A U Z A

Se privește în ochi.
EL: (încet). Incă nu-ī târziu. Da?
EA: (tare) Da!
(Ese repede. Din culise i se aude vocea).
EL: Pavel. Nimenī nu-ī acasă. Auzī? Am plecat (întorcându-se se apropie de ea și o sărută lung, lung).

C O R T I N A

Leon Donici-Dobronravov

Cântecul Mașinii

I

In subteranele uitări
Eram, cu forța mea latentă,
Ascunsă'n besna minerală.
Prin nesfârșirea siderală,
In ne'nfrânate transformări
Treceau milenii neștiute —
Iar jarul planetarei inimi
Svâcnea cu-avânturi reținute.

Zăcea amorta mea făptură
Sub copleșiri de munți gigantici,
Tronau pe mine Greutatea
Și Resistența și-Unitatea —
Dar viața mea svâcnea cu ură
Sub moartea ce mă curpindea: —
In joc năprasnic de atomi
Menirea mea se pregătia

In așteptare infinită...
Căci timpul e al Conștiinții
Ce'și căuta desăvârșirea
Deasupra mea — și desrobirea
De legea pururi neclintită.

. . . .

Lumina cea iscoditoare
In urma omului pătrunse
In taina mea îndurătoare;

Și loviturile 'ndrăsnețe
Mă străpungeau, mă fărimau,
Trezind ecouri dureroase —
O, lupta Muncii nemiloasă! —
Și în cuptoarele semețe
Puterea mea se oțelia;
Curgând curată în tipare
Substanța mea se re'ntregia...

Gândirea și Necesitatea
Găseau prin mine arme noi,
Voința și orgoliul forții
Creeau mereu deasupra morții,
Disprețuind fatalitatea.

. . . .

Și sub splendorile luminii
Incet și singur se'ntindea
Tăria mea — și stăpânea
Pe cel ce din adânc mă scoase
Și'mi dase formele Mașinii!..

II

Omule, ascultă'mi cântul
Invălmășit în mii de glasuri,
Și înțelege cum prin mine
Vorbesc puterile virgine.
Frenetic, sacadat, avântul
Creației se'naltă'n slavă —
Și lung-prelungă huruirea
Vibrează'n soare ca o pleavă.

Omule, privește'mi chipul
Și recunoaște că prin mine
Renasc dușmani fantasmagorici
Și toți strămoșii preistorici. —
Inghit mereu; nepotolitul
Carnagiu-al bestiei lucește
In ochii mei făr'de pupile
Și'n gura mea ce iți rânjește.

Omule, contemplă'mi trupul
Cu-atâtea roți și gesturi repezi —
Și cugetă ce înmiite
Sânt energiile-ți sleite,
Si cât de jalnic 'ți-este lutul
Pe lângă pieptul meu titanic
Cu inimi ce trăsnesc și urlă,
Cu nervi ce poruncesc, satanic...

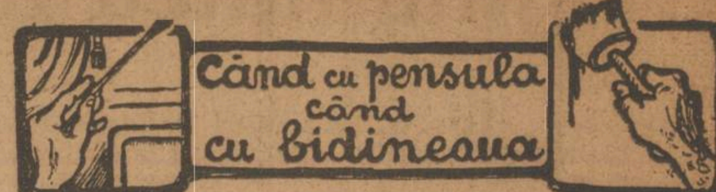
Omule, te înfioară!
In mine-i conștiința ta!
Orgoliul tău de creator
Mă face-al tău stăpânitor;
Nevoia care te'mpresoară
Te'nchină pe de-a'ntregul mie;
Doar pentru pâinea ce ți-o dau
Imi dai umanitatea-ți vie!

Omule, tu nu'ndrăznești
Să frângi, rebel, domnia mea;
Și noaptea, ziua — tot mereu
Mi te jertfești ca unui zeu.
Păcatul tău îl pătimești:
Tu ai creat o lume nouă,
Te-ai avântat din zări în zări —
Dar foamea ta e pururi nouă...

Omule, te pocăește
Umil,trudit și resemnat:
Eu te-am mecanizat! — anexă
La unitatea mea complexă!
Ești sclavul meu care gândește
Un creator rob creaturii
Ce nimicește făurind
Sdrobind iubirea'n teascul urii...

Căci, Omule, ai contopit
In mine binele și răul,
Când sub splendorile luminii
Tu mi-ai dat formele Mașinii —
Și viața ta mi-ai dăruit!...

Eugen Relgis

Mircea Dimitriadi

de BARBU LAZAREANU

Mircea Dimitriadi are un poem epico-dramatic **Dafin-Făt-Frumos și frumoasa Ileana.** El și-a subtitulat poemul „basm într'un prolog și 10 icoane".

Dintre ursitoarele cari vin să-i menească feciorului lui Moș Impărat din „Dafin-Făt-frumos", cea de-a treia ursitoare face o sombră sinteză din urările-de-bine ale celorlalte și din propriile ei rele-predestinări:

Să crești de mamă îngrijit,
Să crești de tată alintat
Și să fii tu, al lor sfârșit
Și fruct înveninat.

Nebun vei merge, visător
După un chip ce'n tine-l săp.

Ai s'o zărești în tot pe Ea!
. . . în flori o vei vedea,
In bolta vițelor de toamnă,
In apa mării de smarald!

Ii vei șopti cântări nebune,
Iar dânsa va apune
In chiar minutul când vei vrea
La piept s'o strângi...

Autorului acestui basm dramatic i-a fost vieața mult-înveninată de rodul anilor lui „de luptă cu Hymera": el n'a putut îmbrățișa **pe de-a'ntregul** poezia, după care a umblat mereu; pe care a zărit-o nu numai în flori dar și în pagini de sânge, nu numai în **smaraldul mării,** ci și în resvrătirea înghițitoare de corăbi, și pe care a căutat-o nu pe atâta în bolta vițelor, cât — mai ales! — **sub foile de viță.** Netăgăduitul lui talent: — **un hibrid amestec.** Cânta Libertatea a cărei frunte strălucește de raze.

Ce bezna de o clipă o sparg și-o dispită.

Dar poemele dramatice și le dedica, smerit, unei **beizadele ce trecea printr'un inel încăpător ouăle dijmuite și** care dădea țăranilor o pâine — **numai cremene.**

„Prietenului Panaite Moșoiu" **el îi spunea — în Revista ideii —:**

Zadarnic stăvilarul stă
Respingător de apă
...Când apele s'au revărsat
Ududuind din stânci în vale,
Cu stăvilarul au plecat.

Și marea dramă e vestită
Prin glasul meu răsunător
'n sus, mulțime osândită,
Tresari popor!

Dar amintitului latifundiar, Mircea Dimitriad 'i se adresa reverențios cu titulatura de **„Luminăție",** îl declara drept „Fătul-Frumos visat de poet" și striga „plin de fericire" că a găsit, în acel reprezentant al clasei privilegiate, „sfântul chip" proteguirii morale **a căruia** ținea să-și închine opera!

Lubric și cast, subtil și vulgar, suflet ceresc și de „Ucigă-l Toaca", el aduna **în basmele lui: mucenițe** și amazone, jupânese lângă hamadryade, vrăjitori zdrențăroși cu opinci sparte alături de aezi **„cu degetele pe coardele lyrelor"**, pitici cu capetele mari **și Afrodite cu nuri** săpați de crețuri; spânzurați și fauni. **Tablourilor** le zicea: „icoane"; volumele **epuizate** și le anunța **astfel** pe coperte: **„n'au mai rămas";** în schimb însă, ursitoarele **lui** de lângă depănătoare purtau „**capușoane constelate**", **și** una din ele spunea:

„Pe fruntea lui schinteie de geniu se arată".

ori:

„Din contră, geniu s'o lumine!"

Panegirist al libertarilor **dinamitarzi și — în aceiași** vreme — într'un extatic transport **după însușirile unei** Altețe chiabure, în Mircea Dimitriadi era o îmbinare — nu totdeauna întregitoare, ba cele **mai adeseori mutilantă** — a sufletelor celor doi frați-de-lapte din **„Dafin-Făt-Frumos": jouisseur** și dornic de macerațiune, om **care trăește** și visează, care în dragoste „se mulțumește cu trupul" și nu știe „ce s'ar face fără suflet". Totuși, un interesant mixtum-compositum de exotism **și** moșnenism **oltenesc**, de antichitate elină și de târgovețism cu **capricii** de-ale modei.

BARBU LAZAREANU

Ernest la Jeunesse

Editorul parisian Fosquelle anunță, că va publica în curând complect operele bizarului poet, mort în aniī trecuțī, ale căruī svâcnirī de peniță au înfuriat atâta vreme pe seladoniī hotelurilor literare, răsfățațī de cucoane și rentierī.

Autorul romanuluī „Le Boulevard" a avut curajul să apere pe *Oscar Wilde,* când acesta rătăcit din Berneval în zadar a bătut la porțile teatruluī Porte St. Martin"..

La Jeunesse a fost un reprezentant al estetismuluī modern, inspirat poate și de Walter Pater, dar maī ales de impresioniștiī englezī. Romanele luī „Le forgat honoraire", „Sérénissime", „Holocauste" și „Inimitable" — sunt operele unuī poet liric, ale unuī suflet grotesc și naiv, înfrățit par'că — orī cât de departe s'ar fi născut — de al luī Heine, a căruī ironie a potentat-o la Jeunesse până la trivialitate faubourgiană. Ernest la *Jeunesse* a scris una din cele maī frumoase cărțī pe carī le avem până azī, asupra luī Napoleon, și celelalte opere (Les nuits et les ennuis", „Cing ans chez les sauvages" etc.) sunt produsele rafinamentuluī galic. Dar cine a citit „Priéres", își va putea da seamă, de ce Bourget nu l'a putut suferi de ce i-au fost dușmanī „literațiī oficialitățiī", pe carī nu arare-orī i-a executat în cronicile sale dramatice din *Le Journal.*

Este o norocoasă idee a editoruluī de-a scoate în ediție complectă operele acestuī estet pe care a început să-l cam uite lumea.

Au apărut în editura librărieī H. Steinberg: *Romanul francez* și *Istoria literaturiī franceze* două lucrări didactice ale d-luī *Const. Șăineanu* și carī se subtitulează — modest — *schițe.*

Grădinarul, poeme de dragoste de Rabindranath Tagore, traducere de Sylvian Lorin. Editura librărieī Nouă. Un elegant volum cu un tipar simpatic. 86 de paginī de text, întovărășite de o lungă tablă a greșelilor. Conține și neglijențe neînregistrate în rubrica *Erata.*

Păcat! Traducătorul are simțul limbiī și al prozeī ritmice.

Originalitatea lui I. L. Caragiale

de **PAUL I. PAPADOPOL**

Am spus-o: valoarea imensă a operei lui Caragiale se vede și din discuțiunile cari au urmat-o, din problemele literare pe cari ea le-a scos la iveală. Nu le vom discuta, nici măcar reaminti, pe toate; ne vom opri însă la cele mai recente, aceleа pe care le-a lansat, mai întâiu prin „Convorbirile literare" din Nov. 1912, apoi prin No. 40 (An. IV-lea) al rev. „Flacăra", în fine prin vol. al III-lea de „Critice", reprezentantul impresionismului românesc, d. Eug. Lovinescu și care ne-au atraș mai cu seamă prin sinceritatea și naivitatea lor.

Intr'adevăr, dacă noi am fi afirmat că sus numitul critic nu l-a înțeles pe Caragiale, d-sa ar fi avut toate motivele să fie mâniat; când însă singur o afirmă, când zice: „sunt... din generația care.... e plină de nedumerire față de dramaturgul nostru...", n'avem nici un motiv să nu-l credem sincer și de bună credință.

Cu această sinceră și fără îndoială, adevărată mărturisire și cu promisiunea solemnă „că nu va pierde din vedere criteriul istoric" și că va „privi pe scriitor în timp iar opera în evoluție", d-sa trece la punctele de acuzare care ar fi mai cu seamă acestea:

1) Caragiale copiază pe Alecsandri;
2) lumea lui Caragiale e imorală;
3) limba operelor sale e neliterară.

* * *

I. Iată câte-va citate:

„Caragiale e privit ca adevăratul întemeetor al teatrului de satiră socială...

Poate cel mai de seamă. Nu însă și cel dintâiu prin originalitatea satirei. Meritul acesta e al lui Alecsandri. Teatrul lui Caragiale nu-i de cât urmarea firească a teatrului bardului dela Mircești, atât de uitat azi, și pe drept cuvânt". (pag. 6).

Și mai jos:

„Am făcut această apropiere (Rică Venturiano-Răsvrătescu; Clevetici-Nae Cațavencu; Paraponisitul-Conu Leonida; Coana Eftimița-Kera Nastasia) nu pentru a tăgădui ascuțimea satirei lui Caragiale, ci pentru a arăta că atitudinea lui nu e nouă, isvorând pedea'ntregul din Alecsandri".

„Satira lui Caragiale e prelungirea satirei lui Alecsandri, mult mai tăioasă și mai artistic exprimată, dar nu mai felurită". (pag. 11—12).

Din aceste citate reies — mai ales — două idei: Caragiale nu e original — căci continuă pe Alecsandri; Caragiale e superior modelului — aceasta din urmă cam nesigură:

„Caragiale e privit ca..." și-apoi acel „..." și „poate" iată atâtea semne de'ndoială care scot în evidență nedumerirea amintită a criticului, dar și greutatea noastră de a alege adevărul. Căci, dacă nedumerirea e singura judecată critică pe care i-o inspiră acest autor, ce rost au celelalte, când pozitive lui Alecsandri și reduse pentru Caragiale, când pozitive lui Caragiale și reduse modelului său?

„Și unul și altul biciuiesc demagogia: Caragiale mai ascuțit și deodată, Alecsandri mai ușor și mai târziu" (pag. 12).

Sau:

„Satira lui Alecsandri nu are ascuțișul și nici realizarea artistică a satirei lui Caragiale"... (pag. 6.)

Și în fine — citatul de mai sus, privitor la acelaș Alecsandri „atât de uitat — și pe drept cuvânt".

Părăsim aceasă babilonie de citate și trecem la fapte: Cum dovedește d-l Lovinescu lipsa de originalitate a celui mai mare dramaturg român? Găsind asemănări:

1) genezice;
2) de fond;
3) de persoane;
4) de expresiuni.

1. „Și unul și altul au trăit în niște epoce de prefacere"— deci — „amândoi încearcă zugrăvirea acestor vremi pline de „contraste, pline de oameni în care se luptă două vârste și „două culturi, oameni nelimpeziți încă sufletește, neîmlădiați „împrejurărilor noui..." (pag. 6.)

Argumentația sufere de două ori: întâiu, prin lipsa de seriozitate: căci nu e serios să acuzăm pe un scriitor că a trăit în aceiaș epocă (sau una asemănătoare) cu altul, și e mai puțin serios să găsim o vină scriitorilor cari-și zugrăvesc timpul din însăși acest fapt, și-apoi prin confuzia pe care autorul criticii o face între epoca în care a scris Caragiale (1870—1900), între epoca, adecă, a prefacerilor sociale, la începutul înfăptuirii lor — cauzativă — și aceia a definitivărei lor — consecutivă. D-sa găseste o formulă cu aparențe de împăciuire: „oameni „în care se luptă două vârste și două culturi, oameni nelimpeziți încă sufletește, neîmlădiați împrejurărilor noui" — dar nu aceasta e realitatea istorică, ci alta: oamenii pieselor lui Alecsandri stau între a primi și a nu primi nouile reforme pe când aceia ai lui Caragiale, după ce le-au primit, între a le pricepe și a nu le pricepe. Ceva mai mult: personagiile lui Alecsandri sânt de două feluri: vechi și noui, conservatori și inovatori — pe câtă vreme ale lui Caragiale sânt toate reprezentative ale sistemului constituțional, unele mai mult și mai precis, altele mai puțin și mai încurcat.

O a treia deosebire: personagiile cu idei înnaintate ale predecesorului îl reprezintă — într'o măsură oarecare — chiar pe el, în calitate de propagandist al unor principii care-i erau scumpe și în vederea lărgirii cărora piesele au fost scrise, în timp ce, nu s'ar putea susține cu temeiu, la adăpostul cărui nume, sub figurația cărui caracter sau figurant, s'ar fi gândit marele Caragiale să-și insinueze o cât de neînsemnată idee, socială, politică etc. De ce? Pentru că toate piesele sale nu reprezintă un total ideologic unitar și preconceput — felul de a vedea al unei categorii de cetățeni din care să facă parte, — pentrucă ele nu sânt scrise în vederea propagandei. Și de aici caracterul esențial al celor doi autori: cel dintâiu: personalist subiectiv, retoric și tezist, celălalt: impersonal, obiectiv, poetic și dezinteresat sau: primul accidental și fără valoare, secundul: etern și mare.

La concluzia superiorității lui Caragiale asupra modelului său ajunge și d-l Lovinescu și nu odată o arată. Totuși — perseverare diabolicum — continuă să micșoreze această superioritate, să întunece această lumină eternă și prin „dovedirea" celorlalte teme. Și astfel:

2. Asemănări generale de conținut s'ar găsi între toată comedia lui Caragiale, pe deoparte, și „Iorgu dela Sadagura", pe de alta, care coprinde „critica exagerărilor partidului" înaintat.

3. Asemănări de persoane ar fi: „Răsvrătescu din Rusalii nu-i departe de eroii lui Caragiale"..., ca: Rică Venturiano, Nae Cațavencu. Și mai jos: „eroul unui cânticel comic e tipic ca și unul din eroii lui Caragiale" — adică, explicația ghicitorii: Clevetici-Farfuride. Mai departe: acelaș Clevetici e când Cațavencu, când apare și în *Sgârcitul risipitor*, când Tribunescu — și altele două pe care le-am reamintit.

3. Asemănări de expresiuni — una din descoperirile sensaționale ale aceluiaș. Iată, de exemplu, cum au vorbit Cațavencu, Farfuridi, Venturiano — în fața Alecsandri:

„Oameni buni, ați fost lipsiți de toate, și de libertate, și de „legalitate, și de egalitate și de inamovibilitate și de... drepturi „cetățenești, și de de drepturi comunale, și de drepturi municipale, și de drepturi civile, și de drepturi politice și de sufragiul „universal. Dar în fine, a unsprezecea oră a sunat pentru noi! „Cel proletar va scăpa de proletariat! cel mic se va face mare și vice-versa, cel mare se va face mic, cel slab va fi putinte „și cel putinte, neputinte".

Sau:

„Vreau respectul Constituțiunii, cu condiția de a fi schimbat totul". — ceiace, desigur, nu-i nici pe departe Caragiale. Și asta pentrucă aici întâlnim o sumă de greutăți neliterare ca: retorism, intenționism, vorbărie, diluare, care ...

vedi talent de construcție, ne pun în fața unor păpuși, prin gura cărora vorbește Alecsandri, iar, dincolo, o serie de caractere precise și complete, și ca sentiment și ca intelect și ca energie cerând și refuzând ceia ce ei, interesele lor, sufletul lor, onoarea lor, îi îndeamnă.

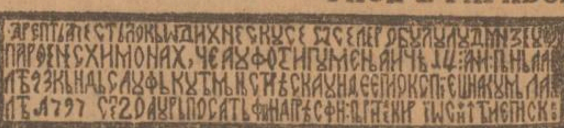
Dar — înc'odată: de acest lucru d-l Lovinescu e convins. E curios că totuși d-sa persistă în dovedirea lipsei de originalității a lui Caragiale. De ce? Pentrucă prin cuvântul acesta înțelege altceva decât ceeace ne spune estetica obicinuită și literatura universală. Căci, după acest sistem, putem tăgădui lipteratura universală. Căci, după acest sistem, putem tăgădui lipsa de originalitate a Eneidei? Divinei Comedii i s'a găsit, intre altele, un isvor inspirator islamic în Abenarabi, fără să mă gândesc la contribuția vergiliană și medievală. Cidul și Faust se regăsesc în opere anterioare legendare. Tragedia greacă se reîntâlnește în cea franceză sau germană. Molière reia pe Plaut și pe Terențiu. Aceștia se adapă în comedia elenă. La Fontaine se inspiră din Phedru și Esop, Boileau din Horațiu, etc. La noi: Eliade din Lamartine; Bolintineanu din V. Hugo, Andre Chénier, V. Cârlova din pastorala franceză, Sion din La Fontaine; Gr. Alexandrescu din Lamartine, La Fontaine, Florian, Boileau; Alecsandri din Molière, Hugo; Donici din Krylow, iar Coșbuc.., de unde a arătat marele descoperitor de numere de sensație literare. Ce-i cu toți acești — și câți n'or mai fi! — scriitori? Sunt originali sau lipsiți de această calitate? Și, prin faptul că nu s'au dat la o parte dela împrumuturi, să fie ei oare inferiori celorlalți? Credem că nu. Și iată de ce: în teorie generală obiectul unei opere literare poate să fie: fizic — lumea din afară — psihic, adecă lumea internă, sau psiho-fizic, lumea din operele literare. Scriitorul, literatul, poetul își poate raporta inspirațiunea la oricare dintre aceste lumi, poate împrumuta, copia, alege, din fiecare, tot ceiace-i place și ce-i cere înțelesul adânc pe care urmărește să-l dea operei cu o singură condițiune: să combine elementele împrumutate cu altele propri sufletului lor, astfel încât să ne dea un obiect nou, recreeat, un obiect care, raportat la realitate, să aibă prea puțin și de natură anterioară comun cu aceasta.

Lucrul acesta l-au făcut toți scriitorii de mai sus și, desigur, că la fel a procedat — fie conștient, în urma cetirii operii lui Alecsandri, fie inconștient, prin relativa potrivire a împrejurărilor politice, — Caragiale în activitatea sa de comediograf.

Crede sincer d-l Lovinescu că e un rău acesta? Noi, din contră, îi vom păstra lui Caragiale o vecinică recunoștință, pentru că, din niște opere fără cea mai elementară valoare poetică, a scos capodoperile literaturii noastre:

tică, a scos capodoperile literaturii noastre: „*O scrisoare pierdută*" și „*Conul Leonida față cu reacțiunea*" și am fi mulțumiți dacă, pentru fiecare operă de interes relativ, s'ar găsi talente remarcabile care să le împrumute nemurirea carageal(i)ană.

PAUL I. PAPADOPOL

Cumpărați-mă

„Cumpărați-mă!"... am strigat trecătorilor, în revărsatul zorilor.

Unii mă priveau cu ură, alții cu compătimire, iar vocea'mi se pierdea în seninul dimineții.

Dar ce'mi păsa mie de privirile lor? Și-apoi mai erau atâția ce mă puteau cumpăra...

Incepui să strig mai departe dorința'mi.

N'am mers mult, când regele — auzindu-mă ridică buzduganul lui de aur.

— „Te cumpăr cu puterea mea"... iar armăsaru-i vânjos își juca nervozitatea, arătându-și stăpânul mai măreț și mai impunător de cât era.

— „Nu!"... și plecai mai departe.

— „Fastul curților mă lăsa rece; nu aceasta'mi era menirea".

Pe la amiază ajunsei în ulița negustorilor putrezi de bogați.

— „Cumpărați-mă!" strigam trecătorilor grăbiți, uitându-mă când într'o parte, când intr'alta, doar-doar s'ar găsi vr'unul să m'asculte.

Deodată se apropie de mine un negustor. In mână avea un pungoci bine rotunjit... Scoase câteva monede, pe cari le suna și le scăpa printre degete — dintr'o mână intr'alta — cu agilitatea unui demon:

— „Te cumpăr cu aurul meu"...

— „Banii tăi nu mă pot cumpăra".

In zadar mai cerca să mă ademenească, căci drumul meu era: înainte!...

— „Atât de rece'i aurul, că'ți îngheață sângele în vine, purtându-i grija. Poate pentru unii să fie o fericire; eu, însă, fericirea n'o înțeleg prin el".

Inserase. Un vânt ușor tăiase zăduful zilei și pe binecuvântatele-i adieri purta parfumul teilor din aleiele înțesate cu trandafiri.

Obosit, nu m'așezasem bine pe bancă... prin boarea înserării se'nchega și se destrăma un cor de fecioare. Rămăsei cu privirile 'nfipte'n gol... din el se desprinse și se apropiase de mine un grup de slujitoare în templul zeului Amor.

Mâinile lor diafane se jucau prin părul meu; buzele înfrigurate se năpusteau pe ale mele, gurile întredeschise îmi șopteau:

— „Te cumpărăm noi cu o sărutare... cu farmecele noastre, pline de fioruri".

Le ascultam, pierdut... Mă reculesei.

— „Nu!"... Ele plânseră. Le dădui ușure la o parte, iar pașii mei își luară drumul prin noapte...

Tăcere adâncă. Pe ici, pe colo, câte-o privighetoare doinea povești de dragoste înamoraților, ascunși în umbră.

Eu mergeam 'nainte, mânat de neînvinsa mea dorință.

Târziu, ajunsesem într'o poiană. O mulțime de săraci se 'nghesuiseră împrejurul unui foc. Alții alergau după niște puncte fosforescente, ce pluteau în aer: erau flori. In lumina albă a lor zărisem mâini nervoase, ce se străduiau să le prindă. Mâinile se 'ncleștau... într'un mic salt, florile scăpau, iar dorința de a le avea îndârja pe cei jânduitori de lumină.

Câte o floare cădea prinsă... cu iuțeala săgeții sfâșia mantia nopții... un strigăt de veselie cutremura pământul... floarea se repezea în foc.

Una... două... multe... focul se mări, întunericul dispăru, iar poiana se pierduse în extazul luminii albe.

— „Cumpărați-mă!"... le-am strigat cu toată puterea.

Mă priviră, nedumiriți, și-apoi...

— „Bine,... dar n'avem cu ce... suntem săraci. Poate cu o floare din acestea, după care alergăm noi!?"

Am primit. Fastul curților, aurul și sărutările fecioarelor nu prețuiau cât goana lor nebună după lumină.

Gh. Negură

Pășăreasca de azi

de **IOAN SLAVICI**

DECLINĂRI ARBITRARE

Dându-mi silința să mă dumiresc, cum mai unul, mai altul „stropșește" graiul românesc, mi-e peste putință să nu-mi aduc iar aminte de cocoana din mahala, care-și căuta locuință.

„Am găsit, nu-i vorba, o locuință, care-mi place, — a zis ea — dar din păcate 'n fundul curții șed niște *protestante*, care umblă forfota toată noaptea".

„Vor fi prostituate, cocoană," — am întâmpinat eu.

„Ei bine! — protestante, prostituate: — tot acolo vine,— a stăruit dânsa. — Văd că d-ta m'ai înțeles".

Mi-e par'că greșeală afară din cale grea n'ar fi, dac'aș zice, că sunt și scriitori, ba până chiar și *oameni de specialitate* cari văd lucrurile ca cocoana din mahala: pe „stropsite", pe „nestropsite", publicul cititor înțelege și nu se turbură câtuși de puțin.

Când eram copil și umblam la școală, dascălul ne punea doi câte doi, Duminecile și zilele de sărbători, și ne ducea la biserică, unde se cânta totdeauna un tropar, pare-mi-se, care începe cu vorbele: „Din *tineretele* mele multe patimi se luptă cu mine".

Dacă *tineretele* e pluralul, singularul nu poate să fie decât *tinerețe*, articulat *tinerețea*, la genitiv *tinereței*. Tot așa: *bătrânețe, bătrânețea, bătrâneței, bătrânețele*, — *frumusețe, frumusețea, frumuseței, frumusețele*, — *blândețe, blândețea, blândeței, blândețele*. Toate substantivele terminate în „*ețe*", au genetivul articulat în „*eței*", iar pluralul în „*ețele*".

Am citit cu toate acestea (Ion. part. II.) *o blândețe* (pag. 253), *o tristețe* (pag. 257). („Universul" 20 Mart.) *suferințile* (pag. I col. 1), („Adevĕrul" 22 Mart.) *frumusețile* și *suferințele* (pag. I col. 3), („Viața Rom." nr. 1) *nobleți* (pag. 117), („Universul" 27 Mart.) *o tinerețe* (foița).

Exemple de felul acesta aș putea să citez foarte multe.

Intr'un singur fel poate să fie bine, și Părintele Archimandrit Șcriban se află 'n calea cea bună când stăruie, ca *oamenii de specialitate* să ne spună, care e felul acesta.

Am frunzărit deci prin cel mai bun dintre manualele de gramatică aprobate de ministerul instrucțiunii publice și, sub pag. 208, am citit notița:

§ 48. OBSERVAȚIUNEA II. *Substantivele feminine terminate în* jă *și* să (coajă, ușă, *etc.), rostindu-se și scriindu-se și cu* je-se, *se pot declina din cauza aceasta* fie *după declinarea I-ia*, fie *după a II-a*".

Care va să zică, atârnă dela bunul plac al celui ce rostește ori scrie, dacă declină după „*I-ia*" ori „*a II-a*".

„O fi protestantă, o fi prostituată: tot acolo vine!"

In „Adevĕrul" dela 22 Martie (pag. I col. 1) e vorba de o „luptă *uriașe*". Cum ar trebui să zicem, când vorba ar fi de *lupte*? Tot *uriașe*? Cu toate acestea, pe pag. 9 a cărții de citire e vorba de „o stâncă *uriașe*". Tot astfel (în Ion. par. I. pg. 40) e vorba de „*mrejele*", ear (part. II) pe pag. 230 și pe pag. 255 e vorba de „*grije*".

Citind mai ici, mai colo, găsim *ușe, gușe, găinușe, cărărușe, cenușe, cămașe, schije, minje, mătase* și așa înainte.

Eu am stăruit timp de cincizeci de ani aproape, ca în școala primară și mai ales în cea secundară, limba maternă e predată pentru ca școlarii să facă gimnastică intelectuală, să se deprindă a-și da cu tot dinadinsul seamă, cum au să fie alese, întrebuințate și așezate vorbele și să devie *cititori cu judecata bine chibzuită*, care știu cum au să fie vorbele rostite și scrise și sunt în stare să facă deosebire dintre ceea ce e bine scris și ceea ce e *stropșit*. Numai școlarii astfel pregătiți pot să ajungă a fi oameni cu bună rânduială *în toate* ale lor.

Dacă e vorba, și'n *Observațiunea II* de sub pag. 208 ni se spune că, forma cea adevărată e în „*jă*" și „*șă*". După felul meu de a vedea lucrurile, trebuia să se mai spună și că nu are să se facă rostirea în „*je*" și „*șe*", nici declinarea după *a III-a*.

Tot așa substantivele în „*ețe*" n'au să fie nici rostite, nici scrise, nici mai ales declinate par'c'ar fi terminate în „*ețe*".

Și'n franțuzește, în italienește ori în nemțește sunt multe felurile de a rosti în graiul viu anumite vorbe, dar unul singur e felul admis în *limba literară* în ceea ce privește rostirea, scrierea și declinarea.

Rostul gramaticei este să-i îndrumeze pe oameni a nu *stropși graiul*.

Să vedem, unde ne duce acel „*se pot declina*" din notița de sub pag. 208.

Substantivele feminine se termină 'n românește fie în *ă*, fie în *e*. Cele terminate 'n *ă* pierd pe acest *ă* în fața articolului, iar cele terminate în *e* iau articolul după acest *e*: ușă-*ușa*, ușe-*ușea*, gușă-*gușa*, gușe-*gușea*, găinușă-*găinușa*, găinușe-*găinușea* și așa mai înainte.

Tot astfel: tinerețǎ-*tinereța*, dar tinerețe-*tinerețea*, frumusețǎ-*frumuseța*, dar frumusețe-*frumusețea* și așa mai departe.

In declinare substantivele feminine au două terminațiuni: una pentru nominativ, acusativ și vocativ, iar cealaltă pentru genitiv și dativ la singular și pentru toate casurile pluralului.

Această a doua terminațiune e fie în *e*, fie în *i*.

Pentru substantivele terminate 'n *ă* forma regulată e în *e*, iar pentru cele terminate în *e* forma e în i: casă, acestei *case*, *casele*, — floare, acestei *flori*, *florile*.

Sunt și între substantivele terminate 'n *ă* unele, cari au a doua terminațiune în *i*. In rândul acestora sunt și cele terminate în *jă* ori în *șă*: ușă—acestei *uși*, cămașă—acestei *cămăși*, etc.

E 'nvederat, că substantivele nu pot să aibă la plural de cât terminațiunea, pe care o au la genitivul singularului: acestei *case*—aceste *case*, acestei *flori*—aceste *flori*, deci acestei *uși*—aceste *uși*, etc.

Pe pagina 208 a gramaticei, din care am citat *Observațiunea II*, ni se spune că, pentru genitivul articulat se adaugă la cel nearticulat un *i*: *case-i, flori-i, uși-i*.

Unul mai mult ori mai puțin ușuratic e deci ispitit să zică fără de 'nconjur, că tot acolo vine, dacă vom rosti *coajă* ori *coaje*, căci, și într'un caz și într'altul, a doua terminațiune e tot *coji, cojii, cojile*.

Așa ar fi, dacă toate substantivele terminate în „*jă*" ori „*șă*" ar avea a doua terminațiune în „*i*". Neologismele încă neasimilate au însă a doua terminațiune în „*e*": „*plajă*", acestei *plaje* (nu *plăji*), „*avalanșă*", acestei *avalanșe* (nu *avalanși*).

Se produce dar o zăpăceală neiertată nu numai la articularea, ci și la declinarea acestor substantive: când *plaja*, când *plajea* și când *plajei*, când *plăjii*. Tot așa când *avalanșa*, când *avalanșea* și când *avalanșei*, când *avalănșii*.

Cu atât mai mare e zăpăceala când vorba e de substantive ca *tinerețǎ* ori *frumusețǎ*, cari cu terminațiunea în *e* ne duc la forme ca *tinerețea*, *tinereții* și *tinerețile*.

Toate acestea, ținând seamă de gramatica, în care ni se spune, că substantive de declinarea I-ia *pot* să fie declinate și ca cele de *a II-a*.

Deprinzându-ne cu gândul că, „*se poate*" și așa și altfel, ajungem încetul cu încetul, că fiecare își va avea deosebitul fel de a rosti și de a scrie, ba adese-ori acelaș scriitor scrie până chiar și pe aceeaș pagină aceeaș vorbă în două ori mai multe feluri.

In numărul dela 27 Martie al „Universului" ni se spune, de exemplu, că „*se tratează* (adică „sunt tratate") chestiuni serioase cu o *ușurință* uimitoare. *Nu se mai cântărește cuvântul ce va fi tipărit*" (pag. I). Pe aceeaș pagină (col. 4-5) ni se spune și că cine-va „va înțelege cu *ușurință*". Aceeaș vorbă e întrebuințată cu două înțelesuri cu totul deosebite. N'avem deci să ne mirăm, dacă pe aceeaș pagină găsim „*fabricelor*" și „*fabricilor*", „ale *cărții* legături" (în loc de „ale *căreia*"), — „ale *celei* populare ca și ale *celei* pe care" (în loc de „*ale aceleia*", — „cât de puțin se leagă *ele* între *dânsele*" (în loc de „între ele").

In „Viața Românească" găsim pe pag. 117 „*privirele*" (în loc de „*privirile*"), pe pag. 119 „*pasiunei*" (în loc de „*pasiunii*"), „apă *tulbure*" și „sufletul ei *tulburat*", iar tot pe pag. 119 „*pasiunii* profane". Tot astfel pe pag. 120 găsim atât „*științii*" cât și „*științei*". Pe pag. 121 „*patimelor*" (în loc de „*patimilor*").

Iar „Universul" (26 Mart. col. 7) pune „*ligii*" alăturea cu „*ligei*", iar în numărul dela 25 (pag. I col. 3) are „*secetii*" (în loc de „*secetei*".

Chiar în cartea de citire a gramaticei e (pag. 9) vorba de „*țărmurile* Africei" (*țerm* plural *țărmi*, iar *țărmure* plural *țărmuri*, articulat *țărmurii*). Ba la pag.... avem „*termurilor inverzite*", adică substantivul e la plural feminin.

In „Ion" e la pag. 34 (part. I) vorba de „pravul *uliței*", iar la pag. 42 găsim „*uliții* de jos". In part. II găsim „*inimei* lui" (pg. 231), *inimele* (238) după ce în mai multe rânduri am citit *inimile*. Tot așa *zorii* și *zorile* (232-250), *lumii* și *lumei*, *aripele* (248) și *aripile*, *bisericei* (251) și *bisericii* (253), *Dunărei* (254) și *Dunării*.

Chiar și la I. A. Brătescu-Voinești (In slujba păcei), găsim (pag. 5) *gândirei* și *gândirii*, — *activitătei* (pag. 6) și *notorietăței* (pag. 7) pe lângă *notorietății* (pg. 9), unei *dorinți* (pg. 14) și *dorinței*, *evitării* și *durerei*, *realisării* și *gândirei*, apoi (pag. 17) *durerii*. Aceste, așa 'n primă, citind câte-va pagini.

In „Adevĕrul" dela 29 Martie găsim pe pag. 3, în aceeaș notiță *studierea* și *studiarea*.

Unul dintre scriitorii noștri bine înzestrați publică o novelă, căreia îi dă titlul „*Privighetoarea* Neagră". El va fi știind fără 'ndoială, că Eminescu începe una din poesiile sale cu vorbele „Făclie de *veghe*". Din acest „*veghe*" au fost derivate verbele *veghea* și *priveghea*. Pasărea aceea nu poate dar să fie decât *priveghetoare*. Vorba gramaticei însă: „se poate rosti și scri și *privighetoare*". Găsim deci (pag. 8) și *bogățiele* (în loc de *bogățiile*), la pag. 9 *mâinele*, la pag. 26 *mâinile*, la pag. 28 iar *mâinele*, găsim *bordeile*, *bordeiele*, *bordee*, *grădinele*, *bursele* (pag. 14), *buhonițili*, *cotoțenili*, *gaițili* (pag. 16), *păsărelile* (pag. 23), *ciomegile* și *opincele* (pag. 26), *mierlili* și *hori*. La pag. 7 „*abia* se găsiau câte-va căsuțe" (adecă „se găsiau *abia câte-va* căsuțe"). La pag. 10 „Când n'aveau, boerului cereau" (adecă „*dela boier* cereau"). La pag. 16 „vaca *lui* frate-său". La pag. 19 „mai frumoasă *ca* (adecă *decât*) toate". La pag. 25 „*vițele* (șuvițele) de păr", — „roaua *după* (de pe) flori". La pag. 31 „*Era* dragă tuturor" adecă „*le* era *tuturor* dragă".

Un alt scriitor mult citit publică de Paști un articol intitulat „*Pace vouă*", în care găsim *dreptăței*, *predicărei*, de două ori *învierei*, de trei ori *fericirei*, apoi *tertării*, de trei ori *iubirei* și tot de trei ori *iubirii*, de patru ori *păcei* și de șaptesprezece ori *păcii*.

„Destul!" — vor fi zicând unii dintre cititori. Tot așa zic și eu.

Nu-mi trece prin minte gândul să le spun celor înzestrați cu daruri mari, cum e și cum nu e bine în româneasca din zilele noastre. Un lucru e însă mai presus de toată îndoiala: că odată într'un fel și altă dată într'altul, nu e frumos.

Cel ce ia pana ca să scrie, n'are să piardă din vedere că, Români se găsesc nu numai în orașul ori în satul în care-și petrece el viața, ci și'n toate țările ce împreună alcătuiesc România-Mare, și să nu se prea depărteze de felul, cum cei ce au scris mai 'nainte de noi i-au deprins pe cititorii lor a alege vorbele, a le întrebuința și a le așeza.

Eu nu fac critică literară. Am citit și vor fi citit și alții cu plăcere scrierile din cari am făcut citatele de mai sus. Plăcerea ar fi fost însă mult mai deplină, dacă scriitorii ar fi fost mai cumpăniți în ceea ce privește alegerea, întrebuințarea și așezarea vorbelor.

IOAN SLAVICI

Viziuni medievale

— Variantă —

Sus, pe stânca detunată
Zac vestigii de zidiri;
— Noaptea sub magii de stele
Amintesc antici castele
Și-a lor creastă crenelată
Par'că tremură 'n doiniri...
Eloquenta lor tăcere
Radiază legendar
— Prin arcade ogivale —
Viziuni medievale
Adumbrind sub bolți severe
Dulce farmec secular;
Câte clipe parfumate
Cu iubiri de cavaler
— Vechi isvoare de balade —
Gem sub zidul care cade:
Eri — splendoare pe palate
Azi — ruine care pier!
Pe sub friza triumfală,
Văduvită de fronton,
Dăinuesc ca vechi sihaștri
Doar coloane și pilaștri
Din epoca feudală
A faimosului donjon...

. . . .

Din amurg în miez de noapte,
Sub argintul selenar,
Pacea galeșă tronează...
Dar, tăcerea vag vibrează
Evocând bizare șoapte
Și fantome care-apar...
Iar, spre zori, din turnuri sure,
Adâncite'n larg de cer,
Urcă flăcări violete:
— Or fi duhuri speriete,
Ce vor liniștea s'o fure
Și s'o vânture 'n mister!

Al. R. Nițulescu

Marie Bashkirtseff

de ALEXANDRU RODIN

Ceea ce poate supravieţui omului e gândirea. Numai ei natura i-a hărăzit această divină soartă. Din corp nu rămâne decât o mână de ţărână şi o slabă amintire într'un cerc intim. Sunt însă cazuri foarte rare de „fiinţe romantice, cari au o putere de supravieţuire miraculoasă". Dintre aceste face parte Marie Bashkirsteff, acest „copil prodigios", după cum i-a spus Gladston, care la vârsta de 24 ani, frumoasă, bogată, inteligentă, liberă, scânteetoare de geniu, *s'est éteinte au seuil de tout,* după cum se exprimă ea în jurnalul ei intim, rămânând nemuritoare nu prin operele pe cari nu a avut timp să le creeze, ci prin amintirea neştearsă despre dânsa. Să fie în cultivarea acestei amintiri, din partea noastră, o compătimire faţă de o dureroasă învingere, sau o răsvrătire contra soartei nemiloase ? „Viaţa îmi pare bună, scria ea. Găsesc totul bun, plăcut; chiar lacrimile, chiar durerea. Imi place să plâng, să desesperez. Imi place să fiu mâhnită şi tristă, iubesc viaţa ori cum. Vreau să trăesc. Ar fi crud să nu mi se îngădue acest lucru, când sunt atât de împăciuitoare", iar în altă parte se roagă atât de înduioşetor : „să mi se mai lase încă zece ani, şi, în aceşti zece ani să gust gloria şi amorul ! şi aşi muri mulţumită la treizeci de ani. Dacă ar fi cineva cu care să mă tocmesc aşi face târgul acesta : — Să mor la treizeci de ani, după ce am trăit.

Dar ea e tuberculoasă. Tuşeşte tot timpul şi simte cum îi fuge viaţa, pe care o iubeşte ca o nebună. Cumplita ei tragedie au simţit-o literatii cari au cunoscut-o pe Marie Bashkirtseff, între cari au fost : J. de Goncourt, Tourgeneff, Maupassant. Anatole France, în faţa acestei dureri, îşi opreşte surâsul ironic, şi picură resemnat o lacrimă, ca singură consolare faţă de o durere, care nu se poate mângâia. Avea tenul alb, spune Anatole France, părul de un roş minunat, pometele eşite, nasul scurt, o privire profundă şi buze copilăreşti. Era mică şi perfect de bine făcută. Poate din cauza aceasta îi plăcea să privească statuele. Mâinile ei, fine şi foarte albe, nu se distingeau prin linia lor; dar un pictor spunea că e o frumuseţe felul în care le aşeza pe lucruri. Se ştia frumoasă, dar vorbea foarte rar despre frumuseţea ei. Undeva adaogă că iubeşte singurătatea în faţa unei oglinzi... Din viaţa ei atât de scurtă se degaja ceva aspru şi desesperat, care îţi strânge inima. Citindu-i *Jurnalul* te gândeşti că a murit dornică de toate şi că umbra ei rătăceşte încă pe undeva, încovoiată de greutatea dorinţelor.

Intr'un număr recent din *L'Illustration,* Alberic Cahuzel publică testamentul Mariei Bashkirtseff, din care se desprinde durerea ultimei scrisori a unei muribunde. Cu această ocazie al descrie odăiţa din villa dela Nizza în care şi-a trăit viaţa Maria. Acolo a murit acum doi ani mama ei, săracă pe urma revoluţiei din Rusia, trăind în mizerie într'o proprietate magnifică, având însă fericirea de a muri pe divanul pe care s'a stins fiica ei. Bătrâna a murit înconjurată de toate lucrurile Mariei, păstrate cu sfinţenia fanatică pe care marile iubiri o împrumută unor suflete.

Sfioşi să pătrundem în odăiţă. Aici s'a săvârşit cândva un suflet. Odaia este toată în alb: patul, pereţii, masa, cărţile, călimara, toate sunt de culoare albă. Iată colo un pat de fetiţă, o masă lângă fereastra care dă spre grădină, în fund se zăreşte marea. O mică bibliotecă în care se văd operele favorite. Nu departe de pat o harpă. Deasupra patului, atârnată în cui, gătită cu o panglică de mătase roşie, se află mandolina pe care o adusese dela Sorrento. Câteva picturi lucrate de dânsa ornează pereţii. Pe o etajeră sunt aşezaţi nişte minusculi pantofi de bal : roşi, albi, albaştri, violeţi, povestind fericirea vană care a legănat nişte nevinovate picioruşe. *Un croquis* din perete, reconstitue viaţa apusă aici la 31 Octombrie 1884: Maria întinsă pe un covor, sub lampă, înaintea focului, luând note pentru Jurnalul ei, pe care îşi însemna impresiile, de preferinţă seara; fiinţa aceasta care întinsese braţele pasionate asupra întregei vieţi : „arte, muzică, pictură, cărţi, lume, rochii, lux, sgomot, linişte, râset, tristeţe, melancolie, amor, frig, soare, zăpadă, ploae, primăvara cu nebuniile ei, liniştitele zile de vară şi frumoasele nopţi înstelate", după cum zice Anatole France, adorând şi iubind totul... scriind într'o seară în caet : „a muri e un cuvânt pe care îl spunem şi îl scriem uşor, dar să gândeşti, *să crezi* că ai să mori în curând ?... Oare eu cred ? Nu, dar mi-e frică". Iar câteva zile mai târziu : „atâtea speranţe, atâtea dorinţi, planuri... pentru ca să mor la două zeci şi patru de ani în pragul tuturora !"

Inteligentă, sensibilă, cultă, ea a voit în totdeauna să strălucească. Călătorind mereu, ea se plictisea mereu. Ii lipsea totul, pentru că voia totul. La şeaptesprezece ani citise pe Aristote, Platon, Dante, Shakespeare, ştia pe dinafară pe Horaţiu, maximele lui Publius Syrus, şi gusta profund poezia lui Homer... Săracă copilă a cărei nenorocire a fost de a nu avea copilărie ! „Ea nu a cunoscut niciodată nespusa dulceaţă de a fi umilă şi mică. La cincisprezece ani ea a avut aripi fără a avea amintirea cuibului". Pe atunci visa : „o, dacă aş fi regină !"... Avu o voce admirabilă şi voia să devină o mare artistă, dar boala îi răpi într'o zi vocea şi nu i-o redădu decât câteva ore înainte de a muri, când surprinsă şi radioasă, Maria Bashkirtseff cântă cântecul lebedei. La optsprezece ani se consacră în întregime picturei, cu ardoarea şi pasiunea caracteristică sufletelor sincere, excesive, nestabile. „Toate visurile de glorie şi le topi într'unul singur şi nu trăi decât ca să devină o mare artistă". Dar la două zeci şi doi de ani începu să slăbească. Tuşea, apoi surzi. Desasperată scria : „Dacă D-zeu a creat lumea, de ce a creat răul, suferinţa, răutatea ?".

Dar pentru că îşi dedea seama că viaţa ei scurtă nu-i va ajunge ca să se desăvârşească în această artă, se dădu mai mult scrisului, înmulţindu-şi notele, în caetul de impresii, nădăjduind a putea fixa aici, ceva din nemuritoarea ei personalitate. La 20 Octombrie 1884 boala nu i-a mai îngăduit nici să scrie. Peste câte-va zile a murit ; lăsând ca un rezumat al întregii ei vieţi nenorocite, sentimentale şi preocupată de frumos, testamentul următor : „Mor cu inima, spiritul şi corpul nevinovat. Nu cred că am avut vre-odată gândiri josnice, interesate sau depravate. Pentru că Dumnezeu vrea, şi fiindcă El e mare, iert tuturor, dar aceasta nu din măreţie, ci din îngăduinţă, această îngăduinţă, care este cel mai grozav dispreţ după cât spune Balzac.... Vreau să fiu îmbrăcată pe patul de moarte în o haină de lână albă foarte fină şi *drapată,* după cum îmi plăcea în viaţă. Insărcinez cu aceasta pe d-na Valeid şi o rog să mă gătească frumos. Iată tot ceea ce va trebui să mi se pună, nimic mai mult, nimic mai puţin. O cămaşă de *batiste* cu *valenciennes* în jurul gâtului, braţelor şi la poale. Să nu mi se pună ciorapi. Picioarele să fie acoperite de rochie. Părul desfăcut. Rog pe d-nii Bastien-Lepage, Fleury şi pe Dina să-mi aşeze părul aşa ca să fiu foarte bine. Gâtul descoperit, tot astfel şi braţele, atât cât e cu putinţă. Braţele vor putea fi acoperite cu un voal, dar aşa fel ca să li se vadă forma. Puneţi-mi în mâni flori. Să nu mi se pună flori în pat, nici pe corp. Vreau să fiu pictată astfel de d-l J. B. Lepage, în mărime naturală. Vreau să fiu în urmă arsă şi cenuşa să fie depusă într'o urnă de aur, model antic. Rog pe d-l Fleury a-i fixa forma. După planul lui J. B. Lepage să mi se construiască o capelă în împrejurimile dela Champs-Elysées, care să poată cuprinde optsprezece până la patruzeci de persoane. Inăuntru va fi portretul meu şi o orgă frumoasă... Odată pe an, la aniversarea morţii mele, vreau să se facă aici muzică tristă şi frumoasă de către mari artişti... Testez toate cele ce am scris...". In note e scris aici întâi numele lui Jules de Goncourt, apoi şters şi scris Maupassant. In copia definitivă e lăsat locul în alb. Locul acesta l-a ocupat mai târziu aceea la care poate că s'a gândit şi Maria Bashkirtseff, când a ezitat să scrie aici un nume străin, aceea care şi-a consacrat apoi toată viaţa cultului acestei amintiri...

Maria Bashkirtseff a fost o promisiune sublimă, care s'a mistuit grandios şi repede într'o flacără gigantică. Viaţa i-a oferit toate splendorile, a înfiorat-o cu bucuriile, i-a aprins toate dorinţele, a plecat-o sub multe dureri, dar nu a lăsat-o să guste nimic din adânc, nici resemnarea suferinţei, nici lasitudinea fericirei. Poate de aceea a rămas numai ca o protestare sublimă pentru unii, iar pentru alţii ca cel mai admirabil sfinx, care nu vrea să răspundă întrebării pe care i-o pui : dacă nu e mai mare fericire a muri tânăr în pragul a toate, de cât a sorbi cupa vieţii până la fund.

Alexandru Rodin

Evenimentul Săptămânei

Nunta din Belgrad

Foto-Royal

[illegible]a cortegiului isto[illegible]

Foto-Royal

Un grup de femei din Jugo-Slavia

REVISTA MODELOR

BRODERII DE METAL

In moda zilei de azi, broderia a ajuns la una din cele mai somptuoase expresii. După multele mărgele şi perle, a venit rândul metalelor să împodobească rochiile elegante.

Am văzut broderii de fir de argint vechiu, alături de aur roşcat. Altele din fir lucios, combinat cu mătase mată, în arabescuri capricioase.

Toate lucrate înaintea acului, ca un simplu şular, repetate, până la realizarea benţilor largi, cu spaţiuri goale, în formă de romburi, de triunghiuri sau de pătrate. Broderia aceasta, am întâlnit'o dese ori, pe rochii de marchizetă, de eponge sau de mătase, şi fără să mă miraţi, chiar pe costumele tailleur de vară, pe care moda zilei prezintă, din stofe uşoare şi chiar din mătăsuri japoneze şi româneşti.

Am văzut în iarna trecută, tot felul de broderii executate în lână sau mătase lăţoasă. Efectul lor era puţin cam greoi şi cu atât mai mult astăzi, pe rochile delicate de vară, nu s'ar putea asocia în chip fericit, nici cu transparenţa stoeflor, nici cu linia vagă şi molatecă, a siluetei de vară.

In schimb firul de aur şi de argint foarte puţin amestecat cu o aplicaţiune de stofă sau de ficle, decorează admirabil „cămăşile" romane, pe care noi ne-am obicinuit să le numim „rochii".

Potrivit acestei decoraţiuni, alegem şi culorile, ce se pot cununa fără reticenţă, cu ultimul capriciu al modei.

Tête de nègre, acel amestec uşor de negru cu roşcat, cu care s'a căpătat un maron cald, merge de minune cu aurul vechiu, aşa de căutat astăzi.

Fiindcă se poartă aşa de mult baragladina, o putem rebroda cu un fir mărunt, pe care-l vom trece, prin motivele în relief, ca să-i dăm mai multă viaţă şi mai multă variaţie. Iată o toaletă brodată astfel, fără pretenţiune de meşteşugar şi totuşi, cu un fermecător aspect de bogăţie şi bun gust.

DIANA

Părfumuri, Crema, Eau de Cologne, Pudra
Germandrée

Cronica literară

Cuvinte despre Duiliu Zamfirescu

Nu voiu măsura opera lui Duiliu Zamfirescu, nici cu cântarul precis al cantităţilor materiale, ca să ridic o piramidă de tomuri, pentru zugrăvirea personalităţii lui, nici cu scepticismul alchimiştilor, cari pun suflet în lucruri, pentru a privi în adâncul lor transparent — ci cu acea cumpătare care face echilibrul judecăţei şi aşează în cadrul ei cinstit, opera unui artist, devenită de acum, icoană statornicită în fuga clipelor grăbite.

Ceea ce a scris Duiliu Zamfirescu începe să capete contur precis şi să-şi determine atmosfera, fiindcă nimic nu mai aşteptăm să se adauge din afară, la ceea ce poetul constituise din risipa lui lăuntrică.

Câtva timp încă, până când toată turburarea frământărilor omeneşti se va aşeza cuminte la fundul tiparului, în care Duiliu Zamfirescu şi-a turnat personalitatea, câtva timp zic, şi în vasul limpede vom putea distinge, picătură cu picătură, ambrozia parfumată şi rece, pe care dispărutul a distilat-o, adesea nepăsător sau dispreţuitor, din grădina inspiraţiunei lui senine.

Căci Duiliu Zamfirescu, a fost un „senin".

Receptorul sensibilităţii lui, n'a primit niciodată prea îndurerat, sensaţiunile din afară, ci sezizându-le cu o linişte suverană, le-a aşezat în cuvinte ritmate, sonore şi elegante.

A avut limanuri unde poetul ar fi putut să determine o atmosferă parnasiană, atât era de transparent şi stilizat.

Mai târziu, când minţile vor împrumuta iarăşi impasibilitatea cronicarilor meşteşugari, ciurul de aur va cerne, molecula verbului său poetic şi atunci, se va cristaliza într'o formă sintetică şi comprimată, personalitatea lui literară.

Căci nimic nu poate rămâne, în lumea abstracţiunilor, la prima formulă enunţată — oricum, fie chiar dogmatic — iar judecarea unei opere, se reazămă pe o raţiune abstractă, deci foarte susceptibilă de revizuire şi schimbare.

Tout este relatif, c'est le seul principe absolu — a scris cu drept cuvânt Chamfort.

Şi relativul acesta nu e nicăeri mai elastic şi mai volubil, ca în judecata producţiunilor abstracte, de aceia căutăm să-l sugrumăm cât mai mult în inelul criticei noastre, dând judecăţilor estetice, aerul unor enunţări definitive şi absolute. Din această emfatică speculaţiune cerebrală, critica s'a ales cu diferitele compartimente, în care a aşezat opera literară, cum zoologistul şi botanistul şi-au orânduit regnurile animale şi vegetale, pentru o mai clară desluşire a speţei.

Unde vom aşeza, mâine, opera lui Duiliu Zamfirescu ?

Dincolo de inspiraţiunea eroică şi pastorală a lui Alecsandri, dincolo de lirismul lui Mihail Eminescu, producţiunea literară a lui Duiliu Zamfirescu păşeşte în vecinătatea operei romantice a lui Macedonsky şi, ca şi el, îşi afişează cântările, cu o vervă sculpturală, cere şi dantelată cochet.

Până atunci salutăm în romanele lui — *Viaţa la ţară, Tănase Scatiul, Ana, Lidda* — realizarea primelor intenţiuni romanciere în ţara noastră, şi în *Himnurile păgâne, Poezii nouă, Fără titlu,* cadenţa aproape romană a viziunilor sale exotice şi ritmul elegant al unei visări senine.

CLAUDIA MILLIAN

Săptămâna teatrală

DESCHIDEREA STAGIUNEI DE VARĂ.

Teatrul „Regina Maria": „M'AMOUR", comedie în 3 acte de Hennequin şi Billhaud.

Publicul nu are prea multe schimbări de făcut, în regimul lui de trai, când trece dela un anotimp la altul... Un singur aliment diferă fundamental în viaţa bucureşteanului: spectacolul. E o vreme, e o dată, e o seară în an când publicul îşi schimbă gustul!.. Aceiaşi oameni, exact aceiaşi, cari fac succesul **Puterii Intunerecului** şi al **Pelicanului** n'ar putea trăi vara fără „Cărăbuş". Niciun animal nu e mai nobil şi mai ciudat ca publicul de teatru.

Am trecut acea dată şi acea seară din an, după care spectatorul bucureştean îşi schimbă apetitul estetic.... Teatrele s'au închis. Grădinile de vară îşi reiau vesela lor activitate cu tot aparatul de strălucire de sgomot şi de frivolitate ce li se cere *).

Sunt azi patru teatre în aer liber. Sunt trei trupe de operetă şi una de reviste.

In „parcul Oteteleşanu" şi-a reluat activitatea compania d-lor Leonard şi Maximilian; la grădina „Astoria" s'a refăcut trupa „Elysée"; o înjghebare nouă de operetă „Migri" chiamă lumea în grădina „Alhambra".

Iar, dincolo, la „Cărăbuş" neapărata revistă a d-lor Durstoy e jucată de Tănase şi colaboratorii lui obişnuiţi. Gustul netăgăduit al publicului pentru revistă este, însă, de data aceasta, insuficient servit de asociaţia Durstoy. In schimb, direcţia „Cărăbuşului" o ajută cu o montare de un lux şi de o mare risipă de culori.

Intre aceste activităţi de sezon, două teatre „închise" îşi prelungesc harnic munca, peste limitele permise de calendar: „Teatrul Mic", unde mulţumită celei de **A opta nevastă a lui Barbă-Albastră** şi bunei ei interpretări, se continuă o serie ce nu va slei anul acesta succesul plăcutei comedii; e, apoi, „Teatrul Regina Maria", unde se mai montează — încă spectacole noi.

Efortul companiei Bulandra nu poate depăşi însă posibilităţile de aperceptiune ale publicului în plină vară. Deci, după **Minunică,** iată acum **M'amour.**

Una din acele farse ieftine ale celui ce se poate chema **subteatru** parizian, farse în care fără nici o silinţă de firesc şi de determinare, se adună la olaltă situaţii şi vorbe de haz, — asta-i **M'amour** ! E o farsă.... à **thèse** : e bine sau nu ca amantul să fie prieten cu soţul înşelat ? O problemă ridiculă desbătută, uneori reuşit, în trei lungi acte pline de glume, de fals şi de îndrăzneală hazlie.

Trupa Bulandra care sfârşea aşa de distins stagiunea de iarnă, izbuteşte să se mlădieze după necesităţile sezonului.

Distribuţia uşurelei comedii cuprinde pe chiar d-na Sturdza-Bulandra care reuşeşte să joace un rol glumeţ.

E încă o silinţă de a da Bucureştilor seri vesele după greiele cazne ale zilelor acestora de pârjol.

DIM. ŞERBAN

*) Singura trupă care face excepţie este cea a Teatrului de artă din Viena, care în grădina Lieblich — cu marele artist dr. Baraioff — joacă drame şi comedii de caracter.

In vitrina librăriilor

I. Găvănescul.— Etica curs profesat la universitatea din Iaşi, (Viaţa Românească).

George Pascu. — Istoria literaturii române în sec. XVII, (Viaţa Românească).

Ion Pas. — Drumul morţii. Insemnările unui soldat.

Biblioteca cooperatistă, No. 1. — Tovărăşia Săteanului.

Jean de Leresty. — Cântul Gloriei.

Henry Marcus. — Schakespeare: Sonete.

A apărut în versiune metrică, editura Socec et Comp., următoarele trei opere ale lui Shakespeare traduse de Adolphe Stern: **Iuliu Cesar, Antoniu şi Cleopatra, Cariolan.**

De acelaşi autor a apărut volumul II din memoriile sale intitulate „Insemnări din viaţa mea".

Iar în curând va apare, în editura „Culturii Naţionale" alte opt piese de Shakespeare traduse tot de D. A. Stern.

In editura „Cartea Românească"

G. Coşbuc. Calidasa: Sacontala.

V. Alecsandri. Poezii.

Biblioteca Minerva

No. 2. Leonida Andreiev. Guvernatorul.

No. 3. Leonida Andreiev: Nuvele.

Const. Argeşan. Cântecile Tavernei.

Th. D. Speranţia. Alte anecdote populare.

I. C. Vissarion. Nevestele lui Moş Dorogan

Virgil Caraivan. La şezătoare.

Eugen Relgis :— Umanitarismul şi Internaţionala Intelectualilor,—o nouă doctrină şi o nouă mişcare socială. Un vol. de 270 pag., cu o preaţă de „G. Fr. Nicolai", autorul cunoscutei opere „Biologia Războiului".

Editura Viaţa Românească".

cu războiul, revoluţia şi umanitarismul,—210 pag. Editura „Alcalay şi Calafateanu".

Eugen Relgis :—Coloana printre ruini, eseuri în legătură

N. Batzaria. România văzută de departe.

I. Niculescu-Chic. In sfârcul biciului (epigrame).

Dormidont. Mărturia inspiraţiei.

Emilia Tailler. — Literatura franceză contemporană.

Andrei Branişte. — Şovăiri, — schiţe şi nuvele.

C. Rădulescu-Motru. Incotro merge Germania.

P. Roziade. Călăuza grădinarului practic.

Cărţi şi Reviste

Orna.— Cronicariĭ dramaticĭ parizienĭ consacră recenziĭ uneĭ piese „Datoria luĭ Şmil" de *Adolphe O. Orna*. Autorul e originar din Galaţĭ. A scris, în româneşte şi franţuzeşte, lucrărĭ: unele de ordin filozofic, altele pur beletristice.

In 1905 a scos o broşură „*Dumnezeu*" (tiparul imprimerieĭ Moldova, Galaţĭ). Cărticica a fost întâmpinată cu o nostimă caracterizare printr'un joc de cuvinte, de către cronicarul literar al *Adevĕruluĭ*, care semna *Spartacus*.

O polemică s'a iscat în jurul *Dumnezeuluĭ* d-luĭ Orna, şi rezultatul a fost că d-sa a părăsit domeniul speculaţiunilor filozofice pentru a se deda literaturiĭ.

La Paris a publicat romane şi nuvele printre carĭ: „Nică Fuss agitator" şi „le Châtiment" (o mare schiţă de roman, ale căreĭ personagiĭ sânt: Radu, Zamfira, Mateĭ şi *le petit Ghitza* din satul Bârca).

Cu privire la *Nică Fuss*, recenzentul Marcel Berger dela „Crapouillot" spunea că „e o lucrare curagioasă care aminteşte marile fresce ale luĭ Upton Sinclair".

Intre piesele luĭ figurează: *les Araignées*, „*Ecce homo!*" (aceasta din urmă reprezentată la *Nouveau theâtre indépendant* din Paris) şi *Popa Gheorghe*.

* * *

„SIRIUS". Anul I, No. 1, Iunie 1922 — Revista cercului astronomic **„Victor Anestin"** din Iaşi (Redacţia şi Ad-ţia: Str. Sf. Sava No. 5, Iaşi). Primul număr cuprinde:

1) Opera luĭ Victor Anestin, de **J. Belfort**, cu date extrase din studiul d-luĭ L. Florin, publicat în „Revista ştiinţifică V. Adamachi".
2) Consideraţiuni generale asupra Universului, de **Mircea E. Herovanu**. E un studiu de popularizare expus pe înţelesul tuturor în mod precis şi clar.
3) Constituţia fizică a soarelui, de **M. Fouché**.
4) Nebuloasa Orion, de **Rigel**.
5) Analiza spectrală, de **Hermes**.
6) Noutăţi astronomice.

* * *

Revista de obstetrică, gynecologie şi puericultură, Anul II No. 4. Conţine articole de **C. I. Parhon**, profesor la Facultatea de medicină din **Iaşi**, **D-r E. Hristidi** docent universitar, **D-r Constantin Stanca** medic primar al „Spitalului de femei" din Cluj; referate şi dări de seamă de **D-r N. Gheorghiu, D-r D. Săvulescu** şi **Dr. Ida Abramovici**.

Dintr'un articol „Liga contra cancerului în România" detaşăm următoarele pasagii:

„In şedinţa din 24 Maiu a. c. a societăţei de urologie, gynecologie şi obstetrică din Bucureştĭ, d-l D-r Carnabel, chirurg primar al spitalului din Galaţi, a ridicat o chestiune a căreĭ importanţă nu poate scăpa nimănui. D-sa a arătat că numărul cazurilor de cancer se măreşte din ce în ce mai mult şi că în general aceşti bolnavi sosesc în serviciile spitaliceşti târziu, aşa încât orice tratament rămâne iluzoriu. Din nenorocire canceroşii prea înaintaţi nu pot fi ţinuţi în spitale şi fiind retrimişi acasă devin o povară chiar pentru familiile lor, în neputinţă de a le uşura chinurile.

„Propune înfiinţarea unei ligi contra cancerului, cu scopul de a înfăptui cele mai moderne mijloace ştiinţifice de combatere a acestei maladii. Să se înfiinţeze servicii spitaliceşti bine înzestrate pentru tratamentul cancerului, să se înfiinţeze azilurĭ pentru canceroşii averaţi, cari în majoritatea lor — mai cu seamă la sate — se sting în cea mai neagră mizerie. Pentru ca această importantă problemă să nu rămână un simplu deziderat, d-sa cere să se facă în sensul mai sus arătat o propagandă intensă în toate cercurile, până când statul şi iniţiativa particulară îi vor da dezlegare".

* * *

Cele Treĭ Crişurĭ No. 8—9.

Pe coperta revisteĭ întâlnim fotografia unuĭ preţuit cunoscut al nostru: este a maestrului **Gh. Dima.** In ziua de Sf. Gheorghe s'a serbătorit cu un deosebit fast jubileul de 40 ani al compozitorului acestuia care a fost un iniţiator în Transilvania: trezind dorul şi gustul pentru cultura muzicală românească. Şi nu este mic meritul, când ne gândim, că înainte cu câţiva anĭ în Transilvania cultura românească umbla cu căciula în mână în faţa oricărui scrib de jandarmerie.

Cele Treĭ Crişurĭ serbătoreşte pe Gh. Dima cu două fotografii şi cu un articol al d-luĭ **Al. Ciura** directorul liceului Gh. Bariţiu din Cluj, care spune de bătrânul Dima: „gândul îl fura cu patru ani în urmă, când era un biet rob în temniţele Clujuluĭ aşteptând, la vârsta de septuagenar să i se anunţe în orice clipă sentinţa de moarte. Din fericire sentinţa de moarte n'a sunat"...

Un vers sugestiv: **Paradisul pierdut** al d-nei Claudia Millian, specimen din „Cântări pentru Pasărea Albastră", cu accente biblice. D-nul **Dragomirescu** (Mihail) protector al vechilor d-sale cunoştinţe relevă că George **Talaz** este cel mai talentat liric al generaţieĭ tinere.

Versuri frumoase de **Ion Pillat** (Biserica lui Horia) **M. Sarmarineanu, George Voevidca.**

Un studiu al d-luĭ **Ştefan Mărcuş**, care propune pentru Transilvania înfiinţarea a 4 echipe ori trupe dramatice româneşti cu stabilitatea în oraşele Oradea-Mare, Sibiu, Timişoara şi Braşov, iar echipele să se formeze din trupa teatrului Naţional din Cluj, din partea „Astreĭ" şi din partea Teatruluĭ Naţional din Bucureşti pentru Braşov.

* * *

Cosinzeana (No. 9—10).

Aceiaşi fotografie, ce-am văzut-o pe coperta revistei **Cele Trei Crişuri** o vedem şi pe **Cosinzeana.** Şi ne bucură că se face cultul unui suflet admirabil cum este al lui **Gheorghe Dima.** Maestrul are şi meritul înfiinţăriĭ Conservatoruluĭ de Muzică şi artă dramatică din Cluj, care stă azi alături de celelalte instituţii culturale clujene cu toată demnitatea. Un alt articol, tot atât de entusiast încadrează fotografia marei noastre pianiste **Aurelia Cionca-Pipoş**, care a stârnit multă încredere în viitorul artei româneşti prin concertul pe care l-a dat în Cluj. I. Agîrbiceanu îşi urmează nuvela „Piciorul de lemn", cu aceiaş migăloasă preţiositate, care caracterisează pe acest scriitor de valoare. Frumoase strofe de Enric Furtună, iar câteva versuri de Aurora-Lyana Brădescu, C. Crişan şi Hrisant P. Dăscălescu ne fac cunoscut cu unele promisii literare, cari se justifică.

* * *

Napkelet, No. 10, Iunie).

Revista ungară clujană, care să prezintă până în vremea din urmă ca un curier al literaturii de avant-gardă, face şi ea concesii gustului public: îşi leapădă haina serioasă, îmbrăcând pe una maĭ atrăgătoare şi maĭ şăgalnică, gata să ofere surprize.

Este articolul familiar şi cald al d-lui **Arpad Poàl:** Limba maternă este limba mamelor: Mamelor, oricare limbă aţi vorbi-o, veţi schimba lumea. D-na **Berde** publică o nuvelă fină **„Vipera"**, câteva exlibris-uri republicate din colecţia d-lui Diamand (Bayros, Prihoda, Kozma).

Riporter glumeşte cu spirit în şarja „Deputăţie ungară în Bucureşti", persiflând uşurinţa cu care sunt tratate cele mai grele probleme politice. D-nul **Kàdar** conducătorul revistei începe publicarea uneĭ piese teatrale şi dr. **Nicolae Brody**, dirigentul operei ungare din Cluj, cunoscut maestru de şah introduce în revistă rubrica Şahului. Lipseşte cronica revistelor româneştĭ, cu care ne este datoare revista clujană.

* * *

A apărut:

I. L. Caragiale: Versurĭ (1874—1908): stanţe satirico-elegiace, gogoşĭ rimate, parodiĭ, fabule, epigrame, ode umoristice, culese şi comentate de *Barbu Lăzăreanu*. Un volum de 186 pagini in-octavo, editura Viaţa Românească.

* * *

Academia **Română** a primit în sânul eĭ nouĭ membri, şi-a acordat — ca'n fiece an, exceptând aniĭ războiuluĭ — o sumă de premiĭ.

„Adeverul literar şi artistic" va vorbi — în numerele imediat următoare — de nouiĭ academicienĭ şi de „premianţiĭ" anuluĭ acestuia.

Va fi începutul uneĭ importante seriĭ cu privire la membriĭ Societăţiĭ Academice şi la premiile acordate în curs de cincĭ deceniĭ şi jumătate, dela întemeierea docteĭ instituţiĭ (1866) până în zilele noastre.

Tot ce priveşte „Adevĕrul Literar şi Artistic" (manuscrise, cărţi, reviste, ilustraţii, corespondenţă) se trimite pe adresa revistei, în str. Sărindar No. 11.

INSEMNĂRI

Mormântul luĭ Bălcescu

Intr'o poezie — pentru al căreĭ titlu d-niĭ I. Slavici şi Septimiu Popa l'ar fi certat, de oarece poetul e pentru forma *Paşte* în loc de *Paşti* — Duiliu Zamfirescu, zugrăvind Palermo în primăvară invocă umbra aceluia care a scris „Istoria Românilor sub Mihai Viteazul" şi căruia, o bună bucată de vreme, i s'a atribuit şi Cântarea Românieĭ.

Duiliu Zamfirescu chiamă astfel — impresionont — pe Nicolae Bălcescu, mort de ftizie şi în mizerie, în Palermo unde „trandafiriĭ urcă scara":

Vin, Bălcescule, din somnul
Adormiţilor în Domnul,
Să vezi firea cum renaşte:
Totul cere
Mângâiere
Pentru florile de Paşte.

Unde eşti, în care floare
Clipa ta nemuritoare
Şi-a luat fiinţă nouă?
Care plantă
Elegantă
Poartă sufletu-ţi în rouă?

Căutând urmele tale
M'am oprit la Monreale.
— De sub vechile morminte
Se ridică
Plin de frică
Crinul, floarea cea cuminte.

Şi *alţiĭ* au căutat urmele luĭ Bălcescu. Printre aceştia e d-l Alexandru Isăceanu Şi rezultatul cercetărilor sale, d-l Isăceanu l'a tipărit în publicaţia italiană „Romania" (anul II, No. 20 din 1921).

Iar d-l G. Munteanu-Bârlad în *România Viitoare* (numărul dela 30 Maĭ 1922) înregistrează, — într'un articol ce cuprinde maĭ bine de o pagină din revista ploeşteană, — descoperirea d-luĭ Al. Isăceanu.

Desprind o bună parte din acel articol:

„La Ratali, lângă Palermo este cimitirul săracilor, aşezat pe un platou plin de flori, sub cerul unde domneşte o primăvară veşnică.

Mormântul a fost descoperit la locul cu No. 15 în rândul al VII-lea din secţia a IV-a a vechiuluĭ cimitir.

Călătoriĭ românĭ, de pe coverta vapoarelor, carĭ plutesc prin partea locului, admiră minunata privelişte ce se desfăşoară pe coasta oraşuluĭ Palermo, dar nu-şi dau seama că acolo este şi cimitirul străinilor, unde a adormit somnul cel veşnic marele Bălcescu, străin şi sărac, cu numele scumpeĭ luĭ patriĭ, pe buze.

Intovărăşit de profesorul Enric Lioncao, docent de istoria dreptuluĭ la universitatea din Palermo şi ofiţer al stăriĭ civile, d-l Alexandru Isăceanu a cercetat cu răbdare arhivele primărieĭ şi, în registrele de răposaţi, din anul 1852, a dat de numele luĭ „*Nicolae Bălcescu, născut în Valachia*".

S'a copiat, apoĭ următorul extract de înmormântare, care fiind autentificat (4 Februarie 1920) a fost trimis d-luĭ N. Iorga, spre a fi depus la Academia Română:

Oraşul Palermo
Arhiva Stăriĭ Civile
No. de ord. 648 vol. 376.
Extract de Inmormântare

„*In anul 1852, în ziua de 30 a luneĭ Noembrie, la ora 4, înaintea noastră, Fabricio Alliato duce de Petratagliata şi Ofiţer Stăriĭ Civile al Primărieĭ din Palermo, Provincia Palermo, secţiunea S. Agata, s'au prezentat: Tommaso Frederico, de anĭ 30, de profesiune hamal, domiciliat în strada Magnisi şi Vitrano Vincenzo, de anĭ 35, de profesiune hamal, domiciliat în strada Schiavuzzo şi carĭ au declarat, că în ziua de 29 a luneĭ de maĭ sus, din anul curent, la ora 7 şi jumătate seara, a murit, la hotel „Trinacria", de pe strada Butera, d-l* Bălcescu Nicolae *de anĭ 31, născut în Valachia, de profesiune liberă, domiciliat...*

Nu se cunosc alte informaţiunĭ, cerute de lege.

Conform legiĭ, ne-am transportat personal, cu sus numiţiĭ martorĭ, deadreptul la persoana răposată şi ne-am încredinţat de moartea sa firească.

Am alcătuit astfel prezentul act, pe care l'am iscălit noĭ, întru cât martoriĭ au declarat că nu ştiu să scrie.

(ss) Petratagliata

In vechea mahala a oraşuluĭ numită Calsa, nu departe de Mare, se află şi astăzi, pe strada Butera la No. 31 Hotelul „Trinacria".

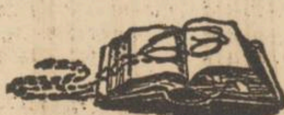
Intr'una din aceste camere, „*cu sufletul sdrobit de durere*", — scria Bălcescu — „*mă lupt cu o crudă şi neîndurată boală, care nu-mi îngădue timpul, de a putea să las fraţilor meĭ aceste paginĭ, despre viaţa părinţilor noştri*".

Dacă „Istoria Românilor sub Mihaĭ Vodă Viteazul" se ceteşte maĭ mult ca o frumoasă producţie literară dintr'o vreme când oamenii „*credeau* în scrisul lor" — producţie lăsată însă astăzĭ în urmă, ca documentare, de marile studiĭ printre carĭ cele ale bănăţeanuluĭ Ion Sârbu — unele lucrărĭ maĭ micĭ ca „Despre starea socială a muncitorilor plugari în principatele române în diferite timpurĭ" merită să fie desgropate din acel preţios *Magazinu istoricu pentru Dacia* pe care Bălcescu l'a redactat, împreună cu August Treboniu Laurianu, între aniĭ 1845—1848.

Câteva din constatările şi îmbierile de atuncĭ, ar trebuĭ şi acum să fie spuse, meditate şi aduse la îndeplinire. Bună oară, aceasta:

„*Vaĭ de acele naţiĭ unde un mic număr de cetăţeni îşi întemeiază puterea şi fericirea lor pe robirea gloatelor!*"

B. L.

Jean Bart în Academia Română

A fost proclamat membru corespondent al Academieĭ Române, d. Eugeniu P. Botez, pe care lumea literară îl cunoaşte sub numele de *Jean Bart*.

Noul ales e o veche cunoştinţă a Academieĭ, care l'a premiat în două rândurĭ: odată în 1903 (premiul Adamachi) pentru volumul *Jurnal de Bord*, apoĭ în 1919 (premiul Constantinide) pentru scrierea *Datoriĭ uitate*.

Inaintea comisiuniĭ premiilor anuale din 1903, d. I. Bianu făcuse un lung şi documentat raport asupra primeĭ lucrărĭ a luĭ Jean Bart.

Detaşăm din Analele Academieĭ Române, următoarele pasagiĭ:

„Jurnalul de bord *deschide în literatura noastră un drum încă nebătut: impresiunile din viaţa măriĭ prinse în forme literare de marinariĭ culţĭ şi cu talent*".

(Vorbind de portretul „întreg şi viu al minunatuluĭ şef de echipaj, vechiul Andreĭ Mastela", d. Bianu spunea):

„*Această scriere mică în volum, care este în literatura noastră întâia în felul eĭ şi sperăm că numaĭ începutul uneĭ bogate literaturĭ pe care ne o va da chiar autorul acesta şi alţiĭ din corpul cult al ofiţerilor din marina noastră, — această scriere este plină de asemenea frumuseţĭ, carĭ te mişcă şi te încântă prin sinceritatea simţiriĭ şi prin simplitatea spuneriĭ*".

Iată acum şi o bună parte din raportul d-luĭ I. A. Brătescu-Voineştĭ asupra celeilalte lucrărĭ literare a luĭ Jean Bart: *Datoriĭ uitate*":

„Volumul *Datoriĭ uitate* ce d. Jean Bart prezintă acum la premiul Constantinide dovedeşte încă odată că domnia-sa este unul din ceĭ maĭ de seamă prozatorĭ aĭ literaturiĭ româneştĭ.

„Marea însuşire a scrisuluĭ d-luĭ Jean Bart este simplitatea, naturaleţa, lipsa de orice artificiu, de orice meşteşugire. Cu mijloace extrem de simple, cu vorbirea de toate zilele ştie să pună stăpânire deplină pe atenţiunea cetitoruluĭ.

„Iţĭ pare când începĭ să citeştĭ una din bucăţile sale, că s'a aşezat cineva lângă dumneata şi a început să-ţĭ povestească.

„Un scriitor nu ajunge la acest ton firesc, la această lipsă de preocupare de a-şĭ făuri un stil original şi particular, de cât când a ajuns la deplina maturitate a talentuluĭ, — şi cetirea fiecăreia din bucăţile cuprinse în volumul *Datoriĭ uitate* dovedeşte că autorul a atins această culme.

„Bucăţile: *Scrisorile tatiĭ, Acasă şi'n războĭ, In urma despărţiriĭ*, cuprind evocarea unor icoane duioase dintr'o viaţă patriarhală, senină ca şi stilul în care sunt scrise.

„Volumul se închee cu nuvela *După douăzecĭ de anĭ*, una din cele maĭ frumoase bucăţĭ de literatură românească. E povestea dragosteĭ curate a unuĭ tânăr pentru o femee măritată, de lângă care pleacă în lume, fără s'o fi îmbrăţişat vreodată, dragoste de care şi după 20 de anĭ îşĭ simte sufletul îmbălsămat ca de un parfum neperitor".

Aron Densusianu

Dintr'un „*răspuns d-luĭ Lovinescu*" — trimis nouă şi iscălit Senth — desprindem următoarele pasagii:

„Vorbind de d. Ovid Densusianu, în *figurinele* din ultimul număr al *Sburătoruluĭ*, d. Eugen Lovinescu face caricatura luĭ Aron Densusianu; şi o face cu aceeaşĭ lipsă-de-temeĭ de care dă dovadă oridecâteorĭ pornirea personală îĭ pune condeiul în mână.

„Până să fi descoperit d. Mihail Dragomirescu — în prelegerile-ĭ universitare — valoarea luĭ Budaĭ-Deleanu, profesorul Aron Densusianu o făcuse de mult în studiul critic intitulat *Muza cenuşăreasă*. Aron Densusianu s'a înşelat în privinţa luĭ Eminescu, şi numaĭ în privinţa luĭ Eminescu. Dacă cetim însă cu atenţie criticele luĭ Titu Maiorescu, vedem că nicĭ dânsul nu e din capul loculuĭ convins de geniul luĭ Eminescu; vorbeşte cam uşurel şi de sus de „un tânăr pe care cu greu l'am putea pune după Alecsandri".

„...Conflictul între Aron Densuşianu şi Junimea a fost de fapt, ciocnirea a două influenţe şi a două teoriĭ. Aron Densusianu rămânea partizanul înrâuririĭ franceze şi al tradiţieĭ latine. Faţă de literatura romantică din vremea luĭ, el are această originalitate de a fi pentru clasicism, pasionat. Cine vrea să vadă, ce spirit serios şi echilibrat era acest Aron Densusianu să citească „Gloria de afiş"; poate fi o bună lecţie de felul cum trebuie să se răspundă într'o polemică şi astăzĭ".

* * *

Societatea Scriitorior Români, a sărbătorit Duminică 11 Iunie ora 9 seara în sala de marmoră a hotelului Bulevard, pe ministru Cultelor şi Artelor, Const. Banu.

Cu această împrejurare, două mari premii anuale, au fost create: unul de către d-l Banu, un premiu de 20.000 de lei ce se a oferi pe viitor — integral — celei mai bune cărţi literare a anului.

Premiul a fost botezat cu numele **Brătescu-Voineşti**.

Ln rândul său d-l Mavrodi directorul general al Teatrelor a creeat un premiu anual de 10.000 de lei pentru cea mai bună lucrare dramatică românească a stagiuneĭ Teatruluĭ Naţional.

D-sa a botezat premiul acesta cu numele luĭ Caragiale, făgăduind deschiderea viitoarei stagiuni cu o **„Scrisoare pierdută"** montată în stilul epoceĭ şi cu întreaga figuraţie a Teatrului.

Se va realiza astfel măcar una din viziunile împărtăşite de redactoarea noastră d-na Claudia Millian. Nădăjduim ca şi celelalte teatre particulare să sufere această fericită sugestie.

S. S. R. şi-a sărbătorit al 13-lea an al existenţei sale. S'au rostit cuvântări cu duh.

Câteva epigrame au colorat din când în când, serata, cu nota lor veselă. Au luat parte:

Ministrul Cultelor şi Artelor, **C. Banu, Brătescu-Voineşti, Mihail Dragomirescu şi Ramiro Ortiz**, profesori universitari; **Alexandru Mavrodi,** drectorul gen. al Teatrelor; **Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Georgescu,** directorul Operei; **Agârbiceanu, Rosetti, Bassarabescu, C. Rotică, Liviu Rebreanu, Claudia Millian, Natalia Negru, Lucrezia Karnabatt, Constanţa Hodoş, Margareta Verghy, M. Sorbul, Dragoslav, George Gregorian, Russu-Şirianu, Fundoianu, Dem. Theodorescu, N. Davidescu, A. Moşoiu, Romulus Vinescu, Prodan,** o mulţime de artiştĭ, pictori, sculptori şi ziarişti.

* * *

Pentru sculptorul ceh Iosef Venceslas Myslbek, mort în vârstă de 74 de ani, a sculpta nu era numai a copia fidel, ca un lucrător priceput un model mai mult sau mai puţin convenţional, sau a căuta reproducerea motivelor împrumutate din antichitate ori din şcoala Renaşterei. Ci, însemna ca în faţa ideii artistice, să găseşti în adâncurile cele mai intime ale sufletului sentimente atât de sincere, în cât piatra, marmora sau bronzul să fie cu desăvârşire transfigurate.

Ca Manès în pictură, cu care se aseamănă mult, ca Smetana, creatorul muzicei naţionale cehe, Josef Venceslas Myslbek pătrunde chemările naturiĭ, ale vieţiĭ, ale raseĭ, iar opera luĭ apare ca o realizare sculpturală a idealuluĭ luĭ Manès.

Născut la 1848 la Smichov, unde tatăl său exercita meseria de zugrav, a studiat cât va timp sculptura la Viena, Praga şi Dresda. In 1878 a luat parte la Expoziţia Universală din Paris. In 1881 a creeat grupurile celebre aşezate pe pilonii podului Palacky, la Praga, în cari se concentrează întreg sufletul naţional ceh, cu blândeţea mistică şi cu încordarea neînvinsă, grupuri cari au fost punctul de plecare al sculpturei cehe.

Inaintea luĭ — haosul, sau aproape; — după el Sucharda, Maratka, Kafka, Stursa, Spaniel şi atâţi alţii a căror operă este cunoscută astăzĭ mult dincolo de frontierele Cehoslovacieĭ şi a căror artă şi-a făcut loc la Luxemburg, la Petit Palais şi în marile expoziţii parisiene.

Portretist, a ştiut să găsească pentru a reprezenta pe unii dintre oamenii celebri ai Boemiei (Smetana, Thun, Rieger, Palacky, Kollar, Macha, Hlavka şi cardinalul Schwartzenberg), o putere minunată, dar şi uneori o duioşie profundă. Portretele trăesc şi se gravează în amintire.

In 1900 Myslbek a obţinut la Expoziţia Universală din Paris marele premiu pentru sculptură. Profesor dela 1896 la Academia de bele-arte din Praga, el a influenţat numeroase generaţii de artişti atât prin trecutul luĭ de muncă cât şi prin cuvânt. Dintre elevii luĭ am numit pe ceĭ maĭ cunoscuţi. Alţii vor veni după ei, carĭ să continue desvoltarea doctrinei fecunde a acestui maestru, al căruĭ suflet va găsi în totdeauna calea către sufletele acelora carĭ au trăit în jurul luĭ, în cursul lungeĭ luĭ vieţi de muncă şi suferinţă.

* * *

Din sumarul număruluĭ viitor:

Cose di Padova de *Nicolae Iorga*.
„Femeia care se închină..." de *Ioan Ciocârlan*.
„Intr'o gară stingheră" de *Alice Gabrielescu*.
„La izvoarele Clitumulu" de *Giosue Caducci*, versiune românească de *dr. Adolphe Stern*.
„Amurgul prin pomiĭ de aur" de *Henri de Régnier*, traducere de *B. Fundoianu*.
„Mântuirea" (Feciorul luĭ nenea Tache vameşul) de *Sărmanul Klopstock*.
„Chestiunĭ de ortografie" de *Arhimandritul Scriban*.
„Doĭ premiaţĭ aĭ Academieĭ Române: *Corneliu Botez* şi *Radu D. Rosetti*" de *Barbu Lăzăreanu*.
„Poveştĭ pentru tineret: Căprioara cu stema'n frunte" de *Ali Baba*.
„Lochinvar" de Walter Scott traducere în formă originală de *P. Grimm*, profesor universitar.
„Psalm" de *Al. Th. Stamatiad*.
„Sonet" de *Al. Obedenaru*.
„Limba internaţională" de *Eugen Relgis*.

Joc de inteligenţă

ŞAH

Rezultatul turneului pe clase din Bucureşti

Primul turneu pe cat egorii s'a terminat cu următorul rezultat:

Clasa I: 1) *S. Herland* cu 7½ puncte câştigate din 8 jucate. 2) *M. Wechsler* cu 6½ câştigate; 3) *Dr. F. Adolf* cu 6. 4) *Rossinger* cu 5; 5) *M. Hezendorf* cu 4; 6) *I. Fichner* cu 3 jum. 7 şi 8) *G. Serabian* şi *V. Teconfea* cu câte 2 şi 8) Protopapa cu 0.

Invingătorul turneului D-l S. Herland un maestru de mult timp consacrat a obţinut această nouă victorie într'un mod strălucit, nepierzând nici o partidă. A avut o singură remiză cu D-l Serabian, partidă în care tot timpul D-l Herland era superior.

D-l M. Wechsler, eşit acum un an al II-lea, imediat după D-l Herland şi-a menţinut locul, promiţând a deveni unul din cei mai serioşi pretendenţi în turneurile viitoare.

D-l Dr. Adolf a avut ca totdeauna jocul său de fantezie şi plin de sacrificii, s'a lovit însă de seriozitatea jocului celor de mai sus, astfel că n'a putut eşi decât al III-lea.

Punctul de admiraţie al turneului l'a format însă D-l Rossinger, un tânăr venit de curând în Bucureşti şi care a arătat că posedă toate calităţile unui prea bun şahist.

Are un joc plin de combinaţii. Ii lipseşte însă calmul necesar. Aşa se explică de ce partida contra D-lui Wechsler, în care D-l Rossinger a făcut sacrificii de toată frumuseţea şi tocmai în momentul când să dea lovitura decisivă, s'a grăbit, jucând una slabă, care i-a fost fatală.

D-l Herzendorf a eşit ultimul premiant cu 4 câştigate şi 4 perdute.

Ne miră însă D-l Fichner, al cărui joc e o enigmă. De sigur că locul său în turneu ar trebui să fie mai în faţă decât cel obţinut. Greşala D-lui Fichner constă în aceea că consideră pe adversari ca fiind prea slabi, căci altfel nu se explică, ca într'un turneu de clasa I să joace „Gambitul Muzio", sacrificând dela început o piesă unui jucător de aceeaş categorie.

D-l Serabian a fost tot timpul indispus şi avem tot dreptul să-i pretindem un joc mai superior în turneurile ulterioare.

Clasa II s'a terminat cu prea frumoasa victorie a D-lui *Inginer I. Arapu*, care a câştigat 6½ din 8 jucate, obţinând astfel titlul de jucător calificat de cl. I.

Urmează apoi 2 şi 3. *Cheles* şi *R. Frank* au câte 6 câştigate; 4. *E. Lonyai* cu 5; 5. *Ş. Bascovici* cu 4½; *I. Wechsler* cu 4; *Rosenberg* cu 2; *S. Iancovici* 1 (retras) şi *Lileanu* cu 0.

Clasa III: 1. *S. Rosenfeld* cunoscutul problemist cu 9½ câştigate din 14 jucate: 2. 3 şi 4: *S. Grossmann, A. Solomonidi* şi *Weinberg* cu câte 8; 5. *I. Schein* şi *A. Teitelbaun* cu 7½; 7. *A. Henţiescu* cu 7 şi *S. Ludnier* cu ½.

La începutul lunei Iulie, are loc un nou turneu de vară, tot pe clase, spre a putea lua parte un număr cât mai mare de jucători de toate forţele.

Matchul Bucureşti—Timişoara

Publicăm azi a II-a partidă ce se joacă prin corespondenţă între cercurile de şah din Bucureşti şi Timişoara

Alb: Bucureşti
Negru: Timişoara

Partidă spaniolă

1.	e2—e4	e7—e5	13.	Nh×e7	Te8×e7
2.	Cg1—f3	Cb8—c6	14.	f2—f4	Da8—b8
3.	Nf1—b5	Cg8—f6	15.	Te1—e3	Db8—b6
4.	0—0	d7—d6	16.	e4—e5	d6×e5
5.	d2—d4	Nc8—d7	17.	f4×e5	Ta8—e8
6.	Cb1—c3	Nf8—e7	18.	Tf1—e1	Ch7—f8
7.	Nc1—g5	e5×d4	19.	b2—b3	Rg8—h8
8.	Cf3×d4	0—0	20.	g2—g3	Cf8—e6
9.	Nb5×c6	b7×c6	21.	Cd4×e6	Nd7×e6
10.	Dd1—d3	h7—h6	22.	Cc3—a4	Db6—a5
11.	Ng5—h4	Tf8—e8	23.	Db3—c3	Da5—b5
12.	Ta1—e1	Cf6—h7	24.	Dc3—c5.	

P. I. NEgreanu
Lt. I. St. Gudjiu

APARATE DE INFRUMUSEŢARE
şi de masaj
„Elga" şi „Geweco"
cu baterii electrice proprii
Compania Anglo-Americană
Bucureşti, str. Carol 50
TELEF. 37/41

Adevĕrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

SERIA III — AN[...] No. 83

2 Lei Exemplarul în țară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 25 Iunie 1922

Revista "Transilvania"

Adevărul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Cose di Padova

de N. IORGA

La Padova peste Fusina. Câmpiile de grâne sunt semănate de scânteile roşii ale macilor, cari pe alocuri se adună într'o largă pată de sânge luminos. Luntri înaintează, trase la edec, pe apa verde a canalelor care serveşte şi la înviorarea semănăturilor lipsite de ploaie şi, seara, la stropirea largii şosele, albă de praful pietrelor măcinate. Intinzându-şi horbota de la un trunchiu la altul vița supt soarele neobişnuit de cald al sfârşitului de Maiu îşi pregăteşte roada.

Se clădeşte destul de mult după războiu şi în aceste părți. Case nouă, câte una şi cu bizareriile şi zorzoanele impresionismului, se adaugă la tipurile, foarte amestecate, de până acum. Intâiu, mai des de cum s'ar aştepta, vechea străvechea — **stravecchia** se zice şi pe aici — locuință țărănească, uimitor de asemănătoare cu atâtea din şes de la noi, cu enormul acoperiş de stuh, buhos între cele două bolduri ale coperişului, iar de desupt o masă informă, de obiceiu distribuită în două cu un larg spațiu gol la mijloc pentru aşezarea fânului şi a recoltei. Zidire de cărămidă pe care o sparg neregulat ferestruici pătrate, care s'ar părea că se închid numai prin obloane. Locuitorii acestor tainițe apar ca după sărăcia lor, femei, fete nepieptănate, trudind din greu până în seară, cu picioarele goale ale muceniciei noastre. Apoi casa săteanului înstărit, în care olanele acopăr înnalte ziduri cu socoteală distribuite: frumoase coloane în fată ca şi anume înfundături servesc ca hambar de bucate. Omul de-acolo se întoarce seara cu coasa pe spinare, mulțumit şi mândru. In uşă şi fereşti apar nobile femei cu extraordinară bogăție a părului strânsă într'un lung conciu grațios.

Casa de țară, **villa, villinul** bogatului de azi, al nobilului de eri face, alături de câteva biserici, mai vechi sau şi cu totul nouă, podoaba regiunii. De la poarta pe care păzesc imitații de statui antice, adesea mutilate de vicisitudinile timpului, până la porticele şi frontoanele clădirii înconjurate de bogata verdeață, din care lângă mici palmieri de importație se desfac imenşi ulmi, cel puțin seculari, cari au văzut pe aici peruci şi fundulițe de panglici şi papucaşi albi şi dulci obraze pecetluite peste roşul artificial cu sfidătoarele pete negre ale benghiurilor, — e un aer de trecut bogat şi nobil, care evocă timpuri în care măcar echilibrul societăților umane era mai sigur. Pe alocuri răsar uitate opere de mare valoare artistică în care, acum câtiva ani, trecând prin frontoane desemnate de Palladio în vechiul al XVI-lea, călătorul francez Gabriel Faure căuta la Dolo, la Strà, rămăşitele frescelor zugrăvite pentru plăcerea acelor ale cărora steme se îndărătnicesc să rămâie pe zidurile înnegrite de ani şi însemnate cu osânda părăsirii.

La mijloc e casa lucrătorului, pe care împrejurările de după războiu l-au ridicat foarte mult supt raportul material fără ca, din partea ei, cultura modernă, să fi venit să-l ajute a birui ispitele răsturnărilor care ar distinge opera secolelor fără a da nimic în loc. Câteva teatre cinematografe, cu „cei doi sergenți" şi comedii uşoare n'ajung pentru aceasta. **Viva Lenin** Viva il S **(socialismo)**, alternează pe ziduri cu afişe tipărite având acest cuprins: **Vivano i sovieti russi, viva la internazionale communista**, cu semnele sovietice, cu îndemnul către lucrători de a nu „trăda" în alegeri votând pe alții.

„Socialiştii pierd terenul", îmi spune un prieten venețian. Li s'au luat vre-o douăzeci de locuri la ultimele alegeri. Se poate. Dar, iată, la Roma abia s'a încheiat o grevă de douăzeci şi cinci de zile, izbucnită pentru că asupra „infamilor" de fascişti cari duceau la mormânt pe unul din ai lor, prin cartierul San Lorenzo, s'a tras cu puştile şi revolverele dintr'o casă care era un adevărat arsenal, ceia ce, fireşte, a provocat o întreagă bătălie. Sânge s'a vărsat şi la Bologna. Şi iată aici, la Dolo, care s'ar părea azi aşa de paşnic, cu o zi înnainte a fost atacat un tramvaiu electric de către socialişti, fiindcă erau înnăuntru fascişti, iar aceştia au năvălit în cafenea, au tras, au căutat să distrugă localul: pe lângă un bărbier rănit, o biată fetiță zace în spital de rana ce i s'a făcut la gât.

Cum vorbiam de proiectul insan al guvernului italian de a trimete, cu convenție în regulă, lucrători agricoli în Rusia, interlocutorul meu scoate de la piept tricolorul fascismului şi spune scurt: „să nu fi fost ăştia, am fi avut în Italia un bolşevism mai rău decât cel din Rusia".

De fapt aşa e. Guvernul n'a susținut lupta cu aceleaşi mijloace de teroare ca în socialismul revoluționar al acestor luptători din marele războiu. Nitti e acuzat chiar că a compromis industria italiană dând provizoriu fabrica muncitorilor. Dar credincioşii naționalismului au lucrat mai departe: într'o țară căreia-i lipseşte admirabila burghezie mică a Franciei ei au creat contrapondul necesar pentru a opri unul din cele mai mari cataclismuri ale lumii.

* * *

La Padova e proaspătă amintirea serbărilor Universității. A fost şi Regele cu mustață albă azi, nobilul suflet discret, care dă când şi când Italiei sfâşiate între partide amintirea solidarității naționale: anumite societăți au vorbit atunci publicului despre acela care nu e în toată viața lui decât îndeplinirea datoriei față de patrie. Au fost mulți străini, şi Germani cari păreau a fi uitat bombele ucigaşe care au făcut un holocaust din femeile şi copiii ascunşi de groaza lor şi erau să distrugă biserica imensă a Sfântului Anton, plină de comori artistice, şi Muzeul vecin, datorit îngrijirii de mulți ani a d-lui Moschetti. D-voastră ați uitat aceasta? spun unui coleg. Am iertat, dar n'am uitat. Iar omul din popor care-mi spunea că ei nu ştiau unde cad bombele i-am replicat că un lucru îl puteau şti: că Padova nu e o cetate fortificată.

Din partea noastră nu s'a vorbit la serbare. D. ministru Al. Lahovary a trimes în numele Statului român o „scrisoare" frumoasă rectorului. Nu se putea mai mult: o curioasă măsură admitea numai cinci-şase discursuri ale țărilor invitate şi pentru toate cele neo-latine vorbise d. Richet, de la Sorbona. Am regăsit adresa Academiei Române, a societății geografice, elaboratul latin de la Cernăuți. Un Maghiar se scandaliza că ai lui fuseseră grupați, etnografic şi lingvistic cu Finlanda.

* * *

Ne-am zăbovit prin lungi portice până în cartiere depărtate. Ici şi colo, ca şi lângă Sfânta Iustina chiar, rămăşițe de fresce interesante au fost scoase la lumină supt arce. Arce gotice sunt incastrate în zidiri mai nouă. Câte un vechiu palazzino se cojeşte, părăsit, de atingerile vremii. Sf. Sofia, altfel refăcută, are în rândul prim al fațadei mici capitèle bizantine, cu pasărea şi crucea, ca în stâlpii de la Palatul Ducal din Veneția. Două chipuri de sfinți ca acelea de la minunea lui Giotto la Madonna dell'Arena sau Capella degli Scrovequi — de comparat cu Biserica Domnească din Argeş şi cu moscheia Cahriè din Constantinopol — răsar în acelaşi fronton.

Şi, privind la cupolele de la „il Santo" — Anton el însuşi e un Sfânt răsăritean din Egipt, — de la Sf. Iustina cu amestecul, ca la clădirea lui Iustinian din Bizanț, de zidiri adăugite pe laturi, asemănând hramul Impărătesei lui Iustin cu a-

cela al Sofiei de dincoace, mi se impune şi mai mult conştiința despre cât de adânc a pătruns în aceste regiuni, peste un romanism dominant şi până azi, Bizanțul, la Veneția, Ravena, Ancona, Bari şi în Sicilia.

* * *

Războiul civil continuă, cu o furie vrednică de evul mediu, dacă nu se vede într'însa o obsesiune a războiului abia isprăvit. In vechi oraşe liniştite ca Parma, în mici centre piemontese din Montferrat el urmează, dând ziarelor o rubrică din fiecare zi, **I conflitti**. Se aruncă asupra defilărilor sfidătoare sticle cu vitriol; un nenorocit de fascist bolnăvicios, izolându-se din mulțime, e zvârlit într'o prăpastie de la o înălțime de trei metri, se trag gloanțe după el şi se zvârl pietre grele, care-l zdrobesc. Se întrerupe lumina electrică pentru ca **gli arditi del popolo**, revanşa comunismului, să prade particulari cari se întorc la casa lor fără să aibă nici o parte şi nici un rost în această neîntreruptă bătălie, care face să alerge camioanele cu jandarmii şi să se aşeze mitralierele la răspântii. Nu odată cei răniți sunt bieți oameni cari-şi caută de treabă fără a şti că vor găsi în cale războiul.

* * *

In sportul care se cultivă cu pasiune, în libertatea absoluată care se dă copiilor, îngăduiți în toate capriciile şi în toate cruzimile lor, în adorația biruitorilor la exercițiile fisice, în expunerea corpului uman mai mult gol la întrecerile atletice, se pregăteşte o generație, care, dacă o nouă țintă **umană** nu i se va pune înnaintea ochilor, va fi mai aprigă şi decât aceasta.

Deocamdată, la Veneția ne-am trezit un cartier întreg pentru că în zori un grup de eleganți tineri beți au crezut că trebuie să cânte în batjocură o bună jumătate de ceas, poate sub ferestrele unui coleg, unei fete, unor adversari politici: **Dorme già la città...** Pas să fi dormit! N'a protestat nimeni. E aşa de puțin pe lângă ce se obişnuieşte acum!

D'Annunzio, arhanghelul fascismului, exaltatorul naționalismului, şi-a adus aminte că a fost dictatorul de la Fiume şi a crezut că trebuie să-şi adauge la multiplele experiențe o senzație nouă, absolut inedită. Ca unul care ar fi arătat când-va simpatie pentru Rusia şi a croit şi el o Constituție în vechea sa „tiranie" frumoasă, a poftit la dânsul pe Cicerin, care i-a venit înconjurat de toată poliția necesară, şi, găzduind o noapte fiara sovietică, a discutat asupra mijloacelor celor mai originale de a ferici lumea.

A doua zi după ce sângele fasciştilor a pătat pietrele cartierului popular din Roma, două sute de mii de oameni, în frunte cu zeci de cardinali şi episcopi, făceau un imens cortegiu eucaristic, pe când Papa amintea lumii de porumbelul păcii.

După aceia să mai vorbească cineva de psihologii naționale unice!

* * *

La Padova Duminică a fost o mare adunare a fasciştilor. Se pomeneau cei morți pentru cauză. Mamele lor erau de față, şi una a vorbit, cuvinte de cutremur pentru suflete. Populația, îngrijorată, pare a se fi ținut de-o parte. N'am văzut nici-o mişcare pe străzi. Pretutindeni zdreanța roşie a fost urmărită şi ruptă, apărătorii ei bătuți. Asociația muncii a protestat în numele libertății umane şi a civilizației!

* * *

Gara Postumia — nume nou — era decorată cu ghirlande de curând uscate. Regele Italiei a fost dăunăzi să vadă acest punct extrem al statului său. Şi cu acest prilej slovenii, elementul nemulțumit cu stăpânirea italiană, atacă din Laybachul, reunit la statul lor, din Lyubliana cea nouă, pe acela care reprezintă pentru ei o nedreptate, o răpire de teritorii ce li s'ar cuveni. Cum Victor Emanuel al III-lea a fost şi la Gorizia, la Trieste, ei reclamă încă odată pentru sine aceste oraşe pe care alte forțe naționale le-au creat şi le susțin. Nu uită nici Istoria...

Şi oricum, dacă Italiei i s'au dat câteva sute de chilometri acoperiți cu piatră fărămițată, în care se văd încă gropile făcute de obusele marelui războiu purtat de dânsa şi în care nu e un palmac în care să nu se fi coborât adânc sângele fiilor ei, regatul sârbilor, croaților şi slovenilor a căpătat în regiuni unde soldații lui n'au purtat nici-o bătălie pentru răscumpărarea fraților de sânge ai luptătorilor din regatul liber cele mai admirabile câmpii, între munți de toată frumusețea şi cu o moştenire de oraşe austriace pe lângă care ce am căpătat noi în Ardeal e prea puțin lucru.

Şi, fiindcă e vorba de Austria, de Austria flămândă şi zâmbitoare, zâmbitoare pentru că e flămândă, s'ar crede oare că foile din Viena au trecut sub tăcere vizita regelui italian ca şi cum vechea stăpânire ar putea reveni vre-odată contra „usurpatorilor"?

Se ştie, de altfel, că în Tirolul de Nord municipalitățile i-au vorbit aceluiaşi Suveran în limba germană. Tot aşa în părțile slovene, nu numai discursurile, dar până şi inscripțiile au fost în limba slovenă. Populația era îndemnată sistematic să nu facă nici atâta, ci să stea acasă. Ziarele naționaliste sunt indignate că foarte mulți nu s'au conformat hotărîrii.

A murit Take Ionescu.

Ziarele stărue asupra strălucitelor calități desfăşurate de el în cariera-i de om politic; iar cei ce vor întreprinde istoria socială a epocei vor arăta cari au fost lucrurile bune încercate de el şi cari i-au fost scăderile, date fiind împrejurările şi mediul în care a trăit, şi date fiind înclinările **acestui cuceritor de oameni.**

Se poate spune însă depe acum că Take Ionescu a fost o onoare *şi* **pentru ceea ce se chiamă Verbul românesc: onoare şi a oratoriei şi a scrisului nostru.**

Desbaterile Adunărilor legiuitoare ne oferă din cuvântările lui Take Ionescu pasagii cari — pentru forma lor — sunt menite să stea, într'o culegere de discursuri, alături de cele mai frumoase producții oratorice ale lui Bărnuțiu, Mihail Kogălniceanu, Barbu Catargiu, Alexandru Lahovary, P. P. Carp, Titu Maiorescu şi George Panu.

Iar din opera de ziarist a lui Take Ionescu se pot desprinde frumuseți, modèle de argumentare şi de umor, — **uneori în pledarea unor cauze mărunte şi efemere.**

„Adevărul literar şi artistic" va da, în numerele-i viitoare, fragmente alese din acea operă de cuvântător şi publicist a lui Take Ionescu, care se ridică de asupra retorismului şi se apropie de marea şi adevărata poezie.

Nourii

de Natalia Negru

Surâde ceru'n zi de vară
Şi mândru soarele-şi arată...
Vai... dar atunci se nasc şi norii
Ce-l vor întuneca odată!...

Căci — nu se simte, 'nvăpăiate,
Când razele în jos pogoară —
— Cum urcă aburii din ape,
Spre cer, cărarea lor uşoară...

Cădea-va'n picuri limpezi ploaia
Ca lacrimile printre gene,
Şi'n urma ei, tot mai frumoase
Or creşte florile-n poene!...

In taină iar — coboară nouri
Şi'n sufletul ce se desfată,
Şi'nvăluindu-l trişti şi negri,
În plâns i s'or preface-odată!...

Dar, după lacrimi, poate-or creşte
Frumoase gânduri în lumină,
Cum — tot mai mândre-după ploaie —
Arată florile'n grădină!...

Natalia Negru

Din Henri de Régnier

Amurgul prin pomii de aur,
e aşa de frumos, pe moşie,
că ziua murită aproape,
mai stăruie în agonie.

E atâta de limpede-amurgul,
prin rozele roşii şi moi,
că nu-s încă toate închise —
şi pot să culeg pentru voi.

Şi frunze şoptesc pe ascunse,
în arbori, atât de uşure,
că nu ştiu de râzi tu, frumoaso,
ori tremură 'ntreaga pădure.

Şi rîul ce limpede curge,
prin vinete trestii, în drum!
ce simplu, ce simplu, ce simplu,
că nu ştiu de râzi tu, acum.

Iar noaptea din umbră şi aur,
din funduri de linişti răsară —
şi toamna-i atâta de calmă,
că poți să dormi goală, afară.

B. Fundoianu

UN PREMIAT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Corneliu Botez

de BARBU LĂZĂREANU

Inaintea Comisiunii premiilor Academiei Române din 1902, A. D. Xenopol cetea un raport cu privire la Codicele de şedință al judecătorului de pace adnotat şi comentat de Corneliu Botez.

Raportul caracteriza astfel amintitul Codice:

„*Un foarte bogat material juridic la îndemâna tocmai acelor persoane ce nu prea au o cultură juridică adâncă alcătueşte unul din meritele cele mai de seamă ale lucrării*".

Au trecut tocmai 20 de ani. Corneliu Botez, pe atunci membru la tribunalul de Botoşani, e — astăzi — consilier la Curtea de casație. Codicele de şedință se numeşte acuma: *Noul codice de şedință al judecătorului de ocol, adăogat şi comentat*. Vechiul raportor a murit; locul său în Academie l'a ocupat Andrei Rădulescu, consilier la Curtea de apel din Bucureşti.

Noul academician şi consilier la Curtea de apel a făcut un raport călduros asupra Noului codice al consilierului de la casație.

Iar Academia Română a încoronat pe Corneliu Botez cu premiul Adamachi.

I

Corneliu Botez a făcut un scurt popas în beletristică şi unul — fericit — în istoriografia românească.

Un an după ce şi-a susținut teza tratând despre „Condițiunea juridică a moştenitorilor neregulați", el a scos un volum de versuri pe care şi l'a intitulat *Poezii*.

Inchinarea către *Maestru* are următoarele distihuri cari par o reminiscență a studiilor dela Facultatea juridică:

Deci înainte, căci e-a noastră toată cuprinderea comorii
A geniului său artistic şi noi sântem moştenitorii
Direcției de el deschisă...

Viitorul autor al atâtor importante studii, unele referitoare la reforma codului civil, altele lămuritoare a obscurităților codului („Dreptul şi societatea", „Caracterele luptei pentru drept şi secretul profesional", „Lege asupra taxelor de timbru şi înregistrare", „Icoana judecătorului de ocol văzută în lumina nouilor reforme", „Magistratura — observațiuni asupra legii de organizare judecătorească privitoare la pozițiunea personalului judecătoresc", „Evoluțiunea dreptului în legislațiunea germană în comparație cu cea română şi cu ideia de drept în general") era firesc ca, în poezie, să vorbească de *Aceiaşi lege*, de *Pravila vieții* şi de *Pravila iubirii*, în versuri de felul acesta:

Toată pravila obştească e deşartă şi stângace,
Vântu-amorului ne plimbă şi cârmeşte cum îi place,
Că cu ochi legați să fie, cum străbate prin mulțime
Leagă inime smerite şi le umple de mărime,
Tinereța o îndreaptă la limanul mântuirii,
Pururea şi-o stăpâneşte numai pravila iubirii.

Şi e dela sine înțeles că unele bucăți *trebue* să conție pronunțarea unei osânde, cum bunăoară în *Raiul pierdut*:

Voi din clipa ce călcarăți
A mea vorbă şi poruncă,
Ca să nu mâncați din arbor
Osândiți veți fi la muncă.

Ş'are să vă bată vântul
Nemiloaselor restrişte
Şi nimica n'o să poată
Voia mea de-acum să mişte.

II

Versurile lui Corneliu Botez, apărute patru ani după moartea lui Eminescu, sunt puternic înfluențate de acesta. Rimele maestrului: *tâmple-împle, umăr-număr, alunec-întunec, brată-fată, inaltul-altul, rumeni-egumeni* abundă în volumul *şi* al acestui moştenitor al Marelui Răposat. Iar rimele propri ale lui Corneliu Botez sânt şi ele — spre lauda discipolului — rime *eminesciene*: nave-Scandinave, durerii-Siberii, portocalii-Italii, denii-vedenii.

Imaginele lui Eminescu se găsesc convertite astfel:

Merii sânului îi ese
Din cămaşa de percal

Vestitele condiționale ale lui Eminescu, iată-le înviorând o bucată a lui Corneliu Botez, în care dacă nu găseşti *ritmul* poeziei „Şi dacă ramuri bat în geam", ai însă cadența distihurilor din *Călin* transformate în quatrene:

Dac'am pus oglinde două
Una 'n fața celeilalte
Cu lumini aprinse'n mijloc, —
M'am ales cu truda'ncalte.

III

Sânt însă în volumul de poezii al lui Corneliu Botez strofe mai mult de cât onorabile. Unele merită să fie citate în manualele didactice (pentru cursul superior, unde i s'ar putea spune tinerimii de ambe sexe o sumă de lucruri) şi în antologii pentru toate vârstele şi toate esteticele.

Transcriu, pe sărite şi fără comentarii.

Din *Cântecul fetei bătrâne*:

...Dacă'n zi de sărbătoare
Mă întinz şi eu la horă,
Cel din dreapta'mi este frate,
Cea din stânga'mi este soră.

Din *Cântecul văduvei*:

Şi dac'am leşinat grămadă
Cu 'ncetul m'a adus în fire,
Un tânăr palid, cu ochi negri,
Cu brațe moi, cu trup subțire.

Când m'am văzut singură 'n urmă
In casa mare şi pustie,
Intâi m'am dus drept la oglindă
Şi mi-am pus mâna la bărbie.

De răposatu'n fericire
Am îngrijit la timp prielnic,
Şi dacă nu-l mai plâng şi-acuma,
Tot i-am făcut câte-un pomelnic.

...Eu tot am sărutat icoana,
Să fie țărna lui uşoară,

Ca în repaosul lui veşnic,
Nici vermii, trupul lui să roază,
Nici ochii văduvei mâhnite
Să n'aibă parte să-i mai vază.

IV

In istoriografia română Corneliu Botez a adus prețioase contribuții la cunoaşterea vieții şi la aflarea genezei unora din poeziile lui Eminescu.

Admirabilul „Omagiu lui Eminescu, cu prilejul a 20 ani de la moartea sa", e — în cea mai mare parte — opera lui Corneliu Botez. Studiul „Viața poetului Mihail Eminescu" — studiu care se'ntitulează modest: *note biografice* — a înlăturat multe din erorile cari se perpetuau în biografiile de până atunci cu privire la locul naşterii şi la copilăria lui Eminescu. Celelalte cercetări: *Busturile, Fețe călugăreşti în familia lui Eminescu, Icoane, cugetări şi fapte din viața lui Eminescu, Compozițiunile muzicale;* adnotările la unele poezii, reconstituirea unor strofe pierdute, încercarea de bibliografie a operelor lui Mihail Eminescu: toate acestea formează mai mult decât „un material de studiu adunat din izvoare sigure, indispensabile aceluia care, întemeindu-se pe aceste date... s'ar încumeta vreodată să facă biografia exactă şi complectă a marelui poet".

Nu ştiu de ce vreau să-mi închipui că fostul membru la tribunalul de Botoşani, trebue să fi scris cu o *deosebită* emoție următorul capitol:

„*Eminescu practicant la tribunalul județului Botoşani şi slujbaş la Comitetul permanent al aceluiaş județ*".

BARBU LĂZĂREANU

Intr'o gară stingheră

Stația Predești. O gară neînsemnată, o clădire frumoasă totuși, și care scapă de banalitatea modelului tip prin bogăția lianelor de verdeață cari o încing din toate părțile îi îmbrățișează zidurile și, ocolind doar ferestrele, se urcă departe pe acoperiș de unde își lasă înapoi în jos vârfurile subțiri ca degete tremurătoare. De sub năvala bogată a frunzelor, călătorii nu văd pe tăblia cu numele gării, — în scurta oprire a trenului — decât ultimele patru litere care nelămurindu-i îi fac curioși și uneori neliniștiți:

— Unde suntem? N'am ajuns?

In amiezile călduroase de vară, gara își poate face liniștit siesta. Nici un tren n'o tulbură. Abia către seară, când soarele trece domol după casă, apare jos în pervazul unui ochiu de fereastră, un cap burzuluit sub șapcă: Domnul șef deschide casa de bilete. Dezmorțită, gara deschide și alt ochiu sus la etaj, unde o mână nervoasă ridică storul și dă geamurile de perete: Margareta, fata domnului Șef așteaptă trecerea trenului.

De obiceiu, Margareta așteaptă în liniște, cu coatele rezemate de fereastră, cu privirea dusă în zări. Dar în ziua aceea n'avea deloc astâmpăr. Era poate de vină și amiaza înăbușitoare de început de August. Izvorau din pământ, din aer, răsufluri gele, unde ferbinți cari ardeau ca palele de foc. Pe cer s'adunau în răstimpuri grupe întunecate de nouri, după care se ivea iar soarele cu învăluiri orbitoare de lumină. Acum spre seară, un vânticel adia greoi, prevestind ploaia.

Deschizând fereastra, Margareta se aplecase ușor pe ferastră și privește 'n jos pe peron. Pleca cineva azi ? Peronul deșert. Deoparte, la umbră, Miron hamalul bărbos, ținea sfat cu trei țărănci venite să-și vândă fructele, iar mai încolo, doi țărani cu traista pe umăr, cătau necăjiți dealungul șinelor. Atât! oftează Margareta. Nimeni nu pleacă, nimeni nu vine! Nimeni de seamă adică. Cu cei doi țărani sau fără...

Plictisită, întoarce capul dela fereastră și-și plimbă ochii prin odae. Ce să facă? Pe masă, o hârtie albă îndoită i-aduce aminte: Trebue să scriu Anuței. De când amân...

Dar ce să-i scriu ? Că nu găsesc nimic de spus, că în pustietatea în care mă aflu nimic nu se întâmplă. (Și condeiul îi lunecă, ușor, pe hârtie) că atât m'am săturat de privit trenurile — singura distracție — încât aș vrea mai bine să stau în altă parte a satului, să nu mai văd lumea asta veselă și fericită care trece mereu în sus, spre munte, la băi, unde se petrece așa de bine... Iar alteori îmi vine o poftă nebună să mă urc și eu într'un tren, fără știrea cuiva și să mă las dusă așa departe, oriunde, oriunde... Tu, dragă Anuță, poate nu mă înțelegi...

— Predești cinci minute!

Margareta lăsă condeiul. Și de data asta, șueratul trenului și zarva iscată de sosirea lui, o făcură să treacă la fereastră ca împinsă de un resort.

Ce de lume! Stau ciorchinii de oameni până și pe scările vagoanelor. Cei doi țărani necăjiți, încercau, cu mutre speriate, pe la toate intrările, împinși din toate părțile, goniți cu râsete. La o fereastră o ceată de tineri gălăgioși fac haz pe seama țărăncilor cu fructe. Au văzut-o și pe ea, sus la etaj. Unul spune o glumă de care toți râd, altul îi trimete bezele. Margareta întoarce capul cu dispreț: Obraznicul! Dar în acelaș timp duce mâna la cap de'și așează colțul de pe frunte. In sfârșit s'au dat semnalele și trenul se urnește greoi, pufăind și scuipând. In urma lui, un tânăr scoborât prea târziu să bea apă, aleargă în goană. O să-l ajungă, mai are cinci pași, mai are trei, când deodată, marginea unei pietre ascuțite îl face să calce strâmb și-i gata să se prăvale. Se cumpănește, dar pălăria i s'a clintit din cap și-o undă mai iute de vânt i-o zboară cât colo. Până s'o prindă, până să-și ia din nou avânt, trenul s'a îndepărtat și aleargă cu viteză.

La o întâmplare ca asta, numai cel care perde trenul nu râde. Furios de zâmbetele pe care le ghicește împrejur, tânărul cu pricina se îndreaptă spre șef și, de sus, Margareta îi vede pe amândoi vorbind, gesticulând, apoi domolind glasurile, apropiindu-se prietenește unul de altul. Indată după aceea, șeful îndeamnă pe musafir în grădină, spre umbrarul de viță pe când el se întoarce la magazie și spune două vorbe lui Miron hamalul care face și pe bucătarul în orele libere.

„Tata trebue să fie încântat, se gândește Margareta. Are cu cine-și bea cafeaua."

Când, după un ceas, Margareta se hotărî însfârșit să intre cu inima bătând în umbrarul de viță, găsi pe cei doi bărbați înțeleși. In cafele, domnul Șef turnase după obiceiu rom mult și acum își fuma țigara într'o dulce mulțumire de sine.

In prag, în arcul de verdeață, Margareta păru foarte mirată:

— A! nu știam...

— Ce-are aface, o chiamă șeful. Domnul Eugen Robescu e de-ai noștri. Conu Alecu, știi, șeful dela Năvoade, e unchiul lui.

Tânărul sărută mâna fetei înclinându-se cu o mișcare de salon. Apoi avu, ca să-și ridice o șuviță căzută pe frunte, un gest teatral în fața căruia Margareta simți că-i piere orice îndrăzneală. După aceea, începu a povesti cu vorbe alese „stupida lui aventură".

Șeful râdea cu poftă, desvălindu-și dinții lați, îngălbeniți de fum, iar Margareta îl asculta cu un zâmbet moale, privind în ochii lui, de un albastru închis cum ea nu mai văzuse.

— Și când mă gândesc, dudue, închee Eugen, că diseară este bal la Cazino și că l'am pierdut...

Inăuntru, în chioșcul de frunze, seara coborâse mai de vreme ca împrejur. Tinerii, unul lângă altul la un colț al mesei, se vedeau încă bine, dar capul șefului la celalt colț, învăluit în fum și 'n umbră, părea cu totul departe.

Asta dădu curaj Margaretei:

— Și erați poate așteptat cu nerăbdare, domnule Robescu...

Simți că-i tremurase glasul și se înroși ca și cum își desvelise sufletul. Tânărul nu răspunse dar zâmbi și pentru prima oară o privi cu interes.

Sus, în sufragerie, Miron, cu un zâmbet în barbă, rânduia la masă trei tacâmuri în loc de două.

Târziu, după plecarea trenului de noapte, Margareta stătea încă trează, în pervazul geamului, privind în gol, înainte.

Intunericul era deplin, nici o stea nu răzbise pânza de nouri. Și nici ploaia nu venea odată să limpezească atmos-[illegible] de praf și fum.

Târziu, un fulger spintecă negurile cu o linie albă de lumină. Atunci, Margareta tresări ca și cum ar fi atins-o cineva pe umăr. Privi împrejur ca într'o amețeală... Era târziu, trebuia să se culce... Dar mai întâi, simțea nevoia de a se smulge din apăsarea gândurilor, de a pune rânduială în mintea-i rătăcită...

„Am să termin scrisoarea Anuței".

Mări lumina lămpii și luă condeiul.

„Draga mea, am întrerupt scrisoarea și ți-o termin acum la miezul nopței. Nu m'am culcat încă. E așa de frumos afară (privi pe geam, apoi îndreptă) adică e așa de bine să stai să visezi în singurătatea și în liniștea de aici. Nimic nu se mișcă, nimic nu se aude. Doar frunzele împinse de vânt foșnesc și par'că murmură între ele. Astăseară am început a le înțelege... Dragă Anuță sunt fericită și crede că ai să știi curând de ce... Acum te las și te sărut".

Se iscăli, dar înainte de a închide scrisoarea în plic o luă s'o recitească. Dela început rămase uimită. Ea scrisese cu câteva ceasuri mai înainte rândurile acelea desnădăjduite ?

„Anuța n'are să înțeleagă nimic".

Rupse scrisoarea în bucățele cu o mirare tulbure. Ce schimbare se făcuse într'însa ? Par'că se săpa o prăpastie între ființa ei de eri și cea de mâine. Privi în odae și se simți străină de lucrurile care o înconjurau, îndepărtată chiar de tatăl ei car dormea alături și pe care-l adora, ea, fetița fără mamă... Avea o strângere de inimă și o înfiorare ca în fața unui pericol și stătu un moment locului, înfricoșată. Apoi se desbrăcă, smulgându-și hainele.

Dar în pat, cu lumina stinsă, Margareta se cufundă iarăși în gândurile-i noui ca în vârtejul unei ape adânci în care, uitând tot, te lași dus, înotând cu spaimă și cu delíciu.

Au trecut cincisprezece zile. Luna August e pe sfârșit. Frunzele pălesc pe copaci și, în răstimpuri, câte-o undă de vânt trece mai grăbită printre ele, le smulge și le risipește cu un foșnet.

După arșița prea mare a verei, toamna vine mai timpurie și cu atât mai tristă. Numai Margareta n'o simte căci în sufletul ei cântă încă primăvara.

Pentru ea, toate acestea sunt lucruri șterse acuma, apropierea toamnei, ca și sosirea trenurilor, ca și mișcarea ființelor din jur, pe toate ea le vede acum ca printr'un abur; vii și întregi au rămas numai amintirile serii trecute; chipul lui Eugen, privirea lui albastră și adâncă, și strângerea de mână dela sfârșit și vorbele lui...

Spusese: „La 25 trec înapoi". Ea se bucurase dintr'odată, înainte chiar de a ști că, după aceea, va avea curajul care-o mira și acum, să zică:

— De-ai perde trenul și la întoarcere ?

Zisese asta ca o glumă, dar el înțelesese că-i o dorință. Și promisese. Astăzi îl aștepta. Trenul sosea ziua la unu și până seara când venea expresul erau șase ceasuri, șase ceasuri întregi... Ce-aveau să-i aducă oare ?

Trecu, zglobie, prin grădină, pe sub crengile care-și împreunau vârfurile deasupra aleei și intră în umbrarul de viță. Aici privea împrejur, în micul cerc de verdeață, așa cum te uiți la o ființă dragă. Căci taina ei scumpă, aici se zămislise.

In răstimpuri însă, o neliniște trecea ca un fier ascuțit cu străpungeri violente. Dacă el o uitase, dacă nici nu se gândea să vină ? Poate s'a înșelat, căci în definitiv ce fusese între dânșii ? Nimic... O privire mai adâncă, o strângere de mână prelungită, un compliment, astea erau poate lucruri obicinuite în viața lui... Cum, erau nimic toate acestea ? Și după îndoială, încrederea îi revenea, întărită.

In sfârșit, un șuerat ascuțit răsună de departe ca o chemare veselă. Vine! Din trei pași, Margareta a ajuns pe peron, ca să fie ea cea dintâi acolo, să-l vadă în vagon, să-l privească scoborând, să-i iasă înainte. Tatăl ei, ocupat cu primirea corespondenței, n'avea să observe nimic.

Trenul intră greoi în stație. Trec pe dinainte, locomotiva astmatică, vagoanele de marfă, vagoanele de cl. III, apoi însfârșit acelea care prezintă interes. Unde e ?

Trenul stă, nimeni nu coboară. Poate n'a putut pleca azi... Margareta ia la șir vagoanele, privind prin geamuri... Iată-l... Dar ce-i asta ? Eugen stă în dreptul unei ferestre de vorbă cu un prieten și fumează ascultând, fără să-și întoarcă ochii spre gară. Margaretei în vine să strige: Aici e! dar nu îndrăznește. Și nici nu poate. Un vârtej îi umblă prin cap și picioarele i s'au muiat dintr'odată.

E aproape de tot de geam și aude pe prieten silabisind numele gărei, vizibil acum sub frunzele rărite: **Pre-deşti!**

Insfârșit, Eugen a tresărit. O să se dea jos. Dar nu. Zice numai către prieten: Predești ? Aici am perdut eu trenul la venire... Ți-am spus... Și iată colo și pe domnișoara Margareta!

Politicos, scoate pălăria să salute, dar rămâne cu ea în mână, puțin rușinat. Margareta îl privea țintă, cu ochii măriți, cu buzele strânse. Il cunoscuse, dar nu-i răspunsese la salut. Eugen se uită pe furiș spre prieten. Nu, el nu observase scena. Iși puse pălăria pe cap și privi din nou afară. Margareta era încă acolo, în aceiaș poziție, cu figura schimbată, ca împetrită.

Atunci însfârșit își aduse aminte. „Da, făgăduisem"...

Trenul se punea în mișcare. In sgomotul roților și a șuerului trenului, Eugen mări glasul, adresându-se prietenului:

— Inchipue-ți, acum mi-aduc aminte, făgăduisem domnișoarei Margareta să mă opresc în Predești și la întoarcere, adică să pierd ia trenul.

— O glumă ? zâmbi prietenul.

Trenul se îndepărtase și gara nu se mai vedea acum decât ca un mănunchiu verde între două nesfârșiri de lanuri.

— Mă tem, zise Eugen pe gânduri, că domnișoara Margareta a luat-o prea în serios.

Celalt nu răspunse dar se miră când peste câtva timp auzi pe Eugen vorbind din nou:

— Mă tem că s'a supărat...

— Ce te mai gândești la asta ? îl dojeni prietenul. Uită-te mai bine colo, în fund, la duduia cea brunetă care ne privește cu coada ochiului când pe unul, când pe altul. E mai frumoasă ca fata șefului de gară...

— Așa-i.

Și îndată după aceea, râsul lui Eugen izbucnea iar vesel și fără grijă în culuarul înțesat de lume.

Departe, în gara cât un punct la orizont, Margareta, punct și mai neînsemnat încă, se strecura prin gara stingheră, sus, în odaia ei, ca să-și ascundă lacrimile.

ALICE GABRIELESCU

Rânduiala scrisului românesc

de Arhim. **SCRIBAN**

Chestiuni de ortografie

I

In articolul meu din numărul 80 al „Adevĕrului literar", scriind despre cercetarea greșalelor făcute în paguba scrierii cum-se-cuvine a limbii românești, am spus că ea trebuie urmărită pe categorii, pentrucă, cu chipul acesta, ele vor putea fi studiate mai ușor.

Dar pentru ca însemnările mele să nu fie numai regule pentru alții, să încep eu singur o astfel de cercetare pe categorii a păcatelor împotriva limbii, și anume să încep cu cele mai ușoare. Să încep mai întâi cu păcatele de ortografie, adică cu acele care nu vatămă limba în carnea ei, ci sunt numai o îmbrăcăminte a ei.

Limba este cum este. Ca s'o așternem însă în scris, ne slujim de un fel sau altul de a o scrie. Nu toate felurile însă sunt deopotrivă de bune, ci ca și o haină, aceea este mai bună, care se așează mai bine pe trupul ei.

Unele feluri de a scrie limba sunt silnice, adică o scriu altfel decât cum este ea, îngreuiază citirea și înțelegerea ei. Cine știe felul de a scrie acum 30 și 50 de ani, înțelege că omul cu o cultură mijlocie are oarecare greutate de a înțelege ce e scris, din pricină că haina scrisului nu se potrivește destul de bine pe trupul adevărat și viu al limbii. Când găsești în cartea de altădată scris *quare*, în loc de *care*, se înțelege că-ți dai seamă numai-decât ce înseamnă a avea un fel de a scrie firesc, potrivit după grai și fără închingarea care o strîmbă în încheieturile ei.

Prin urmare nu e fără folos a urmări și păcatele cari privesc numai îmbrăcămintea scrisă a limbii, pentrucă, după cum se va vedea din unele arătări de mai la vale, nici înțelesul nu țâșnește limpede, când nu se păstrează o bună rînduială a scrisului.

II

La noi, până acum, încă este șovăială în ce privește felul de scriere al cuvintelor compuse. Găsești scris *câte odată* și *câteodată*, *nici unul* și *niciunul*, *nici odată* și *niciodată*, *câți-va* și *câtiva*, *totdeauna* scris slovă de slovă, ca aici, sau despărțit în două-trei sau chiar patru bucățele, și multe ca acestea.

Cum e mai bine să se scrie ?

Lucrurile merg spre oarecare stabilizare, dar ea e încă departe de a se fi împlinit. Mari scriitori încă n'au un pas statornic și hotărît. Iată-l pe amicul *Galaction*, care scrie *deși* (nu *de și*), dar *câți-va*. A primit scrierea împreunată pentru unele îmbinări, dar încă nu pentru altele.

Pe cât bag eu de seamă, pornirea este ca îmbinările acestea în vorbire să se scrie într'un singur cuvânt și cred că e bine să ajungem la această statornicire pentru viitorul scris românesc. După cum francezul scrie *autour*, într'un singur cuvânt, am ajuns și noi românii a scrie *împrejur*. Dar tot mai sunt unii cari scriu *în prejur* (Demetrius, „Adevĕrul literar", 28 Mai 1922, pag. 4, col 2: „în prejuru'i").

Dacă se va lua scrisul din vremuri mai vechi, se va vedea că cuvintele compuse sunt scrise despărțit într'o măsură mult mai mare ca azi. Treptat-treptat însă, ele s'au strîns și, de unde înainte toți scriau *fie-care*, *oare care* sau *oare-care*, *vre-unul*, acum numărul lor s'a împuținat, și azi găsești foarte mulți cari scriu compunrile acestea într'un singur cuvânt.

E bine sau rău ?

E bine și curentul acesta ar trebui să se statornicească în deprinderea sau regula urmată de toți de a scrie cuvintele compuse numai împreunat. Deci: *atotputernicul*, *atoateștiutor*, *dreptcredincios*, *maimarele* breslelor și așa mai încolo. Sau, unde îmbinarea aceasta e între substantive și pare o prea mare săritură să faci din ele un singur cuvânt, ar trebui cel puțin unite printr'o trăsătură de unire, precum: *luător-aminte*, *băgător-de-seamă*, *târâie-brâu*. Eu socotesc însă că n'ar fi niciun păcat să le scriem într'un singur cuvânt și cred că acolo au să ajungă lucrurile. Regula trebuie să ne fie că acolo unde cuvintele alcătuitoare nu mai sunt în funcțiunea lor parțială, ci servesc pentruca, prin îmbinare, să dea naștere unei idei nouă, acolo să se scrie împreunat. Ce asemănare mai este între *numaidecât* și bucățile din el: *numai* și *decât* ? E o ideie nouă.

Imi dau seamă că lucrul acesta n'are să prindă îndată. Dar ca un popas până atunci, ca o deprindere, ar trebui scris prin trăsături de unire, pentruca, în felul acesta, să se exprime unitatea cuvântului și trecerea lui în altă stare decât a părților cari intră în alcătuirea lui. Prin urmare să se scrie *făcător-de-rele*, *fără-de-lege*, dacă nu chiar *făcătorderele* și *fărădelege*.

Dar până să se ajungă aici, cel puțin cuvintele cari se scriu deja împreunate, să se scrie de toți astfel. Prin urmare numai: *decât* și nu *de cât*; *numaidecât*; *niciodată*, nu *nici odată*; *câtiva*, *oarecare*, *vreunul*, și nu *câți-va*, *oare-care* (sau *oare care*), *vre-unul*; *fiecare*, *pentrucă*, *pentruca*, *fiindcă*, *deoarece*, *așadar*, *încât*, *oridecâteori*, *altădată* (franc. *autrefois*), *câteodată*, *uneori* (engl. *sometimes*), în loc de a le mai despărți cum fac mulți până azi.

Galaction bine face de scrie *deși*, numai că principiul, odată primit, trebue dus până la capăt și scris: *câtiva*, *vreo casă*, etc. Eu merg și mai departe și scriu: *cași*. Ba cred că nu e greșit să scrii *totașa* (germ. *ebenso*), *cutoatecă* (franc. *bienque*, *quoique*, ital. *benchè*).

Acest *că*, pe care-l găsim în compuneri, iată-l că se scrie împreunat în atâtea limbi surori. Nu poate fi un păcat a-l scrie tot așa și în românește. Căci ce temei poate fi de a-l scrie despărțit ? Pe lângă toate celelalte temeiuri, precum că în cuvântul compus avem un înțeles nou, e și mai simplu a-l scrie împreunat. E mai puțină mișcare și osteneală a scrie un cuvânt în loc de două.

Dar se găsesc despărțiri și mai ciudate decât cele pomenite și le întâlnim azi mai des ca înainte. Pare că oamenii au uitat să deosebească și să cunoască părțile vorbirii.

Găsești ciudățenii ca următoarea: *î-ți*, în loc de *îți*, *v'a-ți* supărat, *a-ți* făcut (vezi „Revista copiilor", Aprilie 1922, p. 205). Rămâi trăsnit văzând că încep a scrie așa chiar oameni cu cultură universitară, cum pot dovedi cu scrisori care-mi stau în mână.

III

Până acum însă n'am făcut dovada că lucrurile acestea au mai multă însemnătate decât formală, adică să ne dea o unitate în scris și să nu scriem în zece feluri, dar fără ca alcătuirea adevărată a limbii să sufere ceva.

Am arătat mai sus că felurile de scriere prea stâlcite vatămă și limba și încurcă pronunțarea. Cum se scrie însă acum, cu scrisul potrivit după vorbire, această vătămare nu se mai face. Nu mai auzi copii zicând *pesce*, fiindcă așa se scria. Cu toate acestea tot mai sânt stâlcituri. Sânt stâlciturile acelora care pronunță *sunt*, când limba are numai *sânt*; *cari*, pronuntat cu *i* scurt la urmă, când limba are numai *care* cu *e* la urmă.

Dar este un caz unde nebăgarea-de-seamă la scris poate naște chiar îndoieli de înțeles. E scrierea lui *numai*.

O grozavă amestecătură se face cu acesta. Limba are doi *numai*, pe când ceice nu știu a scrie pun unul singur. Avem un *numai* (fr. *seulement*) și altul *nu mai* (fr. *non plus*), în care, de fapt, sunt două cuvinte, nu unul. Ei bine, foarte mulți pun un singur fel de scriere pentru amândouă cazurile. Apoi tot una este *„nu mai vin"* și cu *„numai el mi-a făcut-o"* ? Ia cercați de traduceți în nemțește ori franțuzește și vedeți ce mare deosebire este între o formă și alta...

Din pricina scrierii greșite și lipsei de dfierențiare în acest caz, se nasc imprecizium în stil. Să căutăm câteva exemple.

Iată unul, din condeiul unui profesor universitar dela Cluj, d-l *N. Ghiulea*: „autoritatea numai poate impune nimic" („Patria", 16 Aprilie 1922). Trebuia scris: „autoritatea *nu mai* poate impune", fiindcă acel *numai* nu e o singură vorbă.

Dar presupuneți că ar scrie cineva: „autoritatea numai poate impune". Ce înțelegeți d-voastră ?... că *„numai" autoritatea poate impune*, ori că *autoritatea „nu mai" poate impune ?*

Vedeți că se poate naște nesiguranță și nu mai ai un înțeles precis din cauza scrierii greșite ?

Ei iată, cazul acesta există. Il găsim în „Dimineața" dela 13 Aprilie 1922, pag. 2, unde citim titlul: „Primăria numai are ouă". O poți lua și ca *„Numai* primăria are ouă" și ca „Primăria *nu mai* are ouă". Trebuie să citești articolul, pentru ca să te încredințezi de înțelesul pe care l-a urmărit autorul.

Alt caz: Amicul meu, Arhim. *Ilarian Mircea*, în cartea sa „Cuvântări bisericești", Roman 1921, pag. 179, scrie: „Iisus Hristos învieat din morți numai moare". Ca să iasă limpede la lumină ce a vrut să spuie, trebuia scris „nu mai moare", fiindcă, dacă zici „numai moare", poate însemna că moare într'una.

Iată, deci, că și chestiunea scrierii cum se cade își are rostul ei, pentru a hotărî înțelesul, și nu e numai formală.

Dar n'am isprăvit cu aceasta, ci mai am chestiunea scrierii în românește a numelor propri din limbile cu alt alfabet decât latin.

Versurile lui Duiliu Zamfirescu

...Incă de foarte tânăr, — în 1883 — când era deci în vârstă de abia douăzeci și ceva de ani, își publică primul volum *„Fără titlu"*. — de poezii și nuvele. Am putea spune, — fără înconjur — că versurile din acest întâiu volum, deși inferioare celor ce vor urma în *„Alte orizonturi"* (edit. Müller) 1894, *„Imnuri păgâne"* 1897 *„Poezii nouă"* 1899 și *„Pe marea Neagră"* apărut acum trei ani, sunt cele mai caracteristice. Bogăție de limbă și de imagini — și, în toate o simțire delicată și făgăduitoare. Aci au apărut *La Missolonghi*, *Juan*, mult cunoscuta *Harpista*, pe care au banalizat-o eternele declamări la toate festivitățile și examenele de conservator, — *Câinele nizamului*, *Alina-Linda*, *Nebuna din Herăști*, ș. a.

Ceea ce se remarcă mai ales, în primul lui volum și în cel de al doilea, e covârșitoarea influență a lui Eminescu. Nu atât ritmul și atmosfera marelui nostru poet, cât mai ales limba și imaginile lui se ivesc pretutindeni. Personalitatea uriașă a lui Eminescu, ca a oricărui creator de valori morale-culturale, trebuia să se manifesteze și la Duiliu Zamfirescu, ca la toți cei ce i-au fost aproape și cărora le-a transmis ceva din felul lui de a fi și de a gândi. Astfel, „Sonetul" către *Aspasia lui Leopardi* e vădit influențat de „Veneția", — și în toată factura poeziei „In tăcerea din odae" recunoaștem pe Eminescu.

E în afară de orice îndoială că privite prin lentila vremei care s'a scurs — aproape patruzeci de ani dela volumul „Fără titlu" — versurile ne pot apărea cu lipsuri mai mari decât suntem în drept să le imputăm. Limba în care se scria suferea tocmai o adâncă și hotărîtoare transformare — din care trebuia să se precipite cristalele celei de azi. De altfel nu-l putem acuza pe Duiliu Zamfirescu de o lipsă a unei juste intuițiuni a cuvântului nimerit. Dimpotrivă.

Ceea ce supără însă e *romantismul* exagerat de care suferă poeziile acestui clasic. Nu numai cele dintâi, ci și cele de mai târziu. Realitatea lumii externe se îmbracă în haine împrumutate de doliu sau de sărbătoare, ca să predispue la visare pe tânărul „poet" despre care Duiliu Zamfirescu trebue să fi avut întotdeauna o prea bună părere, deoarece vom vedea mai la vale, cum abuzează, de acest substantiv... comun și de adjectivul tras dintr'însul... Sunt bucăți în primul și în ultimul volum în care „poet" „poetic" și „poezie" se repetă obositor de mult...

Așa, de pildă:

Că soarta noastră este una:
Să vrem ce nu poate să fie,
Pe Făt-Frumosul din poveste
Și geniul din poezie.

[Unei copile la schit]

sau

...Și Gustav Adolf scandinavul
Și Ottokar, blondul margrav
Unul ca altul mai poetic (!?)
Mai supt la-față și mai grav...

[M. S. Reginei Elisabeta]

și așa mai departe. în „Harpista" golful e *„poetic"*. — Boul privește ca „un simbol antic al *poeziei*" — Părul alb figurii tale dă un nimb de *poezie*". [Doamnei X.], — „așa par'că zice *„poetul"* când noaptea privește la stele". — „un calambur mai admirat decât o *poezie* (Invectivă). — ,

„Când lina aiurare a apei din fântână
Al vântului glas dulce poetic *în îngână"*

și tot în aceeași bucată: „pe-a vieții *poetică* alee" și „e ora celor ce pot să mai crează în sfânta *poezie!*" — „In munți e *poezia* cea leneșă făcută (Câinele Nizamului). — „prigorii, *poetici* cântători..." [Alina-Linda], „credința că totul sub soare e nou și e, tot, *poezie...*" [Versuri heterometrice]. — „Tu ești toată *poezia* omenirii gânditoare" [Pe Acropole], și în aceeași Amorul e „născătorul de ilusii, de amor și *poezii!*" — „castă *poezie!*" Și încă de nenumărate ori în bucățile *„S'a dus"*, *„Pe lacul de Nemi"*, *„Malvina"*, *„Fuge"*, *„Intr'un album"*, *„Nebuna din Herăștii"*, etc. etc...

Dar nu numai astea! Junețe, buze, vânt, sân suspine, iubire și luna, întovărășesc cât mai des versurile lui Duiliu Zamfirescu. Mai ales luna, — „luna palidă", „luna bătae", „luna mută", „luna castă"; singurateca de lună", „luna gânditoare", „luna ca o zână". „luna tragică" „alba lună", „lună, astră plutitoare pe văzduhurile line" „patetică și 'ndurerată lună", „luna ironic se uită", „bate luna în ferestre", „blândă lumină de lună". „scânteeri de lună", „năzuința către lună, puttrea vechiului mister", „ca valul în jocul sclipirii de lună" — aproape la fiecare pas, „palidă și zâmbitoare luna iese din abisuri" pentru ca să-i spue:

„Lună, lună gânditoare
„Inflorită ca o floare",

sau să-și simtă sufletul „ca alba lună", „luna plină, doamna timpului senin" [Mirița] — de care totuși nu se sfiește să spună:

„Și glasul de privighetoare
„Și luna, — toate-s fum!" (?)

Dezinteresarea pe care a dovedit-o față de *vechea-i* activitate care alăturea cu proza admirabilă aveau să-i fixeze definitiv locul în istoria literaturii române, — ne-ar fi făcut să credem că versul lui Duiliu Zamfirescu nu s'a susținut din pricina prozatorului care pusese în umbră pe poet.

Cu toate acestea, în opera poetică a lui Duiliu Zamfirescu se găsesc lucruri admirabile. *„Lena"*, *„Barza"*, *„Sosesc"*, *„Nimfa tânără"*, *Leuca"*, *„Balada Domniței Mezina"* sunt pline de frumusețe. Tot așa *„Alt cântec"* — de o frăgezime nebănuită, din care cităm strofa:

„Pe subt umbrele de frasin, la fântâna din pădure,
„Vin surată, vin,
„S'adunăm culbeci de aur, să umplem cofiți cu mure,
„Și din fugă peste umeri, sărutări badea să-ți fure,
„Vin surată, vin!"

Unde — fără de un vocabular care se repetă insistent și fără de pseudoromantism — Duiliu Zamfirescu *realizează* pe deplin poezia e în bucata a cincea din poemul eroic „Mirița", scrisă în ritmul poeziei populare — în care teama și gingășia domniței se întrețin cu vijelia Oltului care luând „cohalmuri în spinare"

Rupe scocul morilor,
Vadul trecătorilor,
Fură lunca florilor,
Iarba cositorilor,

pe când o duce călare, Mirița, vărul ei.

George Silviu

WALTER SCOTT

Lochinvar

(Din Marmion, cântul V)

Lochinvar cel viteaz a venit din apus,
Armăsari ca al lui să tot cauți că nu-s,
Călărea doar c'o spadă în mână, semeț,
Numai singur și n'avea de nimeni habar,
Credincios în iubire și 'n luptă 'ndrăzneț,
Nu e alt cavaler cum era Lochinvar.

Orice piedici din drum să-l oprească nu pot.
Râuri mari el le trece călare înnot,
Dar ajunge târziu la măreţul castel;
Se 'nvoise să meargă acum la altar
Cu un om fără dragoste, 'n luptă mișel,
Mândra Ellen logodnica lui Lochinvar.

În castel de odată el intră trufaș
Printre rude, și frați, și părinți, și nuntași,
Încruntat zise tatăl :"Ce cauți la noi —
Bietul mire o vorbă nu zise măcar —
Ai venit tu cu pace, ori vii cu război,
Ori la nuntă venit-ai să joci, Lochinvar?"

— „Ți-am cerut să-mi dai fata și tu nu ai vrut,
Ca o apă ce mare a fost și-a scăzut
Așa-i și iubirea-mi ; venit-am acum
Să mai joc doar odată, să beau un pahar
Cu iubita mea veche și-mi caut de drum,
O mireasă găsi-va doar și Lochinvar!"

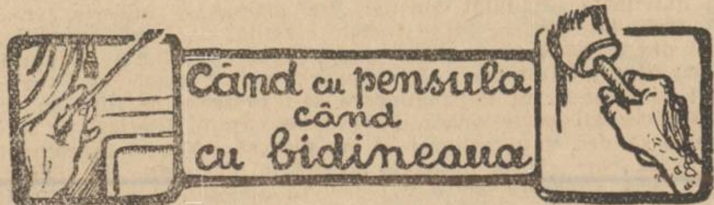
Sărutat-a mireasa paharul, îl luă
Îl sorbi el deodată și jos l'aruncă.
Ea 'nroșindu-se, 'n jos se uită, suspinând,
Cu o lacrimă 'n ochiu și surâse amar,
El o luă, până mamii nu-i dete prin gând,
— „Hai să facem un joc" zise-atunci Lochinvar.

Un flăcău așa mândru la port și frumos
Nu-i găsi 'n toată lumea, în sus și în jos
Dar părinții-amândoi cu mânie privesc
Și nuntașii cu toții 'nlemniți a fi par,
Minunați ei se uită, 'n tăcere șoptesc:
„Mult mai vrednic bărbat ar fi fost Lochinvar".

El o vorbă 'n ureche i-a spus în ascuns,
Și când de odată la ușe au ajuns,
El a luat-o de mână și iute-au eșit,
Într'o clipă-au sărit amândoi pe-armăsar,
Pân'să ia seama ceilalți în zare-au pierit.
„Ești a mea de acuma", a zis Lochinvar.

Urmăriți, alergară prin văi, prin păduri,
I-au cătat peste tot, peste munții cei suri,
Însă nimeni de-atunci n'a văzut pe cei doi,
Căci de mult ei trecut-au de-al țării hotar.
Îndrăzneț în iubire, viteaz în război
Nu mai e cavaler cum a fost Lochinvar.

Traducere din englezește în formă originală
de P. Grimm

FOAIA PLUGARILOR. — Are drept fundator pe directorul general al Comisiunii centrale de judecată din Chișinău, al cărui nume de botez era predestinat să figureze în fruntea unei reviste a plugarilor de oarece îi zice *Agricola*.

Numărul 6 (anul II) din Iunie 1922 cuprinde articole de: I. Simionescu, Gr. Stănescu, Gh. Teodor, M. Lupescu, Toma Ambrojevici, Ștefan Andreescu și Iosif Bathalovici.

D-l *Pant. Halippa*, într'o lungă poezie intitulată „Ogorul părăsit" amestecă motive poetice puține cu multă publicistică versificată. D-sa oferă în versuri țăranilor sfaturi de acele pe cari ceilalți agronomi, consilieri și controlori agricoli, și funcționari din serviciul viticol le dau în proză.

Iată o parte din consiliile versificate ale d-lui Pant. Halippa (nu lipsesc din ele nici asonanțele : *pământul* rimează cu *gândul*).

Autorul se adresează ogorului „învins de pălămidă, de volbură și ridichioară"; și-i spune că „gospodarul" știe drumurile :

Ce duc la crâșmă și la rele ;
De tine n'are timp să cate,
Aiurea-s gândurile-i grele.

De s'ar gândi la cea hârtoapă,
Ce vie mândră și-ar mai crește
Și 'n vale, unde-i joc de apă,
Curechi, legume, iaz cu pește!

Copaci și-ar pune peste gârlă,
În umbra dealului din față!...
Și azi acolo ce-i? — O târlă,
În care spinii se răsfață...

Pământ cu țarine bogate,
Ce răi stăpâni ți-a dat o soartă
Tu lor le 'ntinzi belșug în toate
Și ei cenușă n'au în vatră!...

Țărani, luați-vă de samă!
E timpul să 'ndrăgiți pământul!
I-al vostru azi, și fără teamă
Vă sămănați în el tot gândul!

Bibliografie

Constanța Hodoș: „*Lilica iubește*". Un volum de 160 pagini, tipografia Dacia Traiană Sibiiu. Conține patru nuvele și unsprezece „cugetări gândite și simțite".

Nuvela cu No. 4 are două pagini de politică xenofobă. (149—150).

Constanța Hodoș: Judecătorul, dramă într'un act. Sibiu 1922. O broșură de 16 pagini. Drama e însoțită de „câteva păreri despre **teatru**".

O placă comemorativă a fost așezată în ziua de 14 Mai 1922 pe casa în care s'a născut Coșbuc. Iată — după „Panorama" dela 11 Iunie — inițiatorii serbării comemorative.

Tovarășii

I. AGÂRBICEANU

Erau tovarăși buni încă înainte de război, iar în cei patru ani de prăpăd fură tovarăși nedespărțiți. Jupân Michel, pe vremuri, fusese fruntaș între Sași ; patru boi, treizeci de jugăre de pământ, casă mare de piatră, împrejmuită cu zid ca o cetate, iar subt casă o pivniță cât un ghețar, boltită, plină de buți. In toată toamna se coborau aici sute de ferii de must, din via cea mare a lui jupân Michel. Nu se'ndura jupânul să vândă mult : era un must să-ți lingi buzele, iar pe urmă un vin care înveselea și iuțea și pe-un om moale de fire cum era Michel. Era fericit și viața-i trecea luminoasă când vinul cel tare îi biciuia sângele lui greoiu. Se obicinuise din tinerețe să guste... Nevastă-sa jupâneasa, îl află nărăvit și nu mai răzbea cu el. Dealtfel mare lucru nu însemna patima lui Michel : cele două slugi lucrau moșia, feciorul lui, care se ridica, luase cârma, jupâneasa se pricepea la toate, iar vin era destul în pivniță.

Dar când Hanz, feciorul lui Michel, ajunse în anul al optsprezecelea, viile din sat, din Aluniș, începură să se usuce. In trei ani au rămas coastele goale : le mâncase din rădăcini filoxera. Anii fură cumplit de secetoși : semănăturile s'au uscat pe câmp. Feciorul s'a însurat, și, după pilda altora sași fruntași, și-a pus carul în pietri să mântue ce se mai putea mântui. Vânduse doi boi, vânduse o parte din moșie, și lucra cu capul gol din zori pănă'n amurgit. Multe familii săsești, lovite năpraznic de anii aceia răi, și mai ales de pustiirea viilor, nu și-au mai ridicat nici odată capul unde au fost. Hanz izbuti să rămână cei doi boi, și la moșia pe care o putea lucra Bătrânul Michel nu putu trăi fără băutură. Când a isprăvit vinul din pivniță, a aflat destul de ușor drumul crâșmei. Din an în an cădea tot mai adânc : dela vin trecuse la rachiu, din crîșma lui Fleischer ajunsese în dugheana lui Ghidali.

Feciorului, celorlalți sași fruntași, le era greu de Michel. Cum s'a putut ticăloși așa ? Unde s'a mai văzut un sas atât de băutor ? Il disprețuiau și-l înconjurau.

In vremea asta Michel, în dugheana lui Ghidali, se împrietenea tot mai tare cu bădicul Precup, om cam de aceeași vârstă cu Michel, român trecut de șasezeci de ani, măruntel, cu sprâncene stufoase, cu ochii neastâmpărați, cu obrajii mici și veșnic aprinși, sfătos și arțăgos, ca și când numai acum s'ar fi întors din armată.

Sasul era pe lângă el cât un cocostârc pe lângă un cocoș, și tot cam așa se potrivea unul cu celălalt și la umblet, și la mișcări și la vorbă și la întreaga fire. Cine-i vedea pentru întâia oară în acea tovărășie nedespărțită se mira ce-i poate lega pe acești oameni așa de deosebiți. Dar, cunoscătorii, nu se mirau : nu erau în tot satul alți doi oameni care să sugă băutura cu aceeași plăcere, cu acelaș nesaț, ca jupân Michel și bădicul Precup. Și, oricât ar fi băut, dela legănatul pe două cărări în cale nici odată nu treceau. Nimeni nu i-a văzut dormind cu capul pe masă în birt, nici căzuți în drum, nici împleticindu-se pe treptele birtului.

Amândoi erau pe-o formă de tari la băutură. Tari în înțelesul că nu se îmbătau nici odată să nu știe de ei. Incolo se despărțeau cu firea și în băutură : Sasul venea bleag în crâșmă, după două-trei pahare căpăta limbă, iar după cinci se muia și se făcea bun ca pâinea cea proaspătă. Senin și fericit încuviința tot ce făcea sau ce spunea bădicul Precup. Românul, dimpotrivă, păşa pragul crâșmei cum trecea primpretorul pragul primăriei, venea neliniștit, cu liniile feței încordate, se uita c'un fel de dușmănie la Ghidali, iar după trei patru păhăruțe se liniștea, pentru ca după alte cinci să nu mai ajungă nime la cuvânt de gura lui. Și cu cât bea se făcea tot mai deștept, tot mai arțăgos și mai aprins.

Intr'o zi, în anii dintâi ai prieteniei, jupânul Michel, după ce sa' mirat destul în sine-și, îi zise :

— Io poate bei mult. Asta se'nțelege. Io mare, are unde mere beutura. Da' dumneata mic și bei cât mine !

— Nu-i nimic de mirare jupân Michel, răspunse bădicul. „Dumneata ții în lăuntru tot ce bei ; la mine jumătate ies' afară în flacăra din obrazi, în vorbele ce-mi năvălesc din gură, în curajul care-mi tot crește. Crede-mă pe mine, dac'ar fi și cu dumneata așa, nu te-ai îngreuna și nu te-ai muia. Băutura nu plătește o ceapă degerată dac'o verși în cizmă.

Sasul se uită la cizmele lui mari, cu turecii până la genunchi. Zâmbi cu bunătate și zise :

— Nu vărsat nimic în cizmă !

Bădicul ridică din umeri ; ca și când ar fi zis : dacă nu înțelegi, n'am ce-ți face !

Iși aveau colțul lor în dugheana lui Ghidali. Nime nu-i mai lua în seamă, și de mult nu le mai ascultau poveștile. Uitați în colțul lor, cu băutura înainte, aveau adeseori neînțelegeri cei doi tovarăși, mai ales de când izbucni războiul. Mai înainte cearta le venia din felul cum socoteau porțiile băute : jupânul totdeauna cu două-trei mai multe decât bădicul Precup. Sasul se încăpățâna că el are dreptate :

— Io ști socoteala. Io ști scrisoare.

— Poți să știi, dar eu am cap nu dovleac. Vreai să îmbogățim pe Ghidali ?

— Io-s om dirept !

— Ei, și eu sunt strâmb ? Lasă pe mine ! De câte ori ți-am spus că socoteala cu Ghidali eu trebue să o fac ?

Sasul, obicinuit de mult așa, lăsa totdeauna lui Precup cuvântul din urmă.

Câte-odată, când bădicul venia necăjit de-acasă, de sărăcie și de nevasta certăreață, ajungea la vorbe mai grele cu jupânul Michel pe chestie națională.

— Ți-e ușor dumnitale jupâne ! Nu trebue să te gândești în fiecare zi de unde să rupi pentru un păhărel de rachiu. Bagi mâna în grămadă !

— No ie !, făcea jupân Michel c'un zâmbet larg.

— Dumneata râzi, da' nu-i nimic de râs ! Câți sași sunteți în sat ?

— Popa nost, zice trei sute suflete.

— Iar noi românii suntem o mie. Cum se face totuși că noi n'avem decât a zecea parte din hotar ? Că-i ușor să' râzi, dacă nu vezi nedreptatea asta, dar' dac'o vezi trebue să cazi pe gânduri.

— Sașii fost totdeauna hei gazde.

— Și dacă n'are să mai fie așa ? Uite, de-o pildă, să zicem că vine un războiu, dumneavoastră sașii cu cine veți ținea : cu Românii sau cu ungurii ? Că vezi dumneata un lucru : după cum liliacul nu-i nici pasăre nici șoarece, așa dumneavoastră nu sunteți nici unguri nici români ! Cu cine veți ținea dumneavoastră într'o bătae ?

— No, che nu se mai face bătaie. Țara mulțămit !

— Mulțămiți dumneavoastră că sunteți în toate bunătățile. Dar noi ?

Și dumeta mulțămit, Precup. Hai să bem !

Neînțelegerile dintre ei pe chestia națională nu ajungeau niciodată la ceartă, și erau rari de tot : când bădicul venia fără bani de rachiu în șerpar. Plătea jupânul Michel și pentru el, și ințelegerea era făcută.

Dar' de când începu războiul cel mare între cei doi tovarăși era tot mai des frecuș pe chestia națională. Cum trecură amândoi de vrâsta armatei, războiul nu le strică obiceiul. Se întâlneau la crâșma lui Ghidali, și dela o vreme ei erau aproape singuri : oaspeți obicinuiți. Satul se golea tot mai tare de oameni.

Români acuși nu mai sunt în sat, sașii însă sunt cei mai mulți acasă, zise într'o zi, necăjit bădicul Precup.

— No ie, c'ai noști au moșii de lucrat, și la bătae trebue pâne, răspunse cu zîmbetul lui blajin, jupânul Michel. Dar' peste-o jumătat'de an fu chemat și Hanz, feciorul lui Michel, și alți sași. Bădicul era vesel.

— Cine să mai lucreze moșiile, jupâne ? Mi se pare mie că ungurul o să vă prăjească și pe dumneavoastră. Așa vă trebue dacă țineți cu el.

Noa che noi nu ținem cu ungurul, noi ținem cu Kaiser Wilhelm.

Da, da, țineți, numai cât noi avem o vorbă : Până la Dumnezeu te mănâncă sfinții !

Jupânul Michel, după plecarea feciorului, ajunse iarăși stăpân la el acasă. Cum se scumpiseră foc și vitele și bucatele, Michel era mereu cu punga plină, și în dugheana lui Ghidali începură niște petrecanii cum nu făcură pân'atunci cei doi tovarăși. Jupân Michel, simțindu-se stăpân, se răzbuna de toate umilințele ce le îndurase până atunci, dela fecior, dela nevastă.

Incepură să bea vin, dar nu-i îndestula, și trecură repede la rachiurile cele mai tari. Adesea ori întârziau încă până noaptea târziu, cum nu le fusese obiceiul până acum. Și jupânul Michel, slăbit și de ani, și de băuturile tari, se mai întâmpla să facă și câte-o mătanie în drum spre casă. Avea clipe când era destul de certăreț, se prindea la vorbă cu bădicul Precup. Citea gazete nemțești care erau pline cu vitejiile Germanilor, și sasul era din zi în zi tot mai înfumurat.

— Un Dumnezeu sus, un Kaiser jos ! Zicea el adesea ori bădicului Precup. Și nu arare ori cerca să cânte imnurile lor naționale, dar limba i se împletecea și nu reușa să scoată decât niște răcnete, care se potoleau repede.

— Nemții noștri bat pe toți. Toată lumea va fi a Kaizerului nostru.

— Numai să nu i se oprească în gât când va vrea s'o înghită. Lumea-i mare, jupân Michel, zicea bădicul zâmbind.

— Lumea mare, dar Deutschland și mai mare. Deutschland peste toți".

Și sasul cerca să cânte imnul cunoscut.

Din pricina Româniel se certau adeseori. Sasul, asmuțat de gazetele ce le citea, nu putea înțelege cum de România nu se alătură Germaniei :

— Regele neamț, Kaizerul neamț !

— Dar' țara-i românească, jupân Michel !

— Ce folos rumunească dacă-i cât o palmă. Pune Kaizer Wilhelm călcâiul cizmii, astupă la ea. Trimite pe mareșal fon Hindenburg, — gata ! Face țară nemțesc.

— Face un drac !" răspundea bădicul cu necaz.

— Nu face ? Da- Pollen, da Sirbia nu facut ?

— Nu și-au dat încă de om, jupâne. Dar' noi avem o vorbă : ulciorul nu merge numai pân' odată la fântână. Anglesii abea au pornit, Americanii încă n'au sosit. Și când s'a mai ridica și România !

— Eh ! făcea jupân Michel, lăsând să-i cadă de sus brațul ridicat. „Kaiser Wilhelm bate la toți".

— Și dacă veți birui, ce veți face cu Ungurii, jupân Michel ?

— Trimitem la Pest, aici Sibenbürgen, aici țară nemțesc. Aducem crai un ficior dela Kaiser Wilhelm.

— Să vă păstorească sănătos, dar nu aici, jupân Michel. Aici e țară românească, și România trebue să stăpânească aici.

Sasul se împotrivea un răstimp, dar bădicul îl biruia cu vorba, și, tot închinând din pahare, jupânul se trezia **că-i de aceeași părere cu bădicul Precup. Râdea larg, și, mulțumit, își bătea șerparul :**

— Bani mulți aici ! Hai să bem !

In cei patru ani cât ținu prăpădul fură tovarăși nedespărțiți. In cei doi ani din urmă Precup bea pe datorie, iar datoria o însemna jupân Michel într'un catastif. Precup cum nu avea nimic de vândut ci numai de cumpărat, nu se mai întâlnea cu banii cu lunile. Sasul vindea când un vițel, când un grăsun, și era mereu cu șerparul plin. Il împrumuta bucuros pe bădicul, și se lăuda că pe el încă nu l-a înșelat suflet de om : el scrie datoria „sus", și ține socoteala în rând.

Bădicul puțin îi păsa de ce însemna jupânul Michel. Știa că sasul n'o să-i ceară niciodată datoria. Când va avea el bani, când va scăpăta jupânul, o să-l cinstească dânsul, fără să mai însemne la catastif.

Au dus'o așa într'un chef, cu beții tot mai tari mai ales jupân Michel, până la prăbușirea Monarhiei :

Vești groaznice băgaseră de mult în sperieți pe Sași și pe Unguri. Românii, înviau din zi în zi, și-și ridicau capul. Ochii le sticleau ca la draci.

Când, într'o zi, în bubuituri de puști, începură să sosească cei dintâi soldați de pe front. De altă parte se vorbea că Românii au trecut din nou Carpații, Ghidali fugise din sat, o dosi și notarul, Jandarmii fură dezarmați de întâii soldați sosiți de pe front. Sașii din Aluniș erau neliniștiți.

Jupân Michel veni la crâșmă prăpădit de tot : sosise Hans și-i spusese că nu mai e nici o nădejde. Impăratul din Viena a fugit, iarKaiser Wilhelm cu toți generalii au depus armele.

Un pui de ovreiaș aduse băutura pe masă. Sasul era băut puțin și de-acasă.

Bădicul Precup bea și tăcea : spiona pe jupân Michel. Nici odată nu l-a văzut așa de trist. Sasul a tot închinat, a tot băut, a tot oftat, până când de-odată a început să plângă. Bădicul se înspăimântă. Era către miezul nopții și amândoi erau trăzniți rău, cum tot închinaseră de-aseară.

— Ala s'a dus ! Ala s'a dus !" suspină sasul.

— Cine jupâne ? întrebă Precup.

— Kaiser Wilhelm! Dacă s'a dus și ala, toate s'au dus! Gata cu tot !

— A mințit lumea, jupâne, a fost un sarlatan ! Cum a putut el crede să bată pe toată lumea ?

— Ie ! pe toată lumea !

— Singur Dumnezeu poate asta.

— Ie !

— Ei, vezi ! Iți spuneam eu că ulciorul nu merge de cât pân' odată la fântână ! Dar' nu te supăra ! Acum în sfârșit, puteți și dumneavoastră sașii să nu mai fiți liliecі: nici unguri nici români. Unguru-i bătut, rumânu-i tare, dorobanțu-i la Sibiu. Până mâne poate fi aici. Acum de dumneavoastră nu-i rău : vă faceți români și gata ! Nu mai sunteți lilieci.

— Ie! făcu sasul, abea pricepând ce mai spune bădicul. Precup se plesni peste frunte.

— Uite ce mi-a venit în minte, jupân Michel ! Aștia ai noștri se ceartă acum dela primărie ; cine să fie primar ? Acu' eu cred că la primărie tot un sas trebue să rămână, că știu scrisoare mai bună. Tot mi-ai făcut dumneata un bine : de doi ani beau din șerparul d-tale. Să-ți fac și eu unul. Dacă vreai te punem pe d-ta primar.

— No che io ști carte !

— Știu că ști. Tocmai de aceea. Dar ai noștri vor zice că nu ești român, că ești sas !

— Ie, Sas, zâmbi jupân Michel.

— Acum ce-i mai ușor decât să te faci român ? Vii cu mine la popa nost și te botează ! Gata românu', și te punem de primar.

— Ala bun ! zise jupânul c'un surâs larg pe față. „Io merem la popa vost chiar acum !"

Bădicul era încântat. Amândoi erau beți încât abia se ridicară dela masă, și abea se țineau pe picioare. Abea făcură câțiva pași, lumea li se întunecă, birtul începu să se învârtă cumplit, și cei doi tovarăși se prăvăliră pe podele.

Era întâia oară că băutura îi răzbi atât de cumplit, și întâia noapte în care durmiră în dugeana lui Ghidali.

Băețașul care le servise băutura era vesel nevoe mare că ei căzuseră aici, și sforăiau lângă perete : era numai singur, iar pe ulițele satului se auzeau mereu răcnete și pușcături, iar cânii, speriați, urlau ca la apropierea sălbătăciunilor.

I. AGARBICEANU

Colonia pictorilor din Baia Mare

Asupra căreia s'a vorbit foarte puțin în presa noastră, a fost înființată la 1911 de trei maeștri : d. Ion *Thorma*, Bela *Grünwald* și Carol *Ferenczy*. Statul ungar de atunci era potrivnic acestei idei de a crea o instituție artistică, în forma școalei libere de artă, a lui Simion *Hollosi* din München, și numai după mari stăruințe a recunoscut ca persoană morală „Societatea Pictorilor din Baia Mare", care avea scopuri nobile : de a întări legăturile profesionale între artiști și de a le da putința ca în cursul verei să-și facă studiile serioase în încântătoarele regiuni ale Băiei Mari. Colonia aranja în fiecare an expoziții artistice, la care se distingeau cele mai de seamă elemente ale picturii și sculpturii, și clădind ateliere moderne (8 la număr) și o casă de artă, s'a pus bază europeană educației picturei.

Dela preluarea imperiului colonia este condusă de distinsul pictor Ion *Thorma* laureat al maimultor Academii de artă din străinătate, și în școala lui sunt înscriși alături de mulți pictori ruși, unguri, cehi și un număr considerabil de artiști români. Intre acești se disting d-nii *Eugen Pascu, I. Florian, Florea Murășanu*, iar mai în urmă a intrat în șirul coloniștilor și pictorul *Cabadeiew*, cu soția sa, care se impune cu frumoase promisiuni artistice.

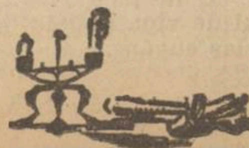
La expoziția de toamnă, ce se va aranja la București, a fost invitată și colonia din Baia Mare, care este alcătuită azi din următorii pictori : *Petru Rațiu, Szolnay, Șari Egly, Samuil Bortsol, Apat Abkarovics* și *Al. Korda*, iar la vară se întoarce între dânșii și admirabilul pedagog *Ștefan Réthy*, care va prelua conducerea școlii împreună cu maestrul *Thorma*. Pictorii români vor gravita, cum este firesc, și spre Baia Mare, și dacă statul va avea destulă atențiune pentru frumoasele înjghebări artistice de acolo, clădindu-se încă un mare număr de ateliere, *Baia Mare* va deveni pentru România ceea ce a fost pentru Germania *Worpswede*, ori pentru Anglia insulele *Wight*.

Turnul de sticlă al lui Tatlin

Comisariatul pentru instrucția publică din Moscova i-a încredințat artistului rus V. E. Tatlin ca să facă monumentul impunător a internaționalei a III-a.

Artistul împreună cu colegii săi I. A. Meierson M. P. Vinogradow și T. M. Sapiro, a făcut un proiect și un model al grandiosului monument care se va clădi în anul viitor. Principiul fundamental al monumentului este sinteza organică a arhitecturii, a sculpturei și a picturei, realizând o nouă formă colectivă a acestor trei arte. Monumenul va fi construit din trei părți unitare, de sticlă. Fundamentul este un cub, partea de mijloc este o piramidă, iar acoperișul este un pătrat. Intreg monumentul este o disprețuire a formelor actuale de idealizare a eroismului cu statui elegice și tablouri comemorative, este un stimulent al muncei și al ideii noui de creațiune.

Firește este întrebare, dacă monumentul plănuit de sticlă va rămânea totdeauna... curat, cel puțin asigurat împotriva microbilor culturei europene, care nu cunoaște înlănțuirea fantezie de canoane doctrinare.

Femeia care se'nchină

— Din spusa poporului —

de IOAN CIOCÂRLAN

A fost odată în vremuri — și de bună seamă că a fost **căci și astăzi mai este — a fost o femee care se'nchină cică peste fire mult.**

Și cum acest obiceiu creștinesc numai cusur nu poate fi în ochii cuiva, la început și bărbatu-su, l-a luat în nume de bine.

— De, nu e **rău să ai** o nevastă evlavioasă, își zicea omul, gândindu-se **că el mai ales, trudit de treburi nu se** mai incumenta să **mai bată în fiecare seară și atâtea** mătănii... **Vorba celuia**: ce lipsește unuia împlinește celălalt, cu prisosință....

Și astfel creștinul se culca seara fără nici o grijă, în vreme ce **nevasta cea evlavioasă, făcea mereu la cruci** mari și fără sfârșit.

După un timp însă bărbatul a prins de veste că de atâta închinăciune ce se făcea în casa lui, sfinții începuse să se arate noaptea prea des pe la ferestrele casei.

Cu gând de iscoadă, într'o seară când soțioara i se închina mai cu smerenie ca oricând se face numai că doarme; și începu să sforăe ca și când ar fi fost prins de cine știe ce somn adânc și greu.

Din apărătoarea învelișului avea grijă să urmărească însă toate mișcările tovarășii care, ca întotdeauna își făcea **și în seara aceea canonul.**

Vreme multă la mijloc n'a trecut atunci și numai ce se aude un semn așa pe la ferestre.... Erà un pâlpâit de aripi îngerești căci femeea încetează cu ruga și umblând **ușoară** ca o păsărică, purcede prin casă s'adune ceva prinoase pentru jertfa sorocită în seara aceea.

Scoate de acolo pâinișoară caldă, iar de dincolo găinușa **rumenă și gustoasă, iar apoi prinzând la șold ploschița cu de-ale** gustatului se strecoară încet pe ușă.

Omul de colo vede tot de-a fira păr, și abia acum **prinde** el de rostul celor închinăciuni ce se făceau în casa **lui.**

Dar față de isprava aceasta chitește că cel mai nimerit **lucru e să se lipsească** de așa întovărășire cu credincioșie **peste fire**...

Și cu gând să-și lase nevasta afară în seama sfinților, **se scoală din pat și trage** zăvorul la ușă, iar apoi se culcă **fără** nici o grijă.

Intr'un târzior **aude** însă ciocănit în ferestre, și glasul **femeii** care-l striga **de zor**:

— Ei, omule, da n'auzi să-mi dai drumul la ușă ? !

— Fugi de aci, ispită ! Ce spui tu ? Femeea mea e în **casă, că** doar se închinasă până mai adineaori ! face el de **colo din pat fără nici să se clintească** !

Dar femeea cioc, cioc în geam și începu iar cu gura :

— Da dă-mi drumul, omule, ce, ori nu mă mai cunoști ?

— Ai rătăcit casa se vede, ispită, ori te faci ! Să fugi **dela fereastră**, că de nu, ai să-ți faci semnul crucei ca de **dracu, se răstește omul de data asta**, cercând să se ridice **mânios.** Dar **dela fereastră** aude plânsul scâncit al femeei :

— Să știi că de nu-mi dai drumul în casă, am să mă **arunc** cu capul în jos în fântâna din ogradă....!

— Poți s'o faci **și pe asta**, căci nevasta mea e în casă,... grăeștc el hotărât **așezându-se** de isnoavă în pat.

— Să știi că ai să dai seama de sufletul meu nevinovat, mai îngăimează femeia și apoi purcede spre puț, unde ridicând un bolovan mare, îl aruncă în fund spre ochiul de apă.

Omul din casă **aude** atunci cum ceva greu se rostogolește în fântână și sare într'un suflet la ușe....

Mai știi, o fi făcut'o nebuna, se gândește el și dă fuga spre locul de primejdie.

Dar abia scoboară prispa casei și în urma lui aude cum ușa se închide repede în vreme ce zăvorul scrâșnește greu în semn că pentru seara aceia să-și mute gândul dela culcușul moale al patului din casă.

Pricepând șiretenia nici nu se mai duce la fântână ci se apropie de fereastră și ciocănește încetișor :

— Nevastă, nevastă, da dă-mi drumul în casă ! ?

— Mai îndreaptă-ți gândul și la altă casă, căci omul uite-l ici în pat ; și-apoi să mă ferească sfântul în orice **vreme de așa ispită, răspunde la rândul ei femeia care în** liniștea casei **începe** să se închine cu gândul cel curat de pază culcându-se apoi în pat fără nici o grijă.

In urmă a **mai ciocănit** el omul, s'a mai rugat de ertare, dar tovarășa **paci să-l audă.**

Luându-și **atunci orice nădejde** din partea adăpostului, purcese **să-și caute găzduire** pentru noaptea aceea undeva în sat la nașă-su ori la vre-o rudă oarecare....

Dar n'apucă să se depărteze bine prin strâmtorile ulițelor **și numai se pomenește** încleștat de brațele câtorva **voinici cari începură să-l târască** spre casa județului strigând cât le lua gura :

— Săriți oameni buni, c'am prins făptașul...

Omul nostru neștiind ce să creadă despre toată întâmplarea **aceasta și neavând nici** răgaz de lămurire se lasă dus în voia **celor care-l** prinsese așa tam, nesam...

Ajuns la casa **sfatului** de judecată, îl înfățișară judecătorului zicând :

— După cum **știi cinstite** județ, noaptea asta tâlharii au prădat sfânta biserică.

Iată unul din acești nelegiuiți pe care l'am prins pitindu-se prin întunericul gardurilor.

Auzind omul de pâra ce i s'aducea, începu să se vaete **arătând că nu este el făptașul**, dar că de i se va îngădui cât de puțină **zăbavă va** arăta pe cei cu vina păcatului.

I s'a dat deci păsuială de timp și cum a doua zi era sărbătoare mare, omul nostru care pe nedrept era învinovățit pornește disdedimineață la biserică.

Aici așezat într'un colț stătea și lua seama tuturor celor care veneau rând pe rând în fața altarului. Și s'au șiruit așa mulți creștini până când într'un târzior numai iată unul care pășea așa de evlavios cum până atunci nici unul nu s'arătase.

Purtând **făclia cea** mai mare din câte se adusese până atunci în biserică, se mișca smerit bătând mătănii încă dela ușă....

Atunci năpăstuitul nostru fără să mai stea pe gânduri, îl arată paznicilor cari tot îi mai stătea în preajmă și zise :

— Iată făptașul !

Luat din scurt hoțul și-a mărturisit vina, dând pe față și toate odoarele furate. Intrebat fiind însă dacă la săvârșirea hoției a mai avut și alți tovarăși, el n'a arătat pe nimeni și nici măcar pe cel care-l adeverise...

Județul satului, om bătrân cum se găsia, minunându-se de faptul cum putuse cel învinuit pe nedrept ca să descopere pe hoț, l'au poftit să le spună cuvânt de lămurire.

Atunci omul nostru neavând încotro, a stat cu smerenie cum se și cădeà să șadă în fața unor bătrâni ai satului și a glăsuit :

— Poi să vedeți **cinstiți** judecători.., cum stă **firea** tocmelei de **adevăr.**

Eu am o **femee, smerită minune mare**, cum alta la fel nu s'ar găsi **și mai presus de toate** atât de evlavioasă că de când am **pomenit-o în casa** mea în fiecare seară se închină **și bate la mătănii** cum de potrivă nu credeam să mai fie **alta ; dar să vedeți cum** făcea, cum dregea, cu cine 'ncale **nu se întâlnea.**

Și-am luat în seamă așa dar că cine prea mult se închină strică biserici, iar nu face.... !

Și-a scăpat omul de vina hoției ; dar de urgiea femeii **nu putem spune** acelaș cuvânt.

IOAN CIOCÂRLAN

Cronica literară

de CLAUDIA MILLIAN

Biblioteca Scriitorilor Români. — Poeziile lui Vasile Alecsandri. — (Editura Cartea Românească).

De o mare utilitate culturală, este această bibliotecă. Ea pune la îndemâna tuturor, întreaga mișcare literară românească, de la cea dintâiu licărire, până în ziua de azi. Vom avea astfel, adunată la un loc, toată gândirea meșteșugit alcătuită, a graiului nostru, așa cum ne-au lăsat-o scriitorii trecutului și vom putea, la un moment dat, să măsurăm opera originală, în calitatea și în cantitatea ei, fără să fim nevoiți s'o căutăm, în publicații răslețe sau în rafturile Academiei.

Iată pe Vasile Alexandri, cu tot ceeace inspirația lui senină și simplă, a născocit dealungul existenței sale, bogată în impresii.

Poezia lui Alexandri — nu fac analiză critică — este în adevăr cea mai directă comunicare cu viața lui exterioară și e oarecum expresia netedă, ca a unui ziar intim, a tot ceeace viața i-a oferit pe cadranul ei divers. Poezia lui are proporția măreață a unei vieți, dar n'are personalitatea unei individualități, căci sufletul lui n'a vibrat sub pulsul exclusivist al patimei, ci întreagă lui ființă și-a rezolvat funcțiunea, în cadența versului.

Astfel îl vedem pe Alexandri, urmărind zigzagurile politice, sau impresiile inimei, sau momentele istorice, și turnându-le apoi în tiparele armonioase ale poeziei, deopotrivă de emoționat sau la fel de senin, ca și cum un receptor fidel, ar fi înregistrat pe o placă sensibilă, muzicalitatea evenimentelor exterioare sau intime. De aceia opera lui e vastă, e diversă, dar n'are prófunzimea cercetărilor abstracte.

Poezia lui materială, e prinsă cu ochiul fin al unui mare observator și diversitatea ei dovedește o sănătate vecinic tânără și atentă în afară.

Astfel fiecare bucată literară a lui este neapărat expresiunea unei mișcări petrecute în viața exterioară și notată cu data ei, aproape ca un adevăr istoric.

D-l Adamescu, membru corespondent al Academiei Române în prefața lui, la opera complectă a lui Vasile Alexandri, face însuși această relațiune, deși fără s'o enunțe, însă indirect, prin datarea fiecărei poezii sau ciclu, cu argumentarea materială, a cauzei sau motivului care a produs-o.

Intimul poetului — adică vibrarea lui sufletească (nu eroică sau națională) ci aeca emisiune interioară, prin care temperamentul nostru se desvălue brutal — este în poezia lui abia schițat și durează între 1845 și 1847.

Data aceasta corespunde cu „romanul lui de amor", în care Elena Negri, a fost muza bolnavă și cântată pe drumul străinătății.

8 Mart, pare a fi prima înfiripare sentimentală, în versuri.

Intinde cu mândrie aripele-ți ușoare
O, sufletul mieu vesel, o suflet fericit !
Inalță-te în ceruri și sbori cântând la soare
Căci soarele iubirii în cer au răsărit
Ș'n cale-mi s'au oprit.

Și iubirii acesteia, îi corespunde meditațiunea filosofică ce urmează :

— „Acum este ora când geniul sfânt
„Aude și vede minuni pe pământ.

„E ora ferice de sfântă uimire
„Ce 'n suflet revarsă fiori de iubire.

„Spune-mi dar acuma, tu ce ești poet,
„Ce poezii cântă inima-ți încet ?

Se vede dar ce „încet" se anunță cântarea inimei lui și ce blândă pasiune, a încercat poetul !

In *Despărțirea*, e clipa când Elena Negri e trimisă în țările calde, pentru boala ei de piept.

Te duci iubită scumpă, în țărmuri depărtate,
Lăsând frumoasa țeară, surori, prieteni, frate,
Lăsând în al mieu suflet un mult amar suspin !

Apoi urmează *Așteptarea* (după așezarea d-lui Adamescu) și cele 5 *Veneții* când Alexandri pleacă să-și regăsească logodnica, trecând prin Brusa și Constantinopol.

„Iubiți, iubiți" ! ne zice Veneția cernită,
„Iubiți amorul vostru puternic e și sfânt !

Și pasiunea aceasta răsfrântă în afară de el, se 'nchează în versuri de o rară seninătate și de filosofie simplă :

Căci vremea ce răstoarnă, cu coasa-i neîmpăcată
A falei omenirii vechi martori și măreți,
Nu poate avea putere de-a stinge nici-odată
Acea scânteе vie de dragoste 'nfocată
Ce luminează calea frumoasei tinereți !

In 1847 luna Maiu, scrie poezia *Pe mare*, după moartea iubitei salei care fu înmormântată la Constantinopool.

O valuri mari de spume !
Purtați-mă prin lume
Ca frunza fără nume
Ce o plutiți ușor,
Și m'aruncați din mare
Pierdut fără suflare
Pe malul cu uitare
Adâncului Bosfor.

Apoi scrie cunoscuta *Steluța*, în fruntea volumului de Lăcrămioare, care cuprinde ciclul poeziilor de iubire.

Tu care ești pierdută în neagra vecinicie,
Stea dulce și iubită a sufletului mieu !

Povestea inimei lui dar, e concisă în cuprinsul câtorva poezii de transportare contemplativă și apoi de imnuri elegiace.

Opera lui Alexandri însă prin vastitatea ei, are o amploare verbală și o motivare destul de încăpătoare, pentru ca geniul lui inspirator să aibă forța să-i supraviețuiască, și în pomenirea noastră.

Teatrul sau — de caracter și de situațiuni comice — este oglindirea epocei de frământare istorică în care a viețuit, tot așa cum *Baladele* și *doinele* lui, respiră din adâncuri, suflarea spiritului românesc de esență pur etnică.

Străinătatea l'a legat și mai mult de țară, prilejuind caracterizărei operei lui literare și definitiva constatare, că geniul său n'a suferit nici-odată înrâuriri de aiurea.

Inchis în idealul său etnologic, și-a așezat și poezia în granițele românești și atât de mult și-a dăruit simțirea în afară de el, că n'a avut timpul să se concentreze în tainița lui intimă, decât trecător și pueril, contrar lui Mihail Eminescu, topit în el însuși, ca o mistică făclie de ceară.

CLAUDIA MILLIAN

CRONICA ȘTIINȚIFICA

Experiențe ultra-calorice

de L. FLORIN

— Temperaturi de 20.000° obținute în laborator. — O sârmă de fer de 100 de ori mai strălucitoare ca soarele ! — Experiențe de laborator care durează... o sutime de secundă. —

Se știe că temperatura soarelui nostru este de aproape 8000° (alți sori, bunăoară **Sirius**, sunt cu mult mai fierbinți).

Dacă astronomii nu-și pot face **încă o ideie de fenomenele** ce se petrec în soare e pentru că nu s'a putut obține în laborator temperaturi atât de înalte și presiuni formidabile de milioane de atmosfere.

Reacțiunile chimice cele mai violente produse în laborator sunt însoțite de o temperatură de maximum 3000 gr. **Davy** a putut obține o temperatură de 3500 gr. cu ajutorul arcului voltaic și **Moissan** a reușit să prepare diamantul artificial făcând să cristalizeze cărbunele în fontă topită la o temperatură de 4.000 gr., cea mai înaltă temperatură ce a putut fi obținută în laboratorul electro-chimic.

Și totuși dela cuptorul electric al lui Moissan până la căldura solară mai sunt câteva mii de grade și se părea că omul nu va putea obține niciodată o temperatură mai mare de 4000 gr.

Un fizician, **Anderson,** pasionat de Astronomie și-a pus drept țel depășirea căldurii solare și dacă Prometeu a reușit să smulgă focul din Cer, Anderson a isbutit să întreacă de 3 ori focul soarelui. Poate fi o cucerire mai frumoasă a Omului asupra Naturei?

Și totuși câți au auzit la noi de Anderson? Pariez că nu se vor găsi mai mult de 10 persoane! Dacă la noi se cunosc numele celor mai neînsemnați pumnagii (boxeuri), artiști de cinematograf, șampioni ai scrimei, etc., câți au auzit însă de savantul **Anderson,** șampionul mondial al temperaturilor ultra-calorice, care a obținut în laborator **20.000 gr.** și a dat unui fir de fier o strălucire de **100 de ori mai mare ca a soarelui?**

Anderson a întrebuințat un artificiu foarte ingenios, anume a volatizat un fir de fier foarte subțire cu un curent electric deo intensitate foarte mare. In momentul volatilizărei s'a produs o lumină orbitoare care n'a durat decât a suta parte dintr-o secundă (0 s., 01), celace corespundea la o temperatură de 20.000 gr. Prin calcul matematic s'a găsit că strălucirea pe unitatea de suprafață a firului a depășit de 100 de ori strălucirea soarelui !

Anderson nu s'a mulțumit numai cu aceste rezultate minunate obținute într'o experiență care a durat doar... o sutime de secundă. Anderson a făcut câteva constatări surprinzătoare supunând la un examen de analiză spectrală lumina efemeră a firului (insecta efemeră trăiește 1 singură zi; lumina lui Anderson a ținut numai 0, s. 01!). La o presiune mică scânteia lui Anderson avea un spectru curios cu linii foarte strălucitoare; la 20 atmosfere spectrul era continuu și la o presiune mai ridicată începură să apară liniile de absorbțiune. (Repetăm: cititorii cari se interesează de chestiunile științifice și vor să înțeleagă deslușit articolele de popularizare trebuie să consulte și câte un manual de fizică generală, unde vor găsi principiile analizei spectrale și alte lucruri nepricepute de ei. Recomand în special tratatul clasic de Fizică experimentală: **A. Wüllner u. Hagenbach** „Lehrbuch der Experimentalphysik", **Verlag Koehler et Volckmar, Leipzig**).

Anderson a repetat experiența cu diferite metale și a reușit să obțină un spectru de absorbțiune care se aseamănă foarte mult cu spectrul solar.

Studiul spectrelor ocupă astăzi o importanță capitală. Se știe că Teoria Relativității Generale depinde de un fir de păr de analiza spectrală și toți adversarii lui Einstein au dat un asalt formidabil criteriului al treilea al T. R. G. (Teoria Relativității Generale), anume: **deplasarea liniilor spectrului,** (cunoscut în Astrofizica Nouă sub numele de **efectul Einstein**). Cei cari urmăresc cronicele noastre științifice, au citit la timp în **„Adevărul literar"** două foiletoane asupra efectului Einstein. Ei își amintesc desigur că e vorba de o deplasare către roș a liniilor spectrelor stelare, deplasare care e abia **o miliardime de milimetru.** Și pentru această biată miliardime de milimetru, se fac polemici între savanți de 5 ani și mai bine!

Enstein consideră acest criteriu drept cheie de boltă a T. R. G. și afirmă în opera sa: „Dacă deplasarea liniilor spectrului spre roș, datorită unui potențial de gravitație, nu ar exista, T. R. G. nu ar putea să se mențină."

Se poate înțelege dar de oricine importanța cercetărilor lui **Anderson,** de oarece posibilitatea realizării în laboratoarele omenești a temperaturei stelelor va conduce fizicienii la noui studii spectrale.

Stelele cele mai reci, cari nu sunt decât sori îmbătrâniți **(Aldebaran, Antares ș. a.)** au doar o temperatură între 2500 gr. și 4000 gr. Sorii maturi **(Arcturus,** soarele nostru, **Capella** ș. a. sunt mai fierbinți, având o temperatură între 4000 gr. și 10.000 gr. Sorii tineri (Vega, Rigel, **Sirius** ș. a.) sunt foarte fierbinți având temperaturi dela 10.000 gr. în sus.

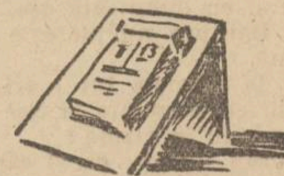
Anderson a putut creea cu ajutorul technicei sori de dimensiuni foarte mici a căror durată ce-i drept e numai a suta parte dintr'o secundă. Și totuși acești sori microscopici, a căror masă nu trece de o miime de miligram, cuprind în picătură lor de fer volatilizat la 20.000 de grade o strălucire de 100 de ori mai mare ca a soarelui nostru. Și astfel Anderson a reușit să realizeze fărâmituri solare, țăndări de sori, ca în poemul „Gebeleisis" al poetului ardelean **Lucian Blaga:**

„Sorii țăndări sar în hău
Încătrău, încătrău..."

Viziunea poetului Blaga a putut fi realizată în mic în laboratorul modest al lui Anderson.

L. FLORIN

Iași, 6 (VI) 1922.

Manuscrisele nepublicate nu se restitue. Nu se ține seama nici de rugămințele speciale pentru păstrarea lor.

Tot ce privește „Adevărul Literar și Artistic" (manuscrise, cărți, reviste, ilustrații, corespondență) se trimite pe adresa revistei, în str. Sărindar No. 11.

„Adevĕrul Literar și Artistic" va da o deosebită atențiune imaginilor. In acest scop ne adresăm tuturor desenatorilor și tuturor artiștilor fotografi din țară, cerându-le să ne trimeată desene și fotografii de actualitate.

Toate reproducerile vor fi retribuite.

Un secol dela moartea lui Shelley

Existența lui Shelley, este una din cele mai sbuciumate și interesante, din câte au cunoscut vre-odată literaturile lumei.

In Shelley, care a murit la vârsta de treizeci de ani, și a cărui operă pare proaspătă ca un parter de flori rare, candoarea și energia, s'au afirmat rând pe rând, cu persistența otrăvei și a parfumului.

Crescut mai întâi într'o leneșă atmosferă femenină iar mai pe urmă într'o restricțiune severă și gravă, în liceul din Eton, copilăria lui n'a cunoscut altă expansiune decât pe cea a lecturei și literilor, care l'au pus într'o ciudată încurcătură în fața profesorilor lui.

A început prin a ceti Tom Jones, Randome și Clarisse Harlowe, romane mișcătoare iscălite de Anna Radcliffe și Lewis, **Lenora** lui Bürger și **Ahasverus** a lui Shubort (mai ales o lectură aprofundată a ovreiului rătăcitor) îi deciseră muza, să se afirme nervos și primele lui versuri fură atacate pe acest teren și publicate în Fraser's Magazine.

Pentru independența spiritului său, profesorii îl isgoniră din institutul din Eton, ceeace fu pentru el, un stimulent mai puternic, în favoarea cugetării lui frământată de fantezie.

Atunci, ca o defensivă în viața ce se anunța pentru el tot mai aspră își compuse un cod propriu, plin de restricțiuni și abrogațiuni căruia fu tot timpul sclavul cel mai docil.

Consecvent dar cu aceste principii, refuză moștenirea bunicului său, continuându-și existența, cu privațiuni și simplitate.

Plecat la Oxford, compuse primul său volum de poezii **„Poemele postume ale mătușei mele Margareta"** și o lucrare filosofică : **necesitatea Ateismului,** inspirată de Holbach și Helvetius.

In 1813, publică **Regina Mab,** în care apărură iar câteva pasagii asupra ateismului, grație cărora, judecătorii îi interziseră tutela asupra copiilor lui, după moartea soției sale.

La Great-Marlow, compuse **Revolta Islamului**, care fu cea din urmă operă scrisă în patria lui, căci o părăsi în 1817, pentru a nu se mai întoarce niciodată.

Astfel îl regăsim la Roma, unde-și scrise frumoasele tragedii **Cenci, Julian și Maddalo, Prometeu deslegat,** iar în Neapoli își publică poema **Elena și Rozalinda.**

Pretutindeni în Italia, geniul său a produs și îl întâlnim la Pisa, unde compune o dramă lirică, inspirată de revoluțiunea greacă ; la Livorno, la Florența și apoi la Genova, petrecând trei luni în tovărășia lordului Byron și a doctorului Polidori, autorul **Vampirului.**

Visătorului Shelley, îi plăcea Italia și cu deosebire adora marea, care l'a costat viața lui Frata.

Pe lângă multele accidente suferite în vagabondajul valurilor, marea i-a dat moartea.

Iși făurise o șalupă, stabilindu-se în golful Spezziei, care era pentru el cea mai splendidă jucărie, așteptând să-i devie desigur și instrumentul morței.

Se pregătea să vină spre el și lordul Byron, poetul Leigh Hunt, angajat la publicațiunea **Liberal.**

Shelley, auzind vestea din Livorno, ridică pânzele șalupei și plecă în întâmpinarea oaspelui.

Era în Iulie 1822. După o săptămână de prietenie, între cei trei poeți, Shelley se întoarse la villa sa „Magni", împreună cu William ; dar o furtună năprasnică îi apucă pe mare și după câteva zile, trupurile lor se găsiră descompuse, pe un colț de plajă.

Shelley, a fost recunoscut, după un volum găsit în buzunar de Keats. Corpul lui fu ars, din grija lui Byron, iar cenușa trimisă la cimitirul protestant din Roma.

NICOLA ICONARUL

Intre Vlahuță si Schalom Asch

Ori cât de firească ar fi o unitate de vederi între scriitori îndepărtați unul de altul, fie în spațiu, fie în timp, nu e totuși mai puțin interesant când în cursul lecturilor noastre dăm de un caz analog și frapant, descris de doi literați din diferite neamuri, fiecare în graiul și în felul lui de a-și exterioriza impresiile căpătate.

Iată — de o pildă — *La icoană* a lui Vlăhuță față de „Dumnezeul răzbunării" de Schalom Asch (piesă jucată de trupa de artă vieneză în frunte cu doctorul Paul Baratoff).

Poezia *La icoană* e arhi-cunoscută. N'au reușit s'o banalizeze declamațiile și recitările dela diversele examene, festivități și concursuri. Deși nelipsită de retorică, e totuși o poezie în nuanțe și în gradații: durerea mamei, nădejdea ei în salvarea copilului, credința că Făcătoarea-de-minune o să i-l tămăduiască, apoi desnădejdea și blăstemul cari întovărășesc prăbușirea unui crez și năruirea unei vieți.

Să schițăm subiectul dramei „Dumnezeul răzbunării" :

Intr'un oraș de provincie Jancu Șapșovici cu soția lui Sarah, conduc „o casă de plăcere". Din căsătoria lor, soții capătă o singură copilă Rifcuța, arhi-adorată de tatăl proxenet. In naivitatea lui, tatăl conștient de mârșava-i meserie, vrea să facă din odrasla lui o femeie cinstită, de bună condiție, să-i dea o zestre mare și un ginere învățat în sfânta scriptură și cu frica lui Dumnezeu. In acest scop se adresează unui cleric să-i recomande un talisman care să-i preserve pe fiica sa de murdăria lui profesională, păstrând-o curată. Clericul îl sfătuește să dea unui caligraf și om pios să scrie pe pergament o Thora care să fie în odaia copilei lui. Versetele din Scriptură prin sfințenia lor, o vor păzi să apuce o cale rea. Tatăl așezase pe copila într'o odae din etajul de sus împreună cu Thora.

Dar, o fată atașată în slujba copilei, o ademenește și o face să părăsească noaptea odaia ei pentru un „rendez-vous" amoros. Tatăl aflând de dispariția copilei sale iubite pe care o credea în paza bună a sfințeniei Thorei, se află în culmea disperărei, aruncă Thora la picioarele Rabinului, zicându-i: „ia ți-o înapoi, nu-mi mai trebue".

In primul act, tatăl îndrăgostit la culme de unicul lui copil spune cam așa:

,Toată lumea poate s'o știe: cine sunt eu, cine e femeia mea, dar, despre copila mea să nu se vorbească un cuvânt jignitor... Cui va vorbi de rău, îi voi sparge capul cu butelca asta, fie chiar și rabinul,... nu-mi e nimica mai sfânt de cât copila mea... pentru dânsa puteți să-mi tăiați și beregata..."

Mai departe tatăl zice:

„Rabine! eu sunt un păcătos, femeia mea e o păcătoasă,
„Dumnezeu poate să mă pedepsească, n'am nici o grijă. Să mă
„stâlcească, să mă facă să cerșesc, dar copila mea, copila mea,
„nu, să nu păcătuiască; pentru *aceasta* m'am dus în casa lui
„Dumnezeu, m'am apropiat de acest sfânt spuindu-i : Dă-mi
„ceva să-mi păzească locuința de păcate... și ăsta îmi răspunse:
„să ți-se scrie o Thora, pe care să-o pui în casa ta. Rabine!
„sufletul meu și cel al soției mele sunt ale diavolului, dar
„pentru copila mea să se scrie o Thora, *ea* numai să se atingă de Thora... noi *nu! nu!*"

In actul al 4-lea disperatul tată, se vaetă, se roagă astfel :

„O tu Thora! știu că ești un D-zeu mare, doară tu ești
„D-zeul nostru ! *eu* am păcătuit..., da, sunt păcătos, păcătos.
„dar D-zeule! fă o minune, scapă-mi copila trimete-mi-o înapoi
„în casă, dar curată... inocentă... cum a fost... știu, la tine
„*toate*'s cu putință, fă o minune că, pentru *asta* ești D-zeu !
„Dacă ești un D-zeu arată-mi-o acuma!! fă, o minune!"

In ambele lucrări: cea a lui Vlăhuță și cea a dramaturgului Schalom Asch, analogia este așa de mare, că nu-i nevoe să stăruim asupra ei. Ea începe cu adorațiunea mamei și a tatălui fiecare pentru copilul lor pe care ar dori să-l aibă : una sănătos iar altul, curat.

In marea lor dragoste, atât mama din *La icoană* cât și tatăl din „Dumnezeul răzbunării" caută un refugiu la obiectele sfinte, reputate ca feritoare de nenorociri. In supremele momente de desnădejde una și altul cer icoanei și Thorei să li ocrotească comorile lor cele mai scumpe.

Și — ca să încheem — Vlăhuță și Schalom Asch descriu profunda indignare a căutătorilor de protecții pe lângă odoarele și tablele sfinte, când văd că li-s zădărnicite rugile și speranța: mamii murindu-i copilul și tatălui păcătuindu-i odrasla; una și altul ei dau cu piciorul atunci în sfințeniile adorate.

D. Cahana. Focșani

CRONICA SPORTIVA

Importanța Sportului

Vechia zicătoare a romanilor *„mens sana in corpore sano"* ar trebui să fie și în România deviza fiecăruĭ părinte, fiecăruĭ dascăl, fiecăruĭ cetățean.

Organele corpuluĭ nostru trebuesc puse în mișcare și exercitate zilnic cel puțin odată, dacă vrem să rămânem sănătoșĭ și să obținem, după pilda strămoșilor noștri echilibrul între spirit și corp. La acest rezultat se poate ajunge în mod cert, afară de cazuri excepționale, făcând sport, adică mișcări ale fiziculuĭ executate pe cât posibil în aer liber, cum ar fi de pildă: foot-ballul, patinagiul, cannotagiul, înnotul, călăria, (ciclismul), scrimă, lupta și *Boxa*.

Grație sportuluĭ respirața devine maĭ adâncă și maĭ prelungă și atuncea consumarea materiilor necesare vieții se face maĭ normală și eliminarea acelor dăunătoare este maĭ accelerată și maĭ în ordinea firească unuĭ bun organism.

Sportul practicat în mod rațional e un mijloc eficace pentru a ne face oamenĭ sănătoșĭ, chiar fiind bolnavi, pentru a deveni maĭ puternici și maĭ rezistenți. Sportul însă — și insist asupra acestuĭ punct — trebue făcut în conformitate cu constituția și etatea fiecăruĭ individ. Excesul poate dăuna organismuluĭ întreg. Metoda de a practica sportul trebue să fie corăspunzătoare fiecăruĭ indiyid, după starea luĭ fizică și după felul ocupațiuneĭ sale. Unuĭ anemic, slab orĭ nervos îĭ trebuesc exerciții aproape opuse, acelora cerute de un individ gras peste măsură (obez) sau de unul suferind de stomac. Unuĭ om normal nu-ĭ este permis ca dintr'odată să dea maximul sforțărilor sale, sau să înceteze brusc de a maĭ face sport.

Individul normal ca constituție și doritor a deveni un „sportman" desăvârșit, va începe prin a se antrena metodic pentru a obține „forma" ce îĭ va permite poate odată să ajungă la recordurĭ. Acest antrenament făcut conștiincios fiecare sportmann va putea fără a putea eși din calea normală să-și creeze un sistem de antrenament personal, dar el nu va trebui să-l neglijeze căcĭ altfel va resimți și maĭ puternic simptomele de indispoziție, de carĭ poate avea odinioară a se plânge fără a maĭ spune că pierzându-șĭ forma va pierde și încrederea în el însuși. In cea ce privește recordurile ele se pot obține numai un anumit timp și este de prisos, dacă nu uneorĭ chiar dăunător a căuta să le menținem multă vreme; *forma însă un sportsmann trebue să-o aibe toată viața.*

Ca un om să-șĭ poată menține sănătatea și vigoarea până la adâncĭ bătrânețe, îĭ este cu atât maĭ ușor acest lucru, dacă face parte cât de timpuriu, dintr'un cerc sau societate sportivă. Acolo el venind în contact cu numeroșĭ sportsmani va căuta prin exemple văzute să-ĭ imite, ba să și îĭ întreacă. Sportul în doĭ sau pe echipe pregătește admirabil pentru luptele viețeĭ.

Sportsmanul devine maĭ cumpătat în pofte și patimi; antrenamentul cu timpul devine un obiceĭ indispensabil în traiul de toate zilele. Prin sport individul devine încrezător în sine, și îndrăznește să fie ceva, în orice caz el își întărește sănătatea.

In asociațiunile sportive —cluburĭ, cercurĭ, societăți, etc.— individul își poate desvolta paralel cu trupul și sufletul, căpătând echilibrul între fizic și spirit.

Este o datorie națională, ca fiecare cetățean să dea concursul său, societăților sportive, fie ca membru onorific sau activ și să se simtă mândru că face parte dintr'o atare asociație. *Nu trebuește uitat că omuluĭ nu îĭ servește la nimic întreaga lume, dacă își va pierde sănătatea atât de greu de păstrat.*

Arthur Costamagna

Tennis

Americanul **W. T. Tilden**, campionul lumei, a fost din nou învins și de rândul acesta cu ocazia campionatuluĭ Pacificuluĭ la San Francisco (7—5, 9—7, 6—1, 6—0).

Invingătorul a fost americanul **Johnson**, rivalul direct a luĭ Tilden și fost campion al Statelor-Unite.

* * *

Campionatu lumeĭ pe teren de pământ bătut care a avut loc la Bruxelles a obținut un frumos succes deșĭ multe „rachete" de seamă nu au participat.

Printre jocurile maĭ emoționante dat fiind calitatea concurenților vom cita în categoria domnilor:

Van den Bemden (belgian) învinge pe **Gerbault** (francez) cu 5—7, 6—3, 6—7, 6—8, 6—4; **de Gomar** (spaniol) învinge pe **Flaquer** (sp.) 7—5, 6—4, 6—1. **Mișu** (român) învinge pe **Watson** (belgian) cu 6—4, 6—3, 4—6, 6—2.

Categoria dublu domni:

Echipa **Wallis-Myers** (engleză) învinge echipa **Flaquer-J. Alonso** (6—3, 6—4, 6—4); echipa **de Gomar-Alonzo** (spaniolă) învinge echipa **Roper Barret-Lyle** (engleză) 7—5, 6—1, 6—3; 6—3; echipa **Fyzée-Hamilton Price** (Indiile engleze) învinge echipa **Doust-W. Myers** (engleză); echipa **Mișu-Dupont** (româno-franceză) învinge echipa belgiană **Washer-Watson** cu 8—6, 7—9, 6—2, 3—6, 6—4.

Spre surprinderea spectatorilor reputatul campion spaniol **M. Alonso** a fost învins de tânărul francez **Cochet,** campionul lumeĭ (1922) pe teren acoperit. Partida a fost aprigă 6—3, 6—3, 4—6, 6—4, dar nu tocmai indiscutabilă de oarece Alonso își scrântise — fără gravitate însă — un picior. Compatriotul nostru d-nul **N. Mișu** a fost învins în semi finală de către francezul **Cochet** (4—6, 6—2, 6—2 6—1.)

Finala Campionatuluĭ lumeĭ pe echipe mixte (francezi) a revenit echipe: d-ra **S. Lenglen — d-nul Cochet** asupra echipeĭ d-na **Beamish** — d-nul **Gilbert** (englezi) cu 6—2, 4—6, 6—0.

Finala „simplu domni" a revenit luĭ **Cochet** care a învins pe **de Gomar** 6—0, 2—6, 4—6, 6—1, 6—2;

Finala „simplu doamne" a revenit d-reĭ **Suzanne Lenglen** care a învins pe d-ra **Ryan** (Statele-Unite) 6—3, 6—2.

Finala „dublu domni" a fost o victorie pentru echipa **Cochet-Borotra** (francezi) asupra echipeĭ **Mișu-Dupont** (român-francez) 7—9, 6—1, 6—1, 6—3.

Finala „dublu doamne" a revenit echipeĭ franco-americane d-ra **S. Lenglen**-d-ra **Ryan** care a învins echipa engleză d-na **Beamish**-d-ra **Mac Kane** 6—0, 6—4.

In resumat echipierii francezi — fapt ne maĭ văzut — au triumfat în câteși 5 probele campionatuluĭ lumeĭ pe teren cu pământ bătut.

* * *

Cochet, noul campion al lumeĭ, a fost învins la Bordeaux de spaniolul de **Gomar** (5—7, 6—2, 6—8, 6—3, 6—3)) cu ocazia „match"-uluĭ Franța contra Spanieĭ.

De asemenea **Borotra** a fost învins de acelaș jucător spaniol (6—3, 6—2, 5—7, 6—1).

Echipa de **Gomor-Flaquer** a învins echipa **Cochet-Borotra** (6—3, 3—6, 4—6, 10—8, 6—4), însă echipa **Cochet-Borotra** a învins echipa **M. și I. Alonso** (6—1, 3—6, 4—6, 6—1, 6—3) **și finalmente Franța câștigă cu 7 contra 5.**

Ciclism

Cursa Paris-Bruxelles (**circa 410 km**) a avut loc cu un deplin succes. Invingătorul a fost belgianul **F. Sellier** care a parcurs distanța **în 15 ore 29 minute și 45 secunde;** s'au clasat apoĭ și în ordine:

Serret, Vermandel, Godard, Lenaers, etc.

Palmaresul acesteĭ curse este următorul: 1893, **Andri** (amator belgian); 1906, **Dupont** (amator belgian); 1907, **Garrigon** (profesionist, francez); 1908 **Petit-Breton** (pr. prof.); 1909, **Faber,** (prof. francez); 1910 **Brocco (prof. francez)**; 1911, **Lapize** (prof. francez); 1912, **Lapize** (prof. francez). 1913, **Lapize,** (prof. francez); 1914, **Mottiat** (belgian) 1919, **Alexis Michiels** (belgian); 1920, **Henri Pélissier** (francez); 1921 **R. Reboul** (francez).

Știri diverse

Blanchet, pilotând balonul sfeeric „Fernande" a câștigat marele premiu al Aero-clubuluĭ-francez. Distanța parcursă a fost de 409 km.

Ascensiunea concurenților a avut loc în grădina **Tuileries** (Paris).

* * *

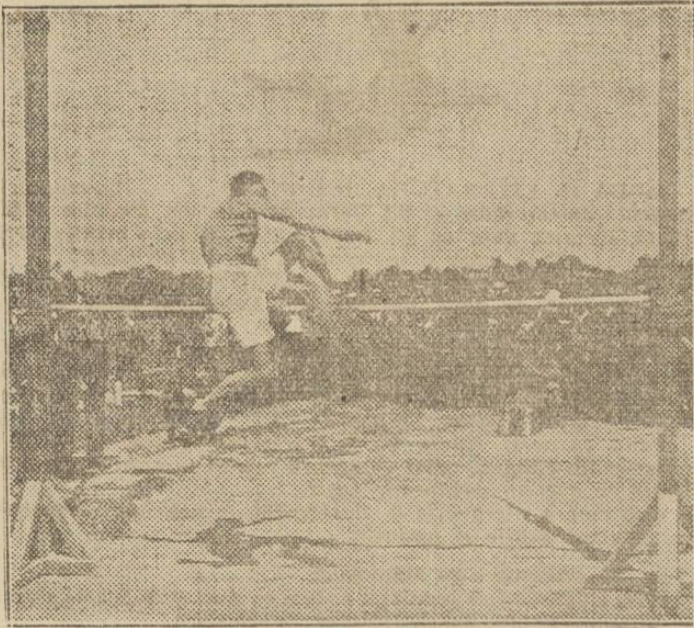
Asociația de Tennis suedeză, a refuzat a organiza campionatele lumeĭ pe teren acoperit pentru anul 1923 nevroind în calitatea sa de instituție a uneĭ țărĭ neutre să respingă înscrierea jucătorilor fostelor imperiĭ centrale.

Gestul asociațiuneĭ suedeze e foarte logic.

* * *

Francezul **Henri Ruolt** — categoria „poids plume" — a stabilit de curând la Rouen un nou record al lumeĭ pentru categoria sa: el a reușit 78 kgr. „paulé et jeté du bras droit".

* * *

Fenomenalul american **John Weissmuller** (de origină vienez) a stabilit un nou record al lumeĭ de înot stil liber pe distanța de 100 metri în 59 secunde și 3/5.

Recordul a fost stabilit în o piscină de 36 metri la Chicago. Vechiul record era deținut de **Duke Kahanamoku** (insula Hawai) cu 1 minut 1/5 secundă însă 100 metri în linie dreaptă.

* * *

Struxiano, celebrul jucător francez de foot-ball rugby, fost căpitan al echipeĭ naționale franceze, a demisionat din clubul său — „Stade Toulousain".

Motivul: supărarea de a nu fi fost ales în comitetul clubuluĭ a căreĭ echipă o condusese anul acesta cu un succes crescând câștigând și campionatul Franțeĭ de rugby.

* * *

D-l Gaston Vidal — sub-secretar de Stat al Educațiuneĭ fisice în Franța a fost reales președinte al U. F. F. S. A. (53 voturi și 12 buletine nule).

Foot-ball Associație

Echipa **Barcelonei** a învins echipa **Real U. C. Irun** (5—1) la Barcelona, câștigând astfel titlul de campion al Spanieĭ.

* * *

Echipa națională a Românieĭ a învins la Belgrad (8 Iunie) echipa națională a Jugo-Slavieĭ (2—1) câștigând splendida „Cupă de Aur" oferită de Regele Alexandru.

Au asistat la acest mare „match" peste 6000 spectatorĭ, încasările au depășit 100.000 dinari.

Arbitru a fost d-nul **Retshurek**, celebrul arbitru internațional dela Viena.

* * *

Echipa națională a Italieĭ a învins la Milano (4—2 p.) echipa națională a Belgieĭ.

Un public numeros a asistat la acest important „match".

* * *

„Cupa Parisuluĭ" a fost câștigată de echipa parisiană **C. A. S. G.** care a învins (3—2 p.) echipa **U. Sp. Suisse**.

* * *

Echipa **S. C. Bel-Abbès** — campion al Africeĭ de Nord — a învins spre surprinderea și a criticilor și a publiculuĭ, echipa **Red Star**, campion al Franțeĭ.

„Match"-ul a avut loc la Paris pe terenul stadionuluĭ Bergeyre și s'a terminat cu 2 goaluri contra 1.

Scrimă

Primul campionat internațional militar care a avut loc la Scheveningue (Olanda) și reunise echipele reprezentative a Franțeĭ, Belgieĭ, Olandeĭ, Suedieĭ, Englitereĭ, Danemarceĭ a fost o frumoasă și ușoară victorie pentru echipa franceză.

Campionatul militar al Europeĭ la spada care a avut loc la Amsterdam a fost câștigat de căpitanul **dela Tour du Pin** (francez).

* * *

Mare serbare dela Milano în onoarea scrimeĭ franco-italiene a fost foarte reușită dar a dat loc la mari surprise; de pildă profesorul **Mangiarotti** (italian) a învins la spadă pe reputatul profesor francez **Laurent** (10—4); profesorul **Candido Sassonne** (italian) a învins la floretă pe profesorul francez **Haussy** (20—14).

Infrângerea amatoruluĭ francez **Cattian,** la floretă, de către **Aldo Nadi** e naturală deși diferența de puncte e anormală (10—4).

L. Gandin a învins fără dificultate pe **Abelordo Olivier la** floretă.

* * *

D-nul **A. Corble** a câștigat campionatul Englitereĭ la sabie după o aprigă luptă susținută contra locotenentuluĭ **C. Kershaw.**

* * *

Campionatu Europeĭ la sabie care a avut loc la Amsterdam a dat următoarele rezultate: 1) **De Jong** (olandez); 2) Căp. **Perrodon** (francez); 3) **Doorman** (belgian); 4) **Dvorak** (Ceho-Slovac) etc.

Innot

Campionul suedez *Arne Borg*, în o formă admirabilă, continuă a stabili noui recordurĭ (7 Maĭ): 100 metri în 1 minută sec.; 200 metri în 2 m. 22 sec. 5/10; — 200 yarzĭ, adică 201 m. 15 cm. 1 minut 5 sec.

Boxă

Americanul **Harry Greb** a învins la New-York pe compatriotul său **Gene Tunney** în 15 reprise la puncte, câștigând astfel titlul de campion al Statelor-Unite, categoria „mi-lourds".

Greb, pare a fi concurent serios al luĭ Carpentier pentru campionatul lumeĭ ce deține acesta.

* * *

Arthurs Wyns, campionul Europeĭ categoria fost învins, tot în sala Olympia și în aceeașĭ seară ca și Lewis, de către scoțianul *Mic Mac Adam*.

„Match"-ul a ținut cele 15 reprise fixate și s'a terminat prin o incontestabilă victorie la puncte a scoțianuluĭ.

* * *

La Liverpool, englezul *Matthews* a învins la puncte pe *Arthur Wyns* (belgian) campionul Europeĭ a categorieĭ „poids plume". Titlul de campion, din fericire pentru Wyns, nu era pus în joc; „match"-ul a avut loc în 15 reprise.

POVEȘTI PENTRU TINERET

Căprioara cu steaua în frunte

de ALI-BABA

...Și fata de împărat plângea cât era ziua de mare și noaptea de lungă. Plângea pentrucă îĭ murise maică-sa, iar tatăl eĭ se însurase după alta, o femee rea și fără suflet. Aceasta o chinuia într'una pe biata copilă și-ĭ făcea viața nesuferită.

Intr'o zi împărăteasa cea rea și fără suflet îĭ zise împăratuluĭ: „de vrei să maĭ trăieștĭ cu mine, îndepărtează din ochiĭ meĭ și dela palatul nostru pe fata ce o aĭ dela nevasta dintâĭ".

Impăratul își iubea copila, maĭ vârtos că era bună și ascultătoare și cât e pământul de mare și întins nu-ĭ găseaĭ perechea în frumusețe.

Dar maĭ mare decât dragostea pentru fată era slăbiciunea luĭ pentru noua nevastă. De aceea, îĭ zise: „bine, am să-țĭ fac pe plac, cu toate că mi se rupe inima de jale și durere". O duse pe fată în mijlocul uneĭ pădurĭ dese și neumblate de picior omenesc și o lăsă singură. I se făcu însă milă Maiciĭ Domnuluĭ și se rugă de Dumnezeu să se îndure de biata fată și să nu o lase să se prăpădească sau să fie sfâșiată de sălbăticiunile pădurii.

Dumnezeu ascultă de rugămintea Sfintei Fecioare și o prefăcu într'o căprioară zicând: „să rămână căprioară până la împlinirea vremiĭ".

Și o însemnă cu o stea în frunte, ca să se deosibească de celelalte căprioare și o făcu maĭ sprintenă, maĭ zveltă și maĭ frumoasă decât semenele eĭ.

Trecu așa câtăva vreme la mijloc. Fata de împărat mergea în fruntea căprioarelor și trăia hrănindu-se cu frunzile arborilor, cu verdeața poienilor, iar setea și-o potolea bând din apa rece și limpede a izvoarelor din pădure.

Dar iată că într'o zi pădurea răsună de cornurile vânătorilor și de lătratul câinilor. Fiul unuĭ alt împărat tot așa de vestit și de puternic ca și tatăl feteĭ venise să vâneze prin părțile acelea. Luase cu sine pe toțĭ tineriĭ de vârsta sa și o mulțime de servitorĭ.

Cam pe la asfințitul soareluĭ, pe când fiul de împărat străbătea o vale adâncă și întunecoasă, văzu eșind din desișul pădurii o turmă de căprioare. Inaintea lor mergea căprioara cu steaua în frunte. Minunat de frumusețea eĭ, feciorul de împărat nu-șĭ maĭ putea lua ochiĭ dela dânsa. Inima începu să-ĭ bată tare în piept și așa de rău îĭ tremurau mâinile, în cât abia putea să țină pușca.

Și căprioara se uită la el cu ochiĭ eĭ marĭ și înduioșațĭ. Privirile eĭ ziceau: „nu trage în mine, că facĭ un păcat mare". Totușĭ, el trase și o nimeri în picior.

Căprioara dete un țipăt, care semăna maĭ mult a plânset de om și pieri în desișul pădurii. Fiul de împărat se luă după dânsa, îndrumându-se după picăturile de sânge ce curgeau din rana eĭ. O căută în ziua aceea, umblă toată noaptea și nu-șĭ găsi odihnă nicĭ în ziua următoare. N'a fost însă chip să-ĭ dea de urmă.

Fiul de împărat se întoarse acasă mâhnit și copleșit de durere. Nu închise ochiĭ toată noaptea și nicĭ o clipă nu-șĭ luă gândul dela căprioara cu steaua în frunte. O vedea mereu înainte-ĭ și simțea cum îl privește cu ochiĭ eĭ ceĭ blânzi și marĭ. Iar cum se lumină de zi, își luă pușca pe umăr și porni din nou la vânătoare, de data aceasta singur-singurel. Cutreieră pădurea în lung și în lat, străbătu poienile și cercetă toate văile. Dar de urma căprioareĭ nu putu da.

Se întoarse acasă maĭ amărât și maĭ mâhnit de cum plecase. Și iarăși se gândi toată noaptea la căprioara cu steaua în frunte. Așa își petrecea acum vremea fiul de împărat: ziua umblând după căprioară și noaptea gândindu-se la ea. Slăbea și pierea văzând cu ochiĭ, iar părinților săĭ nu le spune care e dorul ce-l mistue.

Tatăl său chemă pe toțĭ vraciĭ și mediciĭ și pe ceĭ maĭ înțelepți sfetnici aĭ Impărățieĭ și se chibzui cu eĭ ce este de făcut cu fiul său, care piere și se stinge. Sfatul găsi cu cale ca tânărul cucon să meargă și să cerceteze și alte Impărățiĭ. „Are să se îndrăgească de vre-o fată de împărat", zise sfetnicul cel maĭ bătrân", și din ziua aceea uită toată supărarea și mâhnirea".

Dar fiuluĭ de împărat nu-ĭ plăcu nicĭ una din multele fete de crai și împărați și se grăbi să se întoarcă acasă și să cerceteze din nou pădurea unde trăia căprioara cu steaua în frunte. Ba de data aceasta nicĭ nu se maĭ înapoie seara la palat, ci își făcu o colibă și se așeză deabinelea în pădure. Căprioara însă nu se arăta.

Intr'o după amiază fiul de împărat stătea lungit la umbra unuĭ brad în apropierea căruia se găsea un isvor cu apă rece. Era maĭ trist decât oricând și din ochiĭ săĭ se porniră lacrimi. Plângea de dorul iubiteĭ sale căprioare. Dar îndărătul său aude o mișcare și o voce tânguioasă. Se întoarce, când... ce să vadă. Căprioara cea cu steaua în frunte stătea înaintea luĭ! Stătea și-l privea așa de galeș, așa de duios! Feciorul de împărat sări în sus și merse spre ea. Căprioara nu se sperie și nu fugi. Și când el își puse mâna pe capul eĭ și o îmbrățișă, ea îĭ linse mâna și se frecă de el ca un prieten, ca un copil care caută ocrotire. Iar lacrimile fiuluĭ de împărat se amestecară cu lacrimile eĭ.

„De azi încolo tu eștĭ a mea și eu sunt al tău și nu ne maĭ despărțim nicĭ odată". Așa îĭ vorbi fiul de împărat, iar ea îĭ lingea și îĭ săruta mâna.

Porni cu ea acasă și-ĭ făcu un culcuș în odaia sa de culcare. Și nu se despărțea o clipă de dânsa. O îngrijea, o mângâia și-ĭ vorbea mereu. Cu mișcărĭ din cap și cu privirile sale, căprioara îĭ arăta că înțelege tot ce-ĭ spune, dar că nu poate să-ĭ răspundă.

Atuncĭ fiul de împărat îĭ zise tatăluĭ său: „de-mĭ vreĭ fericirea, găsește un mijloc ca să poată vorbi căprioara mea".

Impăratul strânse din nou sfatul înțelepților, al vracilor și al celor maĭ vestiți medici din Impărăție. După ce se socotiră și se chibzuiră multă vreme, cea maĭ mare parte din sfat găsi că nu e cu putință ca o căprioară să vorbească.

Dar se ridică dela locu-ĭ un vraciu bătrân cu o barbă ca zăpada și mare de-ĭ acoperea tot pieptul și zise sprijinindu-se pe cârje: „steaua ce o poartă în frunte e semn că această căprioară nu e ca celelalte. Se vede bine că ea e o căprioară fermecată.

Stă însă scris la o carte veche ce a rămas din vremea vracilor celor atot știutorĭ, că își poate căpăta din nou și vocea și chipul eĭ de maĭ înainte, dacă îĭ împlânți în gât un fier ascuțit și bine înroșit în foc. Alt leac nu este".

Fiul de împărat se cutremură când auzi aceste cuvinte și ochiĭ îĭ se umplură de lacrimi. Să-șĭ înjunghie pe iubita sa căprioară! Incercă să-șĭ mute gândul dela acest lucru, mulțumindu-se ca și până acum să-ĭ vorbească numaĭ el și să o mângâie.

Dar din zi în zi se aprindea într'ânsul tot maĭ mare dorința să o audă vorbind. Numaĭ cum să se hotărască să-ĭ împlânte în gât un fier înroșit în foc?

Intr'una din zile își strânse însă tot curajul și își zise: „cum are să-mĭ fie norocul!" Și înroșind în foc un fier ascuțit, se apropie de căprioară.

După ce o maĭ mângâie și îĭ spuse o mulțime de vorbe blânde și dulci, îĭ răsturnă capul și îĭ împlântă în gât fierul cel roșu. Căprioara scoase un țipăt, un geamăt de durere, dar... o, minune! In aceiașĭ clipă ea pieri, se făcut nevăzută și în locu-ĭ apăru înaintea fiuluĭ de împărat, care nu maĭ putea de uimire, o mândrețe de fată, frumoasă să o sorbi într'un pahar. Părul eĭ avea culoarea auruluĭ, era moale ca mătasea și îĭ cădea în plete lungi și bogate pe umeriĭ maĭ albi decât marmora.

„Eștĭ ființă pământeană orĭ înger picat din cer?" o întrebă fiul de împărat căzând în genunchi înaintea eĭ.

Iar fata îĭ povesti tot ce i se întâmplase. Cum e și ea fiică de împărat, cum de-ĭ murise maică-sa, cum mama eĭ vitregă se purta rău cu dânsa și o făcea să plângă toată ziua, cum tatăl eĭ a dus-o în pădure și a lăsat-o singură și cum de s'au milostivit Dumnezeu și Maica Domnuluĭ și au prefăcut-o în căprioară, ca să nu fie sfâșiată de fiarele din pădurĭ.

Iar fiul de împărat, luându-o de mână, o duse înaintea tatăluĭ său căruia îĭ zise: „aceasta este aleasa inimeĭ mele; dă-ne binecuvântarea ta". Impăratul îĭ binecuvântă, îĭ cuprinse în brațele sale și vărsă lacrimi de bucurie, că a avut parte de o nouă așa de frumoasă și de neam împărătesc.

Și se făcu o nuntă mare ce ținu șapte zile și șapte nopți. Și dacă cumva n'au murit, ceĭ doĭ soți trăiesc și astăzĭ foarte fericiți.

ALI BABA

Revista Modelor

Am ajuns în plină lumină și căldură. Oricât însă ne-ar place nebunia soarelui și a culorilor, totuși nu ne gândim decât la mijlocul să învingem căldura și să putem rezista razelor, care ne copleșesc cu mângâierea lor ferbinte. Ne trebuesc neapărat rochii ușoare și vaporoase.

Fulardul simplu sau înflorat, cu arabescuri capricioase și culori îndrăsnețe, va realiza aceste rochii și poate va învinge scumpetea crepului de China sau Santungului, aspru și putin cam rigid pentru tualetele vaporoase, ce ne propunem.

Organdina și muselina sunt încă în furia modei și mai ales pot satisface în de ajuns toate mișcările liniei moderne.

Se mai poartă broderia englezească albă sau culoarea ceaiului, pe un fond de mătase albastră marinar sau neagră. Am văzut ceva nou și de mult efect: pe o culoare deschisă, rochii de Taffetas închisă, decupate, în formă de flori, de ramuri, de frunze, de motive grecești. Totul are un aspect pitoresc din cele mai reușite.

Capelina, este forma de pălărie cea mai perfect potrivită, rochiilor subțiri.

Fără s'o încărcăm cu garnituri, o învingem cu o singură panglică, în tonul rochiei, ce purtăm. Aceiași panglică, o regăsim pe rochie, în jurul taliei sau la mânecă.

Ca inovațiune, mai remarc dantelele așezate pe tunici de mătase lucioasă. S'a ajuns astfel la cele mai ciudate combinațiuni și totuși sub atâtea dantele grele și stofe ușoare, ajungem să înfrângem căldura, zilelor arzătoare, și să rămânem impasibile, în fața barometrului, urcat către culmi încărcate cu electricitate.

DIANA

In vitrina librăriilor

A apărut:

VERSURI de **I. L. Caragiale:** stanțe elegiaco-satirice gogoși rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice. Volumul de 184 pagini format in-octavo editat de Viața Românească—cuprinde toată opera poetică versificată a lui Caragiale: bucățile din **„Revista contimporană"** (1874), **„Claponul"** și **Almanahul Claponului"** (1877—1878), **„Moftul Român"** seria I (1893), **„Epoca Literară"** (1896), **„Moftul"** seria II (1901), **„Calendarul Moftului Român"** (1902), precum și fabulele Marelui Anonim și stanțele lui Picolino din **„Convorbiri critice"** (1907—1908).

Versurile sânt culese și comentate de Barbu Lăzăreanu.

Ion Pas. — Drumul morții. **Insemnările unuí soldat.**

Biblioteca cooperatistă, No. 1. — **Tovărășia Săteanului.**

Jean de Leresty. — **Cântul Gloriei.**

In numărul viitor:

Opera senzațional de originală și frumoasă a unui sculptor român la Paris.

de D-r Y

— cu impunătoare **clișee** —

Cărţi şi Reviste

Ça-ira, una din revistele franceze „de avant-gardă" ce apare în Belgia, ne dă în No. 18, trei specimene caracteristice ale poeziei noui. Credem că la noi, această poezie e bine reprezentată; ne înşelăm. In străinătate, inovaţia lirică a ajuns până la extreme nebănuite.

D. **Blaise Cendrars,** considerat ca unul dintre reprezentanţii liricei moderne, într'o poezie intitulată: „Pântecele mamii mele", jiceneşte morala binecrescuţilor lectori de versuri amoroase. Reproducem în franceză — ca să fim mai decenţi — numai prima strofă şi jumătate din a doua.

C'est mon premier domicile
Il était tout arrondi
Bien souvent je m'imagine
Ce que je pouvais bien être

Les pieds sur ton coeur, maman,
Les genoux tout contre ton foie...

In schimb d. **Nicolas Beauduin** vrea să reformeze radical poezia — şi ne dă un „Poem pe 3 planuri" în care trei poezii sânt cuprinse una în alta ca trei roţi angrenate. Intraductibilă, redăm totuşi o singură strofă:

Le ½ jour vient de fuir — *aile d'or sombre*
La servante a fermé les fenêtres sur l'ombre
(le soleil tombé n'est plus qu'un souvenir)
La pendule tictaque (rythme à 2 temps)
langage de mystère
entre les chandeliers aux reflets argentés.
(Au dehors le ciel ment ses signes planétaires)
Cadran d'éternité.

In sfârşit, doamna sau domnişoara **Renée Dunan** ne stupefiază cu un „sonet lepros" intitulat „Convexităţi" şi zeţuit în formă de romb. El nu se poate citi decât de filologi sau de posesorul celor mai complecte dicţionare speciale.

Iată un extras:

Candaule triparti perle, la sizygie
Tôt, Luperque entendu meurt, Lygie
Au viédase informe sourit.

Tumultuant! vexille
Quand, le psylle
Barrit.

Repetăm: revista din care extragem aceste eşantiloane e foarte serioasă şi e bine recenzată de... publicaţii analoage din Paris. Ne este teamă că, în curând, ne va fi dat să citim astfel de „poezii noui" şi în limba în care au scris Eminescu, Coşbuc, Vlahuţă şi alţi „învechiţi".

*

ARHIVA C. F. R., revistă pentru cultura profesională a funcţionarilor căilor ferate române. Redacţia: gara Chişinău

No. 1 (dela 1 Iunie 1922) al acestei publicaţiuni conţine: articole scrise de inginerii *Ioan T. Apostolescu* şi *M. Cioc* şi începutul unei impresionante nuvele din viaţa funcţionarului de cale ferată.

Pe copertă: o fotografie a podului de peste Prut între halta Ungheni şi staţia Vasile Lupu.

In vesela improvizaţie a d-lui *C. Ignătescu-Jap*, trenul de astăzi se jălue precum urmează:

O tempora!...
Eu sunt copilul alergătorului de-atunci
Şi mă socot cel mai netrebnic şi mai rahitic dintre prunci.
Aş vrea să merg şi eu ca tata, aş vrea şi eu s'alerg, să sbor.
Dar pot să fiu eu cal de curse, când îmi lipseşte un picior?
Mi-ar trebui maşini, vagoane, cărbuni, lumină, canapele,
Mi-ar trebui terasamente, nu cârpitură cu surcele;
Mi-ar trebui atâtea lucruri, dar câte nu mi-ar trebui?
Căci n'am nimic, sunt o ruină... şi n'am nici cui mă jălui!
Am fost la Şeful cel mai mare: drăguţ m'a invitat să şed;
L'am întrebat: — Mă crezi, maestre? El mi-a răspuns râzând:
[— *„Tan'cred!*

*

FURNICA, revistă economică şi cooperativă. Apare în două ediţii (una românească, alta rusească) la Chişinău. Numărul dublu 23—24 dela 18 Iunie 1922 are atât în articolul-prim, cât şi în cela imediat următor (Lămuririle noastre de Moşu Vasâle) pasagii cenzurate.

D. *I. Ganiţchi* continuă cercetarea sa cu privire la „reforma agrară în Cehoh-Slovacia şi rolul cooperaţiei în aplicarea ei". Studiul acesta se termină cu următoarea frază (semnificativă pentru starea lucrurilor din Basarabia unde presa e oprimată):

„Prin urmare, legile agrare bine întocmite, introduse în viaţă de oamenii cinstiţi şi cunoscători în cauză *sub controlul presei libere*, servesc ca garanţie pentru rezolvarea reuşită a chestiunei agrare şi contribue la realizarea reformei agrare în Cehoslovacia, iar indirect susţin şi valuta cehă la un curs destul de favorabil".

Din bogata „revistă a presei cooperatiste" sunt câteva rânduri suprimate de foarfeca cenzurii. Reproducem cu titlu de document, pasagiile cari precedează şi cele cari urmează susamintitele rânduri. (E vorba de un articol al unui profesor dela Sorbona Charles Cestre, articol intitulat: *Unele laturi ale chestiunii sociale în America*):

„*La fabrici există* comitetele de fabrici. *Aceste comitete se compun din părţi egale de reprezentanţi ai lucrătorilor, aleşi prin votarea secretă şi delegaţi ai întreprinzătorului. Statutele acestor comitete prevăd* arbitrajul *în acele cazuri, când voturile se împart egal, iar arbitrii se desemnează dinainte, cerându-se pentru alegerea unei sau altei persoane ca arbitru consimţământul ambelor părţi.*

Astfel organizat arbitrajul desigur, că are mai mari şanse la succes, ca arbitrajul organizat în cursul aprinderei conflictului.

Datorită acestei stări de lucruri, se desleagă mai multe chestiuni arzătoare şi grele. Astfel din învoiala reciprocă a inginerilor şi lucrătorilor a fost introdusă ziua de lucru de 8 ore (ea nu este obligatorie în America) şi cu toate acestea producţiunea nu diminuează. De asemenea favorabil se rezolvă şi una din cele mai grave chestiuni a industriei, şi anume chestiunea menţinerii disciplinei necesare. Chestiunea salarului se examinează împreună de către reprezentanţii lucrătorilor şi ai fabricantului.

CENZURAT

Şedinţele cu privire la chestiunile salariului se ţin la zilele fixate prealabil şi au un caracter comun. Lucrătorii îşi exprimă dorinţele lor. Administraţia fabricei expune condiţiile economice ale întreprinderii, industriei şi a ţării faţă de concurenţa pe piaţa mondială. In cele mai multe cazuri când fabricanţii au fost nevoiţi să reducă din cauza situaţiei economice generale preţurile pe mărfuri, comitetele de fabrică au consimţit la scăderea salarului. Ca lucrătorii să aibă toate cele necesare la dispoziţie pentru a hotărî, li se dă posibilitatea de a face cunoştinţă cu starea comercială a întreprinderii *din registrele de contabilitate. Păstrarea secretului comercial al fabricei este garantată prin faptul că examinarea registrelor se face de către experţii contabili juraţi cari sunt invitaţi şi retribuiţi de lucrători în aceleaşi condiţiuni ca şi de fabricant*".

*

ORIZONTUL, revistă enciclopedică ilustrată, No. 23 din 8 Iunie cuprinde un bogat material ştiinţific. Din literatura revistei desprindem următoarele rânduri ale lui Romain Roland: „Arta cea mai înaltă, arta adevărată, singura demnă de acest nume, e deasupra legilor zilei, e o cometă aruncată pentru a străbate infinitul. Se poate ca această forţă să fie utilă şi poate mereu netrebuitoare sau periculoasă, în ordinea lucrurilor practice, dar ea e forţa, ea-i mişcarea, ea-i focul, ea e strălucirea pornită din cer; şi prin aceasta e sacră, prin aceasta-i binefăcătoare. Aceste binefaceri pot fi numai de ordin practic, dar adevărurile sale, dar binefacerile sale divine sunt caşi credinţa de ordin supra-natural".

ÎNSEMNĂRI

Duiliu Zamfirescu la mormântul lui Shelley

Rubrica „Centenare şi aniversări" comemorează astăzi pe Shelley.

Din opera marelui scriitor englez s'a tradus puţin în româneşte.

Poetul Nemţeanu — într'o nostimă cronică din revista „Pagini libere" (Galaţi 1908) — vorbind de cultura unora dintre intelectualii noştri, înregistra următorul fapt:

Un tâlmăcitor în româneşte din Shelley pusese ca supra-titlu la traducerea sa, următoarele cuvinte: „Din literatura germană!"

Shelley a murit printr'un accident? Ori s'a sinucis? Către această din urmă părere înclină un vers dintr'o poezie a lui Duiliu Zamfirescu. Poezia e scrisă la Tivoli în anul 1898. Are unele strofe frumoase. Cele în cari Duiliu Zamfirescu filozofează păcătuesc; ele sunt întrucâtva reamintitoare a cugetărilor lui Soleanu din „In faţa vieţii".

Iată acea odă elegiacă:

Pe Tibrul ce curge cu turbure spume,
In pacea deplină a Romei antice,
Sub myrtul balsamic şi edera verde
Mormântul se perde,
Iar glasul dintr'însul se pare că zice:
„Ce bine îmi este departe de lume!"

O Shelley! venit-am să'mi plec către tine
Genunchii şi fruntea în pulberea verii;
Venit-am să caut în lumea-ţi senină
Un vis de lumină
Ce paşii să'mi poarte pe calea durerii
Spre ceea ce este deapururea bine.

Tu ştii poate astăzi ce suntem şi ce
Vom fi mai pe urmă, când nu vom mai fi;
De unde ne vine şi cum de ne este
Duioasa poveste
Ce tremură 'n simţul de-a fi şi-a iubi,
Şi cum de stinge aceea ce e.

Se sbuciumă lumea, se prinde şi creşte,
Un val după altul aleargă şi geme:
Pe toţi îi îmbie o dungă de soare
Ce naşte şi moare
In însă-şi făptura ce nu are vreme
Să prindă de veste că e şi trăeşte.

Viaţa? Nimicul văpsit lângă om,
O umbră ce'n fuga c'un nour o mături:
Tu singur ţi'nchipui un chip despre tine,
Un rău şi un bine,
Şi nu eşti, sărmane, decât cel de-alături,
Eşti umbra ta însu-ţi: nici cât un atom.

O alcătuire a lumei acestii
Atât de neroadă şi-atâta de goală,
In care zminteala şi fapta nebună
E legea comună,
Ar fi plăzmuirea clocită de boală
In creerul unei oribile bestii.

Dar nu, căci există un Bine în sine!
Se pare că este ceva, ce, din vremuri,
Se luptă cu timpul, spre vremuri noi tinde
Şi 'n noi se aprinde,
Iar lumea divâmpă, şi tu, Shelley, tremuri,
Arzi, mori de durere de-a face mai bine.

Da, Tu, Prometeul acestui veac pălid,
Lipsit de imagini şi de idealuri,
In care copiii se nasc din greşeală
Şi mor de zminteală,
Intinsu-ţi-ai braţul pe negrele valuri,
Chiemând nefiinţa ta, tu, geniul vălid.

Şi astăzi, la umbra solemnei coline,
Te plâng chiparoşii ce-leagănă vântul
Şi myrtul balsamic cu boabe de sânge,
Şi Tibrul te plânge;
Iar eu adorându-ţi acuma mormântul,
Senin al meu suflet se 'nalţă spre tine.

LIMBA INTERNAŢIONALA e recunoscută azi de toate spiritele libere ca o profundă necesitate pentru progresul pacifismului şi mai ales al spiritului internaţionalist. **Esperanto,** dintre toate proectele de limbi universale, şi-a dovedit resistenţa şi viabilitatea. Există azi peste o sută de ziare şi reviste esperantiste — precum şi biblioteci ce cuprind opere scrise deadreptul în esperanto sau traduceri din clasicii literaturii universale.

Dăm câteva date, din care se poate vedea progresul predării limbei esperanto în şcolile publice. S'a ţinut la Geneva, în Aprilie 1922, o conferinţă la care au luat parte 91 delegaţi, dintre cari 14 au fost mandataţi de guverne, iar ceilalţi reprezentau autorităţile şcolare şi asociaţiile de învăţători. Delegatul bulgar, a arătat că învăţământul **obligator** al limbii esperanto a fost introdus în licee printr'o lege votată în 1921 de către gimnazii ale Statului şi la şcoala normală din Sofia. In Ceho-Slovacia, un decret ministerial a instituit învăţământul facultativ al limbii esperanto, ce se predă în multe şcoli **primare,** secundare şi profesionale. In Germania, esperanto s'a întrodus până azi în şcolile primare din 44 oraşe, în şcolile secundare din 9 oraşe, în şcolile tehnice şi comerciale din 13 oraşe şi la cursurile serale din 35 oraşe. Peste 600 de institutori germani predau acum limba universală. Ea progresează şi în Italia, în Olanda, în Elveţia, în Japonia ş. a. In Franţa, s'au cumpărat peste 80.000 de gramatici esperantiste. Oficialitatea ei e încă refractară. In România, ştim vag, există o societate esperantistă care a început să ţină cursuri la şcoala Golescu din Capitală. Mai numeroşi sunt esperantiştii, printre minorităţile din Ardeal şi Bucovina.

CONGRESUL ANTROPOSOFIC. — Dela 1 până la 12 Iunie a avut loc în Viena cea înfometată, un congres, curios pentru cei cari cred că azi nu e timp decât pentru lupte positive, în legătură cu „refacerea" după războiu. Totuşi antroposofii — în fruntea cărora e filosoful **Rudolf Steiner,** iniţiatorul şi teoreticianul „ştiinţei spiritului" — au ajuns să se ocupe serios de problemele cari sunt chiar la temelia destinului uman. Tinzând să reîntoarcă omul la viaţa lăuntrică; spirituală — şi să desvolte personalitatea individului, pregătindu-l pentru o înţelegere a tuturor problemelor sociale şi morale — antroposofii, apreciând la justa lor valoare şi chestiunea economică, o pun în planul al doilea. Organismul social, după dânşii trebue împărţit, ca şi organismul natural, în trei părţi, în legătură cu: 1) viaţa economică, 2) viaţa politică şi 3) viaţa spirituală. Ele sunt în anumite raporturi, astfel orânduite încât să ajute la preponderenţa spirituală a individului.

La congresul din Viena, intitulat „West-Oest" s'a dat toată importanţa conflictului, latent deocamdată, dintre Occident şi Orient, dintre imperialismul economic al Americei şi tendinţele de expansiune ale Asiei mongole. Prin situaţia ei geografică, Europa are rostul de a armoniza aceste extreme cari s'ar putea ciocni într'un războiu mai oribil decât cel european. Spiritul european — cel adevărat — să fie puntea de unire între Orient şi Occident.

Aceste chemări, prevestesc mai ales pe intelectuali, cari trebue să lupte pentru prioritatea spirituală, prin care s'au ivit de fapt toate progresele civilizaţiei — şi prin care se vor rezolva mai repede şi mai radical problemele politico-economice, cari sunt sursele atâtor războaie şi revoluţiuni.

MODA IN LITERATURA ROMANEASCA. — *Intreruptă în numărul comemorator al lui Caragiale,* Revista modelor *a fost reluată, de astă dată ca să vorbească de efectele menite să se asocieze „cu linia vagă şi molatecă, a siluetei de vară".*

N'ar fi nelalocul ei o revistă a revistelor şi rubricelor model la noi în ţară, de după ziaristica lui Karkaleki până 'n zilele noastre.

Pentru numărul închinat lui Caragiale se şi hotărîse o cercetare cu privire la schimbările suferite de moda dela 'coana Joiţica şi Siţa, în decursul deceniilor, ca să ajungă la ceea ce vedem în Revista modelor de acum.

Până ce acest studiu va fi întreprins găsesc nimerită o ochire — din când în când — asupra felului în care moda e înfăţişată în operele scriitorilor noştri.

Iată cum o zugrăveşte D. Pătrăşcanu în nuveleta „Inspecţie" (din volumul Schiţe şi amintiri):

„— Să cetească, d-ra Măgârdici.

D-ra Măgârdici se scoală şi citeşte cu glas slab, foarte slab şi întretăiat: „Despre îmbrăcămintea femeiască"...

D-ra Măgârdici tremură.

— Ce ai? Ţi-i frig? întreabă profesoara pe elevă.

D-ra Măgârdici tremură mai tare.

D-ra profesoară o imită. Elevele celelalte se contagiase.

— Haide, d-ră Măgârdici, citeşte tare şi frumos ca să 'nţeleagă şi domnu inspector.

D. Păltineanu, la această atenţie delicată, din partea profesoarei, se aşează mai comod, gândindu-se la înţelesul subtil pe care conjuncţiile uneori îl dau unei fraze în limba română.

D-ra Măgârdici citeşte ceva mai tare: „Despre îmbrăcămintea femeiască..."

Acest capitol îl face pe d. inspector printr'o asociaţie foarte naturală, să se uite la îmbrăcămintea profesoarei.

D-ra Cleopatra Marino e îmbrăcată cu mult gust. Observând-o, d. Păltineanu remarcă cât de bine izbutesc uneori femeile să imite figurile de pe jurnalele de modă, mai ales în ce priveşte atitudinea corporală. Intr'adevăr, şi la d-ra Marino, unele părţi din persoana dumisale sunt comprimate în mod violent înăuntru, pe când altele, drept compensaţie, sunt scoase ostentativ în afară. Se vede bine că armătura comprimantă e „ultimul sistem".

Dar deşi noi, pentru a istorisi aceste amănunte, am zăbovit ceva mai multişor, inspectorul nostru a trecut foarte repede asupra lor doritor să asculte pe d-ra Măgârdici care citea:

„Despre îmbrăcămintea femeilor se poate vorbi puţin, pentru că, ea este supusă schimbărilor modei; totuşi, s'ar putea spune ceva în privinţa alegerii culorilor şi a câtorva reguli higienice".

— Vrasăzică ce trebue să avem noi în vedere când ne îmbrăcăm? întrerupse profesoara.

— Moda, răspunse eleva.

Profesoara tremură.

— Lasă deoparte moda căci nu-i bine să ne ţinem de modă, o învaţă profesoara. Prin urmare, noi trebue să avem în vedere ...ce? Să răspundă d-ra Leuştean.

D-ra Leuştean se ridică, dar nu ştie ce trebue să aibă în vedere, mai ales dacă lasă moda la o parte.

— Higiena, răspunde profesoara.

— D-ra Măgârdici continuă: „Când e vorba să alegem o stofă, trebue să vedem mai întâiu dacă ea ne prinde. Femeilor de statură mică nu le stă bine o stofă cu desenuri mari, cele mai corpolente nu trebue să-şi facă haine cadrilate, stofele cu dungi verticale nu sunt pentru femeile înalte..."

— Vericale.. adică, cu dunga 'n sus, explică profesoara.

D-ra Măgârdici urmează mai departe:

„In privinţa culorilor, albastrul e pentru femeile blonde; galbenul, portocaliul şi roşul, pentru cele brune; culoarea violetă e de înlăturat. Corsetul e foarte vătămător. Medicii s'au declarat totdeauna în contra lui, căci el este pricina multor boale de piept, de inimă şi de stomah. Dacă o femee ar putea vedea răul pe care-l pricinueşte organismului nostru, desigur că nu l-ar mai purta toată viaţa".

— Prin urmare ce ai înţeles de aci, domnişoara Leuştean?

— De aici noi am înţeles că trebue să umblăm îmbrăcate cu dunga 'n sus şi să nu purtăm corset.

— Vai de mine, domnişoară Leuştean, se scandalizează profesoara, aşa înţelegi d-ta?

Şi d-ra Marino se uită plină de grijă la d. inspector.

D. Păltineanu tocmai se gândea: „Dacă-mi las geamantanul la gară, atunci n'am nevoe de otel. Economisesc câţiva lei şi scap de ploşniţi".

Scoţând această concluzie satisfăcătoare, d. inspector zâmbi puţin şi aprobă pe profesoară.

D-ra Marino, încurajată mai explică odată că femeilor înalte nu li-i permis să umble cu dunga 'n sus, căci din pricina unei iluzii optice ar părea şi mai înalte... Şi ca să se convingă că elevele au înţeles rostul acestei prescripţiuni negative profesoara aduce lucrul pe partea lui pozitivă, practică:

— Atunci, cum trebue să umble îmbrăcată o femee înaltă?

De data asta d-ra Leuştean e încurcată de tot, spre marea părere de rău a profesoarei.

— Ia seama, domnişoară, întrerupe inspectorul.

Dar în loc ca d-ra Leuştean să iee seama, după era sfătuită, o spaimă grozavă o cuprinde când aude glasul inspectorului. Dela d-ra Leuştean spaima trece direct la d-ra profesoară, de unde se repercutează sub forma unei panici asupra unei clase întregi. Inspectorul începe să regrete amestecul său inoportun şi nechibzuit.

O elevă din fund strică această atmosferă deprimantă ridicând degetele cu mult curaj. Din entuziasmul cu care întinde mâna peste capul elevei din faţă, se vede bine c'a înţeles chestiunea.

— Ei spune d-ta, o designează profesoara, cum trebue să se îmbrace o femee înaltă?

— Cu dunga' n jos, răspunde eleva foarte hotărît.

Şi din răspunsul său se vedea conştiinţa că a tranşat definitiv această chestiune, obscură pentru d-ra Leuştean.

*

FAUNA. — La Cluj a luat fiinţă Asociaţiunea cultivatorilor animalelor mici de casă. Titlul ei este cochet diminutivizat: *Fauneta.*

Asociaţiunea aceasta va avea cinci secţiuni şi anume:

Secţiunea I. *Paserile ca: găini, raţe, gâşte, curci, bibilici, păuni, lebede, porumbei de lux şi paseri cântăreţe.*
Secţiunea II. *Porumbei călători.*
Secţiunea III. *Iepuri de casă şi cobai.*
Secţiunea IV. *Câini.*
Secţiunea V. *Capre şi alte animale mici de casă.*

„Fauneta" a scos un organ al crescătorilor de animale mici domestice. Revista — care apare lunar — se chiamă *Fauna* şi e scrisă în trei limbi: română, maghiară şi germană.

Joc de inteligenţă

ŞAH

Soluţiunea problemei No. *59* (Motto „Pax")

1. Ng1 — h2!; ~; 2. Cf4 — g6+, ~ 3. Te3 — d3 sau c3 — c4 + mat.

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Iacob Stern, Botoşani; Titus Istrati, Liteanu, Bucureşti; Isidor Fain, Burdujeni; M. Hirschenheim, Câmpina; Heinrich Dorf, Chişinău; Iosif Schlarko, Timişoara.

Soluţiunea problemei No. *60* (Motto „S. S.").

1. Ce5—g6!

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Iacob Stern, Botoşani; Titus Istrati, Liteanu,, Bucureşti; Isidor Fain, Burdujeni; M. Hirschenbein, Câmpina; Heinrich Dorf, Chişinău; Iosif Schlarko, Timişoara.

Soluţiunea problemei No. *61* (I. Schlarko).

1. Dg7—g6!, Rd1×c2; 2. Cf5—d4×, R~; 3. Dg6—c2+
1. ...., Ne1—f2; 2. Tc2×f2, ~; 3. Dg6—a6
1. ...., Ne1—g3+; 2. Cf5×g3, R~; 3. Dg6—a6
1. ...., Ne1—h4; 2. Cf5×h4, Rd1—e1; 3. Dg6--a6
1. ...., Ne1—d2; 2. Cf5—d4~; 3. Dg6—d3

Dacă 1. Cd4, Ne1—h4, Dg6? Ng3+ şi nu mai e mat în 4 mutări.

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Botoşani; Titus Istrati, Bucureşti; M. Hirschenbein, Câmpina; Heinrich Dorf, Chişinău.

Soluţiunea problemei No. *62* (Motto „Invincibilă").

1. Db1—f1!

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Iacob Stern, Botoşani; Liteanu, Bucureşti; Isidor Fain, Burdujeni; M. Hirschenbein, Câmpina; Heinrich Dorf, Chişinău.

PARTIDA No. 60

Jucală la Pystian în Mai 1921

Partidă olandeză

Alb: *Balla* — *Negru*: *Dr. Tarrasch*

1. c2—c4 — e7—e6
2. d2—d4 — f7—f5
3. Cb1—c3 — Cg8—f6
4. a2—a3 spre a împiedeca Nb4; aceasta nu era însă necesar. Alb joacă deschiderea prea fricos. — 4. b7—b6
5. f2—f3 — Nc8—b7
6. Nc1—g5 — Nf8—e7
7. e2—e3 slăbeşte punctul b3, după ce a tras Ng5. — 7. Cf6—h5
8. Ng5×e7 — Dd8×e7
9. Dd1—c2 — 0—0
10. Nf1—d3 — c7—c5
11. Cg1—e2 dă negrului posibilitatea să atace deodată punctele e3 şi g2. Alb ar fi jucat mai bine 0—0—0. — 11. De7—g5
12. Re1—f2 — Cb8—c6. O nouă ameninţare: 13......... cd; 14. ed, C×d4; 15. C×d4, Dh4+ urmat de D×C.
13. h2—h4 — Dg5—f6
14. d4×c5. Alb e obligat să joace astfel spre a salva un pion; deschide însă negrului linia b. — 14. C6×c5
15. Ta1—f1 — Cc6—e5
16. Rf2—e1 — Ta8—b8
17. Th1—h3 — Nb7—a6. Negrul operează foarte fin. Scopul e de a da eficacitate ambelor turnuri. In acest scop se caută şi se obţine deschiderea liniei d.
18. Cc3—d1 — d7—d5
19. b2—b3 — Tf8—d8
20. Ce2—c1. Dacă joacă 20. Cb2, pierde un pion prin 20—, C×d3; 21. C×d3, dc; 22. bc, Da1+ urmat de D×a3. Dar nici această mişcare Cc1 nu salvează pionul, după cum se va vedea. — 20. d5×c4
21. Nd3×c4 — Ce5×c4
22. b3×c4 — Df6—a1!
23. Ce1—d3. Alb nu poate apăra pionul prin Dc3, deoarece urmează Td1+; a3—a4 nu e de recomandat deoarece negrul ameninţă cu Tb1. — 23. Da1×a3
24. Cd3—b2 — Tb8×b2
25. Cd1×b2 — Da3×e3+
26. Dc2—e2 — De3—c3+

Cedează

P. I. Negreanu
Lt. I. H. Gudju

Cointreau
IMPERIAL MAJESTIC COINTREAU LIQUEUR ANGERS
IMPERIAL MAJESTIC à base de Fine Champagne

CEL MAI SANATOS ALIMENT
CACAO VAN HOUTEN

Adevĕrul Literar şi Artistic
IN ŢARA — Pe un an 120; „ 6 luni 60; „ 3 „ 30
IN STRAINATATE — Pe un an 240; „ 6 luni 120; „ 3 „ 60